SORANA GEORGESCU-GORJAN

AŞA GRĂIT-A BRÂNCUŞI
AINSI PARLAIT BRANCUSI
THUS SPOKE BRANCUSI

criterion publishing

SORANA GEORGESCU-GORJAN

AŞA GRĂIT-A BRÂNCUŞI
AINSI PARLAIT BRANCUSI
THUS SPOKE BRANCUSI

Editor: Gabriel Stănescu

Tehnoredactare: Mihai Grrigore

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Bucureşti: Criterion Publishing, 2010
ISBN 978-973-8982-71-0

SORANA GEORGESCU-GORJAN

AŞA GRĂIT-A BRÂNCUŞI
AINSI PARLAIT BRANCUSI
THUS SPOKE BRANCUSI

criterion
publishing

2010

CUVÂNT ÎNAINTE

Am alcătuit volumul de față din nevoia de a strânge la un loc cugetările brâncușiene în forma lor autentică, în special după ce bogata arhivă rămasă de la sculptor și păstrată de moștenitorii săi, Alexandru Istrati și Natalia Dumitrescu, a intrat în circuitul public prin mijlocirea așa-numitei "Dation" (donație din partea domnului Theodor Nicol, moștenitorul moștenitorilor, către instituția de stat Muzeul național de artă modernă de la Centrul Pompidou, în urma căreia statul l-a scutit de taxe de moștenire pe donator). O selecție a gândurilor consemnate de sculptor în franceză a apărut în 2003 la Paris, în catalogul *La Dation Brancusi, dessins et archives*, sub îngrijirea doamnelor Marielle Tabart și Doina Lemny. În 2004 însemnările în română și franceză și corespondența românească a sculptorului au văzut lumina tiparului la editura Humanitas din București, în volumul *Brâncuși inedit. Însemnări și corespondență românească*, într-o ediție datorată Doinei Lemny și lui Cristian-Robert Velescu. Textele din aceste volume respectă întru totul ortografia și gramatica sculptorului și reprezintă o sursă de informație extrem de prețioasă.

Pentru volumul de față am socotit necesar să folosesc o formă ușor corectată a ortografiei textelor, pentru a fi mai ușor înțelese de cititori. Trimiterea la sursele care consemnează documentul autentic permite cercetătorilor să confrunte soluția noastră cu originalul. Am marcat de asemenea existența facsimilelor, pentru o și mai bună consultare a originalelor.

Am introdus în volum și cugetări brâncușiene relatate de către persoane care i-au fost apropiate sculptorului: Alexandru Istrati și Natalia Dumitrescu, Carola Giedion-Welcker, David Lewis și V.G. Paleolog. Textele consemnate de interlocutorii lui Brâncuși ca urmare a unor discuții sau interviuri cu artistul și publicate în timpul vieții acestuia au reprezentat de asemenea materiale credibile (Dorothy Dudley, Malvina Hoffman, Claire Gilles Guilbert, Marguerite Vessereau, Ionel Jianu, Petre Pandrea, Ioana Giroiu, Apriliana Medianu etc.). Am considerat util să introduc în volum și importantul articol semnat M.M. reprezentând "un rezumat al mai multor conversații cu artistul", apărut în engleză în 1923, precum și versiunea sa franceză aflată în arhiva brâncușiană și traducerea românească datorată lui V.G. Paleolog. Gândurile sculptorului, consemnate în engleză de Dorothy Dudley în 1927, au fost de asemenea traduse de V.G. Paleolog în română și transpuse în franceză de Doina Lemny.

Existența unor traduceri autorizate ale monografiilor închinate lui Brâncuşi de către Carola Giedion-Welcker, David Lewis, Ionel Jianu, Sidney Geist, Pontus Hulten–Natalia Dumitrescu–Alexandru Istrati a făcut posibilă introducerea în volum a versiunilor în alte limbi decât cea în care a fost consemnată mai întâi cugetarea respectivă. S-au folosit şi traduceri apărute în alte lucrări, precum carnetele Centrului Pompidou. Sursa este citată de fiecare dată, iar bibliografia de la sfârşitul volumului menţionează numele respectivilor traducători. Pentru o bună parte din texte, traducerea în engleză, franceză sau română îmi aparţine şi sugestiile de îmbunătăţire sunt bine venite.

***

Carola Giedion-Welcker, istoric şi critic de artă care s-a aflat în preajma lui Constantin Brâncuşi în perioada 1928-1957, afirma în monografia sa exemplară închinată sculptorului că acesta era "un mare artist, ale cărui aforisme aruncau adesea lumini fulgurante asupra intenţiilor sale artistice sau asupra genezei operelor", "un înţelept ostil predicilor balsamice, care ştia să sesizeze cu plasticitate frapantă şi clarviziune ironică sensul sau absurdul existenţei".[1]

Pentru sculptorul şi criticul de artă Sidney Geist, aforismul este "o raţionalizare a experienţei, o distilare de înţelepciune; plin de spirit, uşor de priceput, memorabil", "predicaţia făcută obiect". Sculptura lui Brâncuşi o socotea gnomică, aprecia că artistul purta în sânge rostirea aforistică şi că aforismul era pentru el "veriga celei mai adânci legături cu pământul Olteniei natale".[2]

Militza Petraşcu, eleva lui Brâncuşi între 1919 şi 1923, mărturisea că a auzit "sute şi mii de replici aforistice, adânc meditative, de la acest filosof al unui estesis carpato-dunărean".[3]

Irina Codreanu, eleva lui Brâncuşi între 1923 şi 1930, preciza la rândul său: "Ideile şi le exprima cu simplitatea şi plasticitatea ţăranului. Le formula în axiome, le colora cu imaginaţia sa bogată şi plină de improvizaţii neprevăzute".[4]

Exegetul român Petre Pandrea, care afirmă că a purtat îndelungi conversaţii cu artistul între 1928 şi 1938, îl numeşte "Erasmus din Montparnasse", considerându-l "un umanist polivalent, un intelectual rafinat, un filosof şi un moralist, un spirit esopic grefat pe un fond de filosofare stoică milenară rurală a strămoşilor săi ţărani şi moşneni".[5] Pandrea afirma că sculptorul "mânuia oralitatea cea mai fascinantă"[6] şi că "dăltuia şi în scris, ca în marmură".[7] Utiliza aforismul aşa cum ţăranul utilizează proverbul, iar aforismele de largă circulaţie ale lui Brâncuşi "au reprezentat maieutica şi propaganda artei moderne".[8]

În octombrie 1926, în "New York World", jurnalista americană Flora Merrill îl intitulase pe Brâncuşi "sculptorul spiritului". În noiembrie 1930, în "Gorjanul" (Târgu-Jiu), Dumitru Pupăză, un simplu învăţător scria : "Brâncuşi n-a sculptat niciodată figuri, ci gânduri".

Într-o convorbire cu criticul de artă Ionel Jianu, publicată în "Jurnalul Doamnei" din 15 noiembrie 1938, Brâncusi afirmase: "Nu-mi place să vorbesc despre mine sau despre arta mea. Operele mele vorbesc singure şi nu au nevoie de nici o explicaţie".

Şi totuşi, de-a lungul anilor, artistul şi-a expus adesea părerile despre artă şi viaţă. Uneori le-a aşternut în scris, alteori le-a împărtăşit unor interlocutori avizaţi.

Scriitorul Eugen Ionescu, care-l cunoscuse în ultimii ani ai vieţii, îi cunoştea teoriile fundamentale "foarte des expuse în faţa celor care îl ascultau şi foarte des repetate de aceştia".[9] Era de părere că "opera sa, simplă şi subtilă în acelaşi timp, este expresia unei gândiri artistice (şi prin aceasta filosofice) extrem de lucidă, elaborată, profundă", căci el "îşi însuşise întreaga istorie a sculpturii, pe care rând pe rând a dominat-o, a depăşit-o sau a respins-o, a regăsit-o, a purificat-o, reinventând-o. A desprins din ea esenţa."[10]

***

În elaborarea volumului de faţă m-au călăuzit vorbele prietenului lui Brâncuşi, Vasile Georgescu Paleolog:

"Trebuie vorbit cu sfială despre aforismele lui Brâncuşi, temându-ne de a nu-i petrece lui ceva ce niciodată nu i-a aparţinut şi, deci, nu a folosit ca atare."[11]

În modul de formulare a aforismelor brâncuşiene, criticul de artă Petru Comarnescu semnala "variaţiuni de amănunte, datorate anilor ce s-au scurs şi la povestitor şi la cei care i-au reţinut spusele".[12]

M-am străduit să identific forma primară a cugetărilor, verificând riguros sursele maximelor selectate. Acestea se referă la artă şi viaţă şi sunt grupate tematic în rubrici, ordonate alfabetic. Titlurile rubricilor sunt date în română, franceză şi engleză. Fiecare cugetare este prezentată de asemenea în trei limbi, începând cu cea în care a fost consemnată iniţial.

Brâncuşi vorbea curent doar în română şi franceză. Cuvintele sale au fost reproduse fidel de interlocutorii români sau francofoni, sau au fost transpuse în engleză de către unii dintre vizitatorii săi. În acest volum, versiunea iniţială este tipărită cu caractere "bold", este urmată de o scurtă menţiune bibliografică şi apoi de traducerea în celelalte două limbi, cu precizarea surselor. S-a respectat

următoarea ordine: română, franceză, engleză; franceză, engleză, română; engleză, franceză, română.

În cazul în care o cugetare a fost scrisă chiar de mâna lui Brâncuşi, textul s-a marcat cu un asterisc. Existenţa unui facsimil al textului în sursa bibliografică este indicată prin prescurtarea 'fss'

***

După ştiinţa mea, cel mai vechi aforism consemnat de artist se găseşte pe ultima filă a carnetului de desen folosit de el în anii petrecuţi la Şcoala de Arte Frumoase din Bucureşti la începutul secolului XX. Pe fila 130 a carnetului aflat în prezent în custodia Muzeului Naţional de Artă al României (nr. de inventar 11231) se poate citi: *"Arta nu este o întâmplare"*.

La 17 februarie 1922, la Closerie des Lilas din Paris, Brâncuşi a semnat o rezoluţie în sprijinul poetului Tristan Tzara, adăugând lângă semnătura sa comentariul: *"En art il n'y a pas d'étrangers"* [În artă nu există străini].

În 1925, revista de avangardă "Integral" (nr.4) a publicat un desen de Brâncuşi reprezentând un copil, încadrat de vorbele scrise chiar de mâna artistului: *"Quand nous ne sommes plus enfants, nous sommes déjà morts"* [Când nu mai suntem copii, am murit de mult].

În catalogul expoziţiei personale a sculptorului de la Galeria Brummer din New York (1933-1934) se găseşte un text în facsimil – patru propoziţii scrise de mâna lui Brâncuşi cu greşeli de ortografie care le atestă autenticitatea:

"Ne cherchez pas des *formules obscures ni de* mistere
C'est de la joie pure que je vous donne
Regardez les jusqua *ce que vous les* verrez
Les plus pres *de Dieu les ont* vue"

Textul va fi reprodus ulterior în diverse lucrări, cu corectările necesare:

"N'y cherchez pas de formules obscures ou de mystère. C'est de la joie pure que je vous donne.

Regardez-les jusqu'à ce que vous les voyiez. Les plus près de Dieu les ont vues."

***

La 11 februarie 1935, artistul i-a trimis sculptoriţei Militza Petraşcu o frumoasă scrisoare de acceptare a comenzii monumentelor pentru Târgu-Jiu. Traducerea în franceză a textului original românesc a fost publicată de regretatul Barbu Brezianu în "Revue roumaine d'Histoire de l'Art", nr. 1 din 1964 (p. 396).

Socotind textul în franceză drept cel original, unii cercetători l-au retradus în română, modificând fără să știe cuvintele autentice ale lui Brâncuși. Se cuvine consultat textul original, aflat la Secția de manuscrise a Bibliotecii Academiei (nr. de inventar 146192 din 1966).

Numeroase cugetări scrise de mâna lui Brâncuși în franceză au fost reproduse pentru prima oară în facsimil în volumul *Brancusi* de Pontus Hulten, Natalia Dumitresco și Alexandre Istrati (1986).

***

Dacă autenticitatea textelor olografe este indubitabilă, garanția autenticității o au și textele tipărite de interlocutori în timpul vieții sculptorului și de care acesta a avut cunoștință.

Cele mai bine cunoscute sunt gândurile artistului publicate în franceză în 1925 în nr. 1 din revista "This Quarter" din Paris (p. 235-237). Este vorba de răspunsurile lui Brâncuși cu privire la (1) cioplirea directă, (2) polisaj și (3) simplitatea în artă, precum și de gândurile sale despre (4) frumos ca echitate absolută, (5) dificultatea de a te pune în starea de a face lucrurile, (6) însemnătatea păstrării copilăriei, (7) importanța acțiunii față de teorii, (8) urâțenia nudurilor în plastică, (9) supremația cinstei față de abilitate. Revista i-a publicat și fabula esopică *"Histoire de brigands"*, un "manifest ironic al artistului despre 'tainele' artei sale", cum îl socotea Tretie Paleolog.[13] Traducerea corectă a sintagmei-titlu nu este "Poveste cu tâlhari", cum a apărut peste tot, ci "Poveste greu de crezut".

Tot în 1925, revista de avangardă "Integral" din București (nr. 4) a reprodus toate textele în franceză din "This Quarter" pentru cititorii francofoni din România.

***

În noiembrie 1926, catalogul expoziției "Brancusi" de la Galeria Brummer din New York a publicat șapte *Propos by Brancusi*: cugetările 1, 2, 3, 5, 6 și 9 din "This Quarter" traduse în engleză, cu o completare despre simplitate și complexitate, precum și afirmația *"To see far, that is one thing, to go there is another"* [Să vezi departe este una, să ajungi acolo este altceva].

Traduceri puțin diferite ale cugetărilor 1, 2, 3 și 5 apăruseră în februarie în catalogul Galeriilor Wildenstein.

În 1956 la Paris a văzut lumina tiparului volumul 30 din "Cahiers d'Art" (1955), cuprinzând la pagina 243 un grupaj de aforisme brâncușiene în franceză

(cu ortografia uşor corectată) : primele opt cugetări din "This Quarter", aforismul suplimentar din Catalogul Brummer 1926, cele patru propoziţii din Catalogul Brummer 1933 şi o maximă nouă: "*Il y a un but dans toutes les choses. Pour y arriver il faut se dégager de soi-même*" [Există un scop în toate lucrurile. Pentru a-l atinge trebuie să te detaşezi de tine însuţi].

În 1957, în volumaşul *Brancusi* de Ezra Pound, apărut în italiană la Milano, s-au reprodus în franceză cugetările din "This Quarter" precum şi facsimilul din Catalogul Brummer 1933-34.

În acelaşi an, apare la Londra lucrarea *Brancusi* de David Lewis, cuprinzând cugetări împărtăşite direct de către sculptor autorului şi pe care acesta le-a transpus în engleză, precum şi o serie de *Propos* în franceză: primele şapte cugetări din "This Quarter" şi celelalte aforisme citate în "Cahiers d'Art".

Anul 1958 este marcat de apariţia în germană, la Basel, a primei monografii cuprinzătoare despre Constantin Brâncuşi, semnată de Carola Giedion-Welcker. În 1959 au urmat versiunile în franceză, la Neuchâtel, şi engleză, la New York. Se cuvine relevat faptul că în toate versiunile vorbele rostite de Brâncuşi sunt citate în franceză. La sfârşitul lucrării există o listă de aforisme în franceză, cuprinzând toate cugetările din "This Quarter" şi celelalte citate în "Cahiers d'Art", precum şi unele gânduri ale artistului, consemnate de autoare în decursul convorbirilor purtate cu acesta. Este reprodus şi textul lapidar publicat de Brâncuşi în 1952 în "*Hommage à Rodin – Quatrième Salon de la Jeune Sculpture*", cuprinzând formularea autentică a celebrului aforism: "*Il ne pousse rien sous les grands arbres*" [Sub copacii mari nu creşte nimic], propoziţie ce va fi relatată în fel şi chip de diverşii exegeţi ai sculptorului, în engleză, română şi chiar franceză.



Este bine de ştiut că versiunea românească a cărţii lui David Lewis a fost realizată în 2001 de Nina Stănculescu, iar monografia Carolei Giedion-Welcker a fost tălmăcită din germană de Olga Buşneag şi Ruxandra Buşneag-Iotzu în 1981. Aforismele în franceză s-au reprodus ca atare dar s-a adaugat şi traducerea lor în română. Forma în care au fost traduse aceleaşi aforisme de către doamnele Stănculescu şi Buşneag diferă dar esenţa se păstrează.

Gândurile rostite de Brâncuşi în *română* au fost consemnate în interviuri luate în ţară, "la cald".

În 1926, revista de avangardă "Contimporanul" publica în numărul 64 o discuţie purtată de arhitectul şi pictorul Marcel Iancu "La Brâncuş". Interesante convorbiri cu artistul au fost relatate în 1930 de către Apriliana Medianu, Lucian

Boz sau Mac Constantinescu, iar în 1938 de Ioana Giroiu, Emil Riegler-Dinu sau criticul Ionel Jianu.

Despre Brâncuşi au scris mult Petru Comarnescu, încă din 1934, şi Vasile Georgescu Paleolog, începând cu 1937. În 1945, în volumul *Portrete şi Controverse* de Petre Pandrea, un întreg capitol îi este consacrat lui Brâncuşi, cuprinzând şi câteva gânduri ale acestuia. Peste ani Pandrea va publica un volum de *Amintiri şi exegeze* (1967, 1976) în care va include nu mai puţin de 120 de maxime atribuite artistului, preluate din tradiţie sau culese direct.

În 1969, Vintilă Russu-Şirianu a publicat un volum de memorii în care relatează o interesantă convorbire între Brâncuşi şi Nicolae Titulescu, la care a fost martor.

În lucrarea de faţă am inclus gândurile brâncuşiene referitoare la artă şi viaţă, aşa cum au fost citate de compatrioţii care l-au întâlnit.

***

Este firesc ca cele mai numeroase cugetări ale sculptorului să fi fost rostite în *franceză*, întrucât în Franţa şi-a petrecut cea mai mare parte din viaţă. Cei ce i-au stat în preajmă în ţara de adopţie le-au memorat şi le-au consemnat cu grijă, începând cu Irina Codreanu, care s-a îngrijit de publicarea cunoscutelor aforisme din "This Quarter", şi terminând cu legatarii universali ai artistului, Natalia Dumitrescu şi Alexandru Istrati, care i-au consacrat un tom voluminos cu mărturii preţioase, alcătuit în 1986 împreună cu Pontus Hulten. Muzeul Naţional de Artă Modernă din Paris a intrat recent în stăpânirea arhivei documentare a familiei Istrati, ceea ce a adus importante contribuţii cercetării vieţii şi operei lui Brâncuşi.

Au mai consemnat aforisme ale artistului: Roger Devigne în 1920, Marguerite Vessereau în 1930, Claire Gilles Guilbert în 1957. I-au înregistrat cu grijă gândurile exprimate în franceză Henri-Pierre Roché, Ionel Jianou, Ezra Pound şi mulţi alţii.

***

Este interesant că peste hotare texte importante *despre* Brâncuşi au apărut mai întâi în limba *engleză*.

În 1921, poetul american Ezra Pound i-a dedicat un substanţial eseu în revista trimestrială de literatură şi artă "The Little Review" din New York (nr. 1, toamna), comentând ideile despre artă ale sculptorului şi relevând faptul că acesta "*has set out on the maddeningly more difficult exploration toward getting*

all the forms into one form" [şi-a propus să rezolve problema înnebunitor de grea de a uni toate formele într-una].

La 4 iulie 1923, revista "The Arts" din New York publica sub semnătura M.M. "*Constantin Brancusi. A Summary of Many Conversations*", o amplă relatare despre concepţia artistică a sculptorului, bazată pe numeroase discuţii purtate cu acesta de către autorul articolului, a cărui identitate nu se cunoaşte. Esenţa ideilor artistului este consemnată în acest important text.

În 1926, vizitele lui Brâncuşi la New York au prilejuit numeroase interviuri, din care se cuvine menţionat cel semnat de Flora Merrill în "New York World", cu titlul "*The sculptor of the spirit would build 'Infinite Column' in Park*" [Sculptorul spiritului ar vrea să construiască "Coloana Infinită" în parc].

În revista "The Dial" a apărut în ianuarie 1927 o documentată prezentare a artistului, realizată de Dorothy Dudley, cuprinzând importante cugetări brâncuşiene despre artă.

În 1938, sculptoriţa americană Malvina Hoffman l-a vizitat pe Brâncuşi în atelierul său parizian. În 1939 în volumul *Sculpture Inside and Out,* apărut la New York, i-a consacrat artistului câteva pagini, consemnându-i gândurile, în special cele referitoare la monumentele care urmau să fie inaugurate la Târgu-Jiu.

"*Here is my column, it is in the beautiful garden of my friend in Rumania* [...]. *In a few days I hope to see this installed in Rumania; it is thirty meters high and you know that my friend there once told me that he had never been aware of the great beauty of his garden until he had placed my column there, it had opened his eyes.*" [Aceasta e coloana mea, se află în frumoasa grădină a prietenului meu din România [...]. Peste câteva zile sper s-o văd instalată în România; are 30 metri înălţime şi ştii că prietenul meu de acolo mi-a spus odată că nu şi-a dat seama de marea frumuseţe a grădinii sale decât după ce a instalat acolo coloana mea, ea i-a deschis ochii].

În *L'Atelier Brancusi* [14], istoricul de artă Marielle Tabart semnalează însă confuzia făcută de doamna Hoffman în relatarea vorbelor lui Brâncuşi, amestecând referirile la Coloana din Târgu-Jiu cu cele privitoare la coloana adusă în atelier din grădina prietenului Steichen de la Voulangis.

Acest pasaj a fost tradus şi în română în 1965 de către Petre Pandrea în "Luceafărul" nr. 23(182), cu trimitere la cartea Malvinei Hoffman dar cu surprinzătoarea adăugire a unor elemente inexistente acolo:

"Coloana mea are 30 metri înălţime. Unul din prietenii mei mi-a spus că nu şi-a dat seama de frumuseţea grădinii unde sunt aşezate Masa şi Poarta Sărutului, de vastitatea şesurilor oltene şi de eleganţa munţilor Carpaţi, profilaţi

ca fundal pentru Târgu-Jiu, decât în momentul când Columna Infinitului o dată instalată, i-a deschis ochii."

Textul cu adausurile respective a fost retradus în engleză în volumul *Brancusi* de Radu Varia[15], referirea făcându-se însă la pagina 53 din cartea Malvinei Hoffman:

"A close friend told me recently that he had only perceived the true beauty of the park wherein the Table of Silence and the Gate of the Kiss stand, with the immensity of the plains of Oltenia and the elegant Carpathians outlined against the skyline of Targu-Jiu, when Endless Column was installed. Only then were his eyes truly opened."

Compararea celor două texte în engleză este pe deplin relevantă...

***

În afara Catalogului Brummer din 1926, grupaje de aforisme brâncuşiene în engleză au mai fost consemnate în revista "Axis" din Londra (nr. 1, 1935) şi în revista "Continuity" din Chicago (nr. 2, 1945).

La Bucureşti, o publicaţie literară trimestrială cu apariţii în franceză, engleză, germană şi rusă ("Revue roumaine", "Rumanian Review" etc.) a inclus în numărul 1/1965 traducerea din română a peste 50 de cugetări ale sculptorului, preluate de la Petre Pandrea. Acesta le tradusese la rândul său din diverse surse, iar pe altele afirma că le auzise de la sculptorul însuşi. Retraducerea traducerilor a dat naştere uneori la ciudăţenii. Astfel, ultimul aforism din "This Quarter" – *"D'être* malin *c'est quelque chose, mais d'être honnête ça vaut la peine"* – a devenit *"Être* clair *est important, mais être honnête l'est plus encore"*. Formularea metaforică folosită de Brâncuşi pentru a defini relaţia sa cu Rodin – *"Il ne pousse rien sous les grands arbres"* – s-a transformat in *"Rien ne croît à l'ombre des grands arbres"*.

În România, aforismele brâncuşiene au fost adunate timp de ani de zile din diferite surse de către harnicul cercetător clujean Constantin Zărnescu, care le-a publicat în volum, în ediţii succesive (1980, 1994, 1999, 2004, 2009).

Din păcate, traducerile sale din franceză şi engleză nu sunt prea riguroase. Astfel, propoziţia *"En art il n'y a pas d'étrangers"* a devenit chiar opusul ei – *"În artă* nu trebuie *să existe străini"*; *"nous sommes* sur *une sphère"* s-a modificat în *"suntem* într-o *sferă"*; *"les choses"* s-a tradus prin *"desăvârşirile"*, *"imbéciles"* prin *"nebuni"*, *"le module"* prin *"modelul"*, *"God"* prin *"Creaţiunea"* etc.

Chiar aforismele consemnate de Petre Pandrea sau de alţi compatrioţi ai sculptorului în română au suferit modificări arbitrare, domnul Zărnescu adăugându-le un mare număr de cuvinte parazite sau chiar schimbându-le.

Astfel "*spiritualitatea*" a devenit "*simplitatea*", "*tragedia modernă*" s-a înlocuit cu "*suferința modernă*", "*boalele*" cu "*suferințele*", "*suflet*" cu "*spirit*" etc.

S-au folosit ca surse unele lucrări de ficțiune în care nu vorbește Brâncuși, omul real, ci personajul Brâncuși (de exemplu, romanul *Sfântul din Montparnasse* de Peter Neagoe sau relatarea imaginarei *De vorbă cu Brâncuși* a lui Tretie Paleolog).

I s-au atribuit lui Brâncuși unele maxime create de Auguste Rodin, Blaise Pascal, Milarepa, Lao Tse sau Constantin Stere și chiar proverbe bine cunoscute. O cugetare a lui Hermann Broch, citată în monografia Carolei Giedion-Welcker (p. 60 din ediția română), domnul Zărnescu i-o atribuie tot sculptorului.

S-au combinat cuvinte din diverse surse, obținându-se fraze hibrid pe care artistul nu le-a rostit niciodată.

Lectura superficială a unor texte a făcut ca uneori să se considere că vorbele interlocutorului îi aparțin lui Brâncuși. Astfel, relatând discuția sa cu sculptorul pe marginea variantelor lucrării "Domnișoara Pogany", Malvina Hoffman reproduce vorbele acestuia între semnele citării: "*You see, this was the first idea*" [Vedeți, aceasta a fost ideea dintâi]. Apoi descrie ea însăși stadiile succesive în evoluția operei, așa cum i-au apărut în fotografii. În cartea domnului Zărnescu, descrierea făcută de doamna Hoffman este însă socotită ca aparținându-i lui Brâncuși.



În volumul de față am încercat să evităm erorile, prin lectura atentă a surselor primare și reproducerea lor fidelă.

O bibliografie amănunțită consemnează lucrările folosite în documentare. Textele olografe sunt marcate cu asterisc.

Se cuvine să menționăm faptul că în realizarea versiunilor am folosit uneori fragmente de traduceri publicate de: Marielle Tabart, Doina Lemny, Daniela Arțăreanu și Alexandra Dogaru (în franceză), Sidney Geist, Mary Vaudoyer, David Britt, Matthew S. Witkovsky, Patricia Egan, Maria Jolas si Anne Leroy (în engleză), V.G. Paleolog, Olga Bușneag, Ruxandra Bușneag-Iotzu, Nina Stănculescu, Ana Olos și Andrei Brezianu (în română).

Nădăjduiesc că această carte va fi un instrument de folos pentru mai buna cunoaștere a gândurilor autentice despre artă și viață ale celui ce a fost cu adevărat un "sculptor al spiritului".

Note

1. Carola Giedion-Welcker, *Constantin Brâncuşi*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1981 (trad. Olga Buşneag şi Ruxandra Buşneag-Iotzu), p. 88.
2. Sidney Geist, *Brâncuşi. Un studiu asupra sculpturii*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1973 (trad. Andrei Brezianu), p. 170.
3. Victor Crăciun, *Miliţa Petraşcu, Statuia nefăcută*, Ed. Dacia, Cluj, 1988, p. 119.
4. *Carte de inimă pentru Brâncuşi*, Ed. Albatros, Bucureşti, 1976, p. 63.
5. Petre Pandrea, *Brâncuşi. Amintiri şi exegeze*, Ed. Fundaţiei "Constantin Brâncuşi", Târgu-Jiu, 2000, p. 71.
6. *Ibidem*, p. 342.
7. *Ibidem*, p. 387.
8. Petre Pandrea, *Brâncuşi. Amintiri şi exegeze*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1976, p. 252.
9. Marielle Tabart, *Brâncuşi, inventatorul sculpturii moderne*, Univers, Bucureşti, 2007 (trad. Emilia Munteanu), p. 105.
10. *Ibidem*, p. 108.
11. V.G. Paleolog, *Procesul sculpturii moderne*, Ed. Fundaţiei "Constantin Brâncuşi", Târgu-Jiu, 1996, p. 232.
12. Petru Comarnescu, *Brâncuşi. Mit şi metamorfoză în sculptura contemporană*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1972, p. 109-110.
13. Tretie Paleolog, *De vorbă cu Brâncuşi despre "Calea Sufletelor Broilor"*, Ed. Sport-Turism, Bucureşti, 1976, p. 80.
14. *L'Atelier Brancusi*, Editions du Centre Georges Pompidou, Paris, 1997, p. 56.
15. Radu Varia, *Brancusi*, Universe Publishing, New York, 1995, p. 227.

AVANT-PROPOS

L'élaboration de ce volume a été réclamée par la nécessité de collecter les propos brancusiens dans leur forme authentique, particulièrement lorsque la riche archive documentaire du sculpteur, gardée par ses légataires universels, Alexandre Istrati et Natalia Dumitresco, devint accessible au public, par l'intermédiaire de la "Dation" (donation faite en 2001 par l'héritier des légataires, M. Theodor Nicol, à une institution de l'état, le Musée National d'Art Moderne du Centre Pompidou; pour conséquence l'état a exempté le donateur de taxes de succession). Une sélection des pensées du sculpteur, écrites en français par lui-même, fut présentée au public en 2003 dans le catalogue *La Dation Brancusi, dessins et archives*, publiée par Marielle Tabart et Doïna Lemny aux Editions du Centre Pompidou de Paris. En 2004, les notes écrites en roumain et français par l'artiste et sa correspondance avec des amis roumains furent publiées aux Editions Humanitas de Bucarest, dans le volume *Brâncuşi inedit. Însemnări şi corespondenţă românească*, que Doïna Lemny et Cristian-Robert Velescu ont fait paraître. Les textes présentés dans ces volumes reproduisent fidèlement l'orthographe et la grammaire du sculpteur et représentent des sources d'information extrêmement précieuses.

Dans le présent volume j'ai pensé nécessaire d'utiliser une forme des textes légèrement corrigée, afin qu'ils soient plus facilement compris par les lecteurs. Les références aux sources qui reproduisent le document authentique permettent aux chercheurs de corroborer notre solution avec l'original. L'existence des fac-similés est mentionnée aussi, en permettant une meilleure lecture de l'original.

Ce volume contient aussi des propos de Brancusi relatés par ses proches : Alexandre Istrati, Natalia Dumitresco, Carola Giedion-Welcker, David Lewis, V.G. Paleolog. Les textes citant les paroles du sculpteur, publiées pendant sa vie par ses interlocuteurs, ont aussi un certain degré de crédibilité. Je mentionne Dorothy Dudley, Malvina Hoffman, Claire Gilles Guilbert, Marguerite Vessereau, Ionel Jianu, Petre Pandrea, Ioana Giroiu, Apriliana Medianu etc. J'ai reproduit à la fin du volume l'important article signé M.M., paru en anglais en

1923 dans "The Arts", ainsi que sa version française préservée dans l'archive brancusienne – "Un résumé de plusieurs conversations avec l'artiste" – et la version roumaine due à V.G. Paleolog. Les penséees du sculpteur, notées en anglais par Dorothy Dudley en 1927, ont été aussi traduite en roumain par V.G. Paleolog et en français par Doïna Lemny. Les monographies dédiées à Brancusi par Carola Giedion-Welcker, David Lewis, Ionel Jianou, Sidney Geist, Pontus Hulten – Natalia Dumitresco – Alexandre Istrati ont bénéficié de traductions réalisées par des spécialistes, ce qui a permis de mentionner les versions autorisées des propos brancusiens. On a utilisé aussi des traductions citées dans d'autres ouvrages, comme par exemple les Carnets du Centre Pompidou. La source de chaque propos est toujours citée et la bibliographie du volume mentionne aussi le nom des traducteurs. Pour un bon nombre de propos, la traduction en anglais, français ou roumain m'appartient et je serais heureuse de recevoir des suggestions de l'améliorer.

***

Carola Giedion-Welcker, l'historien et le critique d'art qui s'est trouvée auprès de Constantin Brancusi entre 1928 et 1957, affirme dans sa monographie exemplaire dédiée au sculpteur que celui-ci était "un grand artiste, dont les aphorismes éclairaient souvent, d'un trait fulgurant, les intentions ou la naissance des œuvres", "un sage, dédaigneux du sermon, qui évoquait avec un sens plastique étonnant et une clairvoyance amusée, le sens ou l'absurdité de la Vie".[1]

Pour le sculpteur et le critique d'art Sidney Geist, l'aphorisme est "la prédication transformée en objet", "une rationalisation de l'expérience, une distillation de sagesse; plein d'esprit, facile à comprendre, mémorable." Geist considère que la sculpture de Brancusi est gnomique et il pense que "Brancusi avait l'aphorisme dans le sang", car "l'aphorisme était l'expression du lien le plus profond avec la terre de son Olténie natale".[2]

Militza Petraşcu, qui fut l'élève de Brancusi entre 1919 et 1923, affirme avoir entendu "des centaines et des milliers de répliques aphoristiques, profondément méditatives, de la part de ce philosophe d'un aisthethes carpato-danubien".[3]

Irina Codreanu, élève de Brancusi entre 1924 et 1928, précisait à son tour: "Il exprimait ses idées avec la simplicité et la plasticité du paysan. Il les formulait en axiomes, il les colorait avec son riche imagination, pleine d'improvisations imprévues."[4]

L'exégète roumain Petre Pandrea, qui avait eu de longues conversations avec l'artiste pendant 1928-1938, le définait comme l'Erasme de Montparnasse, "un

humaniste polyvalent, un intellectuel raffiné, un philosophe et un moraliste, un esprit ésopique greffé sur un fond de philosophie stoïque millénaire rurale de ses ancêtres – paysans libres." [5] Selon Pandrea, le sculpteur "maniait l'oralité la plus fascinante" [6] et "ciselait dans son écriture comme dans le marbre".[7] Il employait l'aphorisme tout comme le paysan emploie le proverbe et ses aphorismes de large circulation "ont représenté la maïeutique et la propagande de l'art moderne." [8]

En octobre 1926, dans "New York World", la journaliste américaine Flora Merrill le nommait "le sculpteur de l'esprit". En novembre 1930, dans "Gorjanul" (Târgu-Jiu), un modeste enseignant, Dumitru Pupăză, affirmait : "Brancusi n'a jamais sculpté des figures, mais des pensées".

Pendant une conversation avec Ionel Jianu, Brancusi avait precisé: "Je n'aime point parler de moi ou de mon art. Mes œuvres parlent toutes seules et n'ont pas besoin d'explication." [9]

Et pourtant, au cours des années, l'artiste a souvent énoncé ses idées sur l'art et la vie. Parfois il les a même noté ou les a communiqué à des interlocuteurs bien avisés.

Eugène Ionesco, qui avait rencontré l'artiste pendant les dernières années de sa vie, connaissait "ses théories fondamentales, très souvent dites à ceux qui l'écoutaient, très souvent répétées par ceux-ci". [10] Il considérait l'œuvre de Brancusi comme "l'expression d'une pensée artistique (et par là philosophique) infiniment lucide, élaborée, profonde", car "Il avait assimilé toute l'histoire de la sculpture, l'avait dominée, dépassée, rejetée, retrouvée, purifiée, réinventée. Il en avait dégagé l'essence." [11]



En élaborant le présent volume, j'ai eu pour devise les paroles de l'ami de l'artiste, Vasile Georgescu Paleolog:

"Il faut parler avec réserve des aphorismes de Brancusi, pour ne pas lui attribuer quelque chose qui ne lui a jamais appartenu et que, donc, il n'a pas employé comme telle." [12]

Dans la manière de formuler les aphorismes brancusiens, le critique d'art Petru Comarnescu signale "des variations de détails dues au passage des années, autant à celui qui raconte qu'à ceux qui ont retenu ses paroles". [13]

Je me suis efforcée d'identifier la forme primaire des maximes en vérifiant rigoureusement les sources. Les maximes choisies se réfèrent à l'art et à la vie et sont groupés thématiquement, par ordre alphabétique. Les titres sont énoncés en roumain, français et anglais.

Chaque aphorisme est présenté en trois langues, à partir de celle dans laquelle il a été connu tout d'abord. Brancusi parlait couramment le roumain et le français. Ses paroles on été reproduites aussi fidèlement que possible par ses interlocuteurs roumains ou francophones. Quelques-uns de ses visiteurs les ont traduit aussi en anglais.

La version initiale est imprimée en caractères gras. Elle est suivie d'une mention bibliographique et des deux autres versions. On a respecté l'ordre suivant: roumain, français, anglais; français, anglais, roumain; anglais, français, roumain.

Lorsqu'un aphorisme a été écrit par la main même de Brancusi, le texte est marqué par un astérisque. L'existence d'un fac-similé dans la source bibliographique est indiquée par l'abbréviation 'fss'.

***

Le premier aphorisme dont j'ai connaissance fut noté par l'étudiant Brancusi sur la dernière page de son carnet d'esquisses, pendant ses études à l'Ecole des Beaux-Arts de Bucarest au début du vingtième siècle: *Arta nu este o întâmplare* [L'art n'est pas un accident.] Ce carnet se trouve à présent au Musée National d'Art de la Roumanie (numéro d'inventaire 11231).

Le 17 février 1922, à la Closerie des Lilas, Brancusi signa une résolution de solidarité avec le poète Tristan Tzara et ajouta un commentaire à sa signature: "*En art il n'y a pas d'étrangers*".

En 1925, le journal d'avangarde "Integral" (Bucarest) publia dans le numéro 4 un dessin de Brancusi: un enfant entouré des mots *"Quand nous ne sommes plus enfants, nous sommes déjà morts"*. L'écriture est de la main du sculpteur.

Le catalogue de l'exposition "Brancusi" à la Brummer Gallery de New York (1933-34) comprend le fac-similé de quatre propositions écrites par le sculpteur avec son orthographe caractéristique:

Ne cherchez pas des *formules obscures ni de* mistere
C'est de la joie pure que je vous donne
Regardez les [sculptures] jusqua *ce que vous les verrez*
Les plus pres *de Dieu les ont* vue

Le texte corrigé sera reproduit plus tard dans d'autres groupages d'aphorismes:

"*N'y cherchez pas de formules obscures ou de mystère. C'est de la joie pure que je vous donne.*

Regardez les sculptures jusqu'à ce que vous les voyez. Les plus près de Dieu les ont vues."

Le 11 février 1935, le sculpteur écrit en roumain une bien jolie lettre d'acceptation de la commande pour les monuments de Târgu-Jiu, qu'il envoie à Militza Petraşcu. En 1964, le texte, traduit en français, fut publié par Barbu Brezianu dans la "Revue Roumaine d'Histoire de l'Art" (tome 1, no. 1, p. 396). La lettre fut retraduite en roumain par quelques chercheurs qui ont cru que le français était l'original. Les paroles de Brancusi en furent modifiées, pour sûr! L'original se trouve dans le cabinet de manuscrits de la Bibliothèque de l'Académie Roumaine, numéro d'inventaire 146192/1966.

Un grand nombre de pensées du sculpteur, notées par lui-même en français, sont reproduites en fac-similé dans le livre *Brancusi*, publié en 1986 par Pontus Hulten, Natalia Dumitresco et Alexandre Istrati.

***

Il va sans dire que l'authenticité des textes manuscrits est indubitable. On peut aussi considérer comme authentiques les pensées de l'artiste publiées par ses interlocuteurs avec son avis.

Les mieux connus sont ses propos publiés en français en janvier 1925 dans la revue "This Quarter" de Paris (vol.1, no. 1, p. 235-237). Ce sont ses réponses sur la taille directe, le poli et la simplicité dans l'art ainsi que "*Quelques-uns de ses aphorismes à Irene Codreane* [sic]".

1. La taille directe c'est le vrai chemin vers la sculpture mais aussi le plus mauvais pour ceux qui ne savent pas marcher. Et à la fin, taille directe ou indirecte cela ne veut rien dire, c'est la chose faite qui compte!

2. Le poli c'est une nécessité que demandent des formes relativement absolues de certaines matières. Il n'est pas obligatoire, même il est très nuisible pour ceux qui font du bifteck.

3. La simplicité n'est pas un but dans l'art mais on arrive à la simplicité malgré soi en s'approchant du sens réel des choses.

4. Le beau c'est l'équité absolue.

5. Les choses ne sont pas difficile à faire, mais nous, de nous mettre en état de les faire.

6. Quand nous ne sommes plus enfants, nous sommes déjà morts.

7. Les théories sont des échantillons sans valeur. Ce n'est que l'action qui compte.

8. Les hommes nus dans la plastique ne sont pas si beaux que les crapauds.

9. D'être malin, c'est quelque chose, mais d'être honnête, ça vaut la peine.

Il y a aussi une fable, *Histoire de brigands*, que Tretie Paleolog considérait "un manifeste ironique de l'artiste sur les secrets de son art". [14]

[Selon le Micro-Robert de 1988, "Des histoires de brigands" sont "des histoires invraisemblables".]

La même année, à Bucarest, dans le numéro 4 du journal d'avant-garde "Integral", le texte français de "This Quarter" fut reproduit dans son intégralité, pour les lecteurs francophones de Roumanie.

En novembre 1926, le catalogue de l'exposition "Brancusi" à la galerie Brummer de New York présentait des propos de l'artiste en anglais : la traduction des maximes 1, 2, 3, 5, 6 et 9 de "This Quarter", un supplément pour la maxime 3 – *"Simplicity is complexity itself, and one has to be nourished by its essence in order to understand its value"* [La simplicité c'est la complexité même et il faut se nourrir de son essence pour pouvoir comprendre sa valeur] et un nouveau aphorisme – *"To see far, that is one thing, to go there is another"* [Voir loin est une chose, y aller est une autre].

Une traduction un peu différente des maximes 1, 2, 3, 5, avait paru en février dans le catalogue des Galleries Wildenstein.

Le volume 30 des "Cahiers d'Art" (1955) – paru en 1956 – comprenait des "Propos de Brancusi" en français (p. 243): les premiers huit maximes de "This Quarter", les quatre propositions du Catalogue Brummer 1933-34, la traduction du nouveau aphorisme du catalogue Brummer 1926, ainsi qu'une nouvelle pensée: *"Il y a un but dans toutes les choses. Pour y arriver il faut se dégager de soi-même"*.

Les neuf maximes de "This Quarter" et le fac-similé du Catalogue Brummer de 1933-34 ont été insérés en français dans le petit livre *Brancusi* par Ezra Pound, publié à Milan en 1957 en italien.

La même année, à Londres, dans son petit volume sur *Brancusi*, David Lewis traduisait en anglais quelques pensées que l'artiste lui avait confiées. Il reproduisait en français les premiers sept maximes de "This Quarter" ainsi que les autres aphorismes publiés dans "Cahiers d'Art".

La première monographie importante sur le sculpteur fut publiée par Carola Giedion-Welcker en allemand (Bâle, 1958). Il faut mentionner que les paroles de Brancusi y sont toujours citées en français, de même que dans les versions anglaise de New York et française de Neuchâtel (1959). La liste d'aphorismes en français à la fin de l'ouvrage comprend tous les maximes de "This Quarter", ceux cités dans "Cahiers d'Art", ainsi que quelques-autres, communiqués à l'auteur par l'artiste lui-même. Le livre reproduit aussi un texte écrit par Brancusi en 1952 et publié à Paris dans le catalogue du Quatrième Salon de la

Jeune Sculpture, en *Hommage à Rodin.* Ce texte contient la version authentique d'un fameux aphorisme, *"Il ne pousse rien sous les grands arbres"*, qui sera cité à tort et à travers par divers chercheurs, en roumain, en anglais et même en français.

La version roumaine du livre de David Lewis a été réalisée par Nina Stănculescu en 2001, la monographie de Carola Giedion-Welcker a été traduite de l'allemand par Olga Bușneag et Ruxandra Bușneag-Iotzu en 1981. Les aphorismes en français sont reproduits comme tels dans les deux volumes, leur traduction en roumain diffère un peu mais l'essence est préservée.

***

Les pensées formulées *en roumain* par Brancusi ont été souvent citées par les journaux de sa patrie. Une première "interview" fut publiée en 1926 par l'architecte Marcel Iancu dans le journal d'avant-garde "Contimporanul", no. 64 – *"La Brâncuș"*. En 1930, Apriliana Medianu, Lucian Boz et le sculpteur Mac Constantinescu ont relaté d'intéressantes conversations avec l'artiste. En 1938, Ioana Giroiu, Emil Riegler-Dinu et le critique Ionel Jianu ont décrit aussi leurs discussions avec Brancusi.

À partir de 1934 Petru Comarnescu a beaucoup écrit sur le sculpteur. Vasile Georgescu Paleolog a publié des essais sur Brancusi dès 1937. En 1945, Petre Pandrea a consacré à l'artiste un chapitre de son volume *Portrete și Controverse,* en citant aussi quelques-unes de ses remarques. Dans *Amintiri și exegeze* (1967, 1976) il énumère rien moins que 120 aphorismes prêtés à Brancusi par la tradition ou communiqués directement par l'artiste. En 1969, Vintilă Russu-Șirianu a relaté dans un livre de mémoires une longue conversation de Brancusi avec le diplomate Nicolae Titulescu, à laquelle il avait assisté.

***

Brancusi a formulé *en français* la plupart de ses aphorismes, car c'est en France qu'il a vécu la plus grande partie de sa vie. Dans son pays d'adoption, ses proches ont retenu ses paroles et les ont fait connaître au public. Son élève, Irina Codreanu, fut la première à s'occuper de la publication de quelques-uns de ses aphorismes dans la revue "This Quarter" en 1925.

Des propos de l'artiste ont été communiqués à Roger Devigne en 1920, à Marguerite Vessereau en 1930, à Claire Gilles Guilbert en 1957. Ses paroles ont été recueillies aussi par Henri-Pierre Roché, Ionel Jianou, Eugène Ionesco, Ezra Pound et beaucoup d'autres.

Les légataires universels du sculpteur, Natalia Dumitresco et Alexandre Istrati, assistés par Pontus Hulten, ont publié en 1986 un tome volumineux, contenant de précieux témoignages.

L'archive documentaire des légataires, récemment acquise par "dation" par le Musée National d'Art Moderne de Paris, offre d'importantes contributions à la recherche de la vie et de l'œuvre de Brancusi. Les notes de l'artiste, publiées en 2003 dans le volume *La Dation Brancusi* par madame Doïna Lemny, ont enrichi aussi ce volume.



Il est intéressant de signaler qu'à l'étranger les premiers textes importants sur Brancusi ont été publiés *en anglais*.

Le poète Ezra Pound fut le premier à publier en 1921 un essai concernant les idées du sculpteur sur son art. Dans "The Little Review" de New York (no. 1) il remarquait que Brancusi avait choisi une tâche terriblement difficile : assembler toutes les formes en une seule.

Le 4 juillet 1923, la revue "The Arts" de New York publiait un résumé de plusieurs conversations avec Brancusi sur l'art, signé M.M. par un auteur inconnu jusqu'à présent.

En 1926, les visites du sculpteur à New York ont été mentionnées dans plusieurs articles et interviews. Celui de Flora Merrill dans "New York World" est intitulé *"The sculptor of the spirit would build Infinite Column in Park"* [Le sculpteur de l'esprit désire construire une Colonne Infinie dans le Parc].

Un essai bien documenté sur l'artiste fut publié en janvier 1927 dans "The Dial" de New York par Dorothy Dudley.

En 1938, Malvina Hoffman, un sculpteur américain, visita Brancusi dans son atelier de Paris. En 1939, dans son livre *Sculpture Inside and Out* paru à New York, plusieurs pages lui sont dédiées. Les idées de Brancusi sur les monuments qui allaient être inaugurés à Târgu-Jiu sont très intéressantes. Pourtant, dans *L'Atelier Brancusi* [15], Marielle Tabart constate qu'en rapportant les propos de Brancusi, madame Hoffman a mélangé la description de deux colonnes – celle du jardin de Voulangis de l'ami Steichen, présente dans l'atelier, et celle de Roumanie:

"Voici ma colonne, elle est dans le beau jardin de mon ami en Roumanie. [ ] Dans quelques jours, j'espère la voir installée en Roumanie; elle a trente mètres de haut et vous savez que mon ami là [Steichen] *m'a dit un jour qu'il n'avait jamais été conscient de la grande beauté de son jardin jusqu'à ce qu'il y ait placé ma colonne."* [Traduction de l'anglais par Marielle Tabart]

Dans "Luceafărul" (Bucureşti) du 23 octobre 1965, Petre Pandrea a publié une version roumaine du texte de Malvina Hoffman, en y ajoutant des éléments qui n'existent pas dans l'original:

"*Voici ma* Colonne de l'Infini pour Târgu-Jiu [...] *Dans quelques jours, j'espère la voir inaugurée en Roumanie; elle a trente mètres de haut. Un de mes amis m'a dit qu'il est devenu conscient de la beauté du jardin* où sont placés la Table et la Porte du Baiser, de la vastité des plaines d'Olténie et de l'élégance des Carpathes, en arrière-plan de Târgu-Jiu, *seulement lorsque la* Colonne de l'Infini, *une fois érigée, lui a ouvert les yeux.*" [notre traduction du roumain]

Cette traduction fantaisiste du texte original fut re-traduite en anglais dans le livre *Brancusi* de Radu Varia et citée comme étant le paragraphe publié en 1939 par Malvina Hoffman à la page 53[16] . La comparaison des deux textes anglais est édifiante!

***

Des groupages d'aphorismes traduits en anglais ont été publiés non seulement dans le Catalogue Brummer de 1926 à New York, mais aussi à Londres dans la revue "Axis", no. 1 de 1935 et à Chicago dans la revue "Continuity", no. 2 de 1945.

En 1965, à Bucarest, une publication littéraire trimestrielle paraissant en anglais, français, russe et allemand, "Revue roumaine", "Romanian Review" etc., a traduit du roumain plus de cinquante aphorismes recueillis par Petre Pandrea de diverses sources ou qu'il affirmait tenir du sculpteur lui-même. En re-traduisant du roumain des propos traduits à leur tour du français, au lieu de recourir à l'original français, la "Revue roumaine" a publié d'étranges phrases. Par exemple, l'aphorisme français paru en 1925 dans "This Quarter", "*D'être* malin, *c'est quelque chose, mais d'être honnête, ça vaut la peine*" se métamorphosa en "*Etre* clair *est important, mais être honnête l'est plus encore*". De même, la métaphore utilisée par Brancusi en 1952 pour définir sa relation avec Rodin, *"Il ne pousse rien sous les grands arbres"*, se changea en "*Rien ne croît à l'ombre des grands arbres*".

À partir de 1975, le chercheur roumain Constantin Zărnescu a publié dans diverses revues des "aphorismes, maximes et textes de Brancusi" qu'il avait collectionnés des années durant. Il les publia dans des volumes, en 1980, 1994, 1999, 2004 et 2009.

Malheureusement ses traduction en roumain ne sont pas très fidèles. Le bien connu "*En art il n'y a pas d'étrangers*" se transforme en son opposé – *"În artă* nu trebuie să existe *străini" (En art il n'y a pas de place pour les étrangers),*

"Nous sommes sur *une sphère"* devient *"Ne aflăm* într-o *sferă" (Nous sommes* dans *une sphère").* Il traduisit *"les choses"* par *"desăvârşirile"(les perfections), "imbéciles"* par *"nebuni"(fous), "le module"* par *"modelul"(le modèle), "God"* par *"Creaţiunea"(la Création),* et ainsi de suite.

Même les aphorismes notés en roumain par Petre Pandrea ou d'autres compatriotes de l'artistes ont été modifiés arbitrairement par M. Zărnescu, qui a constamment ajouté des mots parasites ou a complètement changé quelques mots: *spiritualitate (spiritualité)* en *simplitate (simplicité), tragedia modernă (la tragédie moderne)* en *suferinţa modernă (la souffrance moderne), boalele (les maladies)* en *suferinţele (les souffrances), suflet (âme)* en *spirit (esprit),* etc.

Dans son livre, parmi les sources beaucoup utilisées il y a des œuvres de fiction, comme le roman *Le saint de Montparnasse* de Peter Neagoe, ou le récit d'une conversation imaginaire avec Brancusi, décrite par Tretie Paleolog. M. Zărnescu semble ignorer que les paroles citées appartiennent au personnage Brancusi et non pas à l'homme réel.

M. Zărnescu attribue à Brancusi des maximes créés par Blaise Pascal, Auguste Rodin, Milarepa, Constantin Stere, ou Lao-tseu. Il lui prête même des proverbes bien connus. Une réflexion de Hermann Broch reproduite par Carola Giedion-Welcker dans sa monographie (p. 28, édition française, p. 59-60, édition roumaine) est citée par M. Zărnescu comme appartenant au sculpteur.

Il combine aussi plusieurs textes en créant des phrases hybrides que Brancusi n'a jamais prononcées.

Quelquefois, il prête à l'artiste les paroles de ses interlocuteurs. Par exemple, en parlant des différentes versions du portrait de Mlle Pogany, Malvina Hoffman cite les mots de Brancusi: *"You see, this was the first idea"* [Voyez-vous, ceci fut la première idée]. Ensuite elle décrit elle-même ce qu'elle voit. M. Zărnescu ne doute point que la description appartient à Brancusi.

***

Nous avons essayé d'éviter les erreurs par la lecture attentive des sources primaires et leur reproduction fidèle.

Une bibliographie détaillée enregistre les sources auxquelles on a recouru pour la documentation. Les textes olographes sont marqués par un astérisque.

Il convient de mentionner que pour les versions on a parfois utilisé des fragments de traductions publiés par Marielle Tabart, Doïna Lemny, Daniela Arţăreanu et Alexandra Dogaru en français, Sidney Geist, Mary Vaudoyer, David Britt, Matthew S. Witkovsky, Patricia Egan, Maria Jolas et Anne Leroy

en anglais, V.G. Paleolog, Olga Buşneag, Ana Olos, Nina Stănculescu, Ruxandra Buşneag-Iotzu et Andrei Brezianu en roumain.

Ce livre est destiné à être un instrument utile pour mieux connaître les pensées sur l'art et la vie de celui qui fut bien un "sculpteur de l'esprit".

Notes

[Les fragments cités de 2-9, 12-14 ont été traduits par moi.]

1. Carola Giedion-Welcker, *Constantin Brancusi,* Editions du Griffon, Neuchâtel, 1959, p. 193.

2. Sidney Geist, *Brancusi, A Study of the Sculpture,* Grossman Publishers, New York, 1968, p. 170.

3. Victor Crăciun, *Milița Petrașcu, Statuia nefăcută,* Ed. Dacia, Cluj, 1988, p. 119.

4. Irina Codreanu, in *Carte de inimă pentru Brâncuşi,* Ed. Albatros, Bucureşti, 1976, p. 63.

5. Petre Pandrea, *Brâncuşi. Amintiri şi exegeze*, Ed. Fundaţiei "Constantin Brâncuşi", Târgu-Jiu, 2000, p. 71.

6. *Ibidem,* p. 342.

7. *Ibidem,* p. 387.

8. Petre Pandrea, *Brâncuşi. Amintiri şi exegeze,* Ed. Meridiane, Bucureşti, 1976, p. 252.

9. Ionel Jianu, *Brâncuşi. O lecţie de artă, o lecţie de viaţă,* Jurnalul Doamnei (Bucureşti), 1938.

10. Marielle Tabart, *Brancusi, l'inventeur de la sculpture moderne,* Découvertes Gallimard / Centre Georges Pompidou, Paris, 1995, p. 105.

11. *Ibidem,* p. 108.

12.V.G. Paleolog, *Procesul sculpturii moderne,* Ed. Fundaţiei "Constantin Brâncuşi", Târgu-Jiu, 1996, p. 232.

13. Petru Comarnescu, *Brâncuşi. Mit şi metamorfoză în sculptura contemporană,* Ed. Meridiane, Bucureşti, 1972, p. 109-110.

14.Tretie Paleolog, *De vorbă cu Brâncuşi despre "Calea Sufletelor Broilor",* Ed. Sport-Turism, 1976, p. 80.

15. Marielle Tabart, in *L'Atelier Brancusi,* Editions du Centre Georges Pompidou, Paris, 1997, p. 56.

16. Radu Varia, *Brancusi,* Universe Publishing, New York, 1995, p. 227.

FOREWORD

I have felt it necessary to gather Brancusi's sayings in their genuine form, especially when the rich archive left by the sculptor and preserved by his heirs, Alexandru Istrati and Natalia Dumitrescu, became available to the public by means of the so-called "Dation" (a donation from Mr Theodor Nicol, the heirs'heir, to the state institution Le Musée National d'Art Moderne of the Centre Pompidou, as a result of which the state exempted the donor of heritage taxes). A selection of the sculptor's thoughts recorded by himself in French was published in 2003 in Paris in the catalogue *La Dation Brancusi, dessins et archives*, edited by Marielle Tabart and Doïna Lemny. In 2004, the notes jotted down by the sculptor in Romanian and French and his correspondence with Romanians were printed by the publishing house Humanitas of Bucharest, in the volume *Brâncuşi inedit. Însemnări şi corespondenţă românească*, edited by Doïna Lemny and Cristian-Robert Velescu. The texts included in those volumes faithfully reproduce the sculptor's spelling and grammar and represent an extremely valuable source of information.

In the present volume I thought it necessary to use a slightly corrected form of the spelling, in order to facilitate the readers'understanding. The references to the sources recording the genuine document will enable researchers to compare our solution with the original. The existence of facsimiles has also been pointed out, for an even better confrontation with the original.

This volume also includes Brancusian words related by persons who were close to him: Alexandru Istrati and Natalia Dumitrescu, Carola Giedion-Welcker, David Lewis and V.G. Paleolog. Texts recorded by persons who discussed with the artist or interviewed him and published them during his lifetime were also thought to be credible. Such are those signed by Dorothy Dudley, Malvina Hoffman, Claire Gilles Guilbert, Marguerite Vessereau, Ionel Jianu, Petre Pandrea, Ioana Giroiu, Apriliana Medianu a.s.o. I thought it useful to introduce in the volume the important article signed M.M., representing "A summary of many conversations with the artist", published in English in 1923. I placed in parallel the French version found in the Brancusian archive and

the Romanian translation due to V.G. Paleolog. The thoughts of the sculptor, recorded by Dorothy Dudley in English in 1927, were faithfully translated by V.G. Paleolog in Romanian and by Doïna Lemny in French. Monographs devoted to Brancusi by Carola Giedion-Welcker, David Lewis, Ionel Jianou, Sidney Geist, Pontus Hulten – Natalia Dumitrescu – Alexandru Istrati benefited from authorized translations, which made it possible to record fine versions of the Brancusian maxims in other languages. Translations of his words quoted in other books, such as *Les Carnets du Centre Pompidou,* were also helpful. The source is rigorously quoted and the bibliography at the end of the volume mentions the name of the translators, whenever they are known. For a great part of the texts, the translation into English, French or Romanian is my own, and suggestions for improvement are welcome.



The art critic and historian Carola Giedion-Welcker, who had been a great friend of Brancusi's ever since 1928, authored an exemplary monograph on the sculptor, where she asserted that he was "a great artist, whose concisely brief remarks allowed one, as though in a flash, to obtain a glimpse of his artistic intentions and of the origination of his works", "a man of great wisdom, who indulged in neither teaching nor preaching but illumined the meaning and non-meaning of life through striking, sensual plasticity of mind and witty clairvoyance". [1]

According to the sculptor and art critic Sidney Geist "The aphorism is a rationalization of experience, a distillation of wisdom; witty, graspable, memorable, it is statement as object." [2] Geist thought that Brancusi's sculpture was gnomic and that his aphoristic tendency linked him to his Oltenian origin.

Militza Petraşcu, Brancusi's apprentice between 1919 and 1923, maintained that she had heard "hundreds, even thousands of aphoristic retorts, full of deep thought, from this philosopher of a Carpatho-Danubian aisthesis". [3]

Irina Codreanu, who worked with Brancusi between 1924 and 1930, also asserted that "He voiced his ideas like a peasant, in a simple and eloquent way. He couched them in axiomatic terms and endowed them with colour, from his rich imagination, full of unexpected improvisations." [4]

For the Romanian writer Petre Pandrea, who asserted that he had had long talks with the artist between 1928 and 1938, Brancusi was "Erasmus of Montparnasse", "a manysided humanist, a subtle intellectual, a philosopher and a moralist, with an Aesopian mind, grafted on the millenial Stoic rural

philosophy of his ancestors – freeholders." [5] Pandrea thought that the sculptor "had a masterly command of the most fascinating way of speaking" [6] and that he could "chisel in writing as well as he chiselled in marble". [7] Brancusi made use of aphorisms, the same as peasants use proverbs and his widely circulated thoughts represented "the maieutics and propaganda of modern art". [8]

In October 1926, in "New York World", the American journalist Flora Merrill called Brancusi "the sculptor of the spirit". In November 1930, in "Gorjanul" of Târgu-Jiu, Dumitru Pupăză, a teacher, stated: "Brancusi has never carved figures, he has always carved thoughts."

In 1938, Brancusi told Ionel Jianu: "I don't like to speak about me or about my art. My works speak by themselves and need no explanation." [9]

And yet, throughout the years, the artist often expounded his opinions about art and life. He sometimes jotted them down in writing or imparted them to well-advised interlocutors.

Playright Eugène Ionesco, who met him in the 1950's, was acquainted with his fundamental theories, "very often imparted to those who listened to him, very often repeated by them". [10] He considered that Brancusi's oeuvre voiced an extremely lucid, elaborate and profound artistic (hence philosophical) thought, since "he had assimilated all the history of sculpture, dominated it, went beyond it, rejected it, found it again, purified it, re-invented it and extracted its essence". [11]



In working out the present volume, my motto has been the opinion of Brancusi's friend, Vasile Georgescu Paleolog:

"One should be very cautious when speaking about Brancusi's aphorisms, for fear of attributing to him phrases which were never his, hence, were never used as such."[12]

In the way aphorisms are worded, art critic Petru Comarnescu pointed out "variations of details, because of the time elapsed both for their author and for those who memorized his sayings." [13]

I have therefore endeavoured to identify the primary form of the maxims, by rigorously checking up the bibliographical sources. The selected thoughts refer to art and life and are thematically grouped under relevant titles, in alphabetical order. The titles are worded in Romanian, French and English. Each aphorism is presented in three languages, starting with that in which it was initially recorded. Brancusi voiced his thoughts in Romanian or in French

and his Romanian or Francophone interlocutors faithfully reproduced them. Some of his visitors translated them into English.

In this book, the initial version is printed in bold face, followed by a brief reference and by the two other versions. The order is: Romanian, French, English; French, English, Romanian; English, French, Romanian.

When there is evidence that the text was written in Brancusi's handwriting, it is marked by an asterisk. The presence of a facsimile in the bibliographical source is marked by the abbreviation 'fss'.



To the best of my knowledge, the earliest aphorism was jotted down by Brancusi in 1901 or 1902 on the last page of the sketch-book he used as a student at the Bucharest School of Fine Arts : *Arta nu este o întâmplare* [Art is no mere chance]. At present this sketch-book is preserved in the Print Room of the National Museum of Art of Romania (inventory number 11231).

On February 17, 1922, at the Closerie des Lilas, in Paris, Brancusi signed a resolution supporting Dada poet Tristan Tzara and added to his signature the comment *"En art il n'y a pas d'étrangers"* [In art there are no foreigners].

In 1925, the avant-garde journal "Integral" (Bucharest), no. 4, published a drawing by Brancusi, representing a child, framed by words in the sculptor's handwriting: *Quand nous ne sommes plus enfants, nous sommes déjà morts* (When we are no longer children, we are already dead).

The Catalogue of the "Brancusi" exhibition at the Brummer Gallery of New York (1933-34) boasts the facsimile of a holograph by the sculptor, with genuine misspellings:

Ne cherchez pas des *formules obscures ni de* mistere
C'est de la joie pure que je vous donne
Regardez les [sculptures] jusqu'a *ce que vous les* verrez
Les plus pres *de Dieu les ont* vue

[Don't look for obscure formulas or mystery. I am giving you pure joy. Look at the sculptures until you see them. Those nearest to God have seen them]

In further works which reproduced this text, the spelling was corrected:

N'y cherchez pas de formules obscures ni de mystère. C'est de la joie pure que je vous donne.

Regardez-les jusqu'à ce que vous les voyiez. Les plus près de Dieu les ont vues.

On February 11, 1935, the artist sent a fine letter to sculptor Militza Petraşcu, voicing his acceptance of the commission for the Târgu-Jiu monuments. In

1964, the Romanian text was translated into French by Barbu Brezianu, who published it in "Revue Roumaine d'Histoire de l'Art" (tome 1, no. 1, p. 396). Several researchers re-translated it into Romanian, thinking that the original was in French. Brancusi's words were doubtless modified. The original text is now in the Manuscript Department of the Library of the Romanian Academy (inventory number 146.192 / 1966).

Some 35 thoughts, jotted down by the sculptor in French, were first reproduced in facsimile in the volume *Brancusi*, published in 1986 by Pontus Hulten, Natalia Dumitresco and Alexandre Istrati.

***

It goes without saying that the authenticity of the holographs cannot be doubted. One may also consider as genuine the aphorisms printed by Brancusi's interlocutors during his lifetime and which were accepted by him.

The best known of Brancusi's thoughts were published in French in January 1925 in the first issue of "This Quarter" of Paris (p. 235-237). The journal recorded Brancusi's answers about: (1) direct carving, (2) high polish, and (3) simplicity in art, followed by his aphorisms on (4) beauty as absolute equity, (5) the difficulty to put oneself in a state to do things, (6) the importance of preserving one's childhood, (7) the importance of action as against theories, (8) the ugliness of nude bodies, (9) the preponderance of honesty over astuteness. There was also an Aesopian fable of his, *Histoire de Brigands*, which Tretie Paleolog considered "an ironic manifesto of the artist regarding the secrets of his art". [14] The translation of the title is "Tall Tale", and not "Story with brigands".

Also in 1925, in Romania, the avant-garde journal "Integral" of Bucharest faithfully reproduced the French text of "This Quarter", for the Romanian Francophone readership.

In November 1926, the catalogue of the one-man "Brancusi" exhibition at the Brummer Gallery of New York published some *Propos by Brancusi* in English. For the American audience, maxims 1, 2, 3, 5, 6, and 9 of "This Quarter" were translated from French:

Direct cutting is the true road to sculpture, but also the most dangerous for those who don't know how to walk. And in the end, direct or indirect, cutting means nothing, it is the complete thing that counts.

High polish is a necessity which certain approximately absolute forms demand of some materials. It is not always appropriate, it is even very harmful for certain other forms.

Simplicity is not an end in art, but one arrives at simplicity in spite of oneself, in approaching the real sense of things.

It is not the things that are difficult to make, but to put ourselves in condition to make them.

When we are no longer children, we are already dead.

Maxim 3 also included : *Simplicity is complexity itself and one has to be nourished by its essence in order to understand its value.*

A new maxim was added: *To see far, that is one thing, to go there is another.*

In February 1926, the catalogue of the Wildenstein Galleries had included a somewhat different translation of maxims 1, 2, 3 and 5 from "This Quarter".

In 1956, volume 30 of "Cahiers d'Art" (1955) was issued in Paris. It recorded several "Propos de Brancusi", on page 243: the first eight maxims of "This Quarter", the supplementary *propos* of the 1926 Brummer catalogue, the four sentences of the 1933-34 Brummer catalogue and a new reflection: *Il y a un but dans toutes les choses. Pour y arriver il faut se dégager de soi-même.* [There is a purpose in all things. To get to it, one must become detached from oneself]

In 1957, in Milan, a small volume on Brancusi was published in Italian by Ezra Pound. There was also an appendix in French: the nine reflections of "This Quarter" and the facsimile of the 1933-34 Brummer Catalogue.

The same year, in London, David Lewis published a booklet on Brancusi in English. He translated several sentences imparted to him by the artist and listed in French the first seven maxims of "This Quarter" and all the other aphorisms recorded in "Cahiers d'Art".

In 1958, the first comprehensive monograph on the sculptor was published by Carola Giedion-Welcker in German, in Basel. In 1959, a French version appeared in Neuchâtel and an English one in New York. It is worth mentioning that in all versions Brancusi's words were quoted in French. A documentary appendix includes a comprehensive list of aphorisms in French (all those quoted in "This Quarter", those mentioned in "Cahiers d'Art" and others imparted to the author by the sculptor), as well as a French text authored by Brancusi in 1952, reproduced from the catalogue of the *"Quatrième salon de la jeune sculpture - Hommage à Rodin"*. In Brancusi's homage to Rodin, the genuine wording of a famous aphorism is recorded : *Il ne pousse rien sous les grands arbres* [Nothing grows under big trees]. These words have been modified by Brancusi researchers in the most various ways, in Romanian, English and even French...

***

It should be known that the Romanian version of David Lewis' book was made in 2001 by Nina Stănculescu, and Carola Giedion-Welcker's monograph was translated from German into Romanian in 1981 by Olga Bușneag and Ruxandra Bușneag-Iotzu. The French aphorisms were reproduced as such, with the addition of a Romanian version. The translators chose slightly different solutions, but the essence is preserved.

Brancusi's thoughts worded in *Romanian* were often quoted in the journals of his Fatherland. Architect Marcel Iancu published a first interview *La Brâncuș* (At Brancusi's) in the avant-garde journal "Contimporanul" (no. 64, 1926). Interesting discussions with the artist were related by Apriliana Medianu, Lucian Boz and Mac Constantinescu in 1930. In 1938, Ioana Giroiu, Emil Riegler-Dinu and Ionel Jianu also recorded talks with the artist.

Petru Comarnescu wrote much about the sculptor, starting with 1934. Vasile Georgescu Paleolog also wrote essays as early as 1937. In 1945, Petre Pandrea devoted a chapter of his book, *Portrete și controverse,* to Brancusi, mentioning also some of his sayings. Later, in *Amintiri și exegeze* (1967, 1976), he attributed to Brancusi more than 120 reflections, picked up from tradition or from his own talks with the artist. In a book of memoirs published in 1969, Vintilă Russu-Șirianu records an interesting discussion of Brancusi with diplomat Nicolae Titulescu, which he had witnessed.

In our volume, we have recorded some of Brancusi's propos relative to art and life, as they were quoted by his compatriots.



The greatest number of Brancusi's aphorisms were voiced in *French,* since he spent most of his lifetime in France. In his adoption country, those who lived close to him remembered his words and carefully recorded them. The first to do so was his apprentice, Irina Codreanu, who took charge of the publication of his well-known aphorisms in "This Quarter" in 1925.

In 1986, Brancusi's heirs general, Natalia Dumitresco and Alexandre Istrati, helped by Pontus Hulten, published a comprehensive volume full of precious testimonies. Their documentary archives have been recently acquired by the Musée National d'Art Moderne of Paris and the research of that material will certainly provide important contributions to the study of Brancusi's life and oeuvre.

The artist's thoughts were also recorded by Roger Devigne in 1920, by Marguerite Vessereau in 1930, and by Claire Gilles Guilbert in 1957. His French

sayings were carefully jotted down by Henri-Pierre Roché, Ionel Jianou, Eugène Ionesco, Ezra Pound, and many others.

***

It is interesting to point out that abroad important texts about Brancusi were first published in *English*.

In 1921, poet Ezra Pound wrote a pithy essay for "The Little Review" of New York, no.1 – Autumn. He commented upon the sculptor's ideas about art and pointed out that he had "set out on the maddeningly more difficult exploration toward getting all the forms into one form".

On July 4, 1923, "The Arts" of New York published a comprehensive review of the artist's outlook, signed by M.M.: *Constantin Brancusi. A summary of many conversations.* The author's identity is still controversial.

In 1926, the sculptor's opinions voiced during his visits to the United States were recorded in many interviews. We point to that signed by Flora Merrill in "New York World", entitled *The sculptor of the spirit would build "Infinite Column" in Park.*

In January 1927, Dorothy Dudley wrote a well documented essay on the artist, recording a great many of his thoughts on art in "The Dial" of New York.

In the autumn of 1938, the American sculptor Malvina Hoffman paid a visit to Brancusi's studio in Paris. In 1939 in New York she published a treatise on *Sculpture Inside and Out,* devoting several pages to the artist and reproducing his ideas about his works and especially about the monuments to be inaugurated at Târgu-Jiu. However, some of Brancusi's words in French were misunderstood by his interlocutor. She mixed up his reference to the column erected at Voulangis in the garden of his friend Steichen, which he had removed to his studio, with his description of the Târgu-Jiu Column:

"Here is my column, it is in the beautiful garden of my friend *in Rumania.* [...] *In a few days I hope to see this installed in Rumania; it is thirty meters high and you know that* my friend there *once told me that he had never been aware of the great beauty* of his garden *until he had placed my column there, it had opened his eyes."*

The confusion has been pointed out in 1997 by Marielle Tabart in *L'Atelier Brancusi* [15].

A most astonishing translation into Romanian of the above-mentioned paragraph was published by Petre Pandrea in "Luceafărul" (Bucureşti) on

October 23, 1965. Some elements which do not exist in the original miraculously appear in the translation:

"*Iată Coloana mea* a Infinitului pentru Târgu-Jiu [...] *Peste câteva zile nădăjduiesc s-o văd inaugurată în România; ea are 30 metri înălţime. Unul dintre prietenii mei mi-a spus că nu şi-a dat seama de frumuseţea grădinii* unde este aşezată Masa şi Poarta Sărutului, de vastitatea şesurilor oltene şi de eleganţa munţilor Carpaţi profilaţi ca fundal pentru Târgu-Jiu, *decât in momentul când,* Columna Infinitului, *o dată instalată, i-a deschis ochii."*

It is even more intriguing that in Radu Varia's English book on *Brancusi* that paragraph so opportunely supplemented is quoted as belonging to page 53 of Mrs Hoffman's work. The comparison of the two texts in English is most relevant:

"A close friend told me recently that he had only perceived the true beauty of the park wherein the Table of the Silence and the Gate of the Kiss stand, with the immensity of the plains of Oltenia and the elegant Carpathians outlined against the skyline of Targu Jiu, *when* Endless Column *was installed. Only then were his eyes truly opened."* [16]

***

Translations of Brancusi's aphorisms into English were recorded not only in the 1926 Brummer Catalogue, but also in 1935 in the journal "Axis" of London (no. 1) and in 1945, in the journal "Continuity"(no. 2), of Chicago.

In 1965, in Romania, a quarterly publication issued in English, French, German and Russian, ["Romanian Review", "Revue roumaine" etc.] translated more than fifty Brancusian aphorisms collected by Petre Pandrea from various sources or, allegedly, learned from the sculptor himself.

The translation of translated words, without resorting to the original ones, gave rise to strange sentences. The aphorism published in French in 1925 in "This Quarter" *"D'être* malin *c'est quelque chose, mais d'être honnête ça vaut la peine"* became *"Être* clair *est important, mais être honnête l'est plus encore"*. The metaphoric phrase used by Brancusi to define his relation with Rodin – "*Il ne pousse rien sous les grands arbres*" – became "*Rien ne croît à l'ombre des grands arbres*".

Ever since 1975 Constantin Zărnescu, a diligent collector of Brancusi's "aphorisms, maxims and texts", started publishing them in various journals. He gathered them in volumes in 1980, 1994, 1999, 2004 and 2009.

Unfortunately Zărnescu's translations into Romanian were not very faithful. Thus, in his book, "*En art il n'y a pas d'étrangers*" turned into its opposite

"În artă nu trebuie *să existe străini"*; *"nous sommes* sur *une sphère"* changed into *"ne aflăm* într-o *sferă"*; *"les choses"* was translated by *"desăvârşirile"*, *"le module"* by *"modelul"*, *"imbéciles"* by *"nebuni"*, *"God"* by *"Creaţiunea"*, and so on.

He also altered the maxims recorded in Romanian by Petre Pandrea or other Romanian interlocutors of the artist, by adding parasitical words or even by changing their meaning. Thus *"spiritualitate"* became *"simplitate"*, *"tragedia modernă"* turned into *"suferinţa modernă"*, *"boalele"* into *"suferinţele"*, *"suflet"* into *"spirit"*, etc.

He used as references fiction works, such as Peter Neagoe's novel *The Saint of Montparnasse* or Tretie Paleolog's tale of an imaginary encounter with Brancusi. Mr Zărnescu didn't seem to realize that the quoted words belonged to the character Brancusi and not to the real man.

Maxims authored by Blaise Pascal, Auguste Rodin. Constantin Stere, Lao-tze, or Milarepa were also attributed to Brancusi. Even well-known proverbs were recorded as being created by him. A reflection of Hermann Broch, reproduced by Carola Giedion-Welcker in her monograph (page 28, French and English versions; page 59-60, Romanian version), was quoted by Mr Zărnescu as being Brancusi's.

Mr Zărnescu also used to combine sentences or words from various sources, creating hybrid reflections, never voiced by the sculptor.

Sometimes he even ascribed the words of an interlocutor to the sculptor. Thus, in recording her discussion with the sculptor about the various stages in the evolution of the portrait of Mlle Pogany, Malvina Hoffman quotes Brancusi's words between inverted commas : *"You see, this was the first idea"* and then she describes in her own words what she sees. Mr Zărnescu credited Brancusi also with that description.

***

I have endeavoured to avoid errors by carefully studying the primary sources and by reproducing them faithfully.

A detailed reference list records all the material resorted to. The texts of holographs are marked by an asterisk.

I cannot but acknowledge that for the versions I have sometimes made use of some fragments of translations published by: Marielle Tabart, Doïna Lemny, Daniela Arţăreanu and Alexandra Dogaru (in French), Sidney Geist, Mary Vaudoyer, David Britt, Matthew S. Witkovsky, Patricia Egan, Maria Jolas, V.G.

Paleolog, Ruxandra Buşneag-Iotzu and Anne Leroy (in English), Olga Buşneag, Nina Stănculescu, Ana Olos and Andrei Brezianu (in Romanian).

This book is meant to be a useful instrument for a better knowledge of the thoughts on art and life voiced by a genuine "sculptor of the spirit".

Notes

[The quotations under 3 to 15 are translated by me.]

1. Carola Giedion-Welcker, *Constantin Brancusi*, Braziller, New York, 1959, p. 193.

2. Sidney Geist, *Brancusi, A Study of the Sculpture*, Grossman Publishers, New York, 1968, p. 170.

3. Victor Crăciun, *Milița Petrașcu, Statuia nefăcută*, Ed. Dacia, Cluj, 1988, p. 119.

4. Irina Codreanu, in *Carte de inimă pentru Brâncuși*, Ed. Albatros, București, 1976, p. 63.

5. Petre Pandrea, *Brâncuși. Amintiri și exegeze*, Ed. Fundației "Constantin Brâncuși", Târgu-Jiu, 2000, p. 71.

6. *Ibidem*, p. 342.

7. *Ibidem*, p. 387.

8. Petre Pandrea, *Brâncuși. Amintiri și exegeze*, Ed. Meridiane, București, 1976, p. 252.

9. Ionel Jianu, *Brâncuși. O lecție de artă, o lecție de viață*. Jurnalul Doamnei (București), 1938.

10. Marielle Tabart, *Brancusi, l'inventeur de la sculpture moderne*, Découvertes Gallimard / Centre Georges Pompidou, Paris, 1995, p. 105.

11. *Ibidem*, p. 108.

12. V.G. Paleolog, *Procesul sculpturii moderne*, Ed. Fundației "Constantin Brâncuși", Târgu-Jiu, 1996, p. 232.

13. Petru Comarnescu, *Brâncuși. Mit și metamorfoză în sculptura contemporană*, Ed. Meridiane, București, 1972, p. 109-110.

14. Tretie Paleolog, *De vorbă cu Brâncuși despre "Calea Sufletelor Broilor"*, Ed. Sport-Turism, București, 1976, p. 80.

15. Marielle Tabart, in *L'Atelier Brancusi*, Editions du Centre Georges Pompidou, Paris, 1997, p. 56.

16. Radu Varia, *Brancusi*, Universe Publishing, New York, 1995, p. 227.

I
BRÂNCUŞI DESPRE ARTĂ ŞI ARTIŞTI
BRANCUSI SUR L'ART ET LES ARTISTES
BRANCUSI ON ART AND ARTISTS

I.1 Actul creaţiei - L'action de créer - The act of creating

(I.1a) *[Brouillon de lettre à Quinn, 27 déc. 1917]* **Entre les choses nouvelles il y a aussi deux reprises [...], l'oiseau et la muse endormie, qu'il ne faut pas considérer comme des reproductions sur les premières, care elles sont conçues différemment et je ne les aie pas repris simplement pour les faire autrement, mais pour aller plus loin.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 136 fss)

[Letter to Quinn, 27 Dec. 1917] Among the new things, there are also two repeats [...], the bird and the sleeping muse. These must not be considered as reproductions of the first ones, for they have been differently conceived, and I did not repeat them merely to do them differently but to go further.

(Rowell, in Bach et al., 1995, p. 47-48; Cf. Quinn Collection, NYPL)

[Scrisoare către Quinn, 27 dec. 1917] Printre noutăţi sunt şi două reluări [...], pasărea şi muza adormită. Acestea nu trebuie socotite reproduceri ale primelor, căci au fost concepute diferit, şi eu nu le-am reluat pur şi simplu pentru a le face altminteri, ci pentru a merge mai departe.

(tr. SGG)

(I.1b) **Când creezi trebuie să te confunzi cu universul, cu elementele. Pentru ca să realizezi, nu trebuie să nu fii tu, ci să te distrugi.**

(Iancu, 1926, p. 3 – Cf. Brezianu, 1998, p. 38, fig. 59)

Lorsque l'on crée, il faut se confondre avec l'univers, avec les éléments. Pour réaliser, il ne faut pas ne pas être soi-même, mais se détruire.

(tr. SGG)

When creating, you must merge into the universe, into the elements. To do it, you shouldn't be yourself any longer, but destroy yourself.

(tr. SGG)

(I.1c) **When I work, it is as if an Absolute expresses itself through me, I, as a person, do not count, the individual does not matter. This is the relation of the artist with the world.**

(Stieglitz, 1926, quoted in Seligmann, 1966, p. 69; Cf. Geist, 1968, p. 156)

Quand je travaille, c'est comme si un Absolu s'exprime à travers moi, je ne compte plus comme personne, l'individu n'a pas d'importance. C'est ainsi que l'artiste se rapporte au monde.

(tr. SGG)

Când lucrez, se pare că un Absolut se exprimă prin mine, eu ca persoană nu mai contez, individul nu are importanţă. Aceasta este relaţia artistului cu lumea.

(tr. SGG)

(I.1d) **Il faut faire de l'art comme on respire, cela doit venir sans difficulté, sans angoisse.**

(Matisse-Monnier, 1949-50, in Bach, 1987, p. 233)

One should create art the same as one breathes, it should occur without any difficulty, without any anguish.

(tr. SGG)

Trebuie să faci artă aşa cum respiri, trebuie s-o faci fără dificultate, fără angoasă.

(tr. SGG)

(I.1e) **It is the material that dictates to us our creation.**

(Liberman, 1960, p. 176; Cf. Bach, 1987, note 905)

C'est le matériau qui nous dicte ce que l'on crée.

(tr. SGG)

Creaţia ne-o dictează materialul.

(tr. SGG)

(I.1f) **Arta nu se comite decât în austeritate şi dramă, ca o crimă perfectă.**

(Pandrea, 1976, p. 254)

L'art ne se commet que dans l'austerité et le drame, comme un crime parfait.

(tr. SGG)

Art is done only in austerity and drama, like a perfect crime.

(tr. SGG)

(I.1g) **It is not the work itself, it is to keep oneself in condition to do it, that is difficult.**
(Dudley, 1927, p. 126; Cf. Bach, 1987, p. 324)
Ce n'est pas le travail en soi qui est difficile, c'est de se mettre en état de le faire.
(Dudley, in L'Atelier Brancusi, 1997, p. 215, tr. Lenuny)
Nu munca în sine este grea, ci să-ţi menţii condiţia pentru a o face.
(Dudley, in Paleolog, 1996, p. 53)

I.2 Arta - L'art - Art

(I.2a) **Arta nu este o întâmplare.***
(Carnetul Croitoru, p. 130 fss; Cf. Brezianu, 1998a, p. 180)
L'art n'est pas un hasard.
(Brezianu, 1998b, p. 180, tr. Slăvescu)
Art is not an accident.
(Brezianu, 1999, p. 180, tr. Marcu)

(I.2b) **L'art n'est pas un mensonge, l'art c'est la vérité absolue.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 64)
Art is not a lie, art is absolute truth.
(tr. SGG)
Arta nu este o minciună, arta este adevărul absolut.
(tr. SGG)

(I.2c) **L'art n'est pas un bon plaisir de quiconque, il est une nécessité du temps.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 92 ; Brâncuşi inedit, 2004, p. 72)
Art is not somebody's convenience, it is a necessity of time.
(tr. SGG)
Arta nu este bunul plac al cuiva, este o necesitate a timpului.
(tr. SGG)

(I.2d) **L'art c'est un miroir dans lequel chacun voit ce qu'il pense.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 72)
Art is a mirror where everybody sees what he thinks.
(tr. SGG)
Arta este o oglindă în care fiecare vede ceea ce gândeşte.
(tr. SGG)

(I.2e) **L'art, c'est la création des choses que l'on ne connaît pas.***

(Hulten et al., 1986, p. 103; Dation Brancusi, 2003, p. 94; Brâncuşi inedit, 2004, p. 66)

Art is creating things one is unfamiliar with.

(Hulten et al., 1987, p. 103, tr. ed. Bgaw)

Arta este creare de lucruri pe care nu le cunoşti.

(tr. SGG)

(I.2f) **Les arts: c'est un palais sans fondements avec des entrées tortueuses.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 72)

The arts: a palace without foundations, with tortuous entrances.

(tr. SGG)

Artele – un palat fără fundaţii, cu intrări întortocheate.

(tr. SGG)

(I.2g) **L'art, c'est le jeu entre le beau et le laid, jeu insaisissable par le raisonnement.**

(Continuity, 1945; Cf. Bach, 1987, note 714)

Art is the play between beauty and ugliness, a play unseizable by reasoning.

(tr. SGG)

Arta este jocul între frumos şi urât, un joc insezisabil prin raţiune.

(tr. SGG)

(I.2h) **Săpând necontenit fântâni interioare, am dat de izvorul vieţii fără de moarte şi al tinereţii fără bătrâneţe. Aşa e arta: tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte.**

(Nicolăescu-Plopşor, in Potopin, 1970, p. 4)

En creusant sans trêve des fontaines intérieures, j'ai découvert la source de la vie éternelle et de la jeunesse perpétuelle. L'art est ainsi : jeunesse à tout jamais et vie éternelle.

(tr. SGG)

By constantly digging inner wells, I've found the source of life without end and of youth everlasting. This is art – youth everlasting and life without end.

(tr. SGG)

I.3 Arta şi apariţia ei - L'art et sa naissance - Art and its birth

(I.3a) **Nous assistons aux arts naissants. Ils sont pareils aux fleurs merveilleuses qu'on n'a jamais vues, mais, comme sur les fleurs**

merveilleuses, tout le monde se précipite et chacun veut les cueillir pour soi, et, aussitôt qu'on les touche elles s'évanouissent car elles ne peuvent plus appartenir à personne en particulier, elles sont universelles.*

(Hulten et al., 1986, p. 139 fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 74)

We are witnessing the birth of new arts. They are like wonderful flowers that no one has ever seen. But everyone swoops down on them to pick some for himself, and these wonderful flowers fade as soon as they've been touched because they cannot belong to anyone in particular, they are universal.

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egon)

Asistăm la naşterea artelor. Ele sunt asemenea unor flori minunate şi nemaivăzute dar, la fel ca asupra florilor minunate, toată lumea se năpusteşte şi fiecare vrea să le culeagă pentru sine şi, de îndată ce sunt atinse, ele dispar pentru că nu mai pot aparţine cuiva în particular, ele sunt universale.

(tr. SGG)

(I.3b) **L'art naît intuitivement sans raison préconçue car il est la raison elle-même, qu'on ne peut expliquer a priori.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 86 fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 61 fss)

Art comes into being intuitively, without preconceived reason, because it is the reason itself, which cannot be explained a priori.

(tr. SGG)

Arta se naşte intuitiv, fără raţiune preconcepută, căci ea este raţiunea însăşi care nu poate fi explicată a priori.

(tr. SGG)

(I.3c) **L'art – mais il n'y a pas encore eu de l'art – l'art ne fait que commencer.**

(Dreyfus, 1927, p. 69; Cf. Hulten et al., 1986, p. 183)

But there hasn't been any art yet. Art is just beginning.

(Hulten et al., 1987, p.183, tr. ed. Egon)

Arta – dar n-a existat încă artă – arta abia începe.

(tr. SGG)

(I.3d) **Art begins to be born.**

(Dudley, 1927, p. 127; Cf. Bach, 1987, p. 325)

L'art commence à naître.

(Dudley, in L'Atelier Brancusi, 1997, p. 215, tr. Lenuţy)

Arta începe să se nască.

(Dudley, in Paleolog, 1996, p. 54)

I.4 Arta şi învăţarea ei - L'art et son apprentissage - Art and learning it

(I.4a) **Avec l'art on sera toujours à l'ABC. On ne peut jamais l'apprendre que par soi-même et encore et si on l'apprend par les autres on fera des choses apprises et à-côté. Une femme stérile ne peut pas faire d'enfants.***
(Hulten et al., 1986, p. 194fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 74)

With art, you're forever back at the ABC's. You can only learn them on your own. And what's more, if you learn through others, you'll end up with things second-hand and unimportant. A sterile female cannot bear children.
(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Cu arta vom fi mereu la ABC. N-o putem învăţa decât prin noi înşine, iar dacă o înveţi de la alţii, nu poţi face decât lucruri învăţate şi secundare. O femeie stearpă nu poate face copii.
(tr. SGG)

(I.4b) **L'art n'est pas la pédagogie.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 83)
Art is not pedagogics.
(tr. SGG)
Arta nu este pedagogie.
(tr. SGG)

(I.4c) **L'art ne s'apprend pas.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 94; Brâncuşi inedit, 2004, p. 67)
Art cannot be learned.
(tr. SGG)
Arta nu se învaţă.
(tr. SGG)

I.5 Arta şi rolul ei - L'art et son rôle - Art and its role

(I.5a) **L'art doit être universel et accessible à tous***
(Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 72)
Art should be universal and accessible to everybody.
(tr. SGG)

Arta trebuie să fie universală şi accesibilă tuturor.
(tr. SGG)

(I.5b) **L'art ne doit pas être regardé comme un savoir-faire. Il doit nous représenter le beau tel qu'il est, dans son cadre et sa place.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 74)

Art should not be considered as a savoir-faire. It should represent the beauty as it is, in its environment and place.
(tr. SGG)

Arta nu trebuie privită ca o iscusinţă. Ea trebuie să reprezinte frumosul aşa cum este, în cadrul şi la locul său.
(tr. SGG)

(I.5c) **Pour faire d'art libre et universel, il faut être Dieu pour créer, Roi pour commander et esclave pour exécuter.***
(Hulten et al., 1986, p. 232fss; Dation Brancusi, 2003, p. 93; Brâncuşi inedit, 2004, p. 66)

For art to become universal and free, one must be God to create it, a king to commission it, and a slave to make it.
(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egcav)

Pentru a face artă liberă şi universală, trebuie să fii Dumnezeu ca să creezi, rege ca să comanzi şi sclav ca să execuţi.
(tr. SGG)

(I.5d) **Le grand art peut être comparé avec l'équilibre stable et pour le faire on doit être complètement maître.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 65)

Great art may be compared to stable balance and to do it one should be a complete master.
(tr. SGG)

Marea artă poate fi asemănată cu echilibrul stabil şi pentru a o face trebuie să fii maestru pe deplin.
(tr. SGG)

(I.5e) **L'art prend son caractère par la nécessité de sa naissance – il n'est pas une recherche d'originalité – et chaque fois qu'on l'amène sur le sentier des recherches personnelles il s'évanouit.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 68)

Art acquires its character by the necessity of its birth – it is not a quest for originality – and every time it is brought on the path of personal researches, it disappears.

(tr. SGG)

Arta îşi ia caracterul după necesitatea naşterii sale – ea nu este o căutare după originalitate – şi de fiecare dată când este adusă pe cărarea cercetărilor personale ea dispare.

(tr. SGG)

(I.5f) **L'art prend son caractère par la nécessité de sa naissance, universellement libre de toute servitude particulière.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 72)

Art acquires its character by the necessity of its birth, universally free of any particular servitude.

(tr. SGG)

Arta îşi ia caracterul după necesitatea naşterii sale, cu totul liberă de orice servitute anume.

(tr. SGG)

(I.5g) **Arta este altceva decât redarea vieţii : transfigurarea ei.**

(Pandrea, 1945, p. 156)

L'art c'est autre chose que la représentation de la vie, c'est sa transfiguration.

(Lemny, in Leda, 1998, p. 38)

Art is something else than the representation of life: it is its transfiguration.

(tr. SGG)

(I.5h) **Art is not copying nature**.

(Pogany, in Geist, 1968, p. 143, 191)

L'art n'est pas de copier la nature.

(Geist, in Le Baiser, 1999, p. 14, tr. Tabart)

Arta nu copiază natura.

(Geist, 1973a, p. 133, tr. A. Brezianu)

(I.5i) **Arta e o taină – o credinţă, nu e o formulă. Când se face după o teorie e falsă.**

(Medianu, 1930, p. 3)

L'art est mystère et foi, ce n'est pas une formule. Lorsqu'il suit une théorie, il est faux.

(tr. SGG)

Art is mystery and faith, it is not a formula. When it follows a theory, it is false.

(tr. SGG)

(I.5j) **Arta nu e o evadare din realitate, ci o intrare în realitatea adevărată, în singura realitate valabilă.**

(Jianu, 1946, p. 46)

L'art, ce n'est pas s'évader de la réalité, mais entrer dans la vraie réalité, la seule valable.

(tr. SGG)

Art is not an escape from reality, but entering the true reality, the only valid one.

(tr. SGG)

(I.5k) **Arta trebuie să odihnească şi să vindece contrarietăţile interioare ale omului.**

(Pandrea, 1945, p. 154)

L'art doit faire reposer l'homme et guérir ses contrariétés intérieures.

(tr. SGG)

Art should bring rest to people and heal their inner vexations.

(tr. SGG)

(I.5l) **Unde-i paharul cu apa uitării, apa Lethei? Arta vindecă rănile şi-ţi oferă uitarea.**

(Pandrea, 1976, p. 264)

Où est-il le verre au philtre de l'oubli, l'eau de Lethe? L'art vous l'offre et guérit toutes les blessures.

(tr. SGG)

Where is the glass of oblivion with the water of Lethe? Art gives it to you and heals all wounds.

(tr. SGG)

I.6 Arta modernă - L'art moderne - Modern art

(I.6a) **L'art moderne n'est pas un caprice particulier ou passager.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 68)

Modern art is not a peculiar or transient whim.

(tr. SGG)

Arta modernă nu e un capriciu particular sau trecător.
(tr. SGG)

(I.6b) **L'art moderne c'est de marcher sur ses propres jambes.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 94; Brâncuşi inedit, 2004, p. 67)
Modern art means to walk by oneself.
(tr. SGG)
Arta modernă înseamnă să mergi pe propriile-ţi picioare.
(tr. SGG)

(I.6c) **Si l'art moderne piétine c'est parce que les millions d'imposteurs, nourris par la Princesse, le bafouent en sourdine du matin au soir.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 72)
If modern art runs in place, this is due to the millions of impostors fed by the State who mock it on the sly from morning to night.
(tr. SGG)
Dacă arta modernă bate pasul pe loc, asta se datorează milioanelor de impostori hrăniţi de stat, care o batjocoresc în surdină de dimineaţa până seara.
(tr. SGG)

(I.6d) **Les arts piétinent à cause de la fausse histoire qu'on leur attribue et de la direction qu'on veut leur donner.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 94; Brâncuşi inedit, 2004, p. 67)
The arts run in place because of the false history assigned to them and of the direction imposed on them.
(tr. SGG)
Artele bat pasul pe loc din cauza falsei istorii care li se atribuie şi a direcţiei în care sunt duse.
(tr. SGG)

(I.6e) **Arta nu e nici modernă nici veche, este artă.**
(Medianu, 1930, p. 3)
L'art n'est ni moderne ni ancien, c'est simplement de l'art.
(tr. SGG)
Art is neither modern nor ancient, it is just art.
(tr. SGG)

I.7 Arta primitivă - L'art primitif - Primitive art

(I.7a) **Dans l'art on ne doit pas chercher la naïveté. Ce n'est pas de la naïveté qu'on voit dans l'art primitif, mais de la force et de la volonté. Et plus la volonté est grande et forte, plus la naïveté nous apparaît, mais ce n'est pas de la naïveté. C'est la grande volonté qui marche ou qui sort de soi-même sans être convertie et entravée par rien. C'est le beau qui naît comme une plante et se développe selon sa destinée.***

(Hulten et al., 1986, p. 84; Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 64)

In art you should not look for naïveté. What you see in primitive art is not naïveté, but strength and will. [And the greater and stronger the will, the more we seem to see naïveté, but it is not naïveté.] It's an indomitable will that comes from within, which nothing can alter or impede. It's the beauty that grows like a plant and develops as it was meant to.

(Hulten et al., 1987, p. 81, tr. ed. Bgan)

În artă nu trebuie căutată naivitatea. Nu naivitate vedem în arta primitivă, ci forţă şi voinţă. Şi cu cât este mai mare şi mai puternică voinţa, cu atât mai mult ne apare naivitatea, dar nu este naivitate. Este marea voinţă care merge sau care iese de la sine fără să fie convertită sau împiedicată de nimic. Este frumosul care se naşte ca o plantă şi se dezvoltă conform destinului său.

(tr. SGG)

(I.7b) [*Les artistes néolithiques*] **Car ceux-là ne savait pas travailler avec une telle précision jusqu'au bout, comme moi aujourd'hui.**

(Giedion-Welcker, 1959a, p. 40)

[*Neolithic artists*] In those times they did not know how to work with such precision to the very end as I do.

(Giedion-Welcker, 1959b, p. 40, tr. Jolas/Leroy)

[*Artiştii din Neolitic*] Căci cei de atunci n-ar fi putut duce lucrurile până la capăt cu precizia cu care o fac eu astăzi.

(Giedion-Welcker, 1981, p. 85, tr. Buşneag)

I.8 Arta şi artiştii - L'art et les artistes - Art and the artists

(I.8a) **En art il n'y a pas d'étrangers.***

(Samouillet, 1966, p. 335; Cf. Brezianu, 1974, p. 26)

In art there are no foreigners.
(Varia, 1995, p. 276, tr. Vaudoyer)
În artă nu există străini.
(Geist, 1973a, p. 24, tr. A. Brezianu)

(I.8b) **En art il n'y a pas Ier IIème IIIème.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 67)
In art there is no Ist, IInd, IIIrd.
(tr. SGG)
În artă nu există I-ul, al II-lea, al III-lea.
(tr. SGG)

(I.8c) **L'art c'est comme une épave en pleine lumière. Tout le monde est artiste.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 94; Brâncuşi inedit, 2004, p. 67)
Art is like a wreck in full light. Everyone is an artist.
(tr. SGG)
Arta este ca o epavă în plină lumină. Toţi sunt artişti.
(tr. SGG)

(I.8d) **Depuis qu'on a inventé les artistes, les arts ont fichu le camp.***
(Hulten et al., 1986, p. 146fss; Dation Brancusi, 2003, p. 90, 94; Brâncuşi inedit, 2004, p. 67)
The arts have been beating a retreat ever since artists were invented.
(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)
De când au fost inventaţi artiştii, artele şi-au luat tălpăşiţa.
(tr. SGG)

(I.8e) **Les artistes ont tué l'art.**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 204)
Artists have killed art.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 205, tr. Jolas/Leroy)
Artiştii au ucis arta.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 108, tr. Buşneag)

(I.8f) **Nu există artişti, ci numai oameni care simt nevoia să lucreze în bucurie, să cânte asemeni păsărilor. De îndată ce apare artistul, arta dispare.**
(Jianu, 1946, p. 45)

Les artistes n'existent pas. Il y a seulement des hommes qui ont besoin de travailler dans la joie, de chanter comme les oiseaux. Dès que l'artiste apparaît, l'art disparaît.

(tr. SGG)

There are no artists, only people who feel the urge to work in joy, to sing as the birds do. When artists come out, art disappears.

(tr. SGG)

(I.8g) **Lumea poate fi salvată prin artă. Artistul face în fond jucării pentru oamenii mari. El e ca viermele de mătase...**

(Comarnescu, 1972, p. 277)

Le monde peut être sauvé par l'art. Au fond, l'artiste fait des jouets pour les adultes. Il ressemble au ver à soie...

(tr. SGG)

The world may be saved by art. The artist actually makes toys for the grown-ups. He is like a silk-worm...

(tr. SGG)

I.9 Arta şi bucuria - L'art et la joie - Art and joy

(I.9a) **Ne cherchez pas de formules obscures ou de mystère. C'est de la joie pure que je vous donne.***

(Brummer Gallery Catalogue, 1933-34, fss ; Dation Brancusi, 2003, p. 134fss; Giedion-Welcker, 1959a, p. 219)

Don't look for obscure formulas or mysteries. I am giving you pure joy.

(Giedion-Welcker, 1959b, p. 220, tr. Jolas/Leroy)

Nu căutaţi formule obscure sau mistere. Eu vă dau bucurie curată.

(Giedion-Welcker, 1981, p. 130, tr. Buşneag)

(I.9b) **La joie, le beau qui vous donne la sensation esthétique, n'ont rien à faire avec le métier dans l'art.***

(Hulten et al., 1986, p. 210fss; Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 74)

The joy, the beauty which imparts the aesthetic sensation, have nothing to do with skill in art.

(tr. SGG)

The joy that beauty gives us, the aesthetic sensation, has nothing to do with the profession of art.

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Bucuria, frumosul care vă dă senzația estetică, n-au nimic de a face cu meseria în artă.
(tr. SGG)

(I.9c) **En art, ce qui importe, c'est la joie. Pas besoin de comprendre. Vous êtes heureux de voir? C'est tout.**
(Vessereau, 1930, p. 118)
In art, it is joy that matters. No need to understand. Are you happy to see? That's all.
(tr. SGG)
În artă ceea ce contează este bucuria. Nu e nevoie să înțelegi. Ești fericit că vezi? Ajunge.
(tr. SGG)

(I.9d) **Arta ar trebui să fie numai bucurie.**
(Jianu, 1946, p. 45)
L'art ne devrait être que joie.
(tr. SGG)
Art should be only joy.
(tr. SGG)

(I.9e) **In the art of other times there is joy, but with it the nightmare the religions drag with them. There is joy in Negro sculpture, among the nearly archaic Greeks, in some things of the Chinese and the Gothic... Oh, we find it everywhere... But even so, not so well as it might be with us in the future, if only we were to go out of all this.**
(Dudley, 1927, p. 130; Cf. Bach, 1987, p. 328)
Dans l'art d'autrefois, il y a de la joie, mais, avec elle, le cauchemar que les religions traînent derrière elles. Il y a de la joie dans la sculpture Nègre, chez les Grecs archaïques, dans certains aspects de l'art chinois et gothique... Oh, nous la trouvons partout... Mais pas autant que l'avenir nous le promet peut-être, si seulement nous réussissions à nous sortir de tout cela.
(Dudley, in L'Atelier Brancusi, 1997, p. 216, tr. Lemny)
În arta altor timpuri există bucurie, dar odată cu ea coșmarul pe care îl trag după ele religiile. Există bucurie în sculptura neagră, ca și la grecii arhaici, în unele lucrări de-ale chinezilor și în gotic... O întâlnim peste tot... Dar nu în măsura în care am putea s-o avem în viitor, cu condiția să ne eliberăm de toate.
(Dudley, in Paleolog, 1996, p. 57)

(I.9f) **Nu cred în suferința creatoare. Misiunea artei este să creeze bucuria. Nu se poate crea artistic decât în echilibru și în pace sufletească.** *Paix et joie.*

(Pandrea, 1945, p. 153)

Je ne crois pas à la souffrance créatrice. La mission de l'art c'est de créer la joie. On ne peut créer artistiquement qu'en présence de l'équilibre et de la paix de l'âme. *Paix et joie.*

(tr. SGG)

I don't believe in creative suffering. The mission of art is to create joy. One can create artistically only in conditions of balance and peace of mind. *Paix et joie.*

(tr. SGG)

(I.9g) **Plăcerea cu care lucrează artistul e** *inima* **artei lui... Fără inimă, nu-i artă. Cea dintâi condiție e să-ți placă ție, să îndrăgești, să iubești fierbinte ceea ce faci. Să fie bucuria ta. Prin bucuria ta, să dai bucurie oamenilor.**

(Russu-Șirianu, 1969, p. 62)

Le plaisir que l'artiste prend à son travail, c'est *le cœur* de son art... Sans cœur, il n'y a pas d'art. La première condition, c'est d'aimer, de chérir, d'adorer ce que l'on fait. Que ce soit votre joie. Par votre joie, donner de la joie aux hommes.

(tr. SGG)

The pleasure taken by the artist in working lies at *the heart* of his art. Without heart, there is no art. The first condition is to like what you do, to be fond of it, to love it deeply. It should be your joy. Through your joy, impart joy to people.

(tr. SGG)

I.10 Arta și religia - L'art et la religion - Art and religion

(I.10a) **Outside of popular unconscious art (what we would call folk art), outside of what a few individuals here and there have made, the arts have never existed by themselves. They have been always the apanage of the religions. Each time we look at a religion we see that very beautiful things have been created and that afterwards decadence follows. One can't take this product of the religions as universal art. Water is always water. Yet each time it has a different quality, alkali, iron, sulphur. We must find the source of pure water so that everyone can drink.**

(Dudley, 1927, p. 126; Cf. Bach, 1987, p. 325)

Excepté l'art populaire inconscient (ce que nous appelons art folklorique), excepté ce que quelques individus ont fait ici et là, les arts n'ont jamais existé par eux-mêmes. Ils ont toujours été l'apanage des religions. Chaque fois que nous observons une religion, nous voyons que des choses magnifiques ont été creés, puis vient la décadence. On ne peut pas considérer ce produit de la religion comme de l'art universel. L'eau est toujours de l'eau. Pourtant, chaque fois elle est d'une qualité différente, alkaline, ferreuse, sulfureuse. Nous devons trouver la source de l'eau pure, afin que chacun puisse boire.
(Dudley, in L'Atelier Brancusi, 1997, p. 215, tr. Lenuty)

În afară de arta populară neconștientă (ceea ce am putea numi arta folclorică), în afară de ceea ce au făcut câteva persoane din loc în loc, artele n-au existat niciodată de sine stătător. Ele au fost întotdeauna apanajul religiilor. De fiecare dată când privim arta religioasă, vedem că au fost create la un moment dat lucruri foarte frumoase, urmând inevitabil însă și decadența. Nu se poate lua un produs al vreunei religii drept artă cu valoare universală. Apa este întotdeauna apă. Totuși de fiecare dată are o calitate diferită, alcaliu, fier, sulf. Trebuie să găsim sursa de apă pură, ca astfel toți să poată bea.
(Dudley, in Paleolog, 1996, p. 54)

(I.10b) **L'art doit être délivré du sentiment et de la narcose religieuse.**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 204)

Art should be liberated from sentimentality and the religious narcosis.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 205, tr. Jolas/Leroy)

Arta trebuie eliberată de sentimentalitate și de narcoticul religiei.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 108, tr. Bușneag)

(I.10c) **Once rid of the religions and the philosophies, art is the one thing that can save the world. Art is the plank after the shipwreck, that saves someone...**
(Dudley, 1927, p. 127; Cf. Bach, 1987, p. 325)

Une fois débarrassé des religions et des philosophies, l'art est la seule chose qui puisse sauver le monde. L'art est la planche de salut après le naufrage…
(Dudley, in L'Atelier Brancusi, 1997, p. 215, tr. Lenuty)

Odată scăpată de religii și de filosofii, arta devine singura posibilitate de a salva lumea. Arta este scândura care te salvează după naufragiu…
(Dudley, in Paleolog, 1996, p. 54)

I.11 Artistul - L'artiste - The artist

(I.11a) **Les grand artistes de l'antiquité peuvent être comparés avec un équilibriste qui passe sur une barre assez volumineuse, ceux d'aujourd'hui avec un qui passe sur un fil de fer très mince.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 65)

The great artists of the Antiquity may be compared to a tight-rope walker who walks on a quite thick bar; those of today may be compared to one who walks on a very thin iron wire.

(tr. SGG)

Marii artişti ai antichităţii pot fi comparaţi cu un echilibrist care merge pe o bară destul de voluminoasă, cei de astăzi cu unul care merge pe o sârmă foarte subţire.

(tr. SGG)

(I.11b) **Un artiste – quelqu'un qui aime les choses par ce qu'elles sont, pas pour les mettre dans sa poche.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 94; Brâncuşi inedit, 2004, p. 67)

An artist: someone who loves things for themselves, not to pocket them.

(The essence of things, 2004, p. 133, tr. Gale)

Artistul este cel ce iubeşte lucrurile pentru ceea ce sunt, nu pentru a şi le băga in buzunar.

(tr. SGG)

(I.11c) **Un vrai artiste fait des choses malgré lui.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 94; Brâncuşi inedit, 2004, p. 67)

A true artist makes things despite himself.

(The essence of things, 2004, p. 133, tr. Gale)

Un artist adevărat face lucrurile fără să vrea.

(tr. SGG)

(I.11d) **Un faux artiste fait des choses pour la gloire.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 94; Brâncuşi inedit, 2004, p. 67)

A false artist makes things for fame.

(The essence of things, 2004, p. 133, tr. Gale)

Un fals artist face lucrurile pentru glorie.

(tr. SGG)

(I.11e) **Il y a des artistes qui travaillent pour tout le monde et il y [en] a qui ne travaillent que pour eux.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 75)

There are artists who work for everybody and there are some who work only for themselves.

(tr. SGG)

Există artişti care lucrează pentru toată lumea şi există alţii care lucrează doar pentru ei înşişi.

(tr. SGG)

(I.11f) **Les artistes se sont asservis comme tant d'autres qui font un métier qui n'est pas leur et c'est ainsi qu'on a tué la joie de créer.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 65)

Artists became slaves, as so many others who carry on a trade which is not theirs, and that is how the joy of creating was killed.

(tr. SGG)

Artiştii s-au înrobit, ca atâţia alţii care fac o meserie care nu este a lor, şi astfel a fost ucisă bucuria de a crea.

(tr. SGG)

(I.11g) **That is what we artists are here for... to reveal beauty.**

(Hoffman, 1939, p. 53)

Notre raison d'être, en tant qu'artistes, c'est de révéler la beauté.

(tr. SGG)

Aceasta este menirea noastră, a artiştilor, să dezvăluim frumuseţea.

(tr. SGG)

(I.11h) **Un oiseau est entré un beau jour dans mon atelier. Il voulut en sortir, mais ne trouva plus son chemin et se cogna, désemparé, aux murs et aux vitres du vasistas. Un autre oiseau entra dans mon atelier, se reposa quelques instants sur un socle, puis s'envola, trouvant aisément la route qui mène au ciel. Avec les artistes, c'est pareil.**

(Jianou, 1963a, p. 14)

One fine day a bird flew into my studio. It wanted to get out but lost its way and beat desperately against the walls and the glass of the transom. Another bird entered my studio, alighted for a few seconds on a pedestal, then flew away, finding its way back to the sky. It's the same with artists.

(Jianou, 1963b, p. 14)

Într-o bună zi, o pasăre a intrat în atelierul meu. Când a vrut să iasă, nu şi-a mai găsit drumul şi s-a lovit, speriată, de geamuri şi de pereţi. O altă pasăre

mi-a intrat în atelier, s-a odihnit o clipă pe un soclu şi apoi şi-a luat zborul, aflând firesc calea care duce spre cer. La fel se întâmplă şi cu artiştii.
(Jianu, 1983, p. 122)

(I.11i) **Artistul nu-i un animal de lux, ci animal auster.**
(Pandrea, 1976, p. 254)
L'artiste n'est pas un animal de luxe, mais un animal austère.
(tr. SGG)
The artist is not a luxury pet, but an austere being.
(tr. SGG)

I.12 Forma - La forme - Form

(I.12a) **Everything I do is seeking after form.**
(Howe, 1949, p. 124; Cf. Spear, 1969, p. 21)
Tout ce que je fais est de rechercher la forme.
(Spear, in L'Oiseau dans l'espace, 2001, p. 35, tr. Tabart)
Caut forma în tot ce fac.
(Spear, 1976, p. 39, tr. Olos)

(I.12b) **Et cependant les jours, les années passent... je cherche la forme introuvée et fuyante....**
(Vessereau, 1930, p. 123)
Meanwhile, days, years go by... I am seeking for the form not yet found, which shuns me.
(tr. SGG)
Între timp, zilele, anii trec... eu caut forma negăsită, care fuge mereu ...
(tr. SGG)

(I.12c) **La forme et ses proportions équilibrées sont le grand Oui, par elles nous arrivons à nous connaître nous-même.**
(Paleolog, 1947, p. 46)
Form and its balanced proportions are the great YES, through them we can get to know ourselves.
(tr. SGG)
Forma şi proporţiile ei echilibrate reprezintă marele DA, prin ele ajungem să ne cunoaştem noi înşine.
(tr. SGG)

(I.12d) **I think a true form ought to suggest infinity. The surfaces ought to look as though they went on for ever, as though they proceeded out from the mass into some perfect and complete existence.**
(Anon., 1955, p. 88; Cf. Spear, 1969, p. 21)

Je pense qu'une vraie forme devrait suggérer l'infini. Les surfaces devraient avoir l'air d'exister pour toujours, comme si, sorties de la matière, elles poursuivaient une sorte d'existence complète et parfaite.
(Spear, in L'Oiseau dans l'espace, 2001, p. 35, tr. Tabart)

Cred că o formă adevărată ar trebui să sugereze infinirea. Suprafețele ar trebui să arate ca și cum ar înainta veșnic, ca și cum ar pleca din masă într-o existență perfectă, completă.
(Spear, 1976, p. 39, tr. Olos)

(I.12e) **With this form I could move the universe.**
(Foster, 1926 – Cf. L'Atelier Brancusi, 1997, ill. p. 207)

Avec cette forme, je pourrais faire mouvoir l'univers.
(tr. SGG)

Cu această formă, aș putea mișca universul.
(tr. SGG)

(I.12f) **With only a little change in me I could take root and grow new forms, instead of cutting them in marble.**
(Foster, 1926 – Cf. L'Atelier Brancusi, 1997, ill. p. 207)

En me changeant un peu, je pourrais m'enraciner et faire pousser de nouvelles formes, au lieu de les tailler dans le marbre.
(tr. SGG)

O mică schimbare ar fi de ajuns ca să prind rădăcini și să înceapă să crească din mine forme noi, în loc să le cioplesc în marmură.
(Paleolog, 1996, p. 26)

(I.12g) **Résumer toutes les formes en une forme et la rendre vivante.**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 25)

To unite all forms in one and give them life.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 25, tr. Jolas/Leroy)

A cuprinde toate formele într-una singură și a o face să trăiască.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 52, tr. Bușneag)

(I.12h) **I never seek to make what they call a pure or abstract form.[...] Those who take only the formula are impotent. They produce a void, a blown-out egg-shell, fragile and pretty. The egg, shell and substance is**

what is needed. Fulness and volume are necessary in order to give the shock of reality.
(Dudley, 1927, p. 126; Cf. Bach, 1987, p. 324)

Je n'ai jamais cherché à faire ce qu'on appelle une forme pure ou abstraite. [...] Ceux qui ne font qu'employer des recettes sont impuissants. Ils créent un vide, une coquille vidée de son contenu, fragile et belle. Alors que l'œuf a besoin et de la coquille et du contenu. Plénitude et volume sont nécessaires pour rendrer le choc du réel.
(Dudley, in L'Atelier Brancusi, 1997, p. 215, tr. Lemny)

Niciodată nu caut să fac ceea ce se numeşte o formă pură sau abstractă. [...] Aceia care preiau numai formula sunt neputincioşi. Produc un gol, o coajă de ou, golită, fragilă şi drăguţă. Ceea ce trebuie este însuşi oul, cu coajă şi conţinut. Plinătatea şi volumul sunt necesare pentru a da şocul realităţii.
(Dudley, in Paleolog, 1996, p. 53)

(I.12i) **Spiritualitatea formei, echilibrul precis, matematic, arhitectura, trebuie să le preţuim tot atât cât şi materialele. Hedonismul materialelor e ultima mea preocupare şi puţini o înţeleg.**
(Iancu, 1926, p. 3 – Cf. Brezianu, 1998, p. 38, fig. 59)

La spiritualité de la forme, l'équilibre précis, mathématique, l'architecture, il faut les apprécier tout aussi que les matériaux. La beauté des matériaux est mon dernier souci et peu de gens le comprennent.
(tr. SGG)

The spirituality of form, the accurate, mathematical balance, architecture, should be valued as highly as we do the materials. The beauty of materials is my last concern and few understand it.
(tr. SGG)

I.13 Frumosul - Le beau - Beauty

(I.13a) **Le beau, c'est l'équité absolue.***
(This Quarter, 1925, p. 236; Integral, 1925 – Cf. Brezianu, 1998, p. 61, fig. 108; Giedion-Welcker, 1959a, p. 27, 218; Dation Brancusi, 2003, p. 93; Brâncuşi inedit, 2004, p. 66)

Beauty is absolute balance.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 219, tr. Jolas/Leroy)

Beauty is absolute equity.
(Geist, 1968, p. 170)

Frumosul este echitatea deplină.
(Giedion-Welcker, 1981, p.130, tr. Buşneag)

Frumosul este echitatea absolută.
(Jianu, 1983, p. 49)

(I.13b) **Le beau n'est pas le grandiose – le beau c'est l'équité absolue.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 69)
Beauty is not the grandiose – beauty is absolute balance.
(tr. SGG)
Frumosul nu este grandiosul – frumosul este echitatea absolută.
(tr. SGG)

(I.13c) **Le beau c'est l'harmonie des différentes choses contraires. Plus les choses sont difficiles à reconcilier, plus le beau est grand.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 93; Brâncuşi inedit, 2004, p. 69)
Beauty is the harmony of different opposite things. The more difficult it is to reconcile things, the greater the beauty.
(tr. SGG)
Frumosul este armonia diferitelor lucruri opuse. Cu cât este mai greu să reconciliezi lucrurile, cu atât este mai mare frumosul.
(tr. SGG)

(I.13d) **Quand on est dans la sphère du beau on n'a pas besoin d'explications.***
(Hulten et al., 1986, p. 149fss; Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 69)
When one is in the sphere of the beautiful, no explanations are needed.
(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egavd)
Când eşti în sfera frumosului, n-ai nevoie de explicaţii.
(Recitindu-l pe Brâncuşi, 2001, p. 7)

(I.13e) **Le beau n'appartient à personne – il est à tout le monde et chacun l'obtient selon ses forces.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 97)
Beauty belongs to no one – it belongs to all and every one gets it according to one's power.
(tr. SGG)
Frumosul nu aparţine nimănui – este al tuturor şi fiecare îl obţine după puteri.
(tr. SGG)

(I.13f) **C'est le beau qui naît comme une plante et se développe selon sa destinée.***

(Hulten et al., 1986, p. 84; Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 64)

It's the beauty that grows like a plant and develops as it was meant to.

(Hulten et al., 1987, p. 81, tr. ed. Bgcsv)

Frumosul se naşte ca o plantă şi se dezvoltă conform destinului său.

(tr. SGG)

(I.13g) **Son atelier c'est le premier laboratoire du beau en soi.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 58)

His studio is the first laboratory of beauty in itself.

(tr. SGG)

Atelierul său este primul laborator al frumosului în sine.

(tr. SGG)

(I.13h) **La beauté change avec la civilisation – avant c'était la beauté physique. Maintenant les esprits cultivés demandent la force de la beauté spirituelle et qui est morale, complètement opposée à la beauté physique.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 65)

Beauty changes with civilisation. Before, it was physical beauty. Nowadays elevated minds require the power of spiritual beauty, which is moral, utterly opposed to physical beauty.

(tr. SGG)

Frumuseţea se schimbă odată cu civilizaţia. Înainte era frumuseţea fizică. Acum spiritele cultivate cer forţa frumuseţii spirituale, care este morală, complet opusă frumuseţii fizice.

(tr. SGG)

(I.13i) **Pour goûter vraiment une beauté il faut qu'elle soit au moins le reflet de soi-même, sinon tout l'éclair.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 68)

To really enjoy a beauty, it should be at least the reflection of one's self, if not the whole light.

(tr. SGG)

Pentru a gusta cu adevărat o frumuseţe, trebuie să fie cel puţin reflectarea propriului eu, dacă nu întreaga fulgerare.

(tr. SGG)

(I.13j) **Lorsqu'on s'engage sur le chemin du beau, la chose devient comme ce château de conte de fée: plus on le voit près, plus il est loin.**
(Hulten et al., 1986, p. 121)

When one sets out upon the road to the beautiful, it becomes like that castle in a fairy tale: the closer it looks, the farther away it gets.
(Hulten et al., 1987, p. 121, tr. ed. Bgaw)

Când porneşti pe drumul spre frumos, se întâmplă ca şi cu acel castel din basme: cu cât îl vezi mai aproape, cu atât e mai departe.
(tr. SGG)

(I.13k) **People have always tried to express the beautiful, but they have tried in all faith to do it through particular things. No one may get there until he comes outside of particular things and attains it through the thing itself, which is outside of him. It is like a funnel. We go in at the large end, into the midst of the diverse things that make up existence. We have to pass through all this by the small end of the funnel, to get out into the open, the essence.**
(Dudley, 1927, p. 127; Cf. Bach, 1987, p. 325)

Les gens ont toujours essayé d'exprimer le beau, mais cela, et en toute bonne foi, par des choses singulières. Or, personne ne peut l'atteindre avant de sortir du particulier pour viser la chose elle-même, qui est extérieure à soi. C'est comme un entonnoir. Nous commençons notre chemin par la partie large de l'entonnoir, puis nous pénétrons au milieu des diverses choses qui constituent notre existence. Nous devons ensuite passer par la partie étroite de l'entonnoir, pour arriver à l'air libre, à l'essence.
(Dudley, in L'Atelier Brancusi, 1997, p. 215, tr. Lemny)

Oamenii au încercat întotdeauna să exprime frumosul, dar au încercat cu cea mai bună credinţă să o facă prin lucrări individualizate. Nimeni nu poate ajunge la frumos până ce nu iese din sfera lucrărilor individualizate şi nu reuşeşte prin însuşi lucrul său, care se află în afara sa. Este ca o pâlnie. Începem călătoria prin partea largă a pâlniei, apoi pătrundem în mijlocul diverselor lucruri care constituie viaţa. Trebuie să trecem apoi prin partea îngustă a pâlniei, pentru a ajunge afară, la esenţă.
(Dudley, in Paleolog, 1996, p. 54)

(I.13l) **What is so glorious as the privilege that man enjoys of being alive, and being able to see and discover beauty all about him!**
(Hoffman, 1939, p. 53)

Quoi de plus admirable que le privilège dont jouit l'homme, d'être vivant et de pouvoir contempler et découvrir le beau qui l'entoure!
(tr. SGG)

Ce poate fi mai minunat decât privilegiul de care se bucură omul, de a fi viu şi de a fi în stare să vadă şi să descopere frumosul din jurul său!
(tr. SGG)

(I.13m) **Beauty is absolute justice.**
(Dudley, 1927, p. 124; Cf. Bach, 1987, p. 323)
Le beau, c'est la justice absolue.
(tr. SGG)
Frumosul e dreptatea absolută.
(Dudley, in Paleolog, 1996, p. 52)

I.14 Opera de artă - L'œuvre d'art - The work of art

(I.14a) **L'art fait naître les idées, il ne les représente pas, ce qui veut dire qu'une œuvre d'art vraie naît intuitivement sans raison préconçue, car elle est la raison elle-même et on ne peut pas expliquer apriori.***
(Hulten et al., 1986, p. 94 fss; Dation Brancusi, 2003, p. 93; Brâncuşi inedit, 2004, p. 72)

Art generates ideas. It doesn't represent them – which means that a true work of art comes into being intuitively, without preconceived motives, because it is the motive and there can be no accounting for it a priori.
(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Arta dă naştere ideilor, ea nu le reprezintă, ceea ce înseamnă că o adevărată operă de artă se naşte intuitiv fără raţiune preconcepută, căci ea este raţiunea însăşi şi nu poate fi explicată a priori.
(tr. SGG)

(I.14b) **Ce n'est pas par la manière dont une œuvre est faite que nous devons la juger, mais par ce qu'elle contient.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 69)

A work [of art] should not be judged by the way it is done but by its contents.
(tr. SGG)

O operă [de artă] nu trebuie judecată după felul în care este făcută ci după ceea ce conţine.
(tr. SGG)

(I.14c) **L'œuvre d'art exprime justement ce qui n'est pas soumis à la mort. Mais elle doit le faire dans une forme qui soit un témoignage de l'époque dans laquelle vit l'artiste.**

(Jianou, 1963a, p. 18)

The work of art expresses precisely those things which do not die. It must do so, however, in a form which bears witness to the artist's own era.

(Jianou, 1963b, p. 18)

Opera de artă exprimă tocmai ceea ce nu e supus morții. Ea trebuie să fie creată însă într-o formă care să însemne o mărturie a vremii în care a trăit artistul.

(Jianu, 1983, p. 158)

(I.14d) **Il faut que la vie individuelle soit resorbée dans la pensée universelle pour que la beauté d'une œuvre devienne sensible à tout le monde.**

(Zervos, 1934, p. 83; Cf. Bach, 1987, p. 330)

The individual existence should be resorbed in the universal thought, so that the beauty of a work could be obvious to everybody.

(tr. SGG)

E nevoie ca viața individuală să fie resorbită în gândirea universală, pentru ca frumusețea unei opere să devină evidentă pentru toată lumea.

(tr. SGG)

(I.14e) **A work of plastic art must have beauty and rhythm, and be a complete composition from every point of view.**

(Hoffman, 1939, p. 51)

Une œuvre d'art plastique doit avoir beauté et rythme et être une composition complète de tous points de vue.

(tr. SGG)

O operă de artă plastică trebuie să aibă frumusețe și ritm și să fie o compoziție completă din toate punctele de vedere.

(tr. SGG)

I.15 Sculptura - La sculpture - Sculpture

(I.15a) **Une sculpture bien faite doit avoir le don de guérir celui qui la regarde.**

(Jianou, 1963a, p. 17).

A well-made sculpture should have the power to heal the beholder

(Jianou, 1963b, p. 17)

O sculptură bine făcută trebuie să aibă darul de a-l vindeca pe cel care o privește.
(Jianu, 1983, p. 156)

(I.15b) **Sculpture must be lovely to touch, friendly to live with, not only well made.**
(Hoffman, 1939, p. 53)
Il ne suffit pas qu'une sculpture soit bien faite – elle doit être agréable au toucher et facile à vivre auprès d'elle.
(tr. SGG)
Nu ajunge ca o sculptură să fie bine făcută – trebuie să-ți placă s-o atingi și să-ți fie ușor să trăiești în preajma ei.
(tr. SGG)

(I.15c) **Mais la sculpture, c'est de l'eau, de l'eau.**
(Spaventa G., 1966, in Geist, 1968, p. 164)
But sculpture is water, water.
(tr. SGG)
Dar sculptura este apă, apă.
(tr. SGG)

(I.15d) **Every sculpture is a form in motion.**
(Matisse-Monnier, 1949-50, in Bach, 1987, p. 225)
Toute sculpture est une forme en mouvement.
(tr. SGG)
Orice sculptură e o formă în mișcare.
(tr. SGG)

(I.15e) **Les imitations en plastique sont des cadavres.***
(Brâncuși inedit, 2004, p. 62)
Imitations in plastic art are corpses.
(tr. SGG)
Imitațiile în plastică sunt cadavre.
(tr. SGG)

(I.15f) **Les hommes nus dans la plastique ne sont pas si beaux que les crapauds.**
(This Quarter, 1925, p. 236; Integral, 1925 – Cf. Brezianu, 1998, p. 61, fig. 108; Giedion-Welcker, 1959a, p. 218)
Sculptured nude bodies are less sightly than toads.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 219, tr. Jolas / Leroy)

Nudurile în sculptură sunt mai puțin frumoase decât broaștele râioase.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 130, tr. Bușneag)

(I.15g) **Naturalitatea în sculptură este gândirea alegorică, simbol și sacralitate, sau căutarea esențelor ascunse în material, iar nu reproducerea fotografică a aparențelor exterioare.**
(Pandrea, 1976, p. 262)

Le naturel en sculpture consiste dans la pensée allégorique, symbole et sacralité, ou dans la recherche des essences cachées dans les matériaux; et non pas dans la reproduction photographique des apparences extérieures.
(Lemny, in Leda, 1998, p. 40)

The natural in sculpture is allegoric thinking, the symbol and the sacred, or the search for the essences hidden in the material, and not the photographic reproduction of external appearances.
(tr. SGG)

II
BRÂNCUŞI DESPRE METODE ŞI MATERIALE
BRANCUSI SUR LES MÉTHODES ET LES MATÉRIAUX
BRANCUSI ON METHODS AND MATERIALS

II.1 Cioplirea directă - La taille directe - Direct carving

(II.1a) **La taille directe, c'est le vrai chemin vers la sculpture, mais aussi le plus mauvais pour ceux qui ne savent pas marcher. Et à la fin, taille directe ou indirecte, cela ne veut rien dire, c'est la chose faite qui compte.***

(This Quarter, 1925, p. 235; Integral, 1925 – Cf. Brezianu 1998, p. 61, fig. 108; Giedion-Welcker, 1959a, p. 218; Hulten et al., 1986, p. 68 fss; Dation Brancusi, 2003, p. 86 fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 61 fss)

Direct cutting is the true road to sculpture, but also the most dangerous for those who don't know how to walk. And in the end, direct or indirect, cutting means nothing, it is the complete thing that counts.

(Brummer Gallery Catalogue, 1926 – Cf. Dation Brancusi, 2003, ill. p. 133)

Direct cutting in the chosen material is the true road to sculpture but it is also the worst road for those who do not know the way. But whether by direct or indirect cutting it is the accomplished thing that counts.

(Wildenstein Galleries Catalogue, 1926 – Cf. Hulten et al., 1987, ill. p. 172)

Direct carving is the true road to sculpture, but also the worst for those who do not know how to walk. And in the end, it doesn't matter whether the carving is direct or indirect. It's the work itself that counts.

(Hulten et al., 1987, p. 68, tr. ed. Egan)

Cioplirea directă – iată adevăratul drum către sculptură, dar şi cel mai periculos pentru cei ce nu ştiu să meargă. Dar cioplire directă sau indirectă, nu acesta e esenţialul, important este lucrul înfăptuit.

(Giedion-Welcker, 1981, p. 130, tr. Buşneag)

(II.1b) **L'œuvre d'art exige une grande patience et surtout une lutte acharnée contre les matériaux. On ne peut mener à fond cette lutte que si l'on travaille à la taille directe. Le modelage, c'est plus facile, on peut revenir, corriger, ajouter, changer, tandis que la taille directe exige une**

confrontation sans merci entre l'artiste et les matériaux qu'il doit asservir. Et là, il faut du métier! Au fond, quand on pense bien, il n'y a pas eu de grands artistes, il n'y a eu que d'admirables artisans en sculpture. Et la déchéance de cet art a commencé avec l'abandon de la taille directe qui permettait au sculpteur de remporter, avec chacune de ses œuvres, sa propre victoire sur les matériaux.

(Jianou, 1963a, p. 15)

The work of art demands great patience and, above all, a determined struggle against the medium. This struggle can be fully maintained only in the carving process. Modelling is easier; you can revise, correct, add, or change, whereas carving means a pitiless confrontation between the artist and the medium to be mastered.This demands craftsmanship! Actually, when you really think about it, sculpture has produced, not great artists, but admirable craftsmen. And its decline began with the abandoning of carving, which had enabled the sculptor to win, with each successive work, his own victory over the medium.

(Jianou, 1963b, p. 15)

Opera de artă cere o mare răbdare şi mai ales o luptă înverşunată cu materia. Nu poţi duce la bun sfârşit această luptă decât prin cioplire. Modelajul e mai uşor, îţi îngăduie să revii, să corectezi, să adaugi, să schimbi, pe când cioplitul înseamnă o confruntare definitivă, fără reveniri, între artist şi materialul pe care trebuie să-l stăpânească. Şi pentru asta, e nevoie de mult meşteşug! Dacă ne gândim bine, ne dăm seama că în sculptură, n-au existat mari artişti, care să nu fi fost şi admirabili meşteşugari. Şi decadenţa sculpturii a început odată cu abandonarea cioplitului, care-i oferea artistului posibilitatea să obţină, cu fiecare operă, o victorie asupra materiei.

(Jianu, 1983, p. 111)

II.2 Polisarea - Le poli - High polish

(II.2a) **Le poli c'est une nécessité que demandent des formes relativement absolues de certaines matières. Il n'est pas obligatoire, même il est très nuisible pour certaines autres formes.***

(Hulten et al., 1986, p. 68fss; Dation Brancusi, 2003, p. 86fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 61fss)

High polish is a necessity which certain approximately absolute forms demand of some materials. It is not always appropriate, it is even very harmful for certain other forms.

(Brummer Gallery Catalogue, 1926 – Cf. Dation Brancusi, 2003, ill. p. 133)

Polish is a necessity to the relatively absolute forms of certain materials. It is not obligatory and is even harmful to certain other forms.

(Wildenstein Galleries Catalogue, 1926 – Cf. Hulten et al., 1987, ill. p. 68)

High polish is a necessity that relatively absolute forms demand of certain materials. It is not obligatory for other forms and is even harmful.

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Polisarea este o necesitate pe care forme relativ absolute o impun anumitor materiale. Nu este obligatorie, este chiar foarte dăunătoare pentru anumite alte forme.

(tr. SGG)

(II.2b) **Le poli c'est une nécessité que demandent des formes relativement absolues de certaines matières. Il n'est pas obligatoire, même il est très nuisible pour ceux qui font du bifteck.**

(This Quarter, 1925, p. 235; Integral, 1925 – Cf. Brezianu, 1998, p. 61, fig. 108; Giedion-Welcker, 1959a, p.218)

High polish is a necessity which certain approximately absolute forms demand of some materials. It is not always appropriate, it is even very harmful for those who think only of their *biftek* sculpture.

(Giedion-Welcker, 1959b, p. 219, tr. Jolas/Leroy)

Polisajul este o necesitate reclamată de formele relativ absolute ale anumitor materiale. Nu este obligatoriu şi poate deveni chiar vătămător pentru cei care fac bifteck.

(Giedion-Welcker, 1981, p. 130, tr. Buşneag)

Polisarea este o cerinţă a formelor relativ absolute ale anumitor materiale. Ea nu este obligatorie şi poate fi char dăunătoare pentru aceia care sculptează biftekuri.

(Jianu, 1983, p. 110)

II.3 Simplitatea - La simplicité - Simplicity

(II.3a) **La simplicité n'est pas un but dans l'art, mais on arrive à la simplicité malgré soi, en s'approchant du sens réel des choses.***

(This Quarter, 1925, p. 235; Integral, 1925 – Cf. Brezianu 1998, p. 61, fig. 108; Giedion-Welcker, 1959a, p. 219; Dation Brancusi, 2003, p. 86 fss; Brancusi inedit, p. 61 fss)

Simplicity is not an end in art, but one arrives at simplicity in spite of oneself, in approaching the real sense of things.

(Brummer Gallery Catalogue, 1926 – Cf. Dation Brancusi, 2003, ill. p. 133; Giedion-Welcker, 1959b, p. 220)

Simplicity is not an end in art. One arrives at it in spite of oneself when one approaches the reality of things.
(Wildenstein Galleries Catalogue, 1926 – Cf. Hulten et al., 1987, ill. p. 172)
Simplitatea nu este un ţel în artă, dar ajungi fără voie la ea, pe măsură ce te apropii de sensul real al lucrurilor.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 130, tr. Buşneag)

(II.3b) **Simplicitatea nu e o ţintă în artă, dar ne apropiem de simplicitate cu cât ne apropiem de sensul real al lucrurilor.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 44)
La simplicité n'est pas un but dans l'art, mais on s'approche de la simplicité en s'approchant du sens réel des choses.
(tr. SGG)
Simplicity is not a goal in art, but we approach simplicity as we approach the real sense of things.
(tr. SGG)

(II.3c) **La simplicité c'est la complexité elle-même et il faut se nourrir de son essence pour connaître sa valeur.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 86 fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 61 fss)
Simplicity is complexity itself, and one has to be nourished by its essence in order to understand its value.
(Brummer Gallery Catalogue, 1926 – Cf. Dation Brancusi, 2003, ill. p. 133)
Simplitatea este complexitatea însăşi şi trebuie să ne nutrim de esenţa ei ca să-i cunoaştem valoarea.
(tr. SGG)

(II.3d) **La simplicité c'est la complexité résolue.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 86 fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 61 fss)
Simplicity is complexity resolved.
(Continuity, 1945; Cf. Bach, in Bach et al., 1995, p. 23)
Simplitatea este complexitatea rezolvată.
(tr. SGG)

(II.3e) **Simplicitatea este complexitatea rezolvată şi ca să o pricepem ar trebui să ne nutrim de ea însăşi.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 44)
La simplicité c'est la complexité résolue et pour la comprendre il faudrait nous nourrir d'elle-même.
(tr. SGG)

Simplicity is complexity resolved and to understand it we should be nourished by itself.
(tr. SGG)

(II.3f) **Il y a deux simplicités; l'une est sœur de l'ignorance et l'autre de l'intelligence. La sœur de l'intelligence est la complexité elle-même; la sœur de l'ignorance est la bêtise elle-même aussi en même-temps.***
(Hulten et al., 1986, p. 177; Dation Brancusi, 2003, p. 90; Brâncuşi inedit, 2004, p. 63)

There are two kinds of simplicity. One is the sister of ignorance, the other of intelligence. The sister of intelligence is complexity itself; the sister of ignorance is at the same time stupidity itself.
(Hulten et al., 1987, p. 177, tr. ed. Bgan)

Există două feluri de simplitate; una este soră cu ignoranța, iar cealaltă cu inteligența. Sora inteligenței este complexitatea însăşi; sora ignoranței este totodată şi prostia însăşi.
(tr. SGG)

(II.3g) **Cette simplification n'est pas un but dans l'art. On y arrive malgré soi en voulant faire des choses réelles qui ne soient pas la carcasse que nous voyons, mais ce qu'elle nous cache.**
(Hulten et al., 1986, p. 124)

This simplification is not what one aims at in art. One achieves it unintentionally as one tries to make real things that are not the carcass we see but what it hides from us.
(Hulten et al., 1987, p. 124, tr. ed. Bgan)

Simplificarea nu este un scop în artă. Se obține neintenționat, pe măsură ce încerci să faci lucruri reale, care nu sunt carcasa pe care o vedem, ci ceea ce aceasta ascunde de noi.
(tr. SGG)

II.4 Materia - La matière - Matter

(II.4a) **Chaque matière a son individualité propre que nous ne pouvons pas détruire à notre guise mais seulement lui faire parler sa propre langue.***
(Hulten et al., 1986, p. 110 fss; Dation Brancusi, 2003, p. 86 fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 61 fss)

Every substance has its own individuality, that we cannot destroy as we please, but we can only make it speak with its own language.
(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Bgan)

Fiecare materie are individualitatea sa proprie, pe care n-o putem distruge după bunul nostru plac, ci numai s-o facem să vorbească propria sa limbă.

(Recitindu-l pe Brâncuşi, 2001, p. 7)

(II.4b) **L'âme du sculpteur doit s'accorder à l'âme de la matière. Bien souvent le sculpteur insuffisamment doué en vient à étouffer dans les vertus secrètes du marbre, de la pierre et du bronze, l'âme même de la matière et il continue à travailler dans une simple matière morte.**

(Hau, 1965a, p. 129).

The sculptor's soul must harmonize with the soul of the matter. Often, in the inmost depth of marble, stone or bronze, an insufficiently gifted sculptor might, by an effort, kill the soul of the matter, and continue to work in a mere inanimate substance.

(Hau, 1965b, p. 121)

Sufletul sculptorului trebuie să se armonizeze cu sufletul materiei. Se întâmplă adesea ca un sculptor lipsit de har să înăbuşe în virtuţile secrete ale marmurei, pietrei şi bronzului chiar sufletul materiei şi să lucreze în continuare într-o simplă materie moartă.

(tr. SGG)

(II.4c) **Trebuie să te faci prieten cu materia, să o faci să vorbească în sensul binelui şi al frumosului.**

(Medianu, 1930, p. 3)

Il faut devenir l'ami de la matière, la faire parler dans le sens du bien et du beau.

(tr. SGG)

One should make friends with matter, make it speak for the benefit of the good and the beautiful.

(tr. SGG)

II.5 Materialul - Le matériau - The material

(II.5a) *[Brouillon de lettre à Quinn, déc. 1918]* **Ce n'est pas de ma faute si je fais le bois autrement que les pierres, les pierres autrement que les marbres, et les marbres autrement que les bronzes et ainsi de suite. C'est que je ne peux pas dire avec un marbre ce que je peux dire avec un bois et avec un bois ce que je peux dire avec un marbre et ainsi de suite avec les autres matières. [...] Ainsi vous saurez que le bois autant que le marbre ne**

sont d'aucune manière le résultat d'un hasard, mais celui d'un très grand et très long travail et d'un souci d'équité absolu.*

(Hulten et al., 1986, p. 121)

[Draft letter to Quinn, Dec. 1918] I am not to blame if I do not handle wood the way I do stone, or stone the way I do bronze, and so forth. It's just that I cannot say with a block of marble what I can with a piece of wood, or with a piece of wood what I can with a block of marble, and so on with other materials. [...] So, you will understand that wood [sculpture], or for that matter marble [sculpture], is by no means the result of a fluke; it comes from very hard and very long work and from a concern for absolute impartiality.

(Hulten et al., 1987, p. 121, tr. ed. Bgavi)

[Ciornă de scrisoare pentru Quinn, dec. 1918] Nu sunt eu de vină că lucrez lemnul altfel decât piatra, piatra altfel decât marmura, şi marmura altfel decât bronzul şi aşa mai departe. Asta deoarece nu pot spune cu o marmură ceea ce pot spune cu lemnul şi cu lemnul ceea ce pot spune cu marmura şi aşa mai departe cu celelalte materiale. [...] Veţi şti deci că lemnul ca şi marmura nu reprezintă nicidecum rezultatul unei întâmplări, ci al unei trude îndelungate şi al unei preocupări de echitate absolută.

(tr. SGG)

(II.5b) **You cannot make what you want to make, but what the material permits you to make. You cannot make out of marble what you would make out of wood, or out of wood what you would make out of stone.**

(Dudley, 1927, p. 124; Cf. Bach, 1987, p. 322-323)

On ne peut pas faire ce que l'on veut, mais ce que le matériau permet. On ne peut pas faire en marbre ce qu'on voudrait réaliser en bois, ou en bois ce que l'on voudrait réaliser en pierre.

(Dudley, in L'Atelier Brancusi, 1997, p. 214, tr. Lenuny)

Nu poţi să faci ceea ce vrei să faci, ci numai ce îţi permite materialul. Nu poţi face din marmură ceea ce ai face din lemn, sau din lemn ceea ce ai face din piatră.

(Dudley, in Paleolog, 1996, p. 51)

(II.5c) **Each material has its own life, and one cannot without punishment destroy a living material to make a dumb senseless thing. That is, we must not try to make materials speak our language, we must go with them to a point where others will understand their language.**

(Dudley, 1927, p. 124; Cf. Bach, 1987, p. 323)

Chaque matériau a sa vie propre, et l'on ne peut détruire une matière vivante pour la transformer en une chose muette et inerte, sans être puni. C'est-à-dire que nous devons, non tenter de prêter notre language aux matériaux, mais faire en sorte que les autres puissent comprendre leur propre language.
(Dudley, in L'Atelier Brancusi, 1997, p. 214, tr. Lemny)

Fiecare material își are propria sa viață și nu poți să distrugi nepedepsit un material viu pentru a face un lucru mut, fără viață. Adică nu trebuie să încercăm să facem materialele să vorbească limba noastră, trebuie să mergem cu ele până la un punct unde alții le vor înțelege limba.
(Dudley, in Paleolog, 1996, p. 51)

(II.5d) **The art of the sculptor is to call out the life of the material he is handling, never to dictate to it.**
(Dudley, 1927, p. 124; Cf. Bach, 1987, p. 322)

L'art du sculpteur est de faire naître la vie du matériau même, jamais de la lui imposer.
(Dudley, in L'Atelier Brancusi, 1997, p. 214, tr. Lemny)

Arta sculptorului este de a scoate la iveală viața materialului căruia îi dă formă, niciodată de a dicta acestuia.
(Dudley, in Paleolog, 1996, p. 51)

II.6 Lemnul - Le bois - Wood

(II.6a) [*Brouillon de lettre à Pach, 4 oct. 1916*] **Je ne voudrais pas qu'on prenne les choses pour des imitations d'antique – car je n'ai pas pensé du tout à cela – j'ai voulu seulement mettre en valeur la beauté de ces bois que j'aime beaucoup et j'ai construit avec comme si j'avais pu construire avec du neuf.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 111)

[*Letter to Pach, 4 Oct. 1916*] I would not wish for these works to be taken as antique imitations, for I do not think of them at all that way – I desired only to show to advantage these old woods that I love so dearly, and I have worked with them just as I would work with new.
(Temkin, in Bach et al., 1995, p. 132; Cf. Quinn Collection, NYPL)

[*Scrisoare lui Pach, 4 oct.*] N-aș vrea ca aceste lucruri să fie luate drept imitații de antic – căci nu m-am gândit deloc la așa ceva – am vrut doar să pun în valoare frumusețea acestor lemne pe care le iubesc mult și am lucrat cu ele ca și cu unele noi.
(tr. SGG)

(II.6b) **Lemnul este o admirabilă sculptură naturală.**
(Pandrea, 1945, p. 166)
Le bois est une admirable sculpture naturelle.
(tr. SGG)
Wood is a wonderful natural sculpture.
(tr. SGG)

(II.6c) **Un bois n'est il pas prêt à devenit une œuvre? Il suffirait de le couper juste pour en faire une sculpture.**
(Hulten et al., 1986, p. 98)
Isn't a piece of wood ready to become a work of art? To turn it into a sculpture, all you have to do is cut it right.
(Hulten et al., 1987, p. 98, tr. ed. Egan)
Lemnul nu e pregătit să devină operă de artă? E suficient să-l tai cum trebuie ca să-l transformi într-o sculptură.
(tr. SGG)

II.7 Stejarul - Le chêne - The oak

(II.7a) **Gândește-te că stejarul din fața ta este un bunic înțelept și sfătos. Vorba daltei tale trebuie să fie respectuoasă și iubitoare. Numai astfel îl poți mulțumi.**
(Constantinescu, 1930; Cf. Carte de inimă pentru Brâncuși, 1976, p. 66)
Imagine-toi que le chêne devant toi est un vieillard sage et disert. La parole de ton ciseau doit être pleine de respect et d'affection. C'est la seule façon de le contenter.
(tr. SGG)
Fancy that the oak in front of you is a wise and eloquent old man. The speech of your gouge should be respectful and affectionate. This is the only way to gratify him.
(tr. SGG)

II.8 Piatra - La pierre - Stone

(II.8a) **Faire chanter [la pierre] pour l'humanité!**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 40)
To make [stone] sing for mankind!
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 40, tr. Jolas/Leroy)
Să faci [piatra] să cânte pentru umanitate!
(Giedion-Welcker, 1981, p. 87, tr. Bușneag)

(II.8b) **Les pierres aussi sont tout d'un coup malicieuses.**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 199)
Stone too had an unexpected kind of malice.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 199, tr. Jolas/Leroy)
Piatra dă dovadă de perfidii neaşteptate.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 101, tr. Buşneag)

III
BRÂNCUŞI DESPRE PROIECTELE SALE
BRANCUSI SUR SES PROJETS
BRANCUSI ON HIS PROJECTS

III.1 Coloana - La colonne - The column

(III.1a) **I would like to make my column in Central Park. It would be greater than any building, three times higher than your obelisk in Washington, with a base correspondingly wide – sixty meters or more. It would be made of metal. In each pyramid there would be apartments, and people would live there, and on the very top I would have my bird – a great bird poised on the tip of my infinite column.**
(Merrill, 1926, p. 4E; Cf. Bach, 1987, p. 319)

J'aimerais installer ma *Colonne* dans Central Park. Elle serait plus grande que toute autre construction, trois fois plus grande que votre obélisque de Washington, avec une base d'une largeur correspondante (soixante mètres ou plus). Elle serait en métal. Dans chaque pyramide il y aurait des appartements, où les gens pourraient vivre, et, tout en haut, je mettrais mon oiseau, un immense oiseau en équilibre sur le faîte de ma *Colonne infinie*.
(Geist, in La Colonne sans fin, 1998, p. 26, tr. Lenuty /Tabart)

Mi-ar plăcea să-mi fac Coloana în Central Park. Ar fi mai mare decât orice altă construcţie, de trei ori mai mare decât obeliscul vostru din Washington, cu o bază de lăţime corespunzătoare – şaizeci de metri sau peste. Ar fi făcută din metal. În fiecare piramidă ar exista apartamente şi oamenii ar locui acolo, iar sus de tot mi-aş pune pasărea – o pasăre imensă în echilibru pe vârful coloanei mele infinite.
(tr. SGG)

(III.1b) **Projet de colonnes qui, agrandies, viendront soutenir la voûte du ciel.***
(Geist, in La Colonne sans fin, 1998, p. 24, tr. Lenuty /Tabart)

Project of columns which, when enlarged, will support the arch of the firmament.

(Brummer Gallery Catalogue, 1933-34 – Cf. Lemny, in Brancusi & Duchamp, 2000, fig. 31, p. 49)

Proiect de coloane care, mărite, vor sprijini bolta cerului.

(tr. SGG)

(III.1c) **I have already begun the etude for the "Endless Column", which I imagine as being 400 metres in height. If it can be done in polished oxidized [sic] steel, it will be one of the marvels of the world.**

(Geist, 1974b, p. 9)

J'ai commencé déjà l'étude pour la *Colonne sans fin* que j'imagine haute de 400 mètres. Si elle pouvait être réalisée en acier oxydable [sic] poli, elle serait une des merveilles du monde.

(Geist, in La Colonne sans fin, 1998, p. 27, tr. Lemny /Tabart)

Am început deja studiul pentru "Coloana fără sfârșit", pe care mi-o închipui înaltă de 400 metri. Dacă ar putea fi făcută din oțel oxidat [sic] polisat, ar fi una din minunile lumii.

(tr. SGG)

(III.1d)*[Brouillon de telegramme à Scalpendi, 5 novembre 1933]***Ajoutez au titre de la colonne du baiser – partie du projet du temple de l'amour.***

(L'Atelier Brancusi, 1997, p. 199)

[Add to the title of the Column of the Kiss –] Part of project for the Temple of Love.

(Brummer Gallery Catalogue, 1933-34 – Cf. Lemny, in Brancusi & Duchamp, 2000, fig. 31, p. 49)

[Ciornă de telegramă pentru Scalpendi, 5 noiembrie 1933] Adăugați la titlul coloanei sărutului – parte a proiectului pentru templul iubirii.

(tr. SGG)

III.2 Pasărea - L'oiseau - The bird

(III.2a) **L'Oiseau dans l'espace – Projet d'Oiseau qui, agrandi, emplira le ciel.***

(L'Oiseau dans l'espace, 2001, p. 91)

Bird in Space – Project of bird which, when enlarged, will fill the sky.

(Brummer Gallery Catalogue, 1933-34 – Cf. Lemny, in Brancusi & Duchamp, 2000, fig. 31, p. 49)

Pasăre în spațiu – Proiect de pasăre care, mărită, va umple cerul.

(tr. SGG)

(III.2b) **Je vois cet Oiseau très loin, à cent kilomètres, d'une dimension telle qu'il emplisse la voûte du ciel.**

(Vessereau, 1930, p. 121)

I see this Bird at a great distance, one hundred kilometers away, and so big that it could fill the sky.

(tr. SGG)

Văd Pasărea aceasta la mare depărtare, la o sută de kilometri, şi atât de mare încât ar umple bolta cerească.

(tr. SGG)

(III.2c) **O "Pasăre măiastră" uriaşă, asemeni statuii libertăţii din New York, aşezată într-una din marile pieţe ale Capitalei, [...] ar vesti la distanţe mari în tăria cerului bucuria sufletului descătuşat de materie.**

(Riegler-Dinu, 1938, p. 2)

Une "Maïastra" géante, comme la statue de la liberté de New York, élevée dans une des grandes places publiques de Bucarest, [...] annoncera à grande distance et au firmament la joie de l'esprit affranchi de la matière.

(tr. SGG)

A giant "Maiastra", like the Statue of Liberty in New York, erected in one of Bucharest's main public places, [...] would herald from afar to the firmament the joy of soul liberated from matter.

(tr. SGG)

(III.2d) **Imaginez [...] que l'on s'avisa un jour d'élever sur une place immense *L'Oiseau d'or*, grand et élancé – peut-être jusqu'au ciel – imaginez alors quelle serait la frénésie de toute une foule qui danserait autour de ce soleil nouveau.**

(Hulten et al., 1986, p. 208)

Imagine if [...] people took it into their heads one day to erect on a vast square a tall, sleek *Bird in Space* – perhaps right up to the sky. Then imagine the frenzy of a whole throng dancing about this new sun.

(Hulten et al., 1987, p. 208, tr. ed. Egan)

Închipuiţi-vă [...] că într-o bună zi oamenii s-ar hotărî să ridice într-o piaţă imensă *Pasărea de aur*, mare şi sveltă – poate până la cer – , închipuiţi-vă atunci frenezia mulţimii care ar dănţui în jurul acestui nou soare.

(tr. SGG)

III.3 Monumente – Monuments – Monuments

(III.3a) *[Brouillon de lettre à Cendrars, 1921]* **Les gens de mon village veulent un monument pour leur héros tombés à la guerre qui soit fait par moi, et tout de suite.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 176)

[Draft letter to Cendrars, 1921] The people in my village want a monument for their heroes killed in action during the war, to be made by me as soon as possible.

(tr. SGG)

[Ciornă de scrisoare către Cendrars, 1921] Oamenii din satul meu vor un monument pentru eroii lor căzuţi în război, pe care să-l fac eu neîntârziat.

(tr. SGG)

(III.3b) **Încă de acum opt ani e vorba ca să lucrez un monument al eroilor pentru satul meu natal din Gorj. Există două comitete care nici până acum n-au căzut de acord.**

(Boz, 1930, p. 3)

Depuis huit ans déjà, il est question que j'érige un monument pour les héros, dans mon village natal de Gorj. Il y a deux comités qui ne se sont pas mis d'accord jusqu'à présent.

(tr. SGG)

For eight years now, the thing is that I am to erect a monument for the heroes, in my native village of Gorj. There are two committees which could not agree so far.

(tr. SGG)

(III.3c) *[Ciornă de scrisoare către Tomescu, 16 feb. 1931]* **Dacă mi se dă libertate deplină şi timp de ajuns, ar fi pentru mine ca o datorie de mulţumire pentru spiritul lui Caragiale. (Îţi aduci aminte cum aşteptam cu nerăbdare ca s-apară un articol de el?!) În ceea ce priveşte suma pentru executare, nu pot să-mi dau sama fără să fac un proiect, pentru care îmi trebuie un plan sumar de lărgimea locului unde se ridică monumentul şi ce este clădit împrejur.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 412-413)

[Brouillon de lettre à Tomescu, 16 Fév. 1931] Si l'on me laisse une liberté totale et assez de temps aussi, je me devrais d'immortaliser l'esprit de Caragiale.

(Te rapelles-tu l'impatience avec laquelle nous attendions autrefois la parution de ses articles?) [Quant au montant de l'exécution, je ne peux me rendre compte sans faire un projet, pour lequel] J'ai besoin d'un plan sommaire où figurent les dimensions de l'emplacement et les bâtiments qui l'entourent.

(Hulten et al., 1986, p. 199)

[Draft letter to Tomescu, 16 Feb. 1931] If I am given a completely free hand, as well as sufficient time, it behooves me to immortalize the spirit of Caragiale. Do you remember how eagerly in the old days we looked forward to the publication of his articles? As for the money this project requires, I could not estimate the total amount without first drawing up a preliminary design, and to do that I need a schematic diagram that shows the dimensions of the site and the surrounding buildings.

(Hulten et al., 1987, p. 199, tr. ed. Egan)

(III.3d) **Am făcut o machetă: de fapt terminasem întreaga lucrare. Haret fusese un izvor de apă vie pentru țărănime și pentru luminătorii ei – învățătorii. M-am gândit să fac o fântână arhaică și stilizată pentru una din piețele Bucureștiului. O fântână reală, cu apă pentru călătorii însetați.**

(Pandrea, 1945, p. 161)

J'ai fait une maquette: d'ailleurs j'avais terminé tout. Haret avait été une source d'eau vive pour les paysans et leurs éducateurs – les instituteurs. J'ai pensé faire une fontaine, une fontaine archaïque et stylisée pour l'une des places de Bucarest. Une vraie fontaine avec de l'eau pour les voyageurs assoiffés.

(tr. SGG)

I made a model: in fact I finished all the work. Haret was a source of life-giving water for the peasants and their educators. I was thinking of making a well, a stylized and archaic well for a plaza in Bucharest, a real fountain with water for thirsty travellers.

(Balas, 1987, p. 42)

(III.3e) **Mai vrednică de neuitarea cuvenită lui Haret ar fi fost o formă pură care să încânte ochiul privitorului, monument care odată cu bucuria contemplării lui să fie și o pomenire a aceluia în cinstea căruia îi este ridicat.**

La noi la țară, oamenii ridică în amintirea lui Ion câte o fântână și Ion este astfel mai vrednic pomenit de-a lungul anilor decât dacă i s-ar arăta chipul în piatră.

(Comarnescu, 1972, p. 254)

Une forme pure aurait été plus apte à évoquer Haret, tout en charmant l'œil du spectateur et en glorifiant la mémoire de l'homme pour lequel le monument est érigé. Dans nos villages, les gens font une fontaine à la mémoire de Ion et c'est une meilleure façon de l'évoquer durant les années que si on le sculpte en pierre.

(tr. SGG)

A pure form would be more likely to enchant the eye of the onlooker and hence honor the memory of the man to whom it was erected [*Haret*].

In our villages, people build a fountain to the memory of Ion and Ion is more effectively evoked throughout the years than if his portrait had been carved in stone.

(Varia, 1995, p. 271, tr. Vaudoyer)

IV
BRANCUSI DESPRE SCULPTURILE SALE
BRANCUSI SUR SES SCULPTURES
BRANCUSI ABOUT HIS SCULPTURES

IV.1 Sculpturile lui Brâncuşi - Les sculptures de Brancusi - Brancusi's sculptures

(IV.1a) **În sculptură – cea mai desăvârşită exprimare a Dorului românesc.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 43)

Dans la sculpture – la plus parfaite expression du 'Dor' roumain.

(tr. SGG)

In sculpture it is the most consummate expression of the Romanian 'Dor'.

(tr. SGG)

(IV.1b) **Il ne faut pas respecter mes sculptures. Il faut les aimer et avoir envie de jouer avec elles.**

(Jianou, 1963a, p. 65)

My sculptures shouldn't be respected. They should be loved and played with.

(Jianou, 1963b, p. 65)

Sculpturile mele nu trebuie să fie respectate, ci iubite. Trebuie să-ţi vină să te joci cu ele.

(Jianu, 1983, p. 114)

(IV.1c) **Quelle joie pour les enfants si, un matin, en allant jouer dans le jardin, ils trouvaient à la place de la sculpture conventionnelle de M. Untel le Canard de Brancusi, sans socle et tout simplement posé sur la pelouse. Comme ils monteraient dessus à cheval et le renverseraient! Une sculpture doit rester une sculpture, renversée ou non. Une sculpture doit être vue de tous les côtés.**

(Hulten et al., 1986, p. 136)

What a delight for children if, one morning, as they went off to play in the garden, and found instead of a conventional sculpture, like Mr So-and-so's, a Duck by Brancusi with no base, just sitting there on the lawn. They would get

up on it like a horse and knock it over! A sculpture has to remain a sculpture, right side up or not. A sculpture has to be seen from all sides.

(Hulten et al., 1987, p. 136, tr. ed. Bgavi)

Ce bucurie pentru copii, dacă, într-o bună dimineaţă, când s-ar duce la joacă în grădină, în locul sculpturii convenţionale a domnului Cutare, ar găsi Raţa lui Brâncuşi, fără soclu, aşezată simplu pe peluză. Cum s-ar mai urca pe ea călare şi cum ar mai răsturna-o! O sculptură trebuie să rămână sculptură, răsturnată sau nu. O sculptură trebuie să poată fi văzută din toate părţile.

(tr. SGG)

IV.2 Adam şi Eva - Adam et Eve - Adam and Eve

(IV.2a) **Eve is above, Adam is below. Eve's part is to continue life. She is charming and innocent. She is fertility, a bud opening, a flower germinating. Adam below tills the earth. He toils and sweats.**

(Lewis, 1957, p. 28)

Ève est au-dessus, Adam en dessous. Le rôle d'Ève est de perpétuer la vie. Elle est charmante et innocente. Elle est la fertilité, un bouton qui va s'épanouir, une fleur qui germe. Adam en dessous cultive la terre. Il trime et sue.

(tr. SGG)

Eva e deasupra, Adam e dedesubt. Rolul Evei e să perpetueze viaţa. E fermecătoare şi inocentă. Reprezintă fertilitatea, un boboc gata să dea în floare, o floare pe cale să rodească. Adam, dedesubt, munceşte pământul. Trudeşte şi asudă.

(Jianu, 1983, p. 116)

(IV.2b) **J'ai placé Adam au-dessous d'Éve pour qu'il porte le poids du couple. Il établit en même temps le contact avec la terre comme s'il y plongeait des racines.**

(Hulten et al., 1986, p. 140)

I put Adam below Eve, so that he would bear the weight of them both. At the same time, this brings him in contact with the earth, as though he were putting down roots.

(Hulten et al., 1987, p. 141, tr. ed. Bgavi)

L-am aşezat pe Adam sub Eva, ca să ducă povara amândurora. El intră totodată în contact cu pământul, de parcă şi-ar împlânta rădăcini.

(tr. SGG)

IV.3 Cocoşul - Le coq - The cock

(IV.3a) *Cocoşul* **sunt eu**.
(Paleolog, 1966, p. 11)
Le Coq, c'est moi!
(Rowell, in Bach et al., 1995, p. 220)
I am *The Cock*!
(Geist, 1968, p. 137)

(IV.3b) **L'oiseau vole, le coq chante.**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 30)
The bird flies but the cock sings.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 30, tr. Jolas/Leroy)
Pasărea zboară, dar cocoşul cântă.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 44, tr. Buşneag)

(IV.3c) **"Cocoşul" meu nu e cocoş, "Pasărea" mea nu este pasăre. Sunt simboluri.**
(Russu-Şirianu, 1969, p. 64-65)
Mon "Coq" n'est pas un coq, mon "Oiseau" n'est pas un oiseau. Ce sont des symboles.
(tr. SGG)
My "Cock" is not a cock, my "Bird" is not a bird. They are symbols.
(tr. SGG)

(IV.3d) **In shape and form I have wanted my rooster to sing. Yes, I would like my rooster to sing.**
(Merrill, 1926, p. 4E)
Par sa forme et son aspect, j'ai désiré que mon coq chante. Oui, j'aimerais que mon coq chante.
(tr. SGG)
Prin formă şi aspect, am dorit să pară că cocoşul meu cântă. Da, mi-ar plăcea să cânte cocoşul meu.
(tr. SGG)

(IV.3e) *The Coq* **is not bird in flight but mainly the expression of the desire to fly.**
(Matisse-Monnier, 1949-50, in Bach, 1987, p. 225)

Le Coq n'est pas un oiseau en vol, mais surtout l'expression du désir de voler.

(tr. SGG)

Cocoşul nu e o pasăre în zbor, ci mai cu seamă expresia dorinţei de a zbura.

(tr. SGG)

IV.4 Coloana fără sfârşit - La colonne sans fin - Endless Column

(IV.4a) **La colonne sans fin c'est comme une chanson éternelle qui nous emmène dans l'infini au-delà de toute douleur et joie factice.***

(Hulten et al., 1986, p. 230fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 58)

The Endless Column is like a timeless song that lifts us into infinity, beyond all suffering and artificial joy.

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Coloana fără sfârşit e aidoma unui cântec etern care ne poartă în infinit, dincolo de orice durere şi bucurie artificială.

(Lemny, in Brâncuşi inedit, 2004, p. 41)

(IV.4b) *[Brouillon de télégramme à Gorjan, 20 sept. 1937]* **Il faut que la métallisation soit jaune.***

(Hulten et al., 1986, p. 224; Georgescu-Gorjan, 1964, p. 290)

[*Cable to Gorjan, 20 Sept. 1937*] The plating must be yellow.

(Hulten et al., 1987, p. 226, tr. ed. Egan)

[Telegramă lui Gorjan, 20 sept. 1937] Metalizarea trebuie să fie galbenă.

(Georgescu-Gorjan, 2004, p. 73)

(IV.4c) **Nature creates plants that grow up straight and strong from the ground; here is my column, it is in the beautiful garden of my friend in Rumania. Its forms are the same from the ground to the top, it has no need of pedestal or base to support it, the wind will not destroy it, it stands by its own strength [...]. In a few days I hope to see this installed in Rumania; it is thirty meters high and you know that my friend there once told me that he had never been aware of the great beauty of his garden until he had placed my column there, it had opened his eyes...**

(Hoffman, 1939, p. 53)

[La Nature engendre des plantes qui poussent de terre droites et puissantes.] Voici ma colonne, elle est dans le beau jardin de mon ami en Roumanie. Ses formes sont les mêmes depuis le sol jusqu'en haut, elle n'a pas besoin de

piédestal ou de socle pour la porter; le vent ne la détruira pas, elle tient par sa propre force [...]. Dans quelques jours, j'espère la voir installée en Roumanie; elle a trente mètres de haut et vous savez que mon ami là m'a dit un jour qu'il n'avait jamais été conscient de la grande beauté de son jardin jusqu'à ce qu'il y ait placé ma colonne, elle lui avait ouvert les yeux.

(Tabart, in L'Atelier Brancusi, 1997, p. 56)

Natura creează plante care cresc drepte şi vânjoase din pământ. Iată-mi Coloana, se află în frumoasa grădină a prietenului meu din România. Are aceleaşi forme de jos până sus, n-are nevoie de piedestal sau de soclu ca s-o susţină; vântul n-o va distruge, stă în picioare prin propriile-i forţe [...]. Peste câteva zile sper s-o văd instalată pe aceasta în România; are 30 de metri înălţime şi ştii că prietenul meu de acolo mi-a spus într-o zi că n-a fost conştient de marea frumuseţe a grădinii sale până ce a instalat acolo coloana, ea i-a deschis ochii.

(tr. SGG)

(IV.4d) **Mes colonnes [...] ; j'en ai fait plusieurs, mais une seule a réussi à monter vers le ciel.**

(Ionescu, 1971, p. 105)

These columns of mine [...]; I made several, but only one ever suceeded in rising to heaven.

(Bach, in Bach et al., 1995, p. 161)

Coloanele mele [...]; am făcut mai multe, dar doar una a reuşit să urce spre cer.

(tr. SGG)

(IV.4e) **Il ne fallait pas penser à la faire trop grande, parce que si on la faisait trop grande cela donnerait l'idée de la Tour de Babel [...]. Il faut faire une certaine taille et s'arranger pour que ce soit infini, mais fini dans l'espace.**

(Lalanne, in Bach, 1987, p. 265)

One shouldn't think to make it too big, because if it was too big, it would recall the Tower of Babel [...]. It should have a certain dimension, so that it could be infinite, but finite in space.

(tr. SGG)

Nu trebuia să ne gândim s-o facem prea mare, pentru că dacă o făceam prea mare, ar fi dus cu gândul la Turnul Babel [...]. Trebuia s-o facem de o anumită mărime astfel încât să fie infinită, dar finită în spaţiu.

(tr. SGG)

(IV.4f) [*The Endless Column*] **Time's reverse pendulum.**
(Paleolog, in Geist, 1968, p. 172)
[*La Colonne sans fin*] Le pendule renversé du temps.
(tr. SGG)
[*Coloana fără sfârşit*] Pendulul răsturnat al timpului.
(tr. SGG)

(IV.4g) **La vis de pressoir – elle m'a donné l'idée de la Colonne sans fin.**
(Hulten et al., 1986, p. 135)
The press screw – it gave me the idea of the Endless Column.
(Hulten et al., 1987, p. 135, tr. ed. Egan)
Şurubul de teasc – el mi-a dat ideea Coloanei fără sfârşit.
(tr. SGG)

(IV.4h) **L'idée de la Colonne sans fin m'est venue du mouvement de cette vis qui se répétait à l'infini.**
(Mihalovici, 1979, in Bach, 1987, p. 281)
The idea of the Endless Column dawned upon me from the movement of this screw, endlessly repeated.
(tr. SGG)
Mi-a venit ideea Coloanei fără sfârşit de la mişcarea acestui şurub, care se repetă la infinit.
(tr. SGG)

(IV.4i) **Coloana mea nu poate avea nici soclu, nici capitel, cum au coloanele antice: ea nu are nici început şi nici sfârşit.**
(Georgescu-Gorjan, 1965, p. 73; 2004, p. 34)
Ma colonne ne peut avoir un socle ou un chapiteau, comme les colonnes antiques: elle n'a pas de commencement, ni de fin.
(tr. SGG)
My column cannot have a base or a capital, like ancient columns: it has neither a beginning nor an end.
(tr. SGG)

IV.5 Cuminţenia Pământului - La Sagesse de la Terre - Wisdom of the Earth

(IV.5a) *Cuminţenia Pământului* **a fost încercarea mea de a da de fundul mării cu degetul arătător.**

(Paleolog, 1967, p. 196)

La Sagesse de la Terre fut ma tentative de toucher le fond de la mer de mon index.

(tr. SGG)

Wisdom of the Earth was my attempt at reaching the bottom of the sea with my forefinger.

(tr. SGG)

(IV.5b) *Cuminţenia Pământului* **a fost pentru mine ceea ce este în mai adânc femela dincolo de psihologia voastră.**

(Paleolog, 1967, p. 197)

Cuminţenia Pământului est pour moi le féminin le plus profond, au-delà de ce qu'on perçoit.

(Lemny, 2005, p. 48)

Cuminţenia Pământului was for me the deepest feminine, beyond your psychology.

(tr. SGG)

IV.6 Cupa - La coupe - The cup

(IV.6a) *[Brouillon de lettre à Quinn, 9 déc. 1920]* **Je vous envoie trois petites choses: un dessin étude pour Mlle Pogany, une coupe bois et une petite main en marbre coloré, que je vous prie de me faire le plaisir d'accepter de moi sans les payer.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 148)

[Letter to Quinn, 7 Dec. 1920] I am also sending you… three small things to complete the collection, in the hope of pleasing you, and I beg you to accept them from me without payment. These are: a drawing – a study for mademoiselle Pogany – a wooden cup for you to keep in your dining room, and a little colored marble hand that you can keep on your desk.

(Rowell, in Bach et al., 1995, p. 178; Cf. Quinn Collection, NYPL)

[*Scrisoare pentru Quinn, 7 dec. 1920*] Vă mai trimit şi trei lucruşoare pentru completarea colecţiei, cu scopul de a vă face plăcere, şi vă rog le să acceptaţi din partea mea, fără plată. Acestea sunt : un desen – un studiu pentru D-ra Pogany – o cupă de lemn pentru a o păstra în sufragerie, şi o mânuţă din marmură colorată, pe care o puteţi ţine pe birou.
(tr. SGG)

(IV.6b) **Să vă fie viaţa plină / Cum e cupa asta / Să nu fiţi nici unul de vină / Şi să trăiţi cât o trăi ea.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 55)

Que votre vie soit pleine / Comme cette coupe, / Que vous ne soyez pas coupables / Et que vous viviez autant qu'elle.
(tr. SGG)

Let your life be as full as this cup. Let neither of you be guilty and live as long as it does.
(tr. SGG)

IV.7 Domnişoara Pogany - Mademoiselle Pogany - Mademoiselle Pogany

(IV.7a) **Perhaps I may think of still a better interpretation some day. Who can ever say that a work of art is finished?**
(Hoffman, 1939, p. 53)

Je pourrais penser un jour à une interprétation bien meilleure. Qui peut dire qu'une œuvre d'art est achevée?
(tr. SGG)

Voi găsi, poate, cândva, o interpretare mai bună. Cine poate pretinde că o operă de artă e cu adevărat terminată?
(Jianu, 1983, p. 136)

IV.8 Leda

(IV.8a) **You remember the story in mythology, when a god was changed into a swan and Leda fell in love with this bird? Well, I never believed it. You see, I never could imagine a male being turned into a swan, impossible, but a woman, yes, quite easily. Can you recognize her in this bird? She is kneeling, bent backwards. Can you see now? These high lights were her breasts, her head... but they were transformed into these bird forms. As**

they turn, they are for ever transforming into new life, new rhythm... do you feel it ?

(Hoffman, 1939, p. 52)

Est-ce que vous vous rappellez l'histoire mythologique d'un dieu transformé en cygne, et de Leda qui s'éprit de cet oiseau? Eh bien, je n'ai jamais cru cela. Voyez-vous, je n'ai jamais pu m'imaginer qu'un homme se transforme en cygne, impossible, tandis qu'une femme, oui, très facilement. La reconnaissez-vous dans cet oiseau? Elle est agenouillée, penchée en arrière. La voyez-vous maintenant? Ces lumières vives furent ses seins, sa tête... mais elles furent changées en formes d'oiseau. À mesure qu'elles tournent, elles changent tout le temps en une nouvelle vie, un nouveau rythme... le sentez vous?

(tr. SGG)

Îți amintești povestea din mitologie, despre un zeu care s-a transformat în lebădă, iar Leda s-a îndrăgostit de acea pasăre? Ei bine, eu n-am crezut niciodată așa ceva. Vezi, nu mi-am putut închipui vreodată că un bărbat se schimbă în lebădă, o femeie însă da, foarte ușor. O poți recunoaște în această pasăre? Stă în genunchi, aplecată în spate. Acum vezi? Aceste lumini intense au fost sânii ei, capul ei... dar s-au transformat în formele pasării. Pe măsură ce se rotesc, se transformă de-a pururi în viață nouă, ritm nou... simți asta?

(tr. SGG)

(IV.8b) **Mais ce n'est pas un cygne; c'est Leda. Les gens sont idiots qui parlent de Jupiter se transformant en cygne. Un homme, c'est laid comme un crapaud, un cygne, ça a des courbes exquises comme celles d'un corps de femme.**

(Guilbert, 1957, p. 7; Cf. Bach, 1987, note 728)

This is not a swan; it is Leda. They are fools who speak of Jupiter changing into a swan. A man is as ugly as a toad, a swan has exquisite curves, like those of a woman's body.

(tr. SGG)

Nu este o lebădă; este Leda. Sunt tâmpiți cei care vorbesc despre Jupiter transformat în lebădă. Bărbatul este urât, ca o broască râioasă, lebăda are arcuiri subtile, precum trupul femeii.

(tr. SGG)

(IV.8c) **Je ne pouvais imaginer que le Dieu des Dieux eût consenti à se transformer en cygne. Je pensais au contraire qu'il avait trouvé bon de métamorphoser le cygne en femme.**

(Hulten et al., 1986, p. 136)

I could not imagine the Greek god of gods consenting to change himself into a swan. On the contrary, I thought, he would have found it better to transform the swan into a woman.

(Hulten et al., 1987, p. 136, tr. ed. Egan)

Nu-mi puteam închipui că zeul zeilor a consimțit să se transforme în lebădă. M-am gândit că, dimpotrivă, a socotit nimerit să metamorfozeze lebăda în femeie.

(tr. SGG)

IV.9 Măiastra - Maïastra - Maiastra

(IV.9a) **"Pasărea măiastră" este întruchiparea în duh călător a celui mai adânc dor.***

(Brâncuși inedit, 2004, p. 43)

La Maïastra est l'incarnation du plus profond "dor" dans un esprit voyageur.

(tr. SGG)

The Maiastra is the embodiment of the deepest "dor" in a travelling spirit.

(tr. SGG)

(IV.9b) **Pasărea măiastră! Lucrez la ea din 1908 și încă n-am terminat-o.**

(Giroiu, 1938, p. 2)

La Maïastra! J'y travaille depuis 1908 et je ne l'ai pas encore finie.

(tr. SGG)

The Maiastra Bird! I have been working on it since 1908 and it is still unfinished .

(Varia, 1995, p. 272, tr. Vaudoyer)

(IV.9c) **Comme tout ce que j'ai fait, cela se débat âprement pour s'élever vers le ciel.**

(Ciotori, 1957, p. 2; Cf. Spear, 1969, p. 35)

Like everything else I've ever done, there was a furious struggle to rise heavenward.

(Varia, 1995, p. 212, tr. Vaudoyer)

Se zbate aprig, ca tot ce am făcut, să se înalțe la cer.

(Spear, 1976, p. 57, tr. Olos)

(IV.9d) **J'ai voulu que la Maïastra relève la tête, sans exprimer par ce mouvement la fierté, l'orgueil ou le défi. Ce fut le problème le plus difficile**

et ce n'est qu'après un long effort que je parvins à rendre ce mouvement intégré à l'essor du vol.

(Jianou, 1963a, p. 46)

I wanted to show the *Maiastra* as raising its head, but without putting any implication of pride, haughtiness or defiance into this gesture. That was the most difficult problem and it was only after much hard work that I managed to incorporate this gesture into the motion of flight.

(Jianou, 1963b, p. 46)

Am vrut ca *Măiastra* să-şi ridice capul, fără să exprim prin această mişcare un sentiment de mândrie, de orgoliu sau o sfidare. A fost problema cea mai grea şi mi-a trebuit multă vreme şi trudă până ce să ajung să redau prin ea avântul zborului.

(Jianu, 1983, p. 112)

IV.10 Negresa blondă - La Négresse blonde - The Blond Negress

(IV.10a) **When I saw her she was black. I saw her in 1923 at a fair and she left me an impression. It was much late when I tried to bring out this impression in alabaster. Alabaster is white so I called her a blonde Negress. If I had made her in jade she would have been a green Negress [...], but I have made her again in brass and she is still a blonde Negress.**

(Merrill, 1926, p. 4E)

Quand je l'ai vue elle etait noire. Je l'ai vue dans une foire en 1923 et elle m'a fait impression. C'est beaucoup plus tard que j'ai essayé d'exprimer cette impression dans l'albâtre. Comme l'albâtre est blanc, je l'ai appellée "Négresse blonde". Si je l'avais faite en jade, je l'aurais appelée "Négresse verte". [...] Mais je l'ai aussi refaite en bronze et c'est toujours une "Négresse blonde".

(Parigoris, in Le Portrait?, 2002, p. 32, tr. Cornu)

Când am văzut-o, era neagră. Am văzut-o în 1923 la un târg şi m-a impresionat. Abia mult mai târziu am încercat să exprim această impresie în alabastru. Cum alabastrul este alb, am numit-o "Negresa blondă". Dacă aş fi făcut-o din jad, aş fi numit-o "Negresa verde". [...] Dar am mai făcut-o şi din bronz şi este tot o "Negresă blondă".

(tr. SGG)

IV.11 Noul născut - Le nouveau-né - The newborn

(IV.11a) **Le nouveau-né – une forme définitive; c'est le chemin partant de la tête d'une femme endormie et d'un enfant entrevu tout à coup.**
(Urbanowicz, in Colloque, 1967, p. 5)

The newborn – a definitive form; it is a path which starts in the head of a sleeping woman and of a child glimpsed suddenly.
(tr. SGG)

Noul născut – o formă definitivă; e calea care-şi ia obârşia în capul unei femei adormite şi a unui copil întrevăzut dintr-odată.
(Urbanowicz, in Colocviu, 1968, p. 110)

(IV.11b) **Que voit-on quand on regarde un nouveau-né? Une bouche largement ouverte, avide d'air. [...] Les nouveaux-nés viennent fâchés au monde, parce qu'on les amène malgré eux.**
(Hulten et al., 1986, p. 103)

What do you see when you look at a newborn? A mouth wide open and gasping for air. [...] Newborns come into the world angry, because they are brought into it against their will.
(Hulten et al., 1987, p. 100, tr. ed. Bgan)

Ce vezi când priveşti un nou-născut? O gură larg deschisă, avidă de aer. [...] Nou-născuţii vin pe lume supăraţi, pentru că sunt aduşi aici fără voia lor.
(tr. SGG)

IV.12 Pasărea - L'oiseau - The bird

(IV.12a) **Vreau să înalţ totul dincolo de pământ...Vreau ca pasărea mea să umple tot văzduhul, să exprime marea eliberare.**
(Russu-Şirianu, 1969, p. 65)

Je veux tout élever au-delà de la terre...Je veux que mon oiseau remplisse tout l'éther, qu'il exprime la grande libération.
(tr. SGG)

I want to elevate everything beyond earth... I want my bird to fill the whole firmament, to express the great liberation.
(tr. SGG)

(IV.12b) **L'oiseau m'a fasciné et ne me lâche plus.**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 31)

The bird has me in its charms and will not let me go.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 30, tr. Jolas/Leroy)
Pasărea m-a fermecat şi nu-mi mai dă pace.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 65, tr. Buşneag)

(IV.12c) **Mes oiseaux sont une série d'objets différents sur une recherche centrale qui reste la même. L'idéal de la réalisation de cet objet devait être un agrandissement pour remplir la voûte du ciel. Mes deux derniers oiseaux, le noir et le blanc sont ceux où je me suis approché le plus de la mesure juste – et je me suis approché de cette mesure au fur et à mesure que j'ai pu me débarasser de moi-même...**
(Roché, in Spear, 1976, p. 107)

My birds are a series of different objects in a central research which remains the same. The ideal of the realization of this object would be an enlargement to fill the vault of the sky. My last *Birds* in black and white are the ones where I most approached the right measure – and I approached this measure to the degree that I was able to rid myself of myself.
(Geist, 1968, p. 115)

Păsările mele sunt o serie de obiecte diferite, născute dintr-o căutare unică, rămasă mereu aceeaşi. Idealul realizării acestei lucrări ar trebui să fie o mărire pentru a umple bolta cerească. În ultimele două păsări, albă şi neagră, m-am apropiat cel mai mult de măsura adevărată – şi m-am apropiat de ea cu cât reuşeam să mă lepăd de mine însumi...
(Spear, 1976, p. 107, tr. Olos)

(IV.12d) **Comme enfant, j'ai toujours rêvé que je volais dans les arbres et dans le ciel. J'ai gardé la nostalgie de ce rêve et depuis 45 ans, je fais des oiseaux. Ce n'est pas l'oiseau que je veux exprimer, mais le don, l'envol, l'élan. Je ne crois pas que j'y arrive jamais. [...] J'aime ce qui va vers le haut.**
(Guilbert, 1957, p. 7; Cf. Bach, 1987, note 780, p. 385)

As a child I have always dreamt of flying to the trees and in the sky. I've kept the nostalgy of this dream and for 45 years I've been making birds. It is not the bird I want to express, but the gift, the soaring, the upward thrust. I don't think I'll ever succeed. [...] I love whatever rises.
(Varia, 1995, p. 272, tr. Vaudoyer)

Copil fiind am visat întotdeauna că zbor în copaci şi în cer. Am rămas la nostalgia acestui vis şi de 45 de ani fac păsări. Nu pasărea vreau s-o redau, ci

harul ei, zborul, elanul. Nu cred că am să reuşesc vreodată. [...] Iubesc ceea ce se înalţă.

(Spear, 1976, p. 57, tr. Olos)

IV.13 Păsăruica - L'oiselet - Young bird

(IV.13a) **It is a baby bird with beak up, asking for food, not a poussin, who eats with beak down, pecking the ground.**

(Matisse-Monnier, 1949-50, in Bach, 1987, p. 223)

C'est un bébé d'oiseau, le bec en l'air, en quête de nourriture, et non pas un poussin, qui tient son bec en bas, en becquetant le sol.

(tr. SGG)

Este un pui de pasăre, cu ciocul în sus, aşteptând hrana, şi nu un pui de găină, care ciuguleşte mâncarea de pe pământ, cu ciocul în jos.

(tr. SGG)

IV.14 Peştele - Le poisson - Fish

(IV.14a) **When you see a fish, you do not think of its scales, do you? You think of its speed, its floating, flashing body seen through water.... Well, I've tried to express just that. If I made fins and eyes and scales, I would arrest its movements and hold you by a pattern, or a shape of reality. I want just the flash of its spirit.**

(Hoffman, 1939, p. 52)

Quand vous voyez un poisson, vous ne pensez pas à ses écailles, n'est-ce pas? Vous pensez à sa rapidité, à son corps filant comme un éclair à travers l'eau.... Eh bien, c'est exactement ce que j'ai voulu exprimer. Si j'avais fait des nageoires, des yeux et des écailles, j'aurais arrêté son mouvement et vous aurais donné un modèle ou une sorte de réalité. Je veux juste l'éclair de son esprit.

(Spear, in L'Oiseau dans l'espace, 2001, p. 28, tr. Tabart)

Când vezi un peşte, nu-i aşa că nu te gândeşti la solzii lui? Te gândeşti la iuţeala lui, la corpul lui scânteietor pe care-l vezi plutind prin apă .... Ei bine, chiar asta am încercat eu să exprim. Dacă i-aş fi făcut aripioare şi ochi şi solzi, i-aş fi oprit mişcările şi ţi l-aş fi înfăţişat printr-o mostră sau o formă a realităţii. Eu vreau doar sclipirea spiritului său.

(tr. SGG)

(IV.14b) **Le poisson c'est une végétale qui remue dans l'eau. C'est un être taciturne, il ne dit jamais rien.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 100)

The fish is a plant which moves in the water. It is a taciturn being, it never says anything.

(tr. SGG)

Peştele este o plantă care se mişcă în apă. Este o fiinţă taciturnă. Nu spune niciodată nimic.

(tr. SGG)

IV.15 Poarta sărutului - La Porte du Baiser - The Gate of the Kiss

(IV.15a) [*Ciornă de scrisoare către Dna Tătărescu, după 16 sept. 1937*] **Mult stimată Doamnă Prim Ministru, Vă trimet schiţa de proiect pentru poartă [...]. Proiectul este făcut cu intenţia de a fi pus la o mică distanţă în interiorul grădinei cu un târcol proporţionat imprejur şi cu o bancă de piatră la dreapta şi la stânga, în părţile laterale. Dacă ar fi pusă la marginea trotoarului, cum hotărâsem, ar avea mai puţin rost fiindcă n-ar putea servi nici de utilitate pentru închiderea grădinii şi nici n-ar putea fi văzută ca objet aparte.***

(Hulten et al., 1986, p. 227 fss ; Brâncuşi inedit, 2004, p. 413-414)

[*Brouillon de lettre à Mme Tătărescu, après le 16 septembre 1937*] Madame le Premier Ministre, Je vous envoie l'esquisse du projet pour la porte [...]. Le projet a été calculé pour être placé à une petite distance de l'intérieur du jardin avec la possibilité de tourner autour, avec un banc en pierre à droite et à gauche. Posée au bord du trottoir comme nous avons décidé ensemble, elle n'est pas d'une grande utillité, ni pour la clôture du jardin, ni pour être vue comme un objet à part.

(Hulten et al., 1986, p. 227)

[*Draft letter to Mrs Tătărescu, after September 16, 1937*] Dear esteemed Madame, I am sending you a sketch of the proposed Gate [...]. The Gate is to be located a little way inside the garden so that people may walk around it, with a stone bench at the right and left, on the shorter sides. If placed at the very edge of the walkway, as we originally decided, it would not have much use either as an enclosing component for the garden or as a visually independent entity.

(Hulten et al., 1987, p. 227, tr. ed. Bgau)

(IV.15b) **Here are my pictures of the Temple du Baiser. You may have them for your book, they are recent ones. Tomorrow I shall go to see this gateway inaugurated in my country. Through this doorway one will enter**

a garden.... Do you recognize the patterns on the stone? Here are the plaster models of the supporting columns; [...] and these columns are the result of years of searching. First came this group of two interlaced, seated figures in stone... then the symbol of the egg, then the thought grew into this gateway to a beyond... and now I shall develop these figures in the pattern above the gateway.

(Hoffman, 1939, p. 53-54)

Voici mes photos du Temple du Baiser. Vous pouvez les prendre pour votre livre, elles sont récentes. Demain j'irai voir l'inauguration de cette porte dans mon pays. Par cette porte on entre dans un jardin... Reconnaissez-vous les motifs sur la pierre? Voici les maquettes en plâtre des colonnes de soutien; [...] et ces colonnes sont le résultat d'années de recherche. Au début, il y eut ce groupe en pierre de deux êtres assis et enlacés... ensuite le symbole de l'œuf, puis l'idée aboutit à cette porte pour l'au-delà... et maintenant je vais transposer ces silhouettes dans le motif au-dessus de la porte.

(tr. SGG)

Acestea sunt fotografiile Templului Sărutului făcute de mine. Poţi să le iei pentru carte, sunt recente. Mâine mă voi duce să asist la inaugurarea acestei porţi în ţara mea. Prin această poartă se intră într-o grădină... Recunoşti motivele de pe piatră? Acestea sunt machetele din gips ale coloanelor de susţinere; [...] iar coloanele acestea sunt rezultatul unor ani de căutări. Mai întâi a fost acest grup din piatră a două siluete aşezate şi înlănţuite, apoi simbolul oului, apoi gândul m-a dus la această poartă spre ceea lume... şi acum voi transpune aceste siluete în modelul de deasupra porţii.

(tr. SGG)

(IV.15c) **Nu vedeţi aceşti ochi? Profilurile celor doi ochi? Aceste emisfere reprezintă dragostea. Ce rămâne în amintirea celorlalţi după moarte? Amintirea ochilor, a privirilor cu care ne-am arătat dragostea pentru oameni şi pentru lume.**

(Comarnescu, 1972, p. 254)

Voyez-vous ces yeux? Les profils des deux yeux? Ces hémisphères représentent l'amour. Que reste-t-il de vivant après la mort? Le souvenir des yeux, des regards, par lesquels on a exprimé son amour des hommes et du monde.

(tr. SGG)

Don't you see these eyes? The outlines of the two eyes? These hemispheres represent love. What is left in memory after one's death? The remembrance of the eyes, of the gaze which voiced one's love for people, for mankind.
(tr. SGG)

IV.16 Portretul lui Ion Georgescu-Gorjan - Le portrait de Ion Georgescu-Gorjan - The Portrait of Ion Georgescu-Gorjan

(IV.16a) **Nu e rău! Parcă-l văd pe Ion, aşa cum era acum treizeci şi-atâţi de ani. Îmi aduc aminte cât m-am bucurat când l-am ghicit privirea.**
(Georgescu-Gorjan, 2004, p. 26)

Pas mal! Il me semble voir Ion, tel qu'il était il y a plus de trente ans. Je me rapelle ma joie d'avoir pu deviner son regard.
(tr. SGG)

Not bad! I seem to see Ion, as he was some thirty years ago. I remember how happy I was to be able and catch his glance.
(tr. SGG)

IV.17 Prinţesa X - La Princesse X - Princess X

(IV.17a) **Ma statue [...] c'est "la Femme", la synthèse même de la femme, c'est *l'Éternel féminin* de Goethe, reduit à son essence. [...]. Cinq ans, j'ai travaillé, j'ai simplifié et j'ai fait dire à la matière l'inexprimable [...]. Et ma matière est si belle en ces lignes sinueuses qui brillent comme de l'or pur et qui résument en un seul archetype toutes les effigies féminines de la terre.**
(Devigne, 1920, p. 6; Cf. Hulten et al., 1986, p. 130; Tabart, 1999, p. 10)

My statue [...] is of Woman, all women rolled into one, Goethe's Eternal Feminine, reduced to its essence. [...] for five years I worked, I simplified, I made the material speak out and say the inexpressible. [...] And my material is so beautiful, with its sinuous lines that shine like pure gold and sum up in a single archetype all of the female effigies on earth.
(Hulten et al., 1987, p. 130, tr. ed.Bgnv)

Statuia mea [...] este "Femeia", sinteza însăşi a femeii, este *eternul feminin* al lui Goethe, redus la esenţă. [...] Am lucrat timp de cinci ani, am simplificat şi am făcut materia să exprime inexprimabilul. [...] Şi materia este atât de frumoasă în aceste linii sinuoase care strălucesc ca aurul curat şi care adună într-un singur arhetip toate efigiile feminine ale pământului.
(tr. SGG)

IV.18 Prometeu - Prométhée - Prometheus

(IV.18a) **Cet imprudent de Prométhée! Quel diable l'a poussé de nous donner le feu pour que nous brûlons avec et notre Dieu lui-même.***
(Hulten et al., 1986, p. 86 ; Brâncuşi inedit, 2004, p. 77)
That confounded Prometheus! What devil drove him to give us fire, that we might burn with our God himself?
(Hulten et al., 1987, p. 86, tr. ed. Bgaw)
Nesocotitul ăsta de Prometeu! Ce diavol l-a împins să ne dea focul, ca să ardem cu el şi cu Dumnezeu însuşi?
(tr. SGG)

(IV.18b) **If it [Prometheus'head] is properly set, you see how it falls over on his shoulder, as the eagle devoured his liver.**
(Sweeney, 1955, p. 54; Cf. Lewis, 1957, p. 37)
Si [la tête de Prométhée] est correctement placée, vous voyez comme elle tombe sur l'épaule, tandis que l'aigle dévore son foie.
(Tabart, in L'Atelier, 1987, p. 85)
Dacă este aşezat cum trebuie, poţi vedea cum [capul] îi cade pe umăr, în timp ce vulturul îi devorează ficatul.
(Lewis, 2001, p. 46, tr. Stănculescu)

(IV.18c) **Je ne pouvais tout de même pas représenter ce grand mythe par un aigle rongeant le foie d'un corps enchaîné au sommet du Caucase.**
(Hulten et al., 1986, p. 84)
I could not very well depict that great myth by an eagle tearing at the liver of a man's body chained to a peak in the Caucasus.
(Hulten et al., 1987, p. 84, tr. ed. Bgaw)
Nu puteam totuşi să ilustrez acest mare mit printr-un vultur care să sfâşie ficatul unui trup înlănţuit pe vârful Caucazului.
(tr. SGG)

IV.19 Rugăciunea - La Prière - Prayer

(IV.19a) [**Prima mea operă**:] **Un monument lui Petre Stănescu la Buzău. O comandă obişnuită, ca orice comandă. Dar era prima mea ciocnire cu responsabilitatea. Monumentul trebuia să reprezinte o femeie plângând.**

Cum era să fac o femeie goală într-un cimitir? Am făcut atunci din materia ce mi se pusese la dispoziție, o rugăciune.
(Mediani, 1930, p. 3)

[Ma première œuvre:] Un monument pour Petre Stănescu, à Buzău. Une commande comme toute autre. Mais c'était ma première rencontre avec la responsabilité. Le monument devait représenter une femme en pleurs. Mais comment faire une femme nue dans un cimetière? Alors, dans la matière qu'on avait mis à ma disposition j'ai sculpté une prière.
(tr. SGG)

[My first work:] A memorial to Petre Stănescu, in Buzău. A commission like any other. But it was my first clash with responsibility. The monument was supposed to represent a weeping woman. How could I do a naked woman in a cemetery? Then, from the available material I carved a prayer.
(tr. SGG)

(IV.19b) **I was asked to do a praying woman in a cemetery and I simplified the subject down to its essential forms.**
(Howe, 1949, p. 127; Cf. Bach, 1987, p. 351)

On m'a demandé de faire une femme qui prie dans un cimetière et j'ai simplifié le sujet jusqu'à son essence.
(tr. SGG)

Mi s-a cerut să fac o femeie care se roagă într-un cimitir și am simplificat subiectul până la formele esențiale.
(tr. SGG)

IV.20 Sărutul - Le Baiser - The Kiss

(IV.20a) **["Le Baiser"] a été mon chemin de Damas.**
(Roché, 1957, p. 29; Giedion-Welcker, 1959a, p. 210)
["The Kiss"] has been my road to Damascus.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 21, tr. Jolas/ Leroy)
["Sărutul"] a fost drumul meu la Damasc.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 117, tr. Bușneag)

(IV.20b) **En consacrant, comme c'est mon habitude d'ailleurs, beaucoup de temps à cette sculpture, je me suis rendu compte à quel degré le reflet des formes extérieures de deux êtres est éloigné de la vérité essentielle. Comme elles sont éloignées, ces sculptures, du grand événement de la naissance de ces êtres, de leur joies et de leur tragédies, pour ne plus parler de la grandeur de la vie et de la mort. [...] J'ai voulu rappeler non seulement**

le souvenir de ce couple unique, mais celui de tous les couples qui se sont aimés sur cette terre avant de la quitter.

(Urbanowicz, in Colloque, 1967, p. 4-5)

Consacrând, aşa cum de altfel îmi este obiceiul, multă vreme acestei sculpturi, mi-am dat seama în ce măsură oglindirea formelor exterioare a două fiinţe este departe de adevărul esenţial. Cât de îndepărtate sunt sculpturile acestea de marele eveniment al naşterii acestor fiinţe, de bucuriile şi tragediile lor, ca să nu mai vorbesc de măreţia vieţii şi a morţii. [...] Am voit să pomenesc nu numai amintirea acestui cuplu unic, ci pe aceea a tuturor perechilor care s-au iubit pe pământ mai înainte de a-l părăsi.

(Urbanowicz, in Colocviu, 1968, p. 109-110)

Devoting much time to this sculpture, as I usually do, I realized the extent to which the reflection of the external forms of two beings is far removed from the essential truth. How far these sculptures are from the major event of the birth of these beings, from their joys and tragedies, to say nothing of the grandeur of life and death. [...] I wished to recall not only the memory of that unique couple, but also that of all the couples who loved each other on earth, before leaving it.

(tr. SGG)

(IV.20c) [*Brouillon de lettre à Pach, 4 oct. 1916*] **À propos d'une base [...] pour Le Baiser – il sera préférable qu'il soit posé tel qu'il est sur quelque chose à part, autrement il aura toujours l'air d'être amputé.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 111)

[*Draft letter to Pach, 4 Oct. 1916*] With regard to a base for The Kiss it will be preferable to put it just as it is, on something separate; for any sort of arrangement will have the look of an amputation.

(Geist, 1978, p. 55)

[*Ciornă de scrisoare către Pach, 4 oct. 1916*] În ceea ce priveşte o plintă pentru Sărut, va fi preferabil ca lucrarea să fie aşezată aşa cum este pe ceva separat, pentru că orice fel de aranjament va avea înfăţişarea unei amputări.

(Geist, 1982, p. 58, tr. Negru/Pascu)

IV.21 Sculptură pentru orbi - Sculpture pour aveugles - Sculpture for the blind

(IV.21a) **I put my curiosity of the unknowable into it – an egg where little cubes seethe, a human skull.**

(Geist, 1968, p. 57)

Ma curiosité va vers ce qui ne peut être connu: un œuf où bouillonnent de petits cubes, un crâne humain.

(Grigorescu, 1984, p. 81, tr. Slăvescu)

Am ascuns în ea curiozitatea mea pentru necunoscut – un ou cu cubulețe mici în clocot pe dinăuntru, o țeastă omenească.

(Geist, 1973a, p. 69, tr. A. Brezianu)

IV.22 Socrate și Platon - Socrate et Platon - Socrates and Plato

(IV.22a) **Rien n'échappe au grand penseur, il sait tout, il voit tout, il entend tout. Il a ses yeux dans ses oreilles, ses oreilles dans ses yeux. Pas loin de lui, comme un enfant simple et docile, Platon semble s'imprégner de la sagesse du maître.**

(Hulten et al., 1986, p. 148)

Nothing escapes the great thinker. He knows all, he sees all, he hears all. His eyes are in his ears, his ears in his eyes. Not far from him, like a simple and docile child, Plato seems to be soaking up his master's wisdom.

(Hulten et al., 1987, p. 148, tr. ed. Egan)

Nimic nu-i scapă marelui gânditor, el știe tot, vede tot, aude tot. Are ochii în urechi, urechile în ochi. Nu departe de el, Platon, ca un copil prostuț și docil, pare să se pătrundă de înțelepciunea maestrului.

(tr. SGG)

IV.23 Trecerea Mării Roșii - La Traversée de la Mer Rouge - The Passage of the Red Sea

(IV.23a) **I craved for limitless horizons, while I was carving a great group into stone, and when it was completed I was utterly convinced that all my efforts and training had proved just one thing; I was sure that I had thoroughly explored certain roads and they could yield me no further spiritual experience.**

(Hoffman, 1939, p. 51)

J'aspirais à des horizons sans limites, pendant que je sculptais un grand groupe en pierre, et quand il fut terminé je fus tout à fait convaincu que tous mes efforts et mon instruction avaient prouvé une seule chose; j'étais sûr que j'avais exploré à fond certaine routes et qu'elle ne pouvaient plus m'offrir d'autre expérience spirituelle.

(tr. SGG)

Năzuiam spre orizonturi fără limite, în timp ce sculptam un mare grup în piatră, şi când l-am terminat am fost convins pe deplin că toate strădaniile şi pregătirea mea au dovedit un singur lucru; eram sigur că am explorat până la capăt anumite căi şi că ele nu-mi mai puteau oferi vreo altă experienţă spirituală.

(tr. SGG)

IV.24 Ţestoasa - La tortue - The turtle

(IV.24a) **The lowliest and most modest is capable of the journey towards God. [...] You see, the position of the turtle is an uneasy one. Clinging to the earth, he is so close to the devil, yet when he puts his head out of his shell, he risks being trodden on by God.**

(Lewis, 1957, p. 38)

La créature la plus humble et modeste est capable de voyager vers Dieu. [...] Voyez-vous, la position de la tortue est incommode. Restant collée à la terre, elle se trouve très près du diable, mais quand elle sort la tête de dessous sa carapace, elle court le risque d'être foulée aux pieds par Dieu.

(tr. SGG)

Fiinţa cea mai umilă şi modestă este capabilă să se îndrepte spre Dumnezeu. [...] Vedeţi, poziţia ţestoasei nu e comodă. Stând lipită de pământ, este atât de aproape de diavol şi totuşi când îşi scoate capul din carapace riscă să fie călcată de Dumnezeu.

(tr. SGG)

V
BRÂNCUŞI DESPRE ARTA ALTOR ARTIŞTI
BRANCUSI SUR L'ART D'AUTRES ARTISTES
BRANCUSI ON THE ART OF OTHER ARTISTS

V.1 Dada

(V.1a) **Les manifestations dada ne sont que des affiches. Dada fait pas d'affaires. Dada vous apporte de la joie. Dada vous distrait. Dada vous décrasse le cerveau. Dieu Dada vous apporte la clef du Paradis.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 91fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 73)

Dada events are just posters. Dada makes no business. Dada brings you joy. Dada amuses you. Dada scours your brain. Dada God brings you the key of Paradise.

(tr. SGG)

Manifestările Dada nu sunt decât afişe. Dada nu face afaceri. Dada vă aduce bucurie. Dada vă distrează. Dada vă curăţă creierul de murdărie. Dumnezeu Dada vă aduce cheia Paradisului.

(tr. SGG)

(V.1b) **Ce n'est que l'idée qui est Dada, le reste c'est de l'esclavage.**
Dada est tout ce qui vit sans entrave.*

(Dation Brancusi, 2003, p. 91; Brâncuşi inedit, 2004, p. 73)

It is only the idea that is Dada, the rest is slavery. Dada is everything that lives without shackles.

(tr. SGG)

Doar ideea este Dada, restul este robie. Dada este tot ceea ce trăieşte fără lanţuri.

(tr. SGG)

(V.1c) **Dada est câlin. Dada est féroce. Dada est bonne. Dada est méchante. Dada est intelligente. Dada est idiote. Dada est reine. Dada est esclave. Dada pleure. Dada chie. Dada fait pipi. Dada fait l'amour. Dada n'aime pas. Dada fait tout.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 91fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 73-74)

Dada is caressing. Dada is ferocious. Dada is good. Dada is bad. Dada is clever. Dada is idiotic. Dada is queen. Dada is slave. Dada cries. Dada shits. Dada pees. Dada makes love. Dada does not love. Dada makes everything.

(tr. SGG)

Dada este calin. Dada este feroce. Dada este bună. Dada este rea. Dada este inteligentă. Dada este idioată. Dada este regină. Dada este sclavă. Dada plânge. Dada face caca. Dada face pipi. Dada face dragoste. Dada face totul.

(tr. SGG)

(V.1d) **Dada nous amènera les choses à notre temps.***

(L'Atelier Brancusi, 1997, p. 176 fss)

Dada will bring us things back to our time.

(Cabanne, 2002, p. 138)

Dada ne va aduce lucrurile la vremea noastră.

(tr. SGG)

V.2 Decadența elenă - La décadence hellène - Hellenic decadence

(V.2a) **Decadența helenă a început când s-a încercat să se exprime în sculptură suferința oamenilor în lucrări ca** ***Laokoon și fiii săi.***

(Jianu, 1946, p. 46)

La décadence hellène commença lorsque l'on essaya d'exprimer dans la sculpture la souffrance des hommes, par des œuvres comme *Laocoon et ses fils.*

(tr. SGG)

Hellenic decadence began when people tried to express human suffering in sculpture, in works like *Laocoön and his sons.*

(tr. SGG)

V.3 El Greco - Le Gréco - El Greco

(V.3a) **Aujourd'hui [le] Greco n'est plus qu'un dépôt en banque – l'esprit de cet art, c'est du pathétique grandiose.***

(Brâncuși inedit, 2004, p. 69)

Today El Greco is only a bank deposit – the spirit of that art is grand pathetical.

(tr. SGG)

Astăzi El Greco nu mai este decât un depozit la bancă – spiritul acestei arte este un patetic grandios.
(tr. SGG)

V.4 Michelangelo - Michel-Ange - Michelangelo

(V.4a) **Ai putea rămâne o noapte întreagă singur, într-o încăpere, cu statuia lui Moise de Michelangelo?**
(Jianu, 1946, p. 46)
Est-ce que vous pourriez rester une nuit entière seul dans une chambre avec le *Moïse* de Michel-Ange?
(tr. SGG)
Could you spend a whole night alone in a room with Michelangelo's *Moses?*
(tr. SGG)

(V.4b) **Fancy living with Moses, by Michelangelo, even if we do acknowledge and admire his power! We should not be made to feel like atoms in its presence, but we should vibrate and respond to the miracles of life.**
(Hoffman, 1939, p. 53)
Imaginez-vous être obligé de vivre près de Moïse de Michel-Ange, même si vous reconnaissez et admirez sa force! Nous ne devrions pas être amenés à nous sentir comme des atomes en sa présence, mais nous devrions nous réjouir des miracles de la vie.
(tr. SGG)
Închipuiţi-vă cum ar fi să trăieşti alături de Moise al lui Michelangelo, chiar dacă-i recunoşti şi admiri forţa ! Nu trebuie să ajungem să ne simţim ca nişte atomi în prezenţa sa, dar ar trebui să vibrăm şi să răspundem la miracolele vieţii.
(tr. SGG)

(V.4c) **Who could imagine having a Michelangelo in his bedroom, having to get undressed in front of it ?**
(Chelimsky, 1958, p. 20; Cf. Geist, 1968, p. 152)
Qui pourrait s'imaginer d'avoir un Michel-Ange dans la chambre à coucher et de se déshabiller devant lui ?
(tr. SGG)

Cine s-ar putea imagina în dormitor cu un Michelangelo, trebuind să se dezbrace înaintea lui?
(Geist, 1973a, p. 143, tr. A. Brezianu)

(V.4d) **Michelangelo's sculpture is nothing but muscle, beefsteak; beefsteak run amok.**
(Vogue, 3 Sept. 1925; Cf. Ashton, 2006, p. 25)
La sculpture de Michel-Ange n'est que muscle, que bifteck, bifteck en délire.
(tr. SGG)
Sculptura lui Michelangelo nu este decât mușchi, bifteck, bifteck in delir.
(tr. SGG)

(V.4e) **Michelangelo este un școlar al Eladei decadente. Gândește-te la Discoboli și la Laocoon. Înainte, când grecii trăiau și credeau autentic, au creat Venera din Milo, culmea artei pure. Michelangelo se inspiră din primitivii și clasicitatea elină, dar este prin spirit și carne bolnavă un elin decadent [...]. Să ne amintim de catharsisul aristotelic. Arta lui Michelangelo nu odihnește și nici nu vindecă.**
(Pandrea, 1976, p. 122)
Michel-Ange est un disciple de l'Hellade décadente. Pense aux Discoboles et à Laocoon. Auparavant, lorsque les Grecs vivaient et croyaient authentiquement, ils ont créé la Vénus de Milo, l'apogée de l'art pur. Michel-Ange s'inspire des primitifs et du classicisme hellène mais il est un Hellène décadent, par son esprit et chair malades. [...] Souvenons-nous du catharsis aristotélique. L'art de Michel-Ange n'appaise ni ne guérit.
(tr. SGG)
Michelangelo is a disciple of the decadent Hellas. Think of the Discoboli and of Laocoon. Beforehand, when the Greeks'life and faith were genuine, they created Venus of Milo, the acme of pure art. Michelangelo draws his inspiration from Hellenic primitives and classicism, but he is a decadent Hellene by his sick spirit and flesh. [...] Let us remember the Aristotelian catharsis. Michelangelo's art neither calms down nor heals.
(tr. SGG)

V.5 Rodin - Rodin - Rodin

(V.5a) **Depuis Michel-Ange, les sculpteurs voulaient faire du grandiose. Ils ne réussirent qu'à faire du grandiloquent. Inutile de citer des noms.**

Au XIXe siècle, la situation de la sculpture était désespérée. Rodin arrive et transforme tout.

Grâce à lui, l'homme redevient la mesure, le module d'après lequel s'organise la statue. Grâce à lui, la sculpture redevient humaine dans ses dimensions et dans la signification de son contenu. L'influence de Rodin fut et reste immense. Tandis qu'il était encore vivant, et que j'exposais à la Nationale des Beaux-Arts dont il était président, des amis et des protecteurs, dont la reine, essayèrent, sans me consulter, de me faire admettre dans son atelier. Rodin accepta de me prendre comme élève. Mais moi, je refusais, car il ne pousse rien sous les grands arbres. Mes amis étaient fort gênés, ignorants qu'ils étaient de la réaction de Rodin. Quand ce dernier apprit ma decision, il dit tout simplement: "Dans le fond il a raison, il est aussi entêté que moi". Rodin avait une attitude modeste devant son art. Lorsqu'il termina son Balzac, qui reste le point de départ incontestable de la sculpture moderne, il déclara: "C'est maintenant que je voudrais commencer à travailler".

(Hommage à Rodin, 1952; Giedion-Welcker, 1959a, p. 218)

Since Michelangelo, sculptors sought the grandiose. They found only grandiloquence. There is no point in quoting names. In the nineteenth century the situation was desperate. Rodin arrived and transformed everything. His influence was and remains enormous. While he was still alive, I exhibited at the Nationale des Beaux-Arts over which he presided. Without consulting me, various friends and protectors, including the queen, tried to arrange for me to work in Rodin's atelier. Rodin agreed to take me as a pupil. But I refused, for nothing grows in the shadow of great trees. My friends, who were unaware of Rodin's reaction, were very upset. When he learned of my decision, Rodin simply said: "In the long run, he's right. He's just as stubborn as I am." Rodin's attitude to his art was modest. When he finished his sculpture of Balzac, which is indisputably the starting point of modern sculpture, he stated: "I should really like to begin working now."

(Varia, 1995, p. 93, tr. Vaudoyer)

De la Michelangelo încoace, sculptorii au năzuit spre grandios, dar n-au reuşit să ajungă decât la grandilocvenţă. E inutil să mai cităm nume. În secolul XIX, situaţia sculpturii era disperată. Atunci apare Rodin şi transformă totul. Datorită lui, omul redevine măsura, modulul după care se organizează statuia. Datorită lui, sculptura redevine umană în dimensiunile şi în semnificaţia conţinutului ei. Influenţa lui Rodin a fost şi este imensă. Pe când mai trăia, şi eu expuneam la Societatea Naţională de Belle-Arte, al cărei preşedinte era, câţiva prieteni şi protectori, [printre care şi regina,] au încercat, fără să mă consulte,

să facă să fiu admis în atelierul său. Rodin a acceptat să mă ia ca elev. Dar eu am refuzat, căci la umbra marilor copaci nu cresc vlăstare tinere. Prietenii mei erau foarte stânjeniţi, neştiind care va fi reacţia lui Rodin. Când acesta a aflat hotărârea mea, a spus foarte simplu: "În fond are dreptate, este tot atât de încăpăţânat ca şi mine." Rodin avea o atitudine modestă în faţa artei sale. Când a terminat statuia sa *Balzac*, care rămâne incontestabil punctul de plecare al sculpturii moderne, a declarat : "Abia acum aş vrea să încep să lucrez."
(Jianu, 1983, p. 172)

(V.5b) **Without the discoveries of Rodin, my work would have been impossible.**
(Portland Art Association Report, 1959, p. 2; Cf. Geist, 1968, p. 141)
Sans les découvertes de Rodin, tout ce que j'ai réalisé n'aurait pas été possible.
(tr. SGG)
Fără descoperirile lui Rodin, cele ce am făcut n-ar fi fost cu putinţă.
(Geist, 1973a, p. 130, tr. A. Brezianu)

(V.5c) **Ce-aş fi putut face mai mult decât Rodin şi la ce bun?**
(Georgescu-Gorjan, 1965, p. 71; 2004, p. 33)
Qu'aurais-je pu faire de plus que Rodin et à quoi bon?
(tr. SGG)
What could I have done better than Rodin and to what purpose?
(Geist, 1978, p. 4)

V.6 Venus din Milo - La Vénus de Milo - Venus of Milo

(V.6a) **I would rather make them [my sculptures] and be wrong than make the Venus of Milo and be right – for she has been done. And she is unendurably old.**
(Wescott, 1925, p. 56; Cf. Geist, 1968, p. 179)
Je préfère les faire [mes sculptures] et avoir tort que faire la Vénus de Milo et avoir raison – car on l'a déjà fait. Et elle est insupportablement vieille.
(tr. SGG)
Prefer să le fac pe acestea [sculpturile mele] şi să greşesc, decât să nu greşesc şi să refac pe Venus din Milo; căci Venus din Milo a fost făcută odată. Şi e insuportabil de bătrână.
(Geist, 1973a, p. 175, tr. A. Brezianu)

VI
"LUCRURILE" LUI BRÂNCUŞI
LES "CHOSES" DE BRANCUSI
BRANCUSI'S "THINGS"

(VIa) **Les choses d'art sont des miroirs dans lesquels chacun voit ce qui lui ressemble.***

(Hulten et al., 1986, p.56 fss ; Dation Brancusi, 2003, p. 93; Brâncuşi inedit, 2004, p. 66)

Works of art are mirrors in which everyone sees his own likeness.

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Bgau)

Lucrurile de artă sunt oglinzi în care fiecare vede ceea ce îi seamănă.

(Recitindu-l pe Brâncuşi, 2001, p. 6)

(VIb) **Les choses de Brancusi ont poussé comme des choses dans un jardin.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 51)

Brancusi's things have grown like things in a garden.

(tr. SGG)

Lucrurile lui Brâncuşi au crescut ca lucrurile într-o grădină.

(tr. SGG)

(VIc) **Les choses ne sont pas difficiles à faire, mais nous de nous mettre en état de les faire.***

(This Quarter, 1925, p. 236; Integral, 1925 – Cf. Brezianu, 1998, p. 61, fig. 108; Giedion-Welcker, 1959a, p. 218; Dation, 2003, p. 90; Brâncuşi inedit, 2004, p. 62)

It is not the things that are difficult to make, but to put ourselves in [a] condition to make them.

(Brummer Gallery Catalogue, 1926 – Cf. Dation Brancusi, 2003, ill. p. 133)

Things are not difficult to make. What is difficult is to achieve a state for creativeness.

(Wildenstein Galleries Catalogue, 1926 – Cf. Hulten et al., 1987, ill. p. 172)

It is not making things that is difficult but putting ourselves in condition to make them.

(Giedion-Welcker, 1959b, p. 219, tr. Jolas/Leroy)

Lucrurile nu sunt greu de făcut; greu este să ne punem în starea de a le face.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 130, tr. Buşneag)

(VId) **Si la chose que nous faisons ne se rattache pas à la nécessité absolue de l'évolution, elle est inutile et nuisible.***
(Hulten et al., 1986, p. 199 fss; Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 74)

If whatever we are making is not part of the absolute need for growth, it is useless and detrimental.
(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Dacă lucrul pe care-l facem nu este legat de necesitatea absolută a evoluţiei, el este inutil şi dăunător.
(Recitindu-l pe Brâncuşi, 2001, p. 7)

(VIe) **Sans la connaissance des choses en particulier, si on ne vous donne pas les moyens, forgez-les.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 83)

Without knowing things in particular, if you are not given the means, forge them.
(tr. SGG)

Fără a cunoaşte lucrurile în particular, dacă nu vi se dau mijloacele, făuriţi-le.
(tr. SGG)

(VIf) **Les choses inertes sont des cadavres sans l'organisation.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 72)

Inert things are corpses without the organization.
(tr. SGG)

Lucrurile inerte sunt cadavre fără organizare.
(tr. SGG)

(VIg) **Quelque chose continuellement plus fort que moi m'a poussé en avant vers une chose sans nom qui m'a fait lutter contre toutes les misères ennemies.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 82)

Something always more powerful than me pushed me forward toward a nameless thing which made me fight against all the inimical miseries.
(tr. SGG)

Ceva tot timpul mai puternic decât mine m-a împins înainte spre un lucru fără nume care m-a făcut să lupt cu toate mizeriile vrăjmaşe.
(tr. SGG)

(VIh) **La chose la plus formidable c'est de marcher bien, étant conscient de soi et du chemin.***
(Hulten et al., 1986, p. 217 fss; Dation Brancusi, 2003, p. 93; Brâncuşi inedit, 2004, p. 79)

The hardest thing is to walk well, fully aware of who you are and the path you're on.
(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Lucrul cel mai formidabil e să mergi bine, fiind conştient de tine însuţi şi de drum.
(Recitindu-l pe Brâncuşi, 2001, p. 6)

(VIi) **Toutes mes choses datent de quinze ans. Je peux commencer une chose nouvelle tous les jours, mais finir?**
(Pound, 1932; Cf. Giedion-Welcker, 1959a, p. 21)

All my things date from fifteen years ago. I can begin something new every day, but as to finishing it…
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 21, tr. Jolas/Leroy)

Toate lucrările mele datează de cincisprezece ani. Pot începe ceva nou în fiecare zi, dar ca să-l sfârşesc?
(Giedion-Welcker, 1981, p. 44, tr. Buşneag)

VII
BRÂNCUŞI DESPRE SINE
BRANCUSI SUR SOI-MÊME
BRANCUSI ABOUT HIMSELF

VII.1 Aspecte autobiografice
Aspects autobiographiques
Autobiographical aspects

(VII.1a) **Constantin Brancusi – Născut la Peştişani Gorjiu 1876 – Fiu de moşnean cheabur, din cătunul Hobiţa. În 1887 la etatea de 11 ani a plecat din sat cutreerând ţara timp de 6 ani fără să dea de veste. În luna lui octombrie 1894 C.I.Grecescu minunat că a putut să construească o vioară, îl face să intre la Şcoala de Arte şi Meserii din Craiova – termină cursurile de 5 ani în 4, trecând clasa I şi II într-un an. În 1898 intră la Şcoala de Belle Arte din Bucureşti. Ia diploma de absolvire în 1902. Îşi face serviciul militar, expune pentru prima oară ecorcheul anatomic la Ateneul Român în 1903, face bustul gral Davila pentru spitalul militar şi pe la începutul lui iulie 1904 îl întâlnim în Bavaria în drum spre Paris, cu un sac pe spate, mergând pe jos. Se înscrie la Beaux-Arts la Paris 1905. E primit pentru prima oară în 1906 cu un bust la salonul societăţii des Beaux-Arts. Primit cu mai multe lucrări patru ani de-a rândul de asemenea la salonul de toamnă. Refuzat în 1910, expune la independenţi în 1912 pentru prima oară pietri şi marmură cioplite din întregul. În 1913 expune paserea măiastră în bronz poleit – el este cel dintâi sculptor care s-a ocupat cu sensul diferitelor materiale. În acelaşi an expune la salonul independent din Londra şi ia parte la marea expoziţie internaţională de la New York.***

(Hulten et al., 1986, p. 57 fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 43-44)

Constantin Brancusi, né à Peştişani – Gorj 1876 – fils de riches propriétaires terriens du hameau Hobiţa. En 1887 à l'age de 11 ans est parti de son village et a parcouru le pays sans donner signe de vie pendant 6 ans. Au mois d'octobre 1894, C.I. Grecescu, émerveillé par le violon qu'il a fabriqué, le fait entrer à l'École des Arts et Métiers de Craiova. Termine les cours, qui devaient durer normalement cinq années en quatre ans [en suivant la même année la Ière

et IIème classe]. En 1898 il est admis à l'école des Beaux-Arts de Bucarest et obtient son diplôme en 1902. Puis il fait son service militaire et expose à Ateneul român en 1903 son écorché anatomique. Il exécute le buste du général Davila pour l'hôpital militaire et au début du mois de juillet 1904, il se retrouve en Bavière en route pour Paris, à pied, avec son sac au dos.

En 1905 il s'inscrit à l'école des Beaux Arts à Paris. Il est reçu pour la première fois en 1906 avec un buste au salon de la société des Beaux-Arts. Il est reçu pendant quatre années avec plusieurs travaux, aussi bien qu'au Salon d'Automne. Refusé en 1910, il expose au Indépendants en 1912 pour la première fois des pierres et du marbre taillés directement. En 1913 il expose l'oiseau Maïastra en bronze poli. Il est le premier sculpteur qui s'est intéressé au sens des différents matériaux. La même année, il expose au salon indépendant de Londres et prend part à la grande exposition internationale de New York.

(Hulten et al., 1986, p. 57)

Constantin Brancusi, born 1876 in Peştişani, Gorj, to well-to-do landowners from the hamlet of Hobiţa. In 1887, at the age of eleven, he left his village and roamed the country; there was no news of him for 6 years. In October 1894, C.I. Grecescu marveled at a violin he had made and enrolled him in the Craiova School of Arts and Crafts; he completed the usual five-year program of study in four years [he graduated from class I and II the same year]. In 1898, admitted to the Bucharest School of Fine Arts; diploma conferred in 1902. He fulfilled his military obligation. The first work to be exhibited was his anatomical study, at Ateneul Român in 1903. He made a bust of General Davila for the Military Hospital and by early July of 1904 he was in Bavaria, headed for Paris on foot with a pouch slung over his back. In 1905 he enrolled in the Ecole des Beaux Arts in Paris and in 1906 exhibited a bust for the first time at the Société Nationale des Beaux-Arts. He was received with several works in this exhibition over the next four years. He was also represented at the Salon d'Automne. Rejected in 1910, he exhibited sculptures carved directly in marble and stone at the Salon des Indépendants in 1912. In 1913 he showed Maiastra, a bird in polished bronze. He is the first sculptor to deal with the sense of different materials. That year he sent work to the Allied Artists exhibition in London and took part in the great International exhibition [Armory Show] in New York.

(Hulten et al., 1987, p. 57, tr. ed. Egan – with several corrections)

(VII.1b) [*Note de paracliser*] **După ce dau cădelnița, trag perdeaua. Când părintele citește în fața altarului aprind lumânarea la sfinți. După ce trag clopotele aprind lumânările.***

(Brâncuși inedit, 2004, p. 52)

[*Notes de sacristain*] Après avoir agité l'encenseur, je tire le rideau. Quand le prêtre lit devant l'autel, j'allume les bougies devant les icônes. Ensuite je tire la corde des cloches et j'allume toutes les autres bougies.

(Hulten et al., 1986, p. 65)

[*Notes as a sexton*] I would wave the censer, then draw back the curtain. When the priest read before the altar, I would light the candles in front of the icons. Then I pulled the bell cord and lighted all the other candles.

(Hulten et al., 1987, p. 65, tr. ed. Egan)

(VII.1c) [*Scrisoare către Gheorghian din 28 sept. 1906*] **Fă zvon în țară că steagul Oltului a început să se urzească la buricul pământului. Sunt primit la Salon cu trei opere.***

(Mazu, 1976, p. 17 fss)

[*Lettre à Gheorghian du 28 sept. 1906*] Fais répandre dans le pays le bruit que l'étendard de l'Olt a commencé à se tisser à l'ombilic de la Terre. Je suis reçu au Salon avec trois œuvres.

(tr. SGG)

[*Letter to Gheorghian from Sept. 28, 1906*] Spread in the country the rumour that the flag of Olt has started being woven at the hub of the Universe. I have been received at the Salon with three works.

(tr. SGG)

(VII.1d) [*Brouillon de lettre à Pach du 4 octobre 1916*] **À la guerre je n'irai pas, car le conseil de révision ne m'a pas trouvé bon pour [y] aller, mais je suis fort content que mon pays soit entré.***

(Hulten et al., 1986, p. 109; Dation, 2003, p. 111)

[*Draft of letter to Pach of October 4, 1916*] I shan't be going off to war, because the army medical board did not find me fit for duty, but I am very glad that my country is in it.

(Hulten et al., 1987, p. 109, tr. ed. Egan)

[*Ciornă de scrisoare pentru Pach, 4 octombrie 1916*] Nu voi merge la război, întrucât consiliul de revizie nu m-a găsit apt, dar sunt foarte mulțumit că țara mea a intrat [în război].

(tr. SGG)

(VII.1e) **À l'occasion de mon anniversaire – je viens d'avoir l'âge d'une moitié d'un siècle – et pour fixer la fin de mon apprentissage après 30 années de travail, j'ai pris le courage de montrer un petit ensemble de ce que j'ai pu grouper de tout ce travail.**

Je m'excuse de venir avec si peu et si tard – si peu parce qu'une plus grande partie des [œuvres] ne sont pas en ma possession et je ne peux pas les avoir – et si tard parce que le chemin que j'ai pris a été long et dur.*

(Hulten et al., 1986, p. 172; Brâncuşi inedit, 2004, p. 57)

On the occasion of my birthday – I've just turned half a century – and to mark the end of my apprenticeship after thirty years of work, I mustered the courage to bring together and exhibit a little assortment of my work.

I apologize for coming with so little and so late – so little because a greater part of my work is no longer in my possession and I cannot have it – and so late because the road I took has been long and hard.

(Hulten et al., 1987, p. 172, tr. ed. Egavi)

Cu ocazia aniversării mele – tocmai am împlinit vârsta de o jumătate de secol – şi pentru a marca sfârşitul uceniciei mele după 30 de ani de muncă, mi-am luat curajul să prezint un mic ansamblu din ceea ce am putut strânge din tot acest lucru.

Mă scuz că am venit cu atât de puţin şi atât de târziu – atât de puţin pentru că o mai mare parte a lucrărilor nu se mai află în stăpânirea mea şi nu le pot avea – şi atât de târziu pentru că drumul pe care l-am ales a fost lung şi greu.

(tr. SGG)

(VII.1f) **La Hobiţa, în Gorj, m-am născut, dar la Craiova pentru a doua oară.**

(Nedelcea, 1974, p. 9)

Je suis né à Hobitza, département de Gorj, mais à Craiova je naquis pour la seconde fois.

(tr. SGG)

I was born at Hobitza, Gorj county, but in Craiova, I was born for the second time.

(tr. SGG)

(VII.1g) **Am fost trimis şi eu de mic copil la procopseală în lume. N-am pierdut legătura şi nu mi-am scos rădăcinile pentru a umbla năuc pe tot globul. A profitat şi arta mea şi m-am salvat ca om.**

(Pandrea, 1976, p. 270)

Je dus partir moi aussi dans le monde, dès mon enfance, pour faire fortune. Je ne me suis point déraciné pour aller aux quatre vents. Mon art en tira profit et je fut sauvé en tant qu'homme.

(tr. SGG)

I too was sent into the wide world to make my fortune, from early childhood. I didn't uproot myself to roam to the four winds. My art took profit of it and I saved myself as a human.

(tr. SGG)

(VII.1h) **Puteam avea bani, dacă mă îndeletniceam cu altceva. Dar am vrut să fac sculptură și tot pentru că am vrut eu, am ajuns la Paris.** *Mon jeu est à moi.*

(Comarnescu, 1972, p. 79)

J'aurais pu avoir de l'argent, si j'avais fait autre chose. Mais j'ai voulu faire de la sculpture et c'est parce que je l'ai voulu que je suis venu à Paris. *Mon jeu est à moi.*

(tr. SGG)

I could have had money, if I had done other things. But I wanted to do sculpture and I chose to go to Paris. *Mon jeu est à moi.*

(tr. SGG)

(VII.1i) **La Paris am dus-o greu la început. Uneori, mă țineam de ziduri ca să nu cad de foame. De boală. Îmi atârnasem deasupra patului pancarte pe care îmi scrisesem sfaturile ce mi le dădeam singur în clipele de îndoială.**

(Jianu, 1946, p. 47)

À Paris au début j'ai mené une vie dure. Parfois je m'appuyais contre les murs, pour ne pas m'évanouir de faim. De maladie. J'avais accroché au-dessus de mon chevet des pancartes où j'avais écrit les conseils que je me donnais aux moments de doute.

(tr. SGG)

In Paris I led a hard life at first. I sometimes leaned against the walls, to keep from fainting with hunger. With sickness. I hanged up some placards above my bed-head, inscribed with pieces of advice for my moments of doubt.

(tr. SGG)

(VII.1j) **Făceam câte o sculptură pe zi. "Făceam" ca și el [Rodin]. Pastișam inconștient, dar vedeam pastișa. Eram nenorocit. Au fost anii cei mai grei, anii căutărilor, anii de regăsire a unui drum propriu. Am plecat**

de la Rodin, l-am supărat, dar trebuia să-mi caut calea mea. Am ajuns la simplicitate, pace și bucurie.
(Pandrea, 1945, p. 260)

Je faisais une sculpture par jour. Je "faisais" comme lui [Rodin]. Je pastichais sans le vouloir, mais je voyais la pastiche. J'étais malheureux. Ce furent les années les plus difficiles, les années des recherches, destinées à trouver mon propre chemin. Je suis parti de Rodin, je l'ai fâché, mais je devais trouver mon propre chemin. Je suis arrivé à la simplicité, paix et joie.
(tr. SGG)

I did a sculpture a day. I "did" like him [Rodin]. I imitated unwittingly, but I saw the copy. I was unhappy.Those years were the hardest of all, years of searching, devoted to find my own way. I left Rodin, I angered him, but I had to find my own path. I reached simplicity, peace and joy.
(tr. SGG)

(VII.1k) **Priveam îndelung sculpturi de-ale altora – din cei cu talente sigure – și pe ale mele. Ce mă supăra?...Frumos cioplit, frumos dăltuit, frumos lustruit, migălos și bine redate detaliile, nimic de zis. Da, dar** ***nu-i viu.*** **Parcă sunt fantome. Încremeniri!... Eu vreau să dau viață, mișcare, avânt, bucurie. Mă supăra tot mai mult impresia de criptă, de funerar, pe care mi-o dădeau sculpturile acelea...Încet, încet, drumul s-a croit singur.**
(Russu-Șirianu, 1969, p. 62-63)

Je regardais longuement les sculptures des autres – de ceux qui avaient un talent sûr – ainsi que les miennes. Qu'est-ce qui me dérangeait?... Joliment taillées, joliment sculptées, bien polies, détails méticuleusement et bien rendus, rien à dire. Oui, mais *sans vie*. On dirait des fantômes. Des êtres pétrifiés!... Je veux leur donner vie, mouvement, élan, joie. L'impression de crypte, de funéraire, qui se dégageait de ces sculptures me dérangeait de plus en plus... Petit à petit mon chemin se frayat tout seul.
(tr. SGG)

I used to contemplate the sculptures made by others – whose talent was undoubtful – as well as my own. What bothered me? Finely cut, finely carved, finely polished, meticulously and well rendered details, that's for sure. Yes, but *lifeless*. They looked like ghosts. Petrified beings!... I wish to impart life, movement, elan, joy. The impression of crypt, of something funereal, which those sculptures imparted, bothered me more and more...Little by little, my pathway opened up.
(tr. SGG)

(VII.1l) **Je marche le long de ma route, une longue route qui me sera coupée un jour, je ne sais quand.**
(Vessereau, 1930, p. 117)

I am walking along my road, a long road which will end one day, I don't know when.
(tr. SGG)

Merg pe drumul meu, un drum lung, care-mi va fi într-o zi retezat, nu ştiu când.
(Vessereau, in Carte de inimă pentru Brâncuşi, 1976, p. 56, tr. Stănculescu)

(VII.1m) **Je ne suis plus de ce monde, je suis loin de moi-même, plus attaché à ma personne. Je suis chez les choses essentielles.**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 196)

I am no longer in this world, I am far removed from myself, no longer attached to my person. I am among essential things.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 197, tr. Jolas/Leroy)

Nu mai sunt al lumii acesteia, sunt departe de mine însumi, desprins de propriul meu trup. Mă aflu printre lucrurile esenţiale.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 96, 130, tr. Buşneag)

(VII.1n) **Am făcut şi eu paşi pe nisipul eternităţii.**
(Pandrea, 1976, p. 261)

J'ai fait moi aussi quelques pas sur les sables de l'éternité.
(tr. SGG)

I also have been walking on the sands of eternity.
(Geist, 1968, p. 178)

(VII.1o) **Nu ştiţi ce vă las vouă aici!**
(Sterescu, 1966, p. 2)

Vous ne vous rendez pas compte de ce que je vous laisse ici!
(tr. SGG)

You don't realize what I'm leaving here for you!
(tr. SGG)

(VII.1p) **Quand je serais mort, les vautours me déchireront.**
(Schneider, 1962; Cf. Jianou 1963a, p. 61, note 140)

When I'm dead, the vultures will tear me apart.
(Jianou, 1963b, p. 61)

După ce voi muri, mă vor sfâşia păsările de pradă.
(Jianu, 1983, p. 91)

VII.2 Autobiografie literară
Autobiographie littéraire
Literary autobiography

(VII.2a) **LE GÉNIE**

Elevé sous les Carpathes, sur la vallée de Bistritza. Flâner, vallée, vallon, forêt. ....

À l'âge de 11 ans s'est évadé du beau pays et alla 3 jours et 3 nuits à pied car il n'y avait pas de train et il n'avait pas d'argent, pour trouver une ville.....Le jour il marchait et la nuit tard il montait dans les arbres pour ne pas être mangé des loups. Au bout de trois jours il trouva une ville beaucoup plus grande que la première et trouva un maître aussitôt en entrant par la barrière, mais le lendemain il est parti parce que la boutique était trop petite. Il trouva une autre plus grande, puis une autre et une autre et une autre et une autre. Après 7 ans de travaux d'Hercule, en fuyant la ville dans tous les sens sans trouver une place, il s'en alla dans une ville plus grande où il apprit les sciences et les arts tout en accomplissant les travaux les plus durs, et après avoir tout fait et tout appris de ce qu'on faisait et apprenait dans cette ville, il est parti plus loin encore en s'en allant à travers le monde.

Il arriva un jour vers le crépuscule du soir, au bord du lac de la forêt noire d'où naquit le Danube et pour soulager sa fatigue il se déshabilla et entra se rafraîchir dans le lac et juste à l'endroit et pendant que les fées du lac prenaient leurs ébats. Mais les muses se sont fâché et l'ont puni qu'il ne puisse plus se baigner. La plus dure punition pour lui, car il a été élevé presque comme un canard sur l'eau.*

(Hulten et al., 1986, p. 62 fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 56-57)

THE GENIUS

Grown up under the Carpathians, in the Bistritza valley. Strolling in valleys, dales, forests. ....

At the age of 11 he left the beautiful country and walked for 3 days and 3 nights to find a town, for there was no train and he had no money.....He walked by day and late at night he climbed in trees in order not to be eaten by wolves. After three days he found a town much bigger than the first and he also found a master, close to the town gate. But the next day he left because the shop was too little. He found another one, bigger, then another, and another, and another,

and another. After 7 years of labours of Hercules, running all over the town without finding a place, he went to a bigger town where he learned sciences and arts, while accomplishing the hardest works, and after having done and learned everything that could be done and learned in that town – he went even farther throughout the world. One day he arrived at dusk on the shore of the lake of the black forest, where the Danube is born. To ease his tiredness he took off his clothes and went into the lake to refresh himself. He did it just at the spot and at the time when the lake fairies were gambolling. The muses were very angry and punished him to no longer be able to bathe. It was the most severe punishment for him, as he had been brought up almost like a duck on water.

(tr. SGG)

GENIUL

Crescut sub Carpați, pe valea Bistriței. A hoinărit prin văi, vâlcele, păduri.

....

La vârsta de 11 ani a evadat din frumosul ținut și a mers pe jos 3 zile și 3 nopți, să găsească un oraș, căci nu exista tren și nu avea bani .... Ziua mergea și noaptea târziu se urca în copaci ca să nu-l mănânce lupii. La capătul a trei zile, a găsit un oraș mult mai mare decât primul și a găsit un stăpân de cum a intrat la barieră, dar a doua zi a plecat, pentru că prăvălia era prea mică – A găsit una mai mare, apoi alta și alta și alta și alta. După 7 ani de munci de Hercule, alergând prin oraș în toate direcțiile, fără să-și găsească locul, s-a dus într-un oraș mai mare unde a învățat științele și artele, îndeplinind totodată muncile cele mai grele. Și după ce a făcut și a învățat tot ce se putea face și învăța în acel oraș, a plecat și mai departe, ducându-se în lumea largă.

A sosit într-o zi pe înserat la malul lacului din pădurea neagră, unde izvorăște Dunărea și pentru a-și ostoi oboseala, s-a dezbrăcat și a intrat în lac să se răcorească, tocmai în locul și la timpul în care zânele lacului se zbenguiau. Dar muzele s-au supărat și l-au pedepsit să nu se mai poată scălda. Cea mai grea pedeapsă pentru el, căci el crescuse aproape ca un rățoi pe apă.

(tr. SGG)

(VII.2b) **Acolo-mi pare că-i mai bine / Decât ori și unde-n lume./**
Acolo-mi pare că găsesc / Tot ce cugetul îmi spune./
Acolo-n dumbrava verde, / Lângă termur și boschet,/
Unde nimeni nu mă vede, / Când de zefire mă-mbăt,/
Acolo adorm în adieri, / Uit o clipă gloata toată/
Și povara-mi de dureri.
București 1903 Aprilie*
(Brâncuși inedit, 2004, p. 48)

C'est là qu'il me semble être / La meilleure place du monde. /
C'est là que je crois trouver / Tout ce que mon cœur désire. /
Là, dans la verte forêt / Près des bosquets frémissants /
Où personne ne me voit, / Quand les zéphirs m'énivrent, /
C'est là que la brise m'endort, / J'oublie un instant la foule /
Et mon fardeau de douleurs.
Bucarest 1903 Avril
(tr. SGG)
It is that spot that I think / Is the best place in the world. /
It is there that I find / Everything that I can wish. /
There, in the green forest, / Close to the thickets, /
Where no one sees me, / When the zephyrs inebriate me, /
It is there that the breeze lulls me to sleep, / I forget for a second the mob/
And my burden of sorrows./
Bucharest 1903 April.
(tr. SGG)

VII.3 Autocaracterizare - Autocaractérisation - Self-characterisation

(VII.3a) **Brancusi c'est un bon bougre, il ne travaille pas pour se vanter ou épater quiconque. Il travaille pour une nécessité à lui propre, qui est inhérente à tous les autres. Et ce n'est qu'un parti pris fourni par un malentendu qui éloigne la plupart des gens justement de la chose qu'ils cherchent. Car nous ne trouvons pas un autre homme plus honnête, plus dévoué et plus acharné à nous approcher de ces choses inexplicables et merveilleuses que toutes les religions et toutes les philosophies ont cherché à nous amener [et qui sont en dehors de toute joie et tristesse factice].***
(Hulten et al., 1986, p. 194; Dation Brancusi, 2003, p. 90; Brâncuşi inedit, 2004, p. 56, 453)

Brancusi does not work to toot his own horn or to flabbergast people. He works out of a need that is peculiar to him and inherent in everyone else [and only a bias caused by a misunderstanding has alienated most people from the very thing they seek.] For we know of no other man more honest, more devoted and attached to those inexplicable, marvelous things that all religions have sought to give us and that lie beyond all artificial joy and sadness.
(Hulten et al., 1987, p. 194, tr. ed. Bgan)

Brancusi nu lucrează ca să se laude sau ca să uluiască pe careva. El lucrează dintr-o necesitate proprie lui şi inerentă tuturor şi doar o prejudecată produsă

de o neînțelegere îi îndepărtează pe cei mai mulți tocmai de ceea ce caută ei. Căci n-o să găsiți un om mai cinstit, mai devotat și mai împătimit de acele lucruri inexplicabile și minunate pe care toate religiile au încercat să ni le dea și care sunt în afara oricărei bucurii sau tristeți factice.
(tr. SGG)

(VII.3b) **Il n'est pas un professionnel qui cherche à tirer parti de ce qu'il fait, qui cache la cuisine de son travail et qui pose en maître.[...] Quand vous allez le voir, vous le trouvez là tout simple et aimable au milieu de montagnes de diverses matières et vous êtes associé tout de suite à son œuvre sans même vous rendre compte – l'atmosphère qui se dégage de tous les travaux en cours vous met dans un état de bien inconnu et on est ému comme devant l'amour pur.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 90; Brâncuși inedit, 2004, p. 56, 453)
He is not a professional who tries to turn to account what he makes, who hides the tricks of his trade and who poses as a master. [...] When you go to see him, you will find him simple and kind among heaps of various materials and you will become a party to his work in no time, without even noticing it. The atmosphere surrounding all the works in progress imparts a feeling of unknown well-being and you are moved as by pure love.
(tr. SGG)
El nu este un profesionist care încearcă să tragă foloase din ceea ce face, care ascunde bucătăria meseriei sale și pozează în maestru. [...] Când mergeți să-l vedeți, îl găsiți simplu și amabil în mijlocul unor munți de diverse materiale și vă veți trezi de îndată asociat lucrului său, fără să băgați de seamă. Atmosfera care se degajă din toate lucrările sale în curs vă creează o stare de bine nemaicunoscut și vă emoționează precum dragostea pură.
(tr. SGG)

(VII.3c) **Je ne tient pas du tout être artiste comme tant il y en a.***
(Brâncuși inedit, 2004, p. 58)
I am not at all eager to be an artist like so many others.
(tr. SGG)
Nu țin de loc să fiu un artist ca atâția alții.
(tr. SGG)

(VII.3d) **Moi, je ne m'amuse pas. J'amuse les autres.***
(Brâncuși inedit, 2004, p. 68)
I don't amuse myself. I amuse the others.
(tr. SGG)

Eu nu mă distrez. Îi distrez pe ceilalţi.
(tr. SGG)

(VII.3e) **C'est ainsi que le monde descend tous les jours un pas plus bas et je suis qualifié de le dire car je viens du plus bas.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 64)

That is how the world goes down every day step by step and I am qualified to say it because I am coming from the lowest level.
(tr. SGG)

Astfel coboară lumea cu câte un pas mai jos zi de zi şi eu sunt în măsură să o spun căci eu vin de jos de tot.
(tr. SGG)

(VII.3f) **Dodoica parti de plus bas et arrivé au plus haut.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 94; Brâncuşi inedit, 2004, p. 80)

Dodoica – set out from the lowliest and reached the top.
(tr. SGG)

Dodoică – plecat de jos şi ajuns cel mai sus.
(tr. SGG)

(VII.3g) **Ceea ce fac, mi-a fost dat să fac. Am venit pe lume cu o menire.**
(Comarnescu, 1972, p. 245)

Ce que je fais, le sort l'a voulu ainsi. Je suis venu au monde avec une mission.
(tr. SGG)

I was fated to do what I do. I came into the world with a mission.
(tr. SGG)

(VII.3h) **Eu nu sunt nici sur-realist, nici cubist, nici baroc, nici altceva de soiul ăsta. Eu, cu noul meu, vin din ceva foarte vechi.**
(Russu-Şirianu, 1969, p. 60)

Je ne suis ni surréaliste, ni cubiste, ni baroque, ni rien de semblable. Moi, avec mon nouveau, je viens de quelque part de très ancien.
(tr. SGG)

I am neither a surrealist, nor a cubist, nor a baroque, nor anything like that. My new and me descend from something quite ancient.
(tr. SGG)

(VII.3i) **Ce sont des imbéciles qui disent que mon travail est abstrait; ce qu'ils qualifient d'abstrait est le plus réaliste, car ce qui est réel n'est pas la forme extérieure, mais l'idée, l'essence des choses.**

(Guilbert, 1957, p. 6; Cf. Tabart, in L'Atelier Brancusi, 1997, p. 69)

They are imbeciles who call my work abstract; that which they call abstract is the most realistic, because what is real is not the exterior form, but the idea, the essence of things.

(The essence of things, 2004, p. 133)

Sunt imbecili cei ce spun că lucrările mele sunt abstracte; ceea ce califică ei drept abstract este tot ce poate fi mai realist, căci reală nu este forma exterioară, ci ideea, esența lucrurilor.

(tr. SGG)

VII.4 Autoironia - L'auto-ironie - Self-irony

(VII.4a) **O! Bătrâne / Al vremurilor ce se duc. /**
Ce-ți încrunți fruntea spre mine / Când îmi stau ca un năuc?!
Constantin Brâncuși, Paris 1906 Octobre*
(Brâncuși inedit, 2004, p. 48)
O! Vieillard / Des temps qui s'en vont,/
Pourquoi me regardes-tu durement,/
Lorsque je reste comme un con?!
Constantin Brancusi, Paris 1906 Octobre
(tr. SGG)
O! Old man / Of the times that go away,/
Why are you frowning at me, /
When I am standing like a nincompoop?!
Constantin Brancusi, Paris 1906 October
(tr. SGG)

(VII.4b) **Par moments je me crois un dieu et je ne suis qu'un âne qui rage [brait].***

(Dation Brancusi, 2003, p. 93 fss; Brâncuși inedit, 2004, p. 78)

At times I think that I am a god, while I am just an ass which brays.

(tr. SGG)

Uneori mă cred vreun zeu și nu sunt decât un măgar care rage.

(tr. SGG)

(VII.4c) **Voyez-vous. C'est bien ça que j'inventais – je savais bien que j'ai fait moi quelque chose qu'on n'a pas fait – (je n'était pas plus bête que**

les autres) – mais je ne savais pas dire que c'était thérapeutique. C'est bien ça la longévité de la vie.*

(Hulten et al., 1986, p. 190 fss; Dation Brancusi, 2003, p. 93; Brâncuşi inedit, 2004, p. 91)

Mind you, that's just what I invented – I knew perfectly well that I'd made something that hadn't been made before – (I was no more stupid than any one else) – but I didn't know how to say that it was therapeutical. That's what longevity is all about.

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Vedeţi. Chiar asta am inventat eu. Ştiam eu că am făcut ceva ce nu s-a mai făcut – nu eram mai prost ca alţii – dar nu ştiam să spun că era terapeutic. Chiar asta este longevitatea vieţii.

(tr. SGG)

(VII.4d) **Pourvu qu'on ne vienne me demander des explications. Et quelle vie de chien vont me faire: les Luis Voxeles, les Felssey et surement des Valdemarr Georges vont se mettre de la partie. Il aurait mieux fait de ce taire ce brave Fondane – personne n'aurait rien su et la terre tournerait tranquillement – puis si la gloire s'empare de moi, qu'est-ce que je vais devenir.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 93; Brâncuşi inedit, 2004, p. 91)

I only hope that no one asks me for explanations. What a dog's life will be mine thanks to people like Louis Vauxcelles, Felsey and Valdemar Georges. This kind fellow Fondane would have better kept silence – no one would have ever known anything and the Earth could revolve in peace – but if fame takes hold of me, what am I to become.

(tr. SGG)

Numai să nu mi se ceară explicaţii. Ce viaţă de câine o să-mi facă unii ca Louis Vauxcelles, Felsey sau Valdemar Georges. Ar fi făcut mai bine să tacă dragul de Fondane – nimeni n-ar fi ştiut nimic, iar pământul s-ar fi învârtit liniştit. Dar dacă faima mă apucă, ce mă fac.

(tr. SGG)

(VII.4e) **Nouă ni se pare greu drumul fiindcă nu ştim să mergem noi, ori ne porobotim ca proştii să-l isprăvim deodată, ori stăm în marginea lui şi ne plângem ca nişte copii îndărătnici, căutând tot felul de motive ca să ne ascundem slăbiciunea şi nesiguranţa în noi. ... Sunt rari cei ce ştiu să-şi măsoare pasul. Ş'acei luceferi "nemuritori şi reci" merg încet, drumul mare în urma lor lasă. Noi cu apucături de desmetici, în loc de creeri în**

cap cu pale, bâzâim ca niște muște ... ne năpădim ca orbii spre lumină și ne spargem capul înainte de a-l pune la treabă.*

(Brâncuși inedit, 2004, p. 54)

Nous pensons que la route est difficile parce que nous ne savons pas marcher; nous nous hâtons, comme des sots, à arriver au bout d'un seul coup, ou bien nous restons sur le bord de la route et nous nous plaignons comme des enfants butés, en cherchant toute sortes de raisons pour cacher notre faiblesse et notre incertitude... Ceux qui savent mesurer leur pas sont en très petit nombre. Et ces Hyperions, "immortels et froids", marchent lentement, laissant derrière eux la grande route. Nous nous portons comme des écervelés, ayant des pailles au lieu de cerveau, bourdonnant comme des mouches... nous nous jetons comme des aveugles vers la lumière et nous nous cassons la tête avant de la faire travailler.

(tr. SGG)

We think the road is difficult because we don't know how to walk; we either hurry stupidly to end it in a minute, or we stay on its edge and complain, like stubborn children, looking for all kind of reasons to hide our weakness and lack of confidence in ourselves.... Only a few know how to walk. Those Hyperions, "immortal and immune", walk slowly, leaving behind them the main road. We behave like giddy-heads, having straw instead of brains, buzzing like flies and rushing like blindmen towards light. We break our head before using it.

(tr. SGG)

(VII.4f) **Je suis le roi qui chie sur sa couronne, je suis le Dieu qui se suicide, je suis l'esclave qui cherche la liberté en priant Dieu de ne pas la trouver.***

(Brâncuși inedit, 2004, p. 77)

I am the king who fouls his crown, I am the God who commits suicide, I am the slave who seeks freedom, praying God not to find it.

(tr. SGG)

Sunt regele care-și spurcă coroana, sunt Zeul care se sinucide, sunt sclavul care caută libertatea, rugându-se de Domnul să n-o găsească.

(tr. SGG)

(VII.4g) **Les gens les plus distingués ont leur bêtises : locales, accidentelles et continues. Et pour voir cela on n'a qu'à m'examiner – Brancusi.***

(Brâncuși inedit, 2004, p. 87)

The most distinguished people have their own nonsense : local, accidental and permanent. And to see it, you have only to look at me, Brancusi.

(tr. SGG)

Oamenii cei mai distinşi au prostiile lor : locale, accidentale sau permanente. Şi ca să vezi asta, n-ai decât să te uiţi la mine, Brâncuşi.
(tr. SGG)

(VII.4h) **En moi habite un monstre qui prend toutes les formes et qui est insaisissable.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 87)
A monster lives within me, who takes all forms and is unseizable.
(tr. SGG)
În mine locuieşte un monstru care ia toate formele şi este insesizabil.
(tr. SGG)

(VII.4i) **Elle m'a vu comme une montagne. En s'approchant, je me suis fait tout petit pour ne pas la gêner. Elle a passé dessus.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 89)
She saw me like a mountain. When she came closer, I tried to be less conspicuous, in order not to embarrass her. She stepped over me.
(tr. SGG)
Ea m-a văzut ca pe un munte. Când s-a apropiat, m-am făcut mic, ca să n-o deranjez. Ea a păşit peste mine.
(tr. SGG)

VII.5 Opera completă - L'œuvre complète - Complete works

(VII.5a) **Je ne veux pas d'Œuvre complète, c'est un monument pour les morts; je suis en plein travail.**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 219)
I don't want any "Œuvre complète". That's like a tombstone, whereas I am still hard at work.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 220, tr. Jolas/Leroy)
Nu doresc "operă completă", i-un monument pentru morţi; eu sunt în plin lucru.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 131, tr. Buşneag)

(VII.5b) **Am refuzat să mi se scrie volume. Orice ieşire în arenă o consider ca un sfârşit. Şi eu mai am multe de spus.**
(Mediaeu, 1930, p. 4)
J'ai refusé qu'on écrive des volumes sur moi. Descendre dans l'arène me semble la fin. Et j'ai encore beaucoup à dire.
(tr. SGG)

I refused to have volumes written about me. To enter the lists seems an end. And I have still much to say.
(tr. SGG)

VII.6 Opera lui Brâncuşi - L'œuvre de Brancusi - Brancusi's work

(VII.6a) **Opera lui Brâncuşi este nostalgia simplicităţii perfecte a formei ce se caută cu invidie pe drumul luminii, al gândirii.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 44)

L'œuvre de Brancusi est la nostalgie de la parfaite simplicité de la forme, cherchée avec envie sur le chemin de la lumière, de la pensée.
(tr. SGG)

Brancusi's work is the yearning for the perfect simplicity of form, sought with longing on the road of light, of thought.
(tr. SGG)

(VII.6b) **Quoiqu'on dise, quoiqu'on fasse, l'œuvre de Brancusi restera dans tout le temps à venir comme seul pivot solide. L'œuvre de Brancusi, ce n'est pas une expression locale, elle est l'essence de la plus haute expression de pureté universelle et elle restera dans les siècles à venir comme le seul obstacle infranchissable pour les avortons.***
(Hulten et al., 1986, p. 265 fss)

Whatever people say, whatever people do, Brancusi's Work shall remain for all time to come as the only solid pivot. Brancusi's Work – it is not an expression of the particular, it is the essence of the highest expression of universal purity, and it shall remain in the centuries to come as the only unsurmountable obstacle for the future [worthless].
(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egavi)

Orice s-ar zice, orice s-ar face, opera lui Brâncuşi rămâne pentru timpurile viitoare singurul pivot solid. Opera lui Brâncuşi nu este o expresie locală, ea este esenţa celei mai înalte expresii a purităţii universale şi va rămâne de-a lungul secolele viitoare singurul obstacol peste care nu se va putea trece.
(Lemny, in Brâncuşi inedit, 2004, p. 41)

VII.7 Crezul lui Brâncuşi - Le credo de Brancusi - Brancusi's creed

(VII.7a) **Deşteaptă-te om/ pe drumul bun porneşte/ învinge trândăvia şi lenea ce te opreşte./ Tu ca vulturul te-avântă spre sferele senine./ Darul lumei cântă. Uită-te pe tine!***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 47)

Éveille-toi, homme / prends la bonne route / viens à bout de la fainéantise et de la paresse qui t'arrêtent. / Pareil à l'aigle, prend ton essor vers les sphères séreines./ Chante le don du monde. Oublie-toi!

(tr. SGG)

Wake up, man / take the good road / fight the sloth and laziness which stops you./ Like an eagle soar to cloudless spheres./ Praise the gift of the world. Forget yourself!

(tr. SGG)

(VII.7b) **Le non aboutissement ne sert à rien ni pour nous ni pour les autres, pour nous parce que ... c'est la chose merveilleuse que nous cherchons et sans laquelle nous ne pouvons vivre et pour les autres parce que, en n'aboutissant pas, nous ne leur donnons rien que notre impuissance. Il faut nous délivrer nous-mêmes pour que les autres se délivrent par nous.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 89fss ; Brâncuşi inedit, 2004, p. 77)

Not to finish things is of no use, either for us, or for the others. For us for ... it is the wonderful thing which we seek and without which we cannot live, for the others, because by not finishing things, we give them nothing but our helplessness. We should release ourselves, so that others get released by us.

(tr. SGG)

Nefinisarea nu serveşte la nimic, nici pentru noi, nici pentru alţii. Pentru noi, pentru că... este lucrul minunat pe care-l căutăm şi fără care nu putem trăi, iar pentru ceilalţi, pentru că, nefinisând, noi nu le dăm nimic altceva decât neputinţa noastră. Trebuie să ne eliberăm noi înşine pentru ca ceilalţi să se poată elibera prin noi.

(Lemny, in Brâncuşi inedit, 2004, p. 38)

(VII.7c) **N'oublie pas que tu es un artiste! Ne perds pas courage, ne crains rien, tu aboutiras! Créer comme un Dieu, commander comme un roi, travailler comme un esclave**.

(Jianou, 1963a, p. 32)

Don't forget you're an artist! Don't be discouraged, don't be afraid, you'll make it! Create like a God, order like a king, work like a slave.

(Jianou, 1963b, p. 32)

Nu uita că eşti artist! Nu-ţi pierde curajul, nu-ţi fie teamă de nimic! Vei răzbi! Să creezi ca un zeu, să porunceşti ca un rege, să munceşti ca un sclav!

(Jianu, 1983, p. 69)

VIII
FABULELE LUI BRÂNCUŞI
LES FABLES DE BRANCUSI
BRANCUSI'S FABLES

VIII.1 Cloşca - La couveuse - The brooding hen

(VIII.1a) [Povestire fantastică] **La începutul lumii, când a văzut omul pentru prima dată o cloşcă pe ouă, a întrebat-o ce face? (pe vremea ceea animalele vorbeau aceeaşi limbă ca oamenii). Animalele aveau foarte mare respect pentru oameni. Cloşca s-a sculat şi a poftit pe om să caute un loc să şază ca să-i explice. Şi i-a explicat şi i-a explicat şi atât de mult că întorcându-se la ouă le-a găsit reci. De aceea şi acum cloştele ne sar în cap când ne apropiem de cuibul lor.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 51)

Histoire de brigands

Il y avait dans les temps très, très, très anciens temps, quand les hommes ne savaient pas comment les bêtes viennent au monde… Un jour de ces temps-là, un homme a trouvé une poule qui couvait ses œufs. Et comme ces temps-là les bêtes et les hommes se comprenaient, il lui demanda qu'est-ce qu'elle faisait. Et comme la poule était gentille – car ces temps-là les bêtes avaient beaucoup de respect pour les hommes – Ah! beaucoup, beaucoup, beaucoup plus que maintenant – elle se leva pour ne pas tenir un homme debout et s'en alla lui expliquer. Et lui expliqua longtemps, longtemps, et tant que, quand elle retourna à ses œufs, les œufs étaient déjà gâtés.

C'est pourquoi que de nos jours les poules qui couvent les œufs se fâchent à nous crever les yeux quand nous nous approchons de leur nids.

(This Quarter, 1925, p. 237; Integral, 1925 – Brezianu, 1998, p. 61, fig. 108; Hulten et al, 1986, p. 166)

Tall Tale

Once upon a time, long, long ago, when men did not know how animals come into the world... One day way back then, a man came across a hen sitting on some eggs. Since people and animals understood each other, he asked the hen what she was doing. And since the hen was considerate and did not want

to keep him on his feet – in those days animals had great respect for people so very, very, very much more than now – she got up and went off to tell him. She took a very, very long time doing so, and by the time she got back, the eggs had gone rotten.

That is why brooding hens nowadays get spitting mad at us when we get close to their nests.

(Hulten et al., 1987, p. 166, tr. ed. Egan)

VIII.2 Fluturele - Le papillon - The butterfly

(VIII.2a) **Le beau papillon est mort sous le vitrail d'en haut. En vain j'ai ouvert les deux grandes portes et les six vasistas: quatre au-dessus des deux portes et deux sur le toit d'en face du vitrail. En vain avec une perche je voulu le faire trouver la sortie. Ce beau papillon attiré par la lumière s'est cogné la tête contre la vitre jusqu'à ce qu'il est mort.**

C'est ainsi avec nous, quand notre lumière intérieure est plus grande que notre savoir, nous nous cassons la tête contre les murs infranchissables, quand il nous serait si facile de trouver l'issue.*

(Hulten et al., 1986, p. 250; Brâncuşi inedit, 2004, p. 82)

A beautiful butterfly died beneath the skylight. I opened the two big doors and the six transoms: four over the two doors and two in the roof across from the skylight. But it was no use. I took a pole and tried to coax it out. Again no luck. The beautiful butterfly, drawn by the light, flew at the skylight until it died.

So it goes with us. When our inner light outshines our intellect, we go crashing into impassable walls, and all the time the way out is so easy to find.

Hulten et al., 1987, p. 250, tr. ed. Egan)

Frumosul fluture a murit sub vitraliul de sus. În zadar am deschis cele două uşi mari şi cele şase ferestruici: patru deasupra celor două uşi şi două de pe acoperişul din faţa vitraliului. În zadar cu o prăjină am vrut să-l fac să găsească ieşirea. Frumosul fluture atras de lumină s-a izbit cu capul de geam până ce a murit.

Aşa e şi cu noi, când lumina noastră interioară e mai mare decât ştiinţa noastră, ne spargem capetele de ziduri de netrecut, când ne-ar fi atât de uşor să găsim ieşirea.

(tr. SGG)

VIII.3 Barza - La cigogne - The stork

(VIII.3a) **Histoire de brigands contée par ma mère**

Quand la cigogne a rencontré le moineau pour la première fois et l'a vu si petit, [elle] se mit tout de suite en devoir pour le faire grandir. Elle le mit dans son nid et du matin au soir lui porta tout ce qu'elle trouva de meilleur pour lui donner à manger, l'entoura de tous les soins et tous les jours ainsi pendant neuf années. Un jour de la neuvième année – en plein hiver – elle s'est donné beaucoup de peine pour trouver quelques miettes à lui porter. Elle arriva le soir au moineau avec [pour] ainsi dire rien dans le bec – pour la première fois n'ayant rien à lui donner à manger. Elle le regarda attentivement et s'est dit: "Depuis neuf années que je me donne de la peine et il n'a pas bougé d'une tête d'épingle!" – et d'un coup de bec l'avala.*

(Hulten et al., 1986, p. 167 fss)

Tall story told by my mother

When the stork met the sparrow for the first time and saw it so small, she set about making it grow. She put it in her nest and all day long brought it whatever she found best to feed it. She looked after it every day for nine years. One day of the ninth year, in the depth of winter, she tried hard to find some crumbles to bring to it. She arrived in the evening at the sparrow having, so to speak, nothing in its beak – for the first time she had nothing to give it to eat. She looked attentively at the sparrow and thought: "For nine years I have taken troubles and it didn't grow a bit" and she opened her beak and swallowed it down.

(tr. SGG)

Povestire fantastică spusă de mama

Când barza a întâlnit vrabia pentru prima oară şi a văzut-o atât de mică, s-a apucat de îndată s-o facă să crească. A pus-o în cuibul său şi ziua întreagă îi aducea tot ce găsea mai bun, ca s-o hrănească. A îngrijit-o aşa, zi de zi, timp de nouă ani. Într-o bună zi din al noulea an – în plină iarnă – s-a străduit mult să găsească câteva firimituri ca să i le aducă. A ajuns seara la vrabie, neavând, ca să spunem aşa, nimic în cioc – pentru prima oară nu avea ce să-i dea să mănânce. A privit-o atent şi şi-a spus: "Timp de nouă ani m-am tot străduit şi n-a crescut nici c-un vârf de ac" şi deschizând ciocul, o înghiţi.

(tr. SGG)

VIII.4 Copacul - L'arbre - The tree

(VIII.4a) **L'arbre déraciné**

Sur une seule et petite racine il a poussé très très haut car autour de lui il y avait des autres [arbres] cent fois plus âgés et leur ombre l'empêchait de voir le soleil, mais ils l'aidaient à grandir sans souci de la tempête. En peu de temps il fut [aus]si haut que les autres. Il vit le soleil et ivre de joie il poussa plus haut et toujours sur sa seule et petite racine. Un jour le bûcheron coupa les grands [arbres] et il resta tout seul sur un grand espace. La tempête arriva et aussitôt il tomba par terre, car il n'avait qu'une seule et petite racine.

J'ai serré toutes ses petites branches du sommet, comme on serre l'être chéri qu'on ne voit plus jamais. Puis, assis sur son jeune tronc, j'ai noté cette histoire pour l'écrire sur son écorce que j'ai trouvée, qu'un passant s'était amusé à découvrir .*

(Hulten et al., 1986, p. 210; Dation Brancusi, 2003, p. 90; Brâncuşi inedit, 2004, p. 93)

The Uprooted Tree

Its root was small, but it grew very, very tall. Around it there stood other trees a hundred times older; their shade prevented the sun from coming through, but thanks to them it could grow without having to worry about storms. Before long, it was as tall as the others and could see the sun. Mad with joy, it grew even taller, but still on its one small root. One day, the woodsman cut down the big trees, and it was left standing all by itself in the clearing. A storm came, and it fell right away, for all it had was that lone little root.

I clasped all of its little branches (at the top), the way a person clasps the one he loves and will never see again. Then, seated on its young trunk I recorded this story, writing it on some white bark which a passerby had seen fit to cut away.

(Hulten et al., 1987, p. 210, tr. ed. Egan)

Copacul dezrădăcinat

A crescut foarte înalt, pe o singură rădăcină mică, căci în jurul lui erau alţi (arbori) de o sută de ori mai bătrâni şi umbra lor îl împiedica să vadă soarele dar ei l-au ajutat să crească fără a se sinchisi de furtună. În scurtă vreme ajunse la fel de înalt ca ceilalţi şi văzu soarele. Beat de fericire, crescu şi mai mult, dar tot pe acea unică şi mică rădăcină. Într-o zi, pădurarul tăie copacii mari şi

el rămase singur într-un spaţiu mare. A venit furtuna şi el căzu de îndată, căci nu avea decât acea unică şi mică rădăcină.

I-am strâns toate crenguţele din vârf, aşa cum strângi o fiinţă dragă pe care n-o vei mai vedea vreodată. Apoi, aşezat pe trunchiul său, am notat această poveste, ca s-o scriu pe o bucată de scoarţă albă pe care un trecător se distrase s-o rupă.

(tr. SGG)

IX
METAFORELE LUI BRÂNCUŞI
LES MÉTAPHORES DE BRANCUSI
BRANCUSI'S METAPHORS

(IX.a) **Comme un objet léger qu'on pose au fond de l'Océan profond – comme [un] aveugle sans savoir pourquoi, je dus marcher et lutter avec tous les courants et les obstacles pour sortir à la surface. Heureux ceux qui viennent au monde à leur place, qui jouent leur rôle tranquillement et s'en vont.***

(Hulten et al., 1986, p. 202fss ; Brâncuşi inedit, 2004, p. 78)

Like something light that's been put on the Ocean floor, I've had to make my way up like a blind man, not knowing why, and struggling against all currents and obstacles to reach the surface. Fortunate are they who come into the world knowing their place, and who quietly play their role and then take their leave.

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egavi)

Ca un obiect uşor, pus pe fundul adâncului ocean – ca un orb, fără să ştiu de ce, a trebuit să merg şi să mă lupt cu toţi curenţii şi cu toate obstacolele ca să ies la suprafaţă. Fericiţi cei ce vin pe lume la locul lor, îşi joacă rolul liniştiţi şi apoi se duc.

(tr. SGG)

(IX.b) **Je suis l'épave que les eaux mènent vers la terre ferme que ceux qui ne peuvent plus nager viennent vers moi – je les amène gratuit. Ceux qui veulent périr, qu'ils périssent dans la boue. La lumière n'est pas donnée à ceux qui ne peuvent la voir.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 93; Brâncuşi inedit, 2004, p. 79)

I am the wreck driven by the waves to the shore, so that those who can no longer swim come to me – I shall bring them along freely. Those that wish to perish, let them perish in the mud. Light is not given to those who cannot see it.

(tr. SGG)

Sunt epava pe care apele o mână către țărm ca aceia care nu mai pot să înoate să vină către mine – îi duc fără plată. Cei care vor să piară, n-au decât să piară în mâl. Lumina nu le este dată celor care nu pot s-o vadă.
(tr. SGG)

(IX.c) **Tout près de choses grandes ne peuvent pousser que des choses petites.***
(Brâncuși inedit, 2004, p. 68)
In the close vicinity of big things, only small things can grow.
(tr. SGG)
Foarte aproape de lucrurile mari, nu pot crește decât lucruri mici.
(tr. SGG)

(IX.d) **Ce-i pasă plugului dacă aruncă brazde peste foi uscate, când pe urma lui răsare grâu care are să hrănească oameni?!***
(Brâncuși inedit, 2004, p. 53)
La charrue n'en a cure si elle jette des sillons sur les feuilles mortes, puisque derrière elle le blé pousse et va nourrir les hommes.
(tr. SGG)
The plough doesn't care that it is throwing clods over dry leaves, when behind it wheat will grow, which is going to feed people.
(tr. SGG)

(IX.e) **De departe vezi muntele și când ești lângă el, te pierzi prin văi și nu-l mai vezi.***
(Brâncuși inedit, 2004, p. 50)
De loin on voit la montagne et quand on s'approche, on se perd dans des ravins et on ne la voit plus.
(tr. SGG)
You see the mountain from afar and when you get closer, you get lost in the valleys and no longer see it.
(tr. SGG)

(IX.f) **De loin la montagne est belle, là nous nous perdons dans des ravins et nous ne la voyons plus.***
(Brâncuși inedit, 2004, p. 89)
From afar the mountain is beautiful, there we get lost in the gullies and see it no longer.
(tr. SGG)

De departe muntele este frumos, acolo ne pierdem prin râpe şi nu-l mai vedem.

(tr. SGG)

(IX.g) **Je mourrais de soif dans le désert. Au bout du désespoir je trouvais une oasis avec une fontaine merveilleuse, mais l'eau était empoisonnée. Brancusi***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 86)

I was dying with thirst in the desert. At the end of desperation I found an oasis with a marvellous fountain but its water was poisoned. Brancusi

(tr. SGG)

Muream de sete în pustie. La capătul disperării am găsit o oază cu o fântână minunată, dar apa era otrăvită. Brâncuşi

(tr. SGG)

(IX.h) **Je me meurs de soif assis sur le bord de la fontaine empoisonnée. J'ai bu son eau et mes entrailles sont brûlées, mais je ne suis pas mort. Maintenant je regarde son eau empoisonnée et mes entrailles me brûlent de soif.***

(*Brâncuşi inedit*, 2004, p. 91)

I am dying with thirst seated on the edge of the poisoned fountain. I have drunk its water and my bowels are burnt, but I am not dead. Now I look at the poisoned water and my bowels are burning with thirst.

(tr. SGG)

Mor de sete, aşezat pe marginea fântânii otrăvite. I-am băut apa şi măruntaiele-mi sunt arse dar nu sunt mort. Acum îi privesc apa otrăvită şi măruntaiele îmi ard de sete.

(tr. SGG)

(IX.i) **Vous voulez manger un fruit et il n'est pas mûr – vous coupez l'arbre (dans le jardin). En route vous trouvez ce qui est mûr, vous vous asseyez et mangez, vous le finissez. Pourquoi avez-vous coupé l'arbre? Ses fruits seront bons à manger maintenant.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 88)

You wish to eat a fruit and it is not ripe – you cut the tree (in the garden). On the road you find something ripe, you sit down and eat it up. Why have you cut the tree? Its fruit would be good to eat now.

(tr. SGG)

Vreţi să mâncaţi o fructă şi nu e coaptă – tăiaţi pomul (din grădină). Pe drum găsiţi ceva copt, vă aşezaţi şi mâncaţi, terminaţi. De ce aţi tăiat pomul? Fructele sale ar fi bune de mâncat acum.
(tr. SGG)

(IX.j) **Si quiconque ne trouve pas la clef, je ne peux pas la donner.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 67)
If anybody does not find the key, I cannot give it.
(tr. SGG)
Dacă cineva nu găseşte cheia, eu nu pot s-o dau.
(tr. SGG)

(IX.k) **Quelqu'un s'attache à un poteau, ne pouvant pas être libre, puis il veut que tout le monde fasse comme lui – la terre este remplie de poteaux différents.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 69)
Somebody binds himself to a post, as he cannot be free, then he wants that everybody should do the same – the earth is filled with different posts.
(tr. SGG)
Unul se leagă de un stâlp, ne putând fi liber, apoi vrea ca toată lumea să facă la fel – pământul este plin de diverşi stâlpi.
(tr. SGG)

(IX.l) **Il ne pousse rien sous les grands arbres.**
(Hommage à Rodin, 1952; Cf. Giedion-Welcker, 1959a, p. 218)
Nothing grows under big trees.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 219, tr. Jolas/Leroy)
Nimic nu poate creşte la umbra marilor copaci.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 129, tr. Buşneag)

X
BRÂNCUŞI DESPRE DUMNEZEU
BRANCUSI SUR DIEU
BRANCUSI ABOUT GOD

X.1 Dumnezeu şi Dracul
Dieu et le Diable
God and the Devil

(X.1a) **De la Adam se crede că Dumnezeu e în cer, omul pe pământ şi Dracul dedesubt. Ce-ar fi dacă s-ar putea vedea că trăim cu toţii împreună?***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 47)

Depuis Adam, on pense que Dieu est dans le ciel, l'homme sur terre et le Diable sous terre. Et si on verra que nous vivons tous ensemble?

(tr. SGG)

Ever since Adam, people think that God is in Heaven, Man on earth and the Devil underneath. What if we find out that we are living all together?

(tr. SGG)

(X.1b) **Dieu et le Diable ne sont pas séparés dans les choses, ni fixés ici ou là; ils sont partout et en même temps.**

(Giedion-Welcker, 1959a, p. 195)

God and the Devil are not separate in things, they are neither here nor there; they are everywhere and simultaneously.

(Giedion-Welcker, 1959b, p. 196, 220, tr. Jolas/Leroy)

Dumnezeu şi Diavolul nu vieţuiesc separaţi în lucruri, nici fixaţi aici sau dincoace ci coexistă pretutindeni şi în acelaşi timp.

(Giedion-Welcker, 1981, p. 93, tr. Buşneag)

X.2 Dumnezeu - Dieu - God

(X.2a) **Regardez-les [sculptures] jusqu'à ce que vous les voyiez. Les plus près de Dieu les ont vues.***

(Brummer Gallery Catalogue, 1933-34, fss; Dation Brancusi, 2003, p. 134fss; Giedion-Welcker, 1959a, p. 219)

Look at the sculptures until you see them. Those nearest to God have seen them.

(Giedion-Welcker, 1959b, p. 219, tr. Jolas/Leroy)

Priviţi-le [sculpturile] până le veţi vedea. Cei mai aproape de Dumnezeu le-au văzut.

(Giedion-Welcker, 1981, p. 130, tr. Buşneag)

(X.2b) **1920 Mars 5. C'est aujourd'hui que je coupe la chaîne de la remorque et que sur l'océan immense je me laisse voguer vers l'Inconnu, que ma foi me guide – et si je ne viens vers toi Dieu, ce n'est qu'une folie!***

(Hulten et al., 1986, p. 128fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 78)

March 5, 1920. Today I am cutting the towline and casting myself adrift on the vast ocean toward the unknown, with faith to steer me – and if I don't veer to You Lord, it is only foolishness.

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan, modified by SGG)

5 martie 1920. Astăzi tai odgonul remorcii şi pe oceanul imens mă las în voia valurilor să plutesc spre Necunoscut, să-mi fie călăuză credinţa-mi – şi dacă nu vin spre Tine, Doamne, nu e decât o nebunie!

(tr. SGG)

(X.2c) **Le bon Dieu est mort. C'est pourquoi que le monde est en dérive.***

(Hulten et al., 1986, p. 103fss; Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 78)

The good Lord is dead. That's why the world is adrift.

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Bunul Dumnezeu a murit. De aceea lumea este în derivă.

(tr. SGG)

(X.2d) **Que je suis malheureux mon Dieu! – pour prendre un peu de ce que tu as mis sur la terre où existe tout ce que je possède – et la plus grande partie je voudrais que ce soit à toi.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 78)

How unhappy I am, Lord! – to get a little of what You put on the Earth, where there is all I own – and I would like that the greatest part be Yours.

(tr. SGG)

Ce nefericit sunt, Doamne! – să iau puţin din ceea ce ai pus pe pământul unde există tot ceea ce am – şi aş vrea ca cea mai mare parte să fie a Ta.

(tr. SGG)

(X.2e) **Doamne ce pe pământ te-ai coborât şi lumea ai luminat, îndreaptă lumina ta spre mine şi fă-mă pe mine să urmez calea cea adevărată. Că pe calea adevărului mergând, toate vicleniile [...] vei învinge şi spre tine ridicându-mă, cu mine voi aduce ţie toată ceaţa rătăcirilor şi îngerii cerurilor te vor slăvi pe tine, mântuitorule.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 45)

Seigneur qui êtes descendu sur Terre et avez éclairé le monde, tournez votre lumière vers moi et faites-moi suivre le droit chemin. Car en marchant sur le chemin de la vérité, vous vaincrez toutes les perfidies [...] et, en m'élevant à vous, je vous apporterai tout le brouillard des erreurs et les anges dans les cieux vous glorifieront, Rédempteur.

(tr. SGG)

Lord, who have descended on Earth and have brought light to the world, turn your light towards me and make me follow the true road. For by walking on the path of truth, you will defeat all ruses [...] and by raising me to you, I shall bring you all the mist of the errors and the angels in Heaven will glorify you, Saviour.

(tr. SGG)

(X.2f) **Cât de singur sunt pe lume / Adesea nu ştiu ce fac. /**
O Doamne spune spune / Ce să fac? Încotro s'apuc.*

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 44)

Je suis si seul au monde, / Souvent je ne sais que faire./
O mon Dieu, dites-moi / Que faire? De quel côté m'en aller.

(tr. SGG)

I am so lonely in the world, / I often don't know what to do./
O Lord, do tell me / What to do? Which way to go.

(tr. SGG)

(X.2g) **Amărât când este omul / Nu-l mai sprijină nici Domnul. / Zadarnic aleargă-n deal şi-n vale / Că bine nici nu mai lasă'n cale.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 44)

Quand l'homme est affligé / Dieu ne vient plus l'aider. /
Il court en vain par monts et par vaux, / Car il ne rencontre plus le bien.

(tr. SGG)

When man is woeful, / The Lord no longer helps him. /
He runs up hill and down dale in vain, / No good meets him.

(tr. SGG)

(X.2h) **Et maintenant, Dieu de toutes les vertus, inspirez-moi, par quel mot, par quel côté, par quel bout je dois commencer à dire mon malheur.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 84)

And now, O Lord of all virtues, give me inspiration, by which word, by which side, by which end should I begin to tell my misfortune.

(tr. SGG)

Şi acum, Doamne al tuturor virtuţilor, inspiră-mă, cu ce cuvânt, cu ce parte, cu ce capăt trebuie să încep să-mi spun nenorocirea.

(tr. SGG)

(X.2i) **Par quel chemin faut-il que je marche mon Dieu pour sortir de ce cahot? Nous sommes tous malheureux et notre salut est long.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 91)

Which road should I take, Lord, to get out of this ? We are all unhappy and our salvation is long-lasting.

(tr. SGG)

Pe ce drum trebuie s-o iau, Doamne, ca să ies de aici? Toţi suntem nefericiţi şi mântuirea noastră este îndelungată.

(tr. SGG)

(X.2j) **Nous sommes si près de Dieu mais le brouillard de la clameur des autres nous empêche de le sentir entièrement.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 85)

We are so close to God, but the mist of the others' clamour prevents us from feeling him entirely.

(tr. SGG)

Suntem atât de aproape de Domnul, dar ceaţa zgomotului celorlalţi ne împiedică să-l simţim pe de-a-ntregul.

(tr. SGG)

(X.2k) **Dieu, … Je voudrais m'approcher de ton amour et je voudrais être sûr que je ne rêve pas.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 87)

O, Lord, … I'd like to come close to your love and I'd like to be sure that I don't dream.

(tr. SGG)

Doamne, … Aş vrea să mă apropiu de iubirea ta şi aş vrea sa fiu sigur că nu visez.

(tr. SGG)

(X.2l) **Que Dieu te garde, mon ami, des furies des misérables. Le plus grand mal nous vient de ce que nous voyons notre imperfection dans les autres et que [c'est] cela que nous voulons mentionner tout d'abord.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 85)

Let the Lord guard thee, my friend, from the fury of the wretched ones. The greatest evil comes from the fact that we see our faults in the others and that is what we want to mention first and foremost.

(tr. SGG)

Să te păzească Domnul, prietene, de furiile netrebnicilor. Cel mai mare rău ne vine din aceea că ne vedem imperfecţiunea în ceilalţi şi că asta vrem să pomenim de la bun început.

(tr. SGG)

(X.2m) **Pour les détruires [les ennuis] – il faut s'abandonner à Dieu.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 85)

To destroy them [the troubles] – you should commit yourself to God's care.

(tr. SGG)

Pentru a le distruge [necazurile] – trebuie să te laşi în grija Domnului.

(tr. SGG)

(X.2n) **Au bout du chemin comme au-delà, tout se confond avec la divinité.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 85)

At the end of the road as well as beyond it, everything merges in the Godhead.

(tr. SGG)

La capătul drumului, ca şi dincolo de el, totul se confundă cu Divinitatea.

(tr. SGG)

(X.2o) **Le beau n'appartient à personne – il est à tout le monde et chacun l'obtient selon ses forces – plus on monte vers le Dieu ou à mesure qu'on monte, il prend un autre aspect.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 97)

Beauty belongs to no one – it is for everybody and one obtains it according to one's force – the higher you climb towards God, or as you climb, it takes another aspect.

(tr. SGG)

Frumosul nu aparţine nimănui – este al tuturor şi fiecare îl obţine după puteri – cu cât urci mai mult spre Domnul, sau pe măsură ce urci, el ia un alt aspect.

(tr. SGG)

(X.2p) **J'appelle Dieu l'essence de notre germe.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 68)

I call God the essence of our germ.

(tr. SGG)

Eu îl numesc pe Dumnezeu esenţa germenului nostru.

(tr. SGG)

(X.2q) **Quand le Dieu a fini le septième jour, [il] lui est venu l'idée pendant qu'il voguait au dessus des nuages de savoir que font toutes les bêtes qu'il a fabriqué et comme il ne voulait pas déranger les nuages qui devaient aller très vite (selon son ordre) pour arroser plus loin – il envoya des anges pour voir qu'est-ce qui se passe sur la terre.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 93)

When God concluded the seventh day, while he was sailing over the clouds, it occurred to him to find out what were doing all the animals he had made. And as he did not wish to disturb the clouds which had to sail very quickly (as he had ordered them to), in order to bring water farther – he sent angels to see what was going on on the Earth.

(tr. SGG)

Când Domnul a terminat ziua a şaptea, i-a venit ideea, în timp ce plutea deasupra norilor, să afle ce făceau toate animalele pe care le fabricase şi cum nu dorea să deranjeze norii care trebuiau să meargă foarte repede (conform ordinului său) să stropească mai departe – trimise nişte îngeri să vadă ce se petrece pe pământ.

(tr. SGG)

(X.2r) **Je suis tout près du bon Dieu maintenant. Je n'ai qu'à tendre le bras pour l'attrapper.**
(Ionesco, 1962, p. 235)
I am now quite close to the Good Lord. I have only to hold out my hand to reach Him.
(tr. SGG)
Sunt foarte aproape de bunul Dumnezeu acum. N-am decât să întind mâna ca să-L prind.
(Tabart, 2007, p. 107, tr. Marinescu)

(X.2s) **J'attendrai le bon Dieu chez moi, dans mon atelier.**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 208)
I'd rather wait for the Good Lord at home, in my studio.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 209, tr.Jolas/Leroy)
Îl voi aştepta pe bunul Dumnezeu la mine acasă, în atelier.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 114, tr. Buşneag)

(X.2t) **Dieu est partout. Dieu est *do*, la tonique.**
(Hulten et al., 1986, p. 250)
God is everywhere. God is the keynote; He is the *do*.
(Hulten et al., 1987, p. 250, tr. ed. Egan)
Dumnezeu este pretutindeni. Dumnezeu este *do*, tonica.
(tr. SGG)

(X.2u) **We never achieve God. But the courage to journey is important.**
(Lewis, 1957, p. 38)
On n'atteindra jamais Dieu. Mais l'important c'est le courage de voyager vers Lui.
(tr. SGG)
Pe Dumnezeu nu îl ajungem niciodată. Dar ceea ce e important este curajul de a porni la drum.
(Lewis, 2001, p. 47, tr. Stănciulescu)

(X.2v) **Dieu est partout. On est Dieu quand on s'oublie et qu'on est humble et si on fait le don de soi, il y a Dieu dans votre œuvre. Elle est magique.**
(Guilbert, 1957, p. 7; Cf. Spear, 1969, p.36)

God is everywhere. One is the Godhead when one forgets oneself, when one is humble.When one offers up oneself, God resides in one's work. It becomes magic.

(Varia, 1995, p. 272, tr. Vaudoyer)

Dumnezeu este peste tot. Dumnezeu este când uiţi de tine şi când eşti umil şi când te dăruieşti, Dumnezeu este în opera ta. Ea este magică.

(Spear, 1976, p. 57, tr. Olos)

(X.2w) **On peut tout faire à condition de pénétrer dans le royaume des cieux.**

(René de Renéville, in Jianou, 1963a, p. 55)

A man can do anything so long as he enters the kingdom of heaven.

(Jianou, 1963b, p. 55)

Poţi face orice cu condiţia să pătrunzi în împărăţia cerurilor.

(tr. SGG)

XI
BRÂNCUŞI DESPRE LOCURI ŞI POPOARE
BRANCUSI SUR DES CONTRÉES ET DES PEUPLES
BRANCUSI ABOUT PLACES AND PEOPLES

XI.1 America - L'Amérique - America

(XI.1a) **Je ne suis pas venu en Amérique pour faire fortune, comme des braves gens l'ont cru.***

(Hulten et al., 1986, p. 177; Brâncuşi inedit, 2004, p. 58)

I did not come to America to make a bundle, as the good people thought.

(Hulten et al., 1987, p. 177, tr. ed. Bgavv)

N-am venit în America să fac avere, cum au crezut unii oameni de treabă.

(tr. SGG)

(XI.1b) **L'Amérique, c'est le pays des contes de fées, leur fée c'est l'argent. Notre fée c'était une pricesse et un prince qui ne faisaient rien. C'est pourquoi qu'on ne les trouve plus.***

(Hulten et al., 1986, p. 177 ; Brâncuşi inedit, 2004, p. 99)

America is a land of make-believe. They all believe in money. We believed in a princess and a prince who didn't do anything, and that's why they're not around anymore.

(Hulten et al., 1987, p. 177, tr. ed. Bgavv)

America este ţara basmelor cu zâne, iar zâna lor o reprezintă banii. Zâna noastră era o prinţesă cu un prinţ care nu făceau nimic. De aceea nu mai sunt de găsit.

(tr. SGG)

(XI.1c) **L'Amérique est en progrès. Elle commence par la nécessité. L'Europe a commencé par le luxe, ce qui entrave le progrès.***

(Hulten et al., 1986, p. 177; Brâncuşi inedit, 2004, p. 99)

America is on the move. It starts out with the indispensable. Europe started with the superfluous, which stands in the way of progress.

(Hulten et al., 1987, p. 177, tr. ed. Bgavv)

America progresează. Ea a început prin necesitate. Europa a început prin lux, ceea ce împiedică progresul.
(tr. SGG)

(XI.1d) **Without America I'd have died of hunger.**
(Geist, 1974a, p. 192 – Cf. Adrian, 1957)
Sans l'Amérique, je serais mort de faim.
(tr. SGG)
În lipsa Americii, aş fi murit de foame.
(Geist, 1976, p. V)

XI.2 Americanii - Les Américains - The Americans

(XI.2a) **Without the Americans, I would not have been able to produce all this or even to have existed.**
(Hulten et al., 1987, p. 256; Temkin, in Bach et al., 1995, p. 68)
Sans les américains, je n'aurais pas été capable de produire tout ceci, ni même d'avoir pu vivre.
(Hulten et al., 1986, p. 256)
Fără americani, n-aş fi fost în stare să fac toate acestea şi nici măcar să exist.
(tr. SGG)

XI.3 New York

(XI.3a) **I couldn't build the city any better. When I approached New York on the boat I had the impression of seeing my studio on a large scale. All the buildings look like these blocks. It is very beautiful.**
(Merrill, 1926, p. 4E; Cf. Bach, 1987, p. 319)
Je n'aurais pas pu mieux construire la ville. Lorsque je me suis approché de New York en navire, j'ai eu l'impression de voir mon atelier à large échelle. Tous les édifices ressemblent à ces blocs. C'est très beau.
(tr. SGG)
N-aş fi putut construi oraşul mai bine. Când m-am apropiat de New York cu vaporul, am avut impresia că-mi văd atelierul la scară mare. Toate clădirile arată ca aceste blocuri. Este foarte frumos.
(tr. SGG)

(XI.3b) **Why, it is my studio. Nothing fixed, nothing rigid. All these blocks, all these shapes to be shifted and juggled with, as the experiment grows and changes.**

(Dudley, 1927, p. 129; Cf. Bach, 1987, p. 327)

Mais, c'est mon atelier. Rien d'immuable, rien de rigide. Tous ces blocs, toutes ces formes avec lesquelles on peut jouer, tandis que l'expérience évolue.

(Dudley, in L'Atelier Brancusi, 1997, p.116, tr. Lemny)

Acesta e atelierul meu. Nimic fixat, nimic rigid. Toate blocurile acestea, toate formele acestea bune de mutat şi de jonglat cu ele, pe măsură ce experimentul înaintează şi se schimbă.

(Dudley, in Paleolog, 1996, p. 56)

(XI.3c) **I have found America in positive advance of the rest of the world. The architecture of New York – the great skyscrapers – gives me the sensation of a great new poetic art. I have found the Grand Central Terminal one of the most beautiful specimens of modern architecture. The varying decorations give me as much pleasure as if I had done them myself although some of them remind me of a peasant woman who puts a basket of vegetables on her head in order to be beautiful.**

(Anon., 1926, p. 1; Cf. Bach, 1987, p. 320)

J'ai trouvé l'Amérique en grand progrès par rapport au reste du monde. L'architecture de New York – ses grands gratte-ciels – me donne l'impression d'un nouvel art poétique grandiose. La "Grand Central Terminal" me semble être un des plus beaux examples d'architecture moderne. Ses décorations variées me font grand plaisir comme si je les aurait fait moi-même, bien que quelques-unes me rappellent une paysanne ayant mis un panier de légumes sur la tête afin d'être belle.

(tr. SGG)

Am găsit America în avans faţă de restul lumii. Arhitectura New-York-ului, cu ai săi mari zgârie-nori, îmi dă senzaţia unei noi şi măreţe arte poetice. "Grand Central Terminal" mi se pare unul din cele mai frumoase specimene de arhitectură modernă. Decoraţiunile sale variate mi-au făcut mare plăcere, de parcă le-aş fi făcut eu însumi, deşi unele îmi amintesc de o ţărancă ce-şi pune pe cap un coş cu zarzavaturi ca să fie frumoasă.

(tr. SGG)

(XI.3d) **The statues that one usually finds in public places and parks in any city, and which fill the museums as well, are very heavy and dull, but here in New York one sees their ridiculous side. The statues in the public**

squares and gardens have absolutely nothing to do with the background of architecture and they appear to me as if they had been thrown against the wall. To create the proper harmony it would be necessary to take them away or destroy the buildings.
(Anon., 1926, p. 1; Cf. Bach, 1987, p. 320)

Les statues qu'on trouve d'habitude dans les places publiques et dans les parcs de n'importe quelle ville, et qui remplissent les musées aussi, sont très pesantes et sombres, mais ici, à New York, on peut voir leur côté ridicule. Les statues des places publiques et des parcs n'ont absolument rien à faire avec l'arrière-plan architectural et elles me semblent avoir été jetées contre les murs. Pour créer l'harmonie appropriée, il serait nécessaire de les enlever ou de détruire les immeubles.
(tr. SGG)

Statuile pe care le întâlneşti de obicei în pieţele şi parcurile din orice oraş, şi care ticsesc şi muzeele, sunt foarte greoaie şi triste, dar aici, la New York, le poţi vedea aspectul ridicol. Statuile din pieţe şi parcuri n-au absolut nimic de-a face cu fundalul arhitectural şi mi se par a fi trântite pe ziduri. Pentru a se crea armonia adecvată, ar trebui să fie îndepărtate, sau să se distrugă clădirile.
(tr. SGG)

XI.4 Bulgarii şi ungurii - Les bulgares et les hongrois - Bulgarians and Hungarians

(XI.4a) **Donnez aux bulgares et aux hongrois ce qui est strictement à eux.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 91; Brâncuşi inedit, 2004, p. 63)

Give the Bulgarians and the Hungarians what really belongs to them.
(tr. SGG)

Daţi-le bulgarilor şi ungurilor ceea ce este strict al lor.
(tr. SGG)

XI.5 Cairo - Le Caire - Cairo

(XI.5a) **Une ville motorisée à l'orée du désert, avec ses humbles dos de chameaux et ses monuments de la plus haute antiquité – un vrai paradoxe.**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 36)

A motorized city, bordering on the desert, with its humble camel-back riders and its ancient historic monuments – a paradox.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 35, tr. Jolas/Leroy)

Oraş motorizat mărginind deşertul, cu umilul spate al cămilelor şi anticele sale monumente – un paradox.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 76, tr. Buşneag)

XI.6 India - L'Inde - India

(XI.6a) **Ah India! Mă simt în India ca la mine acasă. [...] Ceea ce admir în India este vitalitatea enormă, vitalitatea copleşitoare, obişnuită negrilor şi asiaticilor. [...] În India am găsit înţelepciunea mea păstrată sub ploile Occidentului şi stupidităţilor Parisului :** *la paix et la joie.* **[...] Am găsit în India demnitate fără trufie şi amabilitate fără slugărnicie.**
(Pandrea, 1945, p. 163)

L'Inde! Je suis en Inde comme chez moi. [...] Ce que j'admire en Inde c'est la vitalité immense, la vitalité débordante, propre aux Nègres et aux asiatiques. [...] En Inde, j'ai trouvé ma sagesse, préservée sous les pluies de l'Occident et les stupidités de Paris: *la paix et la joie*. [...] En Inde j'ai trouvé la dignité dépourvue de présomption et l'amabilité dépourvue de servitude.
(tr. SGG)

India! I feel at home in India. [...] I admire there the tremendous, overwhelming vitality, specific to Negroes and Asians. [...] In India, I have found my wisdom, preserved under the rains and foolishness of Paris : *la paix et la joie* [...]. In India I have found dignity without arrogance and kindness without obsequiousness.
(tr. SGG)

XI.7 Paris

(XI.7a) **Quand on entre dans Paris, on entre dans la lutte terrible et n'importe sur quel terrain on lutte, on doit employer la même force. Ici tout le monde est guerrier, de l'enfant jusqu'à l'homme le plus occupé. O! Que c'est beau de voir tout cet amalgame dans la lutte. Des enfants, des hommes, des vieillards, des femmes, des fillettes, des grâces, des belles femmes et que de belles femmes qui ressemblent à des éclairs audacieux qui pour[ront] t'emmener vers l'infini sur des chemins inconnus. Et qu'il m'est agréable d'entrer où le rang est le plus faible et où l'obstacle est plus grand. Et qu'est-ce que c'est la mise à côté du grand obstacle?***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 84)

When you enter Paris, you join the terrible fight and no matter on which side you fight, you must use the same power. Here everybody is a warrior, from the child to the busiest man. O! How nice it is to see all this amalgamation fighting.

Children, men, old men, women, girls, graces, beautiful women and how many beautiful women who resemble audacious lightnings that may drive you to the infinity by unknown paths. And how do I like to join the ranks where they are the weakest and where the obstacle is the greatest. And what is the removal of the great obstacle?

(tr. SGG)

Când intri în Paris, intri în lupta teribilă şi indiferent pe ce teren te lupţi, trebuie să foloseşti aceeaşi forţă. Aici toată lumea este războinică, de la copil şi până la bărbatul cel mai ocupat. O, ce frumos este să vezi tot acest amalgam luptând. Copii, bărbaţi, bătrâni, femei, fetiţe, graţii, femei frumoase şi cât de multe femei frumoase care se aseamănă unor fulgere îndrăzneţe ce te pot duce în infinit pe cărări necunoscute. Şi ce plăcut îmi este să intru acolo unde rândul este mai slab şi obstacolul mai mare. Şi ce înseamnă să dai de o parte obstacolul cel mare?

(tr. SGG)

XI.8 România - La Roumanie - Romania

(XI.8a) **Je suis né en Roumanie, dans la région subcarpathique nommée Oltenie. La vie alors était belle et harmonieuse. Depuis des millénaires, les gens vivaient heureux selon le mode patriarcal. Dans les assemblées, les vieux aux longs cheveux, toujours assis autour d'une table, prenaient les décisions importantes et les jeunes gens, debout derrière eux, les écoutaient avec respect et se taisaient. Les femmes n'assistaient pas à ces réunions. Tout allait ainsi calmement d'âge en âge.**

(Hulten et al., 1986, p. 56)

I was born in Rumania, in the sub-Carpathian region known as Oltenia. Life back then was enjoyable and harmonious. For thousands of years, people had been living there happily in accordance with a patriarchal way of life. At meetings, long-haired elders, always seated around a table, made the important decisions; the young men, standing behind them, would listen with respect and hold their tongues. Women were not present at these gatherings. Everything used to proceed in this untroubled fashion, generation after generation.

(Hulten et al., 1987, p. 56, tr. ed. Bgm)

M-am născut în România, în regiunea subcarpatică numită Oltenia. Pe atunci viaţa era frumoasă şi armonioasă. De mii de ani, oamenii trăiau fericiţi, într-un fel patriarhal. La adunări, bătrânii cu lungi plete, întotdeauna asezaţi în jurul unei mese, luau hotărârile importante, iar tinerii, în picioare în spatele lor, îi

ascultau cu respect şi în tăcere. Femeile nu asistau la aceste întruniri. Totul se petrecea astfel în linişte din generaţie în generaţie.
(tr. SGG)

(XI.8b) **Du-te în România, să vezi oamenii, costumele, locurile. Să vezi ce-am făcut eu la Târgu-Jiu.**
(Giedion-Welcker, in Teodorescu, 1969; Cf. Omagiu lui Brâncuşi, 1976, p. 266)

Allez en Roumanie, voir les gens, les costumes, les sites. Voir ce que j'ai fait à Târgu-Jiu.
(tr. SGG)

Go to Romania, to see people, costumes, places. To see what I have done in Târgu-Jiu.
(tr. SGG)

XI.9 Românii - Les Roumains - Romanians

(XI.9a) **Am vizitat Spania, Italia. Ne asemănăm extraordinar. Dintre latini, numai francezii sunt puţin mai deosebiţi. Şi dacă ceilalţi s-au dezvoltat mai curând decât noi şi au o civilizaţie şi o artă mai veche, nu suntem vinovaţi. Toate se petrec astfel în natură. Într-un copac unele fructe se coc mai curând, altele mai târziu. În arborele latin noi am fost fructul care s-a copt mai târziu. Aici la hotarul celor două lumi (occident şi orient) unde suntem aşezaţi – avem un destin mare.**
(Medianu, 1930, p. 4)

J'ai visité l'Espagne, l'Italie. Nous nous ressemblons d'une manière inouïe. Parmi les latins, seulement les français sont un peu plus différents. Et si les autres ont évolué plus tôt que nous et ont une civilisation et un art plus anciens, ce n'est pas notre faute. Tout est comme cela dans la nature. Dans un arbre, certains fruits mûrissent plus tôt, d'autres le font plus tard. Dans l'arbre latin, nous avons été le fruit qui a mûri plus tard. Ici, aux confins de deux mondes (l'occident et l'orient) où nous sommes placés – nous avons une destinée grandiose.
(tr. SGG)

I've visited Spain, Italy. We are extremely similar. Among Latins, only the French are a little more different. And if the others developed sooner than us and have an older civilization and art, we are not to blame. Things happen like this in nature. In a tree, some fruit ripen sooner, others later. In the Latin tree, we have been the fruit which has ripened later. Here, at the border of two worlds (the occident and the orient), where we are placed – we have a great destiny.
(tr. SGG)

(XI.9b) **Când mă gândesc la vicisitudinile locuitorilor Daciei până azi, constat că în istoria românilor n-a existat o bătălie eclatantă ca la Valmy, Austerlitz sau Verdun, dar românașii noștri au fost invincibili prin vitejie, prin tenacitate și ductilitate diplomatică.**

(Pandrea, 1976, p. 268)

Quand je pense aux vicissitudes de la vie des habitants de Dacie jusqu'à présent, je constate que l'histoire des roumains n'a pas connu des victoires éclatantes, comme Valmy, Austerlitz ou Verdun, mais nos chers roumains ont été invincibles grâce à leur bravoure, ténacité et ductilité diplomatique.

(tr. SGG)

When I think about the ups and downs of the life of the inhabitants of Dacia up to the present, I find that the history of the Romanians did not witness brilliant victories like Valmy, Austerlitz or Verdun, but our dear Romanians were invincible thanks to their bravery, tenacity and diplomatic pliableness.

(tr. SGG)

XI.10 Rușii - Les russes - Russians

(XI.10a) **Les Russes ont fait une révolution théorique et anticipée. Ils ne réussirent pas, car une révolution c'est l'apogée d'une évolution.***

(Brâncuși inedit, 2004, p. 72)

The Russians made a theoretical and anticipated revolution. They did not succeed, because a revolution is the acme of an evolution.

(tr. SGG)

Rușii au făcut o revoluție teoretică și anticipată. Nu au reușit, căci o revoluție este apogeul unei evoluții.

(tr. SGG)

XII
CUGETĂRILE LUI BRÂNCUŞI PE DIVERSE TEME
LES PROPOS DE BRANCUSI SUR DIFFÉRENTS SUJETS
BRANCUSI'S THOUGHTS ON VARIOUS TOPICS

XII.1 Adevărul - La vérité - Truth

(XII.1a) **Au début on a été gouverné par la vérité, vraie, cachée, aujourd'hui nous nous gouvernons par des mirages.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 86)

In the beginning we were ruled by truth, real, hidden, today we rule ourselves by mirages.

(tr. SGG)

La început am fost conduşi de adevăr, adevărat, ascuns, azi ne conducem după miraje.

(tr. SGG)

(XII.1b) **L'essence du beau a la même valeur [...] que les apôtres nous ont apporté de l'amour – vérité absolue et inviolable.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 63)

The essence of the beautiful has the same value [...] that the apostles brought us about love – an absolute and inviolable truth.

(tr. SGG)

Esenţa frumosului are aceeaşi valoare [...] pe care ne-au adus-o apostolii despre dragoste – adevăr absolut şi inviolabil.

(tr. SGG)

(XII.1c) **On a supplanté aux religions une logique préconçue, sans l'avoir mis face à face avec la vérité.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 69)

Religions have been replaced by a preconceived logics, without making it face truth.

(tr. SGG)

Religiile au fost înlocuite cu o logică preconcepută, fără a fi confruntată cu adevărul.

(tr. SGG)

(XII.1d) **Quitte le vaisseau du malheur, monte sur l'échelle de la vérité et au bout tu trouveras le bonheur que tu as toujours cherché.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 76)

Leave the vessel of misfortune, climb the ladder of truth and at the end you will find the happiness which you have always sought.

(tr. SGG)

Părăseşte corabia nenorocirii, urcă pe scara adevărului şi la capăt vei găsi fericirea pe care ai căutat-o mereu.

(tr. SGG)

(XII.1e) **Tu te mis dans le faux pour expliquer le vrai et moi je me suis mis dans le vrai pour dire le faux.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 87)

You placed yourself in the untrue to explain the true and I placed myself in the true to say the untrue.

(tr. SGG)

Te-ai plasat în fals ca să explici adevărul, iar eu m-am plasat în adevăr ca să spun neadevărul.

(tr. SGG)

XII.2 Ambiţioşii - Les ambitieux - The ambitious ones

(XII.2a) **Les ambitieux se donnent du mérite en se faisant distinguer artificiellement. C'est anormal. C'est de la folie.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 71)

Ambitious people bestow worth on themselves by acquiring artificial honours. This is abnormal. This is madness.

(tr. SGG)

Ambiţioşii îşi dau merite obţinând distincţii artificiale. Este anormal. Este o nebunie.

(tr. SGG)

XII.3 Avuţia - La richesse - Wealth

(XII.3a) **[Les riches] Ils reculent toujours quand on s'approche. On ne veut rien d'eux. Il faut se ficher d'eux et rester soi-même.**

(Giedion-Welcker, 1959a, p. 205)

[The rich ones] They retreat, whenever you come near them. Nobody is trying to get anything out of them. The thing to do is to forget about them and remain ourselves.

(Giedion-Welcker, 1959b, p. 206, tr. Jolas/Leroy)

[Bogaţii] Se retrag ori de câte ori încerci să te apropii, deşi n-ai de gând să le ceri nimic. Trebuie să nu-ţi pese de ei şi să rămâi tu însuţi.

(Giedion-Welcker, 1981, p. 110, tr. Buşneag)

(XII.3b) **La possession d'un objet n'est méritoire que si on sait le tenir à sa place.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 71)

Possession of a thing is meritorious only if one knows to keep it in its place.

(tr. SGG)

Stăpânirea unui obiect nu este meritorie decât dacă ştii să-l ţii la locul său.

(tr. SGG)

(XII.3c) **La nécessité propose et l'abondance dispose.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 68)

Necessity proposes but wealth disposes.

(tr. SGG)

Necesitatea propune şi avuţia dispune.

(tr. SGG)

XII.4 Călătoria - Le voyage - The journey

(XII.4a) **The journey is really within oneself.**

(Lewis, 1957, p. 33)

Le voyage a lieu réellement en soi-même.

(tr. SGG)

Călătoria în realitate are loc înlăuntrul nostru.

(tr. SGG)

XII.5 Cercul şi pătratul - Le rond et le carré - The circle and the square

(XII.5a) **J'aime le rond parce qu'il roule / Et j'aime le carré parce qu'il ne bouge pas. Brancusi***

(Hulten et al., 1986, p. 166 fss)

I love the circle because it is rolling /And I love the square, because it does not move. Brancusi

(tr. SGG)

Îmi place cercul că se-nvârteşte / Şi-mi place pătratul că nu se clinteşte. Brâncuşi

(tr. SGG)

XII.6 Cerşetorii - Les mendiants - Beggars

(XII.6a) **Dacă fiecare are două braţe şi două picioare ca să meargă – nimenea n-are voie să se ocupe de afacerile lui. S-a confundat pietatea cu milogenia.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 88)

Si chacun a deux bras et deux jambes pour marcher – personne ne doit s'occuper de ses affaires. La piété a été confondue avec la mendicité.

(tr. SGG)

If one has two arms and two legs to walk – nobody should take care of his problems. Piety has been mixed up with begging.

(tr. SGG)

(XII.6b) **Qu'est-ce qu'il y a de plus ignoble sur terre qu'un mendiant qui peut travailler?***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 53)

What is viler on earth than a beggar who can work?

(tr. SGG)

Ce e mai josnic pe lume decât un cerşetor care poate munci?

(tr. SGG)

(XII.6c) **Cerşetor sau rege – este totuna în faţa eternităţii.**

(Pandrea, 1976, p. 261)

Mendiant ou roi – c'est la même chose devant l'éternité.
(tr. SGG)
Beggar or king – it's the same thing before eternity.
(tr. SGG)

XII.7 Cinstea - L'Honnêteté - Honesty

(XII.7a) **D'être malin c'est [ça vaut] quelque chose, mais d'être honnête, cela vaut la peine.***
(This Quarter, 1925, p. 236; Integral, 1925 – Cf. Brezianu, 1998, p. 61, fig. 108; Giedion-Welcker, 1959a, p. 219; Hulten et al., 1986, p. 90 fss; Brâncuşi inedit, p. 65)
It is something to be clever, but being honest is worthwhile.
(Brummer Gallery Catalogue, 1926 – Cf. Dation Brancusi, 2003, ill. p. 133; Giedion-Welcker, 1959b, p. 220)
Shrewdness has its points, but sincerity's worth the trouble.
(Hulten et al., 1987, p. 296, tr. ed. Egan)
Să fii abil e ceva, dar să fii cinstit, asta merită osteneala.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 130, tr. Buşneag)

(XII.7b) **Premier devoir – c'est d'être honnête avec soi-même.***
(Brancusi inedit, 2004, p. 66)
The first duty is to be honest to oneself.
(tr. SGG)
Prima datorie este să fii cinstit cu tine însuţi.
(tr. SGG)

(XII.7c) **L'Honnêteté est une fleur très rare. Elle ne pousse jamais dans les hangars.***
(Brancusi inedit, 2004, p. 71)
Honesty is a very precious flower. It never grows in sheds.
(tr. SGG)
Cinstea e o floare foarte rară. Ea nu creşte niciodată în hangare.
(tr. SGG)

XII.8 Civilizaţia - La civilisation - Civilisation

(XII.8a) **Toutes les civilisations ont tombé et vont tomber à l'infini à cause de la pyramide fatale.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 63 fss)

All the civilisations have fallen and will fall endlessly because of the fatal pyramid.

(tr. SGG)

Toate civilizațiile au căzut și vor cădea la infinit din cauza piramidei fatale.

(tr. SGG)

(XII.8b) **Ce qu'on appelle civilisation ce n'est qu'un règlement d'ordre pour ou à cause de multitude.***

(Hulten et al., 1986, p. 177 ; Dation Brancusi, 2003, p. 90; Brâncuși inedit, 2004, p. 62)

What we call civilisation is nothing but maintaining an order that the masses need or make necessary.

(Hulten et al., 1987, p. 177, tr. ed. Bgaw)

Ceea ce se cheamă civilizație este doar un regulament de ordine pentru sau din cauza mulțimii.

(tr. SGG)

(XII.8c) **Dans le désespoir extrême, un disque de phonographe lui révèle un écho d'une petite humanité vraie qui se meurt au loin, empêchée de vivre par la civilisation.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 94; Brâncuși inedit, 2004, p. 80)

In his utmost despair, a gramophone record discloses to him an echo from a small group of true mankind who is dying far away, prevented to live by civilisation.

(tr. SGG)

În disperarea extremă, o placă de gramofon îi aduce un ecou al unei mici omeniri adevărate, care se stinge departe, împiedicată să trăiască de către civilizație.

(tr. SGG)

(XII.8d) **Et savez-vous pourquoi les choses ont changé? La civilisation de la grande ville est arrivée jusqu'à nous. Sages-femmes et gendarmes se sont installés dans le village et tout s'est gâté aussitôt: avortements, disputes, bagarres et procès provoqués par les nouveaux venus ont troublé l'ordre d'autrefois.**

(Hulten et al., 1986, p. 56)

And do you know why things changed? Big-city civilisation caught up with us. Midwives and policemen settled in the village, and in no time everything

fell to pieces. Abortions, quarrels, brawls, lawsuits – the newcomers stirred up trouble and disturbed the orderliness of days gone by.

(Hulten et al., 1987, p. 56, tr. ed. Egavu)

Şi ştiţi de ce s-au schimbat lucrurile? Civilizaţia marelui oraş a ajuns până la noi. Moaşe şi jandarmi s-au instalat în sat şi totul s-a stricat de îndată: avorturi, certuri, încăierări şi procese aduse de noii veniţi au tulburat ordinea de odinioară.

(tr. SGG)

XII.9 Conştiinţa - La conscience - Conscience

(XII.9a) **La conscience c'est une petite partie développée de notre inconscience.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 62)

Conscience is a small part developed out of our inconscience.

(tr. SGG)

Conştiinţa este o părticică dezvoltată din inconştienţa noastră.

(tr. SGG)

XII.10 Copilăria - L'enfance - Childhood

(XII.10a) **Quand nous ne sommes plus enfants, nous sommes déjà morts.***

(This Quarter, 1925, p. 236; Integral, 1925 – Cf. Brezianu, 1998, p. 61, fig. 108; Giedion-Welcker, 1959a, p. 218)

When we are no longer children, we are already dead.

(Brummer Gallery Catalogue, 1926 – Cf. Dation Brancusi, 2003, ill. p. 133; Giedion-Welcker, 1959b, p. 219)

Când nu mai suntem copii, suntem ca şi morţi.

(Giedion-Welcker, 1981, p. 130, tr. Buşneag)

(XII.10b) **Cred că ceea ce ne face să trăim cu adevărat este sentimentul permanentei noastre copilării în viaţă.**

(Giroiu, 1938, p. 2)

Je crois que ce qui nous fait vraiment vivre c'est le sentiment de notre perpétuelle enfance notre vie durant.

(tr. SGG)

I think that what makes us actually alive is the feeling of our childhood lasting throughout life.

(tr. SGG)

(XII.10c) [**În copilărie] Mi-am făcut o rezervă de fericire pentru toată viața și așa am putut rezista.**
(Petrașcu, 1957, p. 27)
[Pendant mon enfance] J'ai fait provision de bonheur pour toute la vie et c'est ainsi que j'ai pu résister.
(tr. SGG)
[As a child] I built up a reserve of happiness for my whole life and that is why I could hold.
(tr. SGG)

XII.11 Creierul - Le cerveau - Brain

(XII.11a) **Le cerveau c'est l'Enfant Prodigue du ventre.***
(Brâncuși inedit, 2004, p. 70)
The brain is the Prodigal Son of the belly.
(tr. SGG)
Creierul este Fiul risipitor al pântecelui.
(tr. SGG)

XII.12 Dileme - Dilemmes - Dilemmas

(XII.12a) **Vivrais-je l'année prochaine? Vivrais-je demain ? Pourquoi suis-je venu sur la terre?***
(Dation Brancusi, 2003, p. 93 fss ; Brâncuși inedit, 2004, p. 78)
Shall I live next year? Shall I live tomorrow? Why was I born?
(tr. SGG)
Trăi-voi oare la anul? Trăi-voi mâine? De ce am venit oare pe lume?
(tr. SGG)

(XII.12b) **Pourquoi je suis venu au monde, qu'est-ce que cela sera si je ne serais pas venu.***
(Brâncuși inedit, 2004, p. 85)
Why was I born and what if I had not been born.
(tr. SGG)
De ce am venit pe lume și ce-ar fi fost dacă n-aș fi venit.
(tr. SGG)

XII.13 Dorul de ducă - Le désir de partir - Wanderlust

(XII.13a) **Dar când fui puțin mai mare, / îmi veni dorul de plecare.***
(Brâncuși inedit, 2004, p. 47)

Mais quand je grandis un peu, / le désir de partir m'envahit.
(tr. SGG)

But when I grew a little older, / the wanderlust overcame me.
(tr. SGG)

(XII.13b) **Dacă lumea este asta / şi-al ei mers eu nu-l pricep, / la ce mă duce dorul / şi să urc mereu încep?***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 47)

Si le monde est ainsi / et je ne comprends pas comment il va, / pourquoi est-ce que le désir de partir me mène / et que je recommence à monter?
(tr. SGG)

If such is the world / and I don't understand its way, / why does the wanderlust push me / and I start climbing up again and again?
(tr. SGG)

(XII.13c) **Fire-ai dor blestemat / În ce locuri m-ai mânat /
De ce acas' nu m-ai lăsat?! / Să fiu şi [eu] om din sat /
Să am masă de cinat / Şi pat moale de culcat.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 46)
Soit maudit, désir de partir / Pour m'avoir mené dans ces parages, /
Pourquoi ne m-as tu pas laissé chez moi ?! /
Que je puisse être quelqu'un dans le village, /
Avoir mon repas le soir / Et un bon lit pour me reposer.
(tr. SGG)
A curse upon you, wanderlust, / Where have you driven me ! /
Why didn't you leave me at home ? ! / To be someone in the village, /
To have my own supper / And a soft bed to rest.
(tr. SGG)

(XII.13d) **Dragă Maică, De la o vreme mi-a venit iar dor de ducă şi m-a cuprins aşa de mult că nu mi-a dat răgaz să te văd.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 46)

Chère Maman, Depuis quelque temps le désir de partir m'a envahit de nouveau et il a été si fort qu'il ne m'a pas laissé le répit de te voir.
(tr. SGG)

Dear Mother, After a time the wanderlust overcame me again and it was so powerful that it gave me no respite to see you.
(tr. SGG)

XII.14 Dragostea - L'amour - Love

(XII.14a) **Le bonheur ou l'amour c'est le parfum de notre essence et il ne se manifeste qu'au contact direct des deux essences et il ne dure qu'autant que ce contact est entièrement loyal et pur.***

(Hulten et al., 1986, p.166 fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 67)

Happiness or love is the fragrance of our being. It occurs only in the direct contact of two beings and it lasts only as long as that contact is altogether pure and sincere.

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Fericirea sau dragostea – este parfumul esenţei noastre şi nu se manifestă decât la contactul direct dintre cele două esenţe şi nu durează decât atâta vreme cât acest contact este cu totul leal şi pur.

(tr. SGG)

(XII.14b) **L'amour c'est la plus grande spéculation de la nature et les hommes font de lui leurs spéculations à eux. C'est de là que sort toute la misère de l'âme.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuşi inedit, 2004, p. 96)

Love is the greatest speculation of nature and people use it for their own speculations. This is the origin of the misery of the soul.

(tr. SGG)

Dragostea este cea mai mare speculaţie a naturii şi oamenii îşi fac din ea propriile speculaţii. De aici provine toată mizeria sufletului.

(tr. SGG)

(XII.14c) **L'amour sensuel c'est la vitalité physique, l'amour spirituel c'est la vitalité de l'esprit.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 63)

Sensuous love is physical vitality, spiritual love is the vitality of the spirit.

(tr. SGG)

Dragostea senzuală este vitalitatea fizică, dragostea spirituală este vitalitatea spiritului.

(tr. SGG)

(XII.14d) **C'est ennuyeux que le monde prend l'amour charnel pour un personnage très serieux quand il n'est qu'un vagabond. Cet amour**

est comme les choses qui s'échauffent et se refroidissent selon la force du feu.*

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 96)

It is annoying that people think that carnal love is an important character, while it is only a tramp. This love is like things that get overheated or cooled, depending on the power of the fire.

(tr. SGG)

Este enervant că lumea socoteşte amorul carnal drept un personaj foarte serios, când de fapt nu este decât un vagabond. Acest amor este asemeni lucrurilor care se încălzesc sau se răcesc, în funcţie de puterea focului.

(tr. SGG)

(XII.14e) **C'est vrai que l'amour charnel nous pousse à faire des choses avec enthousiasme – mais c'est parce qu'il prend le plus beau morceau – pour le reste, reste le reste.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 96)

It is true that carnal love prompts us to do things with enthusiasm – but it is so because it takes the choicest morsel – for the rest, there remain the remains.

(tr. SGG)

Este adevărat că dragostea carnală ne împinge să facem lucrurile cu entuziasm dar asta deoarece ia bucăţica cea mai frumoasă – pentru restul, rămân resturile.

(tr. SGG)

(XII.14f) **Toate boalele vin din contrarietate. Animalele sălbatice nu se jigăresc; cele domestice şi oamenii se jigăresc pentru că se lasă roşi de contrarietăţi. În dragoste contrarietatea e şi mai teribilă, căci amorul este cea mai mare escrocherie a naturii.**

(Comarnescu, 1972, p. 32)

Toutes les maladies proviennent de la contrariété. Les animaux sauvages ne s'étiolent pas; les animaux domestiques et les hommes le font parce qu'ils se laissent ronger par les contrariétés. En amour, la contrariété est pire, car l'amour est la plus grande escroquerie de la nature.

(tr. SGG)

Every illness originates in vexation. Wild beasts do not droop; domestic animals and humans do, because they let themselves be gnawed at by vexation. In love, vexation is worse, for love is the greatest fraud of nature.

(tr. SGG)

XII.15 Durerea - La douleur - Suffering

(XII.15a) **Of ! Durere! unde să te mai ascund – ca numai eu să te știu. Tu te mărești și mai frumoasă ești în fiecare zi – Și eu tot mic și gârbovit stau. Cum să fac să rămân tot demn de tine! De-o fi în vreo zi să slăbesc mai rău de cum sunt, să nu-ți fie milă de mine și să mă lași singur și de vezi cumva că vroi să strig ajutor, să mă sugrumi de grabă.***

(Brâncuși inedit, 2004, p. 46)

O, douleur! Où faut-il que je te cache, afin que moi seul je te sache. Tu grandis et deviens plus belle chaque jour, et moi je suis tout petit et voûté. Comment faire pour rester digne de toi! Si un jour je deviendrai encore plus faible qu'aujourd'hui, n'aie pas pitié de moi et laisse moi seul et si tu vois que je veux crier "À l'aide", étrangles-moi tout de suite.

(tr. SGG)

O, suffering! Where shall I hide you, so that I alone know you. You grow up and become more beautiful every day, and I am still small and stooping. What shall I do to be worthy of you! If one day I shall be weaker than now, don't pity me and leave me, and if you see that I want to call for help, strangle me immediately.

(tr. SGG)

(XII.15b) **Of [sic] douleur, ne m'étouffes pas – lâchez-moi un peu – Je veux coordonner toutes mes forces et crier: Arrêtez, imbéciles ! Vous allez vers l'abîme. Non, non; continuez, continuez et écrasez-moi vite quand je ne pourrai plus te supporter.***

(Brâncuși inedit, 2004, p. 89)

O, suffering, don't choke me – let me go a little – I want to coordinate all my strength and shout: Stop, imbeciles! You are making for the abyss. No, no; go on, go on and crush me quickly when I couldn't stand you any longer.

(tr. SGG)

Of, durere, nu mă sufoca – dă-mi drumul puțin – Vreau să-mi adun toate puterile și să strig: Opriți-vă, imbecililor! Vă îndreptați spre prăpastie. Nu, nu; continuați, continuați și striviți-mă iute când nu voi mai putea să te suport.

(tr. SGG)

(XII.15c) **Mes douleurs sont celles qui modèlent mon âme et mon cœur.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 90; Brâncuşi inedit, 2004, p. 76)
My sufferings are those which mould my soul and my heart.
(tr. SGG)
Suferinţele mele sunt cele care-mi modelează sufletul şi inima.
(tr. SGG)

(XII.15d) **Cred că suferinţele întăresc pe om şi sunt mai necesare decât orice plăceri pentru formarea unui caracter.**
(Giroiu, 1938, p. 2)
Je crois que les souffrances fortifient l'homme et sont plus nécessaires que tout plaisir pour modeler un caractère.
(tr. SGG)
I think that sufferings strengthen man and are more necessary than any pleasures in shaping a character.
(tr. SGG)

XII.16 Eroismul - L'héroisme - Heroism

(XII.16a) **Eroismul însuşi este un act de iubire.**
(Paleolog, 1976, p. 160)
L'héroisme, lui-même, est un acte d'amour.
(tr. SGG)
Heroism itself is an act of love.
(tr. SGG)

XII.17 Esenţa - L'essence - Essence

(XII.17a) **Ce sont des imbéciles qui disent que mon travail est abstrait; ce qu'ils qualifient d'abstrait est le plus réaliste, car ce qui est réel n'est pas la forme extérieure, mais l'idée, l'essence des choses.**
(Guilbert, 1957, p. 6; Cf. Tabart, in L'Atelier Brancusi, 1997, p. 69)
They are imbeciles who call my work abstract; that which they call abstract is the most realistic, because what is real is not the external form, but the idea, the essence of things.
(The essence of things, 2004, p. 133)
Sunt imbecili cei ce spun că lucrările mele sunt abstracte; ceea ce califică ei drept abstract este tot ce poate fi mai realist, căci reală nu este forma exterioară, ci ideea, esenţa lucrurilor.
(tr. SGG)

(XII.17b) **Sans l'essence en soi, comprendre ce n'est rien.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 62, 65)
Without the essence in itself, to understand is nothing.
(tr. SGG)
Fără esenţa în sine, a înţelege nu este nimic.
(tr. SGG)

(XII.17c) **Les gens à l'esprit opaque ne voient que la carcasse des choses, leur essence leur échappe.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 69)
People with dense spirit see only the carcasse of things, their essence escapes them.
(tr. SGG)
Oamenii cu spirit opac nu văd decât carcasa lucrurilor, esenţa lor le scapă.
(tr. SGG)

(XII.17d) **Orice lucru, fiinţă sau nefiinţă are un suflet [...]. Atunci, la răspântia meseriei mele, am zis: ei, acest suflet al subiectului trebuie să-l redau. Căci sufletul va fi mereu** ***viu*****... Sau, dacă vrei,** ***ideea*** **subiectului. Aceea nu moare niciodată în cel ce priveşte opera de artă... Din contra, creşte în el, ca viaţa din viaţă [...]. De la gândul acela, ajungi în chip firesc la concluzia că nu amănuntul creează opera, ci ceea ce este** ***esenţial.*** **[...] Şi am tot căutat, ani mulţi, să ajung să scot din lemn, din bronz, din marmură, acel diamant ascuns – esenţialul.**
(Russu-Şirianu, 1969, p. 63-64)
Toute chose – animée ou non – a une âme. [...] Alors, au tournant de ma carrière, j'ai dit : eh bien, c'est cette âme du sujet que je dois rendre. Car l'âme est toujours *vivante*.... Ou, si vous voulez, *l'idée* du sujet. Celle-là ne meurt jamais dans celui qui contemple l'œuvre d'art. Au contraire, elle se développe comme la vie dans la vie. [...] De cette pensée on arrive naturellement à la conclusion que ce n'est pas le détail qui crée l'œuvre mais ce qui est *essentiel*. [...] Et j'ai recherché pendant beaucoup d'années, afin de parvenir à tirer du bois, du bronze et du marbre ce diamant caché – l'essentiel.
(tr. SGG)
Everything – animated or not – has a soul. [...] Then, at the turning-point of my career, I said : well, it is this soul of the subject that I have to represent. For the soul is always *alive*. Or, if you prefer, the *idea* of the subject. This one never dies in the person who views the work of art. On the contrary, it grows as life out of life. [...] From this thought one naturally reaches the conclusion

that it is not the detail which creates the work of art, but what is *essential*. And I have searched for many years, to succeed in drawing out of wood, bronze and marble that hidden diamond – the essential.
(tr. SGG)

(XII.17e) **What is real is not the external form, but the essence of things. Starting from this truth it is impossible for any one to express anything essentially real by imitating its exterior surface.**
(Brummer Gallery Catalogue, Preface, 1926 – Cf. Dation Brancusi, 2003, ill. p. 133)

Ce n'est pas la forme extérieure des choses qui est réelle, mais l'essence des choses. Partant de cette vérité, il est impossible à quiconque d'exprimer quelque chose de réel en imitant la surface extérieure des choses.
(tr. SGG)

Reală nu e forma exterioară a lucrurilor, ci esenţa lor. Pornind de la acest adevăr, nimeni nu poate să exprime realitatea imitând suprafaţa exterioară a lucrurilor.
(Jianu, 1983, p. 47)

XII.18 Eul - Le moi - The I

(XII.18a) **On ne peut arriver aux choses vraies sans renoncer au Moi.**
(Hulten et al., 1986, p. 250)
You can't get to the real things if you don't repudiate the I.
(Hulten et al., 1987, p. 250, tr. ed. Bgan)
Nu poţi ajunge la lucrurile adevărate decât renunţând la Eu.
(tr. SGG)

XII.19 Exactitudinea - L'exactitude - Accuracy

(XII.19a) **L'exactitude est la constatation des choses connues.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 94; Brâncuşi inedit, 2004, p. 66)
Accuracy is the statement of known things.
(tr. SGG)
Exactitudinea este constatarea lucrurilor cunoscute.
(tr. SGG)

XII.20 Femeia - La femme - Woman

(XII.20a) **En effet, qu'est-ce au juste, qu'une femme? Un sourire sur des chiffons, avec de la peinture aux joues. Mais ce n'est pas la femme.**

(Devigne, 1920, p. 6; Cf. Hulten et al., 1986, p. 130; Tabart, 1999, p. 10)

For indeed, what exactly is a woman? Buttons and bows with a smile on her lips and paint on her cheeks? That's not Woman.

(Hulten et al., 1987, p. 130, tr. ed. Bgaru)

De fapt, ce este o femeie? Un zâmbet, nişte cârpe, fard pe obraji. Dar nu aceasta este "femeia".

(tr. SGG)

(XII.20b) **Femeia nu trebuie niciodată dezvăluită – Isis trebuie să rămână acoperită sub cel puţin unul din cele şapte văluri ale ei, sub cel al misterului, care-i face preţuire şi nemurire.**

(Paleolog, 1967, p. 197)

La femme ne doit jamais être dévoilée – Isis doit rester couverte d'au moins un de ses sept voiles, celui du mystère qui lui confère sa valeur et son immortalité.

(Lemny, 2005, p. 48)

Woman must never be uncovered – Isis should be concealed under at least one of her seven veils, that of mystery, which grants her value and immortality.

(tr. SGG)

XII.21 Fericirea - Le bonheur - Happiness

(XII.21a) **Le plus grand bonheur, c'est le contact entre notre essence et l'essence éternelle.***

(Hulten et al., 1986, p. 166fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 67)

The greatest happiness is the contact between our essence and the eternal essence.

(Hulten et al., 1987, p. 199, 269, tr. ed. Bgaru)

Cea mai mare fericire este contactul dintre esenţa noastră şi esenţa eternă.

(tr. SGG)

(XII.21b) **Oh monde! Réveille-toi! Regarde ton bonheur que tu abîmes. [...] Cherche de t'abreuvoir dans la vie réelle pour connaître le plus grand bonheur.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 76)

O, world! Wake up! Look at your happiness which you destroy. [...] Try to drink from the real life to know the greatest happiness.

(tr. SGG)

O, lume! Trezeşte-te! Priveşte-ţi fericirea pe care o distrugi. [...] Caută să te adapi din viaţa reală ca să cunoşti cea mai mare fericire.

(tr. SGG)

(XII.21c) **Art must give all at once suddenly the shock of life, the sensation of breathing – the sense of happiness.**

(Dudley, 1927, p. 130; Cf. Bach, 1987, p. 328)

L'art doit rendre tout d'un coup le choc de la vie, la pulsation du vivant – le sens du bonheur.

(Dudley, in L'Atelier Brancusi, 1997, p. 215, tr. Lenuty)

Arta trebuie să sugereze pe dată, brusc, şocul vieţii, senzaţia de respiraţie – sentimentul de fericire.

(Dudley, in Paleolog, 1996, p. 57)

(XII.21d) **Garder son bonheur fermé à neuf clefs.**

(Matisse-Monnier, 1949-50, in Bach, 1987, p. 226)

To keep one's happiness locked with nine keys.

(tr. SGG)

A-ţi păstra fericirea ferecată cu nouă chei.

(tr. SGG)

XII.22 Florile - Les fleurs - Flowers

(XII.22a) **Le chagrin des fleurs. J'ai vu les fleurs souffrir après la fête manquée: les roses, les lis et les pivoines.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 84)

The sorrow of flowers. I have seen flowers grieve after a failed feast : the roses, the lilies and the peonies.

(tr. SGG)

Durerea florilor. Am văzut florile suferind după o petrecere ratată: trandafirii, crinii şi bujorii.

(tr. SGG)

XII.23 Fotografiile - Les photos - The photographs

(XII.23a) **Tralala vous envoie trois photos su[pe]rposés comme les pensées: les pierres sont des prières, les fleurs du bonheur, les branches le mariage, l'aubépine les épines.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 101)

Tralala sends you three photos superposed like thoughts: stones are prayers, flowers are happiness, branches are marriage, the hawthorn means thorns.

(tr. SGG)

Tralala vă trimite trei fotografii suprapuse precum gândurile: pietrele sunt rugăciuni, florile înseamnă fericirea, ramurile căsătoria, măcieşul spinii.

(tr. SGG)

(XII.23b) **What is the use of criticism? Why write? Why not just show the photographs?**

(Payne, 1949, p. 63; Cf. Bach, in Bach et al., 1995, p. 312, 318)

À quoi sert la critique? Pourquoi écrire? Pourquoi pas ne montrer que les photos?

(tr. SGG)

La ce serveşte critica? De ce să scrii? De ce să n-arăţi doar fotografiile?

(tr. SGG)

XII.24 Gloria - La gloire - Fame

(XII.24a) **La gloire c'est la plus grande escroquerie des hommes.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 62)

Fame is the greatest fraud of people.

(tr. SGG)

Gloria este cea mai mare escrocherie a oamenilor.

(tr. SGG)

(XII.24b) **La gloire c'est pire que la peste pour ceux qu'elle touche.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 62)

Fame is worse than pest for those it touches.

(tr. SGG)

Gloria e mai rea decât ciuma pentru cei pe care-i atinge.
(tr. SGG)

(XII.24c) **La gloire c'est pire que la peste et la plus grande escroquerie qu'on a inventé. Bon Dieu, pourvu que je ne tombe pas dedans.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 93; Brâncuşi inedit, 2004, p. 92)
Fame is worse than pest and it is the greatest fraud ever invented. Good Lord, I only hope not to yield to it.
(tr. SGG)
Gloria este mai rea decât ciuma şi e cea mai mare escrocherie inventată vreodată. Doamne fă să nu cad în ispită.
(tr. SGG)

(XII.24d) **Si la gloire s'empare de moi, qu'est-ce que je vais devenir.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 93; Brâncuşi inedit, 2004, p. 91)
If fame takes hold of me, what am I to become.
(tr. SGG)
Dacă gloria pune stăpânire pe mine, ce mă fac?
(tr. SGG)

(XII.24e) **La vraie gloire n'appartient à personne mais on peut la joindre; cela c'est de la distinction.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 71)
True fame belongs to no one but it may be joined: this is distinction.
(tr. SGG)
Adevărata glorie nu aparţine nimănui dar i te poţi asocia: aceasta este distincţia.
(tr. SGG)

(XII.24f) **La gloire [...] – carotte après laquelle les ânes courent sans répit.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 71)
Fame [...] – a carrot after which asses run without respite.
(tr. SGG)
Gloria [...] – morcov după care măgarii aleargă fără răgaz.
(tr. SGG)

(XII.24g) **Il n'y a rien de nouveau que nous cherchons – autre que le monde veut depuis le commencement – et le malheur vient de là – que chaque fois qu'une étincelle se produit, tout une foule de gens assoiffés**

de gloire pour eux submerge cette étincelle avec leur impureté et tout fait naufrage.*

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 83)

We do not look for something new, different from what everybody has wanted from the very beginning. Unfortunately, every time a spark appears, a hoard of people greedy for glory for themselves cover this spark with their impurity and everything is shipwrecked.

(tr. SGG)

Noi nu căutăm ceva nou, diferit de ceea ce vrea lumea de la bun început. Din nenorocire, de fiecare dată când apare o scânteie, o grămadă de oameni însetaţi de glorie pentru sine acoperă scânteia cu necurăţenia lor şi totul se îneacă.

(tr. SGG)

(XII.24h) **La plus grande gloire d'une femme c'est d'être la plus belle – et celle d'un homme d'être le plus fort et grand.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 78)

The greatest vainglory for a woman is to be the most beautiful – that of a man is to be the strongest and biggest.

(tr. SGG)

Cea mai mare glorie pentru o femeie este să fie cea mai frumoasă – cea a unui bărbat este să fie cel mai tare şi mare.

(tr. SGG)

(XII.24i) **Cette gloire, elle s'en fout de nous, quand nous courons derrière elle, mais quand nous lui tournons le dos, c'est elle qui court derrière nous.**

(Giedion-Welcker, 1959a, p. 219)

Fame mocks us when we pursue her, but when we turn our back on her, then she pursues us.

(Giedion-Welcker, 1959b, p. 220, tr. Jolas/Leroy)

Gloria îşi bate joc de noi, când alergăm după ea, dar când îi întoarcem spatele, vine după noi.

(Giedion-Welcker, 1981, p. 131, tr. Buşneag)

XII.25 Golul - Le vide - Emptiness

(XII.25a) **Zadarnic mi-ntorc privirea când ca cucul iar rămâi; golul devine tot mai mare, tot mai pustiu.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 47)

En vain je tourne les yeux quand je reste tout seul de nouveau; le vide grandit encore et devient encore plus vide.
(tr. SGG)

In vain do I turn my eyes when I am left alone again; emptiness gets ever bigger and more empty.
(tr. SGG)

XII.26 Golurile - Les vides - Holes

(XII.26a) **Am suprimat golurile care dau umbrele.**
(Pandrea, 1945, p. 162)
J'ai supprimé les vides qui génèrent les ombres.
(Lemny, in Leda, 1998, p. 42)
I have eliminated holes which cause shadows.
(Geist, 1968, p. 157)

XII.27 Independenţa - L'indépendance - Independence

(XII.27a) **Ce que nous faisons, c'est nous qui le faisons et personne ne doit s'en mêler.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 85)
What we do, it is our doing and nobody should meddle.
(tr. SGG)
Ceea ce facem, noi îl facem şi nimeni nu trebuie să se amestece.
(tr. SGG)

XII.28 Invidia - L'envie - Envy

(XII.28a) **Efforce-toi de tirer de ton esprit le clou de ton orgueil et de l'envie que ceux [qui] sont partis ont planté pour te donner à la misère.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 76)
Strive to get out of your mind the nail of pride and envy that those who went away have planted there, to make you miserable.
(tr. SGG)
Străduieşte-te să-ţi scoţi din minte cuiul orgoliului şi al invidiei, pe care cei ce au plecat l-au vârât ca să te facă nefericit.
(tr. SGG)

(XII.28b) **În sufletul meu n-a fost loc nici pentru invidie, nici pentru ură, ci numai pentru bucuria pe care o poţi culege de oriunde şi oricând.**
(Giroiu, 1938, p. 2)

Dans mon cœur il n'y a pas eu de place pour l'envie ou la haine, mais seulement pour la joie qu'on peut trouver n'importe où, n'importe quand.

(tr. SGG)

In my heart there was no place for envy or hatred, but only for the joy one can find no matter where, no matter when.

(tr. SGG)

XII.29 Înnoirea - Le renouvellement - Renewal

(XII.29a) **Le prétendu renouvellement n'est qu'un manque de but bien défini et on joue pour se retrouver. Chercher à se maintenir à sa place particulière, c'est s'asphyxier soi-même et les autres.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 67)

The so-called renewal is only the absence of a well-defined goal and people play to recover themselves. To try to keep one's peculiar place means to stifle oneself and the others.

(tr. SGG)

Pretinsa înnoire nu este decât o lipsă de ţel bine precizat şi oamenii se joacă pentru a se regăsi. A încerca să te menţii într-un loc anume înseamnă să te sufoci pe tine şi pe ceilalţi.

(tr. SGG)

(XII.29b) **Se conserver est facile, passer c'est difficile. Et c'est pour celui-ci qu'on doit s'employer.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 69)

To preserve oneself is easy, to pass is difficult. And it is for the latter that one should exert oneself.

(tr. SGG)

A se păstra e uşor, a trece e dificil. Şi pentru cel din urmă trebuie să te zbaţi.

(tr. SGG)

XII.30 A înţelege - Comprendre - To understand

(XII.30a) **Ca să putem să ne înţelegem ar trebui să fie toate minţile la acelaşi nivel de gândire. Cum am aduce fracţiunile la acelaşi numitor.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 51)

Pour être capable de nous comprendre, tous les esprits devront être au même niveau de pensée. Comme si nous allons réduire les fractions au même dénominateur.

(tr. SGG)

To be able to understand one another, all minds should be at the same level of thinking. It would be like reducing fractions to a common denominator.
(tr. SGG)

(XII.30b) **Ceux de nous qui professent des choses nous tombons en elles, même si nous sommes prématurément arrivé à les comprendre.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 76)
Those of us who profess things, fall in them even if we have prematurely succeeded in understanding them.
(tr. SGG)
Cei dintre noi care profesăm lucruri, cădem în ele, chiar dacă am reuşit să le înţelegem prematur.
(tr. SGG)

(XII.30c) **On veut toujours comprendre quelque chose, mais il n'y a rien à comprendre, tout ce que vous pouvez voir ici n'a qu'un mérite, c'est d'être vécu.**
(Alvard, 1951, p. 8; Cf. Spear, 1969, p. 60)
You always want to understand something, but there is nothing to be understood, all that you may see here has a single merit – it has been experienced.
(tr. SGG)
Vrem întotdeauna să înţelegem ceva, dar nu-i nimic de înţeles, tot ce puteţi vedea aici are un singur merit: este trăit.
(Spear, 1976, p. 60, tr. Olos)

XII.31 Legile naturii - Les lois de la nature - The laws of nature

(XII.31a) **Jamais on ne s'est occupé des lois de la nature et de mettre l'homme dans son sillon.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 72)
No one was ever interested in the laws of nature and in placing man in his furrow.
(tr. SGG)
Nimeni nu s-a interesat vreodată de legile naturii şi de a-l pune pe om în brazda sa.
(tr. SGG)

(XII.31b) **Ce sont les petits sentiments de genre particulier qu'on répète à l'infini avec des nuances différant à l'infini, jusqu'à ce qu'on est arrivé à former une espèce de tourbillon qui voltige au-dessus de la chose logiquement conçue par la nature. Nous pourrons dire que tout ça reste un bourdonnement d'une mouche dans un pot de lait vide.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 73)

One endlessly repeats small feelings of a particular kind, with shades endlessly different, up to succeeding in forming a kind of turmoil which flits over the thing logically conceived by nature. We might say that everything remains the buzzing of a fly in an empty milk jug.

(tr. SGG)

Repetăm la nesfârşit micile sentimente de tip particular, cu nuanţe care diferă la nesfârşit, până ce ajungem să formăm un fel de vârtej care fâlfâie deasupra lucrului conceput logic de natură. Am putea spune că totul rămâne un bâzâit de muscă într-un vas de lapte gol.

(tr. SGG)

XII.32 Maeştrii - Les maîtres - The masters

(XII.32a) **N'interrogez jamais les maîtres. Leur secret ne doit être jamais violé.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 78fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 67)

You should never ask the masters. Their secret should never be violated.

(tr. SGG)

Nu-i întrebaţi niciodată pe maeştri. Secretul lor nu trebuie să fie violat vreodată.

(tr. SGG)

(XII.32b) **Les maîtres académiciens sont des enterrés vivants et ce n'est qu'à la mort qu'ils nous invitent.***

(Hulten et al., 1986, p. 116fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 78)

Pedants are the living dead, and it is only toward death that they beckon us.

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Maeştrii academicieni sunt nişte îngropaţi de vii şi nu ne invită decât la moarte.

(tr. SGG)

(XII.32c) **Tout s'offre à nous quand nous ne voulons pas être le Maître – et tout disparaît quand par envie nous voulons prendre ou garder, voilà le fruit défendu.***
(Hulten et al., 1986, p. 215 fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 79)
Everything comes our way when we choose not to be masterful, and everything vanishes when envy makes us want to have or to hold. So there's the forbidden fruit.
(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)
Totul ni se oferă când nu vrem să fim Maestrul – şi totul dispare când avem pofta să luăm sau să păstrăm, iată fructul oprit.
(tr. SGG)

(XII.32d) **Qui est le maître d'ici? Personne et tout le monde***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 83)
Who is the master here? No one and everybody.
(tr. SGG
Cine este maestrul aici? Nimeni şi toată lumea.
(tr. SGG)

(XII.32e) **Trebuie să cauţi să scapi de maeştri.**
(Iancu, 1926, p. 3 – Cf. Brezianu 1998, p. 38, fig. 59)
Il faut essayer de se débarasser des maîtres.
(tr. SGG)
One should try to get rid of the masters.
(tr. SGG)

XII.33 Măsura - La mesure - Measure

(XII.33a) **Il y a dans toutes les choses une mesure, une vérité dernière.**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 202)
Inner proportion is the ultimate truth inherent in all things.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 203, tr. Jolas/Leroy)
Există în toate lucrurile o măsură, un adevăr ultim.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 105, tr. Buşneag)

(XII.33b) **Les mesures [extérieures] sont nuisibles, car elles sont là, dans les choses. Elles peuvent monter jusqu'au ciel et descendre par terre sans changer de mesure.**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 39, 202, 219)

Measure[ment]s are harmful, for they are there, in the things themselves. They can rise up to heaven and come down to earth again, without change of proportions.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 38, 220, tr. Jolas/Leroy)

Exterior dimensions are harmful, because they are there inside the things themselves. They can go up to heaven and come down to earth, without changing proportion.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 204, tr. Jolas/Leroy)

Măsurile sunt dăunătoare fiindcă există în lucruri. Se pot înălța până la cer și coborî până la pământ fără a-și schimba proporția.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 82, 131, tr. Bușneag)

(XII.33c) **Il y a des choses pour l'intérieur et des choses pour l'extérieur. On peut chanter en sourdine dans une chambre, à grande voix dans une grande salle et avec une machine qui amplifie sur une place publique. C'est la mesure qui compte en tout et la circonstance ensuite.***
(Brâncuși inedit, 2004, p. 86)

There are things for the inside and things for the outside. One can sing in a low voice in a room, aloud in a big hall and with an amplifying machine in a public place. It is measure which matters in everything and then the circumstances.
(tr. SGG)

Există lucruri pentru interior și lucruri pentru exterior. Se poate cânta în surdină într-o cameră, cu voce puternică într-o sală mare și cu o mașină care amplifică într-o piață. Măsura este cea care contează în toate și abia apoi împrejurarea.
(tr. SGG)

XII.34 Mirarea - L'étonnement - Surprise

(XII.34a) **Le plus grand étonnement c'est d'être à la merci des aveugles provisoires.***
(Brâncuși inedit, 2004, p. 70)

The greatest surprise is to be at the beck and call of temporary blindmen.
(tr. SGG)

Cel mai de mirare este să fii la cheremul orbilor provizorii.
(tr. SGG)

XII.35 Moartea - La mort - Death

(XII.35a) **Brad la nuntă / Brad la moarte! / Dându-ţi sama / Toate-s una /Una-s toate.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 51)

Sapin pour la noce, / Sapin pour la mort! / Imagine-toi, /Toutes les choses sont la même chose. /La même chose sont toutes les choses.

(tr. SGG)

Fir-tree for wedding, / Fir-tree for death! / As you realize / All is one / One is all.

(Tucker, 2007, p. 77)

(XII.35b) **La mort c'est la grève générale.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 101)

Death is the general strike.

(tr. SGG)

Moartea este greva generală.

(tr. SGG)

(XII.35c) **La mort c'est la plus grande tristesse pour les uns et pour les autres.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 62)

Death is the greatest sorrow for everybody.

(tr. SGG)

Moartea este cea mai mare tristeţe pentru toţi.

(tr. SGG)

(XII.35d) **O, mamă cu părul nălbit ca floarea crinului, spre mormânt tu mergi şi eu tot aşa, mai târziu ba poate odată; alţii încă şi pe acelaşi drum: se pierde gloata toată.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 53)

Oh, maman aux cheveux blancs comme la fleur du lys, tu marches vers la tombe et moi de même, plus tard ou peut-être en même temps; d'autres s'en vont sur la même route: toute la foule périra.

(tr. SGG)

O, mother with lily-white hair, you go toward your grave and I do the same, later or may be at the same time; others still go the same way: the whole crowd will perish.
(tr. SGG)

XII.36 Moda - La mode - Fashion

(XII.36a) **Eu nu vreau să fiu *la modă.* [...] Ce e la modă, ca moda trece. [...] Piatra și bronzul, mai mult chiar decât pânza, *se cer spre veacuri,* departe....Dacă azi ești contestat, nu-i nimic. Când vei fi înțeles vei rămâne.**
(Russu-Şirianu, 1969, p. 42)

Je ne veux pas être *à la mode.* [...] Ce qui est à la mode, s'en va avec la mode. [...] La pierre et le bronze, même plus que la toile, demandent une *durée de siècles*.... Si on est contesté aujourd'hui, ce n'est rien. Lorsque l'on vous comprendra, vous aller durer.
(tr. SGG)

I don't want to be *in fashion.* [...] For what is in fashion, goes out of fashion too. [...] Stone and bronze, even more than canvas, *require centuries* to last.... If you are contested today, it doesn't matter. When you are understood, you will last.
(tr. SGG)

XII.37 Modelul - Le modèle - The model

(XII.37a) **À quoi bon la pratique du modèle? Elle n'aboutit qu'à sculpter des cadavres.**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 219)

Why work with a model? It only leads to sculptured corpses.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 220, tr. Jolas/Leroy)

La ce bun să lucrezi după model? N-ajungi decât să sculptezi cadavre.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 131, tr. Bușneag)

XII.38 Monumentul - Le monument - The monument

(XII.38a) **Un monument depinde de locul anumit care-l alegi, de cum va răsări și va apune soarele deasupra lui, de materia înconjurătoare.**
(Dimitrescu, 1967, p. 6; Cf. Brezianu, 1998a, p. 158)

Un monument dépend de l'endroit que l'on choisit pour l'ériger, de la manière dont le soleil se lèvera ou se couchera au-dessus de lui, de la matière environnante.

(Brezianu, 1998b, p. 158, tr. Slăvescu)

A monument depends on the precise place you choose for it, on the way the sun rises or sets upon it, on its surroundings.

(Brezianu, 1976, p. 131, tr. Răzdolescu)

XII.39 Morala - La morale - Morals

(XII.39a) **La morale, c'est la religion du beau.***

(Hulten et al., 1986, p. 100fss; Dation Brancusi, 2003, p. 93; Brâncuşi inedit, 2004, p. 65)

Ethics is the religion of beauty.

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Morality is the religion of beauty.

(The essence of things, 2004, p. 133, tr. Gale)

Morala este religia frumosului.

(tr. SGG)

(XII.39b) **La morale n'est qu'un ascensoir [accessoire / ascenseur] de l'équilibre.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 71)

Morality is only an accessory of equilibrium.

(tr. SGG)

Morala este doar un accesoriu al echilibrului.

(tr. SGG)

XII.40 Munca - Le travail - Work

(XII.40a) **Le salut et tout but ne peuvent être atteints stablement que par le travail loyal.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 70)

Salvation and any other goal can be attained in a lasting way only by loyal work.

(tr. SGG)

Mântuirea şi orice ţel nu pot fi atinse stabil decât prin muncă cinstită.

(tr. SGG)

(XII.40b) **Pour redonner des choses spontanées il faut plus de travail que pour donner des choses travaillées.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 79)

To restore spontaneous things, more work is necessary than for worked out things.
(tr. SGG)

Pentru a reda lucruri spontane e nevoie de mai multă muncă decât pentru a face lucruri muncite.
(tr. SGG)

(XII.40c) **Travailler sans arrêt pour trouver son bonheur et celui des autres: amour, gloire, argent ne pouvaient pas le retenir.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 79)

To work relentlessly in order to find one's happiness and that of the others: love, fame, money could not halt him.
(tr. SGG)

A munci fără preget pentru a-şi găsi fericirea şi pe cea a altora : dragostea, gloria, banii nu-l puteau opri.
(tr. SGG)

(XII.40d) **C'est vu, c'est revu et encore revu et encore vu et encore revu; c'est dessiné, c'est redessiné, c'est tourné, c'est retourné, c'est renversé, c'est redressé et encore et encore et encore; on travaille, on travaille, on travaille, on travaille; et tout le temps et beaucoup et on souffre et on se martyrise...***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 80)

It is seen and revised and revised again and seen again and revised again; it is drawn and re-drawn, it is turned and turned over, it is turned upside down and set upright again and again and again; we work, we work, we work, we work ; all the time, much, and we suffer and we martyrise ourselves...
(tr. SGG)

Este văzut şi revăzut, şi revăzut din nou şi iarăşi şi iarăşi; este desenat şi redesenat, este sucit şi răsucit, este răsturnat, este ridicat şi iarăşi şi iarăşi şi iarăşi; se munceşte, se munceşte, se munceşte, se munceşte; tot timpul şi mult şi se suferă şi se ajunge la mucenicie...
(tr. SGG)

(XII.40e) **Ce poate fi toată truda ce am pus să facem atâta lucru? De unde vine puterea ca să trecem obstacole inimaginabile şi să facem aşa şi nu altfel? Şi de unde vine că aproape toată lumea se opune la truda noastră? Suntem noi rătăciţi, ori lumea rău pornită? Cum să ne lămurim? [Socrat,**

tu pe care nu l-a bătut nimeni la înțelepciune, șoptește-i lui Dodoacă să iasă din încurcătură.]*

(Brâncuși inedit, 2004, p. 51)

Comment expliquer toute la peine qu'on s'est donné pour faire tout cela? D'ou vient la force de surmonter des obstacles inimaginables et de faire ainsi et pas autrement? Et pourquoi presque tout le monde s'oppose à notre labeur? Sommes-nous dans l'erreur ou le monde qui s'acharne contre nous? Comment s'édifier? [Socrate, vous, que personne n'a surclassé en sagesse, dites à Dodoaca comment sortir de ce pétrin.]

(tr. SGG)

How can we explain the great pains taken to do this thing? Wherefrom comes the power to surmount inimaginable obstacles and do things in this way and not otherwise? And why is almost everybody against our toil? Are we mistaken or is the world bent against us? How can we understand it? [Socrates, you, whom no one surpassed in wisdom, whisper to Dodoaca how to get out of this mess.]

(tr. SGG)

(XII.40f) **Quand on a quelque chose à dire et envie de travailler on peut prendre un caillou – il s'en trouve partout – et en faire quelque chose avec une pointe et un marteau.**

(Hulten et al., 1986, p. 124)

When one has something to say and the inclination to work, one can take a pebble – they're all over the place – and turn it into something , using a point and hammer.

(Hulten et al., 1987, p. 124, tr. ed. Egan)

Când ai ceva de spus și chef de lucru, poți să iei o pietricică – se găsesc peste tot – și să faci ceva din ea cu un cui și un ciocan.

(tr. SGG)

(XII.40g) **Il ne faudrait glorifier ni le travail en soi, ni le poids de l'effort. C'est la plus bête des choses, et ce n'est qu'un moyen. Mais le créateur aussi doit emprunter cette voie.**

(Giedion-Welcker, 1959a, p. 196)

Work, as such, the mere expenditure of effort, should not be glorified. For work is the most commonplace of things, merely a way and a means. But even the creator cannot escape it.

(Giedion-Welcker, 1959b, p. 196, tr. Jolas/Leroy)

Nici munca în sine, nici greutatea efortului nu trebuie glorificate. Este lucrul cel mai neghiob şi nu-i decât un mijloc, o cale. Dar pe care trebuie s-o străbată chiar şi creatorul.

(Giedion-Welcker, 1981, p. 94, tr. Bușneag)

(XII.40h) **An artist's work should be slow and solitary.**

(Anon., 1926, p. 1; Cf. Bach, 1987, p. 321)

Le travail de l'artiste doit être lent et solitaire.

(tr. SGG)

Munca artistului trebuie să fie înceată şi solitară.

(tr. SGG)

(XII.40i) **A sculptor's toil is slow and solitary.**

(Foster, 1926 – Cf. L'Atelier Brancusi, 1997, ill. p. 207)

Le labeur du sculpteur est lent et solitaire.

(tr. SGG)

Truda sculptorului este înceată şi solitară.

(tr. SGG)

(XII.40j) **Îndeletnicirea artistică e o nevoie firească, o necesitate de viaţă. Lucrezi aşa cum respiri.**

(Jianu, 1946, p. 45)

S'occuper d'art, c'est un besoin naturel, une nécessité de vie. On travaille comme l'on respire.

(tr. SGG)

The artistic pursuit is a natural need, a life requirement. You work as you breathe.

(tr. SGG)

(XII.40k) **Eu nu lucrez după schiţe, iau ciocanul şi dalta şi lucrez direct în piatră.**

(Brezianu, 1966, p.1)

Je ne travaille pas d'après des esquisses, je prends le marteau et le ciseau et je taille directement la pierre.

(tr. SGG)

I don't work from sketches. I take the hammer and chisel and cut the stone directly.

(tr. SGG)

XII.41 Muzele - Les Muses - The Muses

(XII.41a) **Quand les muses dorment, nous sommes bien tranquilles.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 83)
When the muses are asleep, we are very peaceful.
(tr. SGG)
Când muzele dorm, suntem foarte liniştiţi.
(tr. SGG)

(XII.41b) **Mes muses, inspirez-moi, mes muses, pour dire pourquoi tant de malheur pèse sur le monde et sur moi-même.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 83)
My muses, inspire me, my muses, to say why so much misfortune hangs heavy on the world and on myself.
(tr. SGG)
Muze, inspiraţi-mă, muze, ca să spun de ce apasă atâta nenorocire peste lume şi peste mine însumi.
(tr. SGG)

(XII.41c) **Ce que je fais, ce n'est pas une chose de bon plaisir, mais les muses me poussent à sauver ma nécessité divine.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 90)
What I do, is not at my will, but Muses push me to save my divine necessity.
(tr. SGG)
Ceea ce fac, nu este la bunul meu plac, ci muzele mă împing să-mi salvez necesitatea divină.
(tr. SGG)

(XII.41d) **Les muses chantent mon avènement / Je suis Roi /**
Et pas par la volonté des hommes. /
Je suis roi par la victoire sur moi-même. /
J'ai la liberté absolue et Dieu m'investit /
de la Royauté.*
(Hulten et al., 1986, p. 222 fss)
The Muses sing of my accession / I am King, /
And not by the grace of men. /

I am king, by the victory over myself. /
I am wholly free and God has vested me /
with Royalty.
(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)
Muzele cântă urcarea mea pe tron. / Eu sunt Rege /
Şi nu prin voinţa oamenilor. /
Eu sunt rege prin victoria asupra mea însumi. /
Am libertatea absolută şi Dumnezeu m-a investit /
cu regalitatea.
(tr. SGG)

(XII.41e) **Mais ce n'est pas toi, ma muse légère, qui sourie toujours et n'aime que Dieu. /Tu es mortelle, vilaine et pleine de désirs terrestres, comme moi.***
(Hulten et al., 1986, p. 184 fss)

Not always dost thou smile and cherish things divine, my fickle muse. / Thou art mortal, base, and full of earthly desires – like me.
(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Dar Muza mea uşuratecă, nu eşti tu cea care surâde întruna şi-l iubeşte doar pe Domnul. / Tu eşti muritoare, josnică şi plină de dorinţe pământene – ca şi mine.
(tr. SGG)

XII.42 Nenorocirea - Le malheur - Misfortune

(XII.42a) **Of! [sic] Malheur, malheur, arrête-toi, malheur, pourquoi veux-tu faire ta proie de moi? Oh, arrête-toi, abîme aveugle, ne te précipite pas sur moi. Arrêtes-le, Dieu! Tu ne vois pas que je lutte pour ta cause?***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 84)

O! Misfortune, misfortune, stop misfortune, why are you eager to make a prey of me? O, stop, blind misfortune, do not throw yourself on me. Stop it, Lord! Don't you see that I am fighting for your cause?
(tr. SGG)

Of! Nenorocire, nenorocire, opreşte-te, nenorocire, de ce vrei să mă iei drept pradă? Of, opreşte-te, nenorocire oarbă, nu te năpusti asupra mea. Opreşte-o, Doamne! Nu vezi că eu lupt pentru cauza ta?
(tr. SGG)

(XII.42b) **Maintenant je vois les malheurs que je dois supporter jusqu'à la fin de mon existence. L'amour ne peut pas ouvrir mon cœur pour délivrer mon élan et que les rayons du soleil se reflètent dans mon âme.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 90; Brâncuşi inedit, 2004, p. 75)

I see now the misfortunes that I am to experience up to the end of my life. Love cannot open my heart to release my elan and to let sunbeams mirror themselves in my soul.

(tr. SGG)

Acum văd nenorocirile pe care va trebui să le îndur până la sfârşitul vieţii. Dragostea nu poate să-mi deschidă inima ca să-mi elibereze elanul şi să lase razele soarelui să se oglindească în sufletul meu.

(tr. SGG)

XII.43 Omenirea - L'humanité - Mankind

(XII.43a) **Pourquoi Humanité cours-tu à l'obscurité, quand Dieu t'a donné tant de clarté? Pourquoi humanité t'abreuve tu de poison et tournes-tu le dos aux délices qui sont à ta portée?***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 79)

Why, Mankind, do you run towards darkness when God has given you so much light? Why, Mankind, do you quench your thirst with poison and turn your back to the delights which are within reach?

(tr. SGG)

De ce alergi Omenire spre întuneric când Domnul ţi-a dat atâta lumină? De ce, Omenire, îţi potoleşti setea cu otravă şi întorci spatele plăcerilor care sunt la îndemâna ta?

(tr. SGG)

(XII.43b) **Pourquoi sommes nous venus en hommes sur la terre? Pourquoi ne sommes nous venus en bêtes quelconques, nous serions moins punis – vois-tu? L'Humanité c'est la gale de la terre et le bonhomme que nous appelons le Dieu tient dans son ventre la terre et tu t'imagines qu'il n'est pas bien tranquille avec tout le ravage de l'humanité.***

(Hulten et al., 1986, p. 86; Brâncuşi inedit, 2004, p. 77)

Why did we come on earth as men? Why not in some animal form? We would be punished less. See, humanity is the scourge of the earth. And the earth is in the belly of that good man we call God, and you can bet he does not get much peace with all the havoc of humanity.

(Hulten et al., 1987, p. 86, tr. ed. Egan)

De ce am venit pe pământ ca oameni ? De ce n-am venit ca animale, am fi fost mai puţin pedepsiţi – vezi? Omenirea este râia pământului şi cel pe care-l numim Dumnezeu ţine pământul în pântecele său şi-ţi închipui că nu este prea liniştit cu tot prăpădul pe care-l face omenirea.
(tr. SGG)

(XII.43c) **L'Humanité s'est farcie dans le jus qu'elle s'est préparé et consciemment ou inconsciemment elle veut en sortir.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 80)

Mankind got stuffed in the juice prepared by itself and consciously or unconsciously it wants to get out of it.
(tr. SGG)
Omenirea s-a fezandat în sucul preparat de ea şi conştient sau inconştient vrea să iasă din el.
(tr. SGG)

(XII.43d) **Ouvrez les portes à la peste et à tous les fléaux pour dégager la terre de la misère. L'Humanité c'est la gale de la terre.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 100)
Open the doors to pest and to all the scourges, to release the Earth from misery. Mankind is the scab of the Earth.
(tr. SGG)
Deschideţi porţile ciumei şi tuturor nenorocirilor, pentru a elibera Pământul de mizerie. Omenirea este râia Pământului.
(tr. SGG)

(XII.43e) **Dans l'équité absolue, nous sommes des Dieux. L'espèce humaine est moins près de Dieu que les animaux.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 77)
In absolute equity we are Gods. The human species is less close to God than the animals.
(tr. SGG)
In echitatea absolută suntem zei. Specia omenească este mai puţin aproape de Dumnezeu decât animalele.
(tr. SGG)

(XII.43f) **Quand on pense que l'humanité entière se trouve sur une boule ronde qui voyage dans l'espace en tournant sur elle-même et qui**

va finalement on ne sait où, on prend conscience de la petitesse de l'être humain et de la vanité de ses ambitions.

(Hulten et al., 1986, p. 264)

When you stop to think that all mankind is on a rotating sphere that travels through space, destination unknown, you realize how paltry human beings are, and how pointless their ambition.

(Hulten et al., 1987, p. 264, tr. ed. Egan)

Când te gândeşti că întreaga omenire se află pe o sferă care călătoreşte prin spaţiu învârtindu-se în jurul ei şi care se îndreaptă nu se ştie încotro, devii conştient de micimea fiinţei omeneşti şi de deşertăciunea ambiţiilor sale.

(tr. SGG)

(XII.43g) **Oamenii sunt asemenea diamantelor din mine. Pentru a se pune în valoare, trebuie să se frece de viaţă, după cum prin frecare se obţine strălucirea diamantelor brute.**

(Jianu, 1946, p. 45)

Les hommes ressemblent aux diamants des mines. Pour se mettre en valeur, ils doivent se frotter à la vie, tels les diamants bruts qu'on frotte pour les faire briller.

(tr. SGG)

Humans are like the diamonds of the mines. To be shown to advantage, they have to "rub" against life, the same as rough diamonds, which are rubbed in order to be bright.

(tr. SGG)

XII.44 Patria - La patrie - Fatherland

(XII.44a) **Ma Patrie, ma famille, c'est la Terre qui tourne – la brise du vent, les nuages qui passent, l'eau qui verse, le feu qui chauffe. Herbes vertes – herbes sèches – de la boue, de la neige.***

(Hulten et al., 1986, p. 266 fss; Dation Brancusi, 2003, p. 91 fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 81 fss)

My homeland, my family – it is the Earth going round – the breeze blowing, the clouds drifting by, water flowing, a fire warming. Green grass – parched grass – mud, snow.

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Patria mea, familia mea, este Pământul care se învârte – adierea vântului, norii care trec, apa care curge, focul care încălzeşte. Ierburi verzi – ierburi uscate – noroi, zăpadă.

(tr. SGG)

XII.45 Piramida - La pyramide - The pyramid

(XII.45a) [*Les pyramides*] **Leurs proportions pourtant très grandes sont si parfaites qu'elles ne nous écrasent pas. En les voyant, on a l'impression de pouvoir les tenir dans la main. Elles semblent à la fois grandes et petites.**
(Hulten et al., 1986, p. 230)

[*The pyramids*] For all their size, they are so flawlessly proportioned that they do not overwhelm us. When you see them, you get the feeling that you may hold them in your hand. They seem big and small at the same time.
(Hulten et al., 1987, p. 230, tr. ed. Egavi)

[*Piramidele*] Proporţiile lor, deşi foarte mari, sunt desăvârşite, astfel încât nu ne strivesc. Când le vezi, ai impresia că le poţi ţine în mână. Par să fie mari şi mici totodată.
(tr. SGG)

(XII.45b) **Dans le monde d'aujourd'hui tous veulent arriver au sommet de la pyramide; une fois là-haut, on tombe fatalement de l'autre côté.**

Dans mon monde à moi, il n'y a plus de lutte pour une place plus haute – la pyramide est démolie, le champ est infini – ici chacun est avec ce qu'il est venu – à sa place, il n'est ni plus grand, ni plus petit, il n'a ni plus de mérite, ni plus de défaut, il est ce qu'il est.*
(Hulten et al., 1986, p. 172; Dation Brancusi, 2003, p. 88; Brâncuşi inedit, 2004, p. 80)

In today's world everyone is trying to scramble to the top of the pyramid. Once they're up there, they inevitably fall down the other side.

In my world, there is no struggle for a higher position – the pyramid is demolished, the field is wide open – here, everyone is what he came with – in his place. No more is there such a thing as greater or lesser, worthy or undeserving; he is what he is.
(Hulten et al., 1987, p. 172, tr. ed. Egavi)

În lumea de azi toţi vor să ajungă în vârful piramidei; ajunşi sus, cad fatalmente de partea cealaltă.

În lumea mea, nu mai există lupta pentru un loc mai sus – piramida e demolată, câmpul este infinit – fiecare se află cu ceea ce a adus, îşi are locul, nu e nici mai mare, nici mai mic, n-are nici mai multe merite, nici mai multe defecte, este ceea ce este.
(tr. SGG)

(XII.45c) **La pyramide fatale. Il n'y a pas I II III. Il n'y a ni grand ni petit. Toutes les civilisations ont tombé et vont tomber à l'infini à cause de la pyramide fatale.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 63 fss)

The pyramid of fate. There is no I II III. There is neither great nor small. All the civilisations have fallen and will fall endlessly because of the fatal pyramid.

(tr. SGG)

Piramida fatală. Nu există I II III. Nu există mare sau mic.Toate civilizațiile au căzut și vor cădea la infinit din cauza piramidei fatale.

(tr. SGG)

(XII.45d) **Il y a des gens qu'ont place au sommet qui doivent rester en bas et vice versa.**

Nous sommes tous les mêmes. C'est la connaissance des choses qui nous sépare et l'opinion des autres.*

(Dation Brancusi, p. 65 fss)

There are some people placed at the top who should remain down below and vice versa.

We are all the same. Only the knowledge of things and the opinion of the others separate us.

(tr. SGG)

Există oameni asezați la vârf, care ar trebui să rămână jos și vice versa.

Suntem aceiași cu toții. Ne separă doar cunoașterea lucrurilor și părerea celorlalți.

(tr. SGG)

(XII.45e) **Să nu te urci prea sus pe piramidă. Jos sunt locuri multe. În vârf ajung puțini și sunt repede zvârliți. Viața se află jos, pe pământ.**

(Pandrea, 1976, p. 109)

Ne grimpez pas trop haut sur la pyramide. En bas il y a beaucoup de places. Ceux qui arrivent au sommet sont peu nombreux et vite rejetés. La vie est en bas, sur la terre.

(tr. SGG)

Don't climb too high, on the pyramid. There are many places down below. Few get to the top and are soon rejected. Life is down here on earth.

(tr. SGG)

(XII.45f) **Lumea e o piramidă.**

(Iancu, 1926, p. 3 – Cf. Brezianu, 1998, p. 38, fig. 59)

Le monde est une pyramide.
(tr. SGG)
The world is a pyramid.
(tr. SGG)

XII.46 Poezia - La poésie - Poetry

(XII.46a) **Si on prend la poésie à la lettre, la Poésie n'est plus rien du tout.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p.70)
If we take poetry literally, Poetry is no longer anything at all.
(tr. SGG)
Dacă luăm poezia literă cu literă, poezia nu mai înseamnă nimic.
(tr. SGG)

(XII.46b) **Poate că poezia pură este rugăciune, dar ştiu că rugăciunea bătrânilor noştri olteni era o formă a meditaţiei, adică o tehnică filosofică.**
(Pandrea, 1976, p. 261)
Il se peut que la poésie pure soit prière, mais je sais que la prière de nos vieux d'Olténie était une forme de méditation, c'est-à-dire une technique philosophique.
(tr. SGG)
Maybe pure poetry is prayer, but I know that the prayer of our old Oltenians was a kind of meditation, that is a philosophical technique.
(tr. SGG)

XII.47 Prietenia - L'amitié - Friendship

(XII.47a) **L'amitié c'est l'équilibre parfait de l'estime réciproque.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 87fss, p. 93; Brâncuşi inedit, 2004, p. 66)
Friendship is the perfect balance of mutual respect.
(tr. SGG)
Prietenia este echilibrul perfect al stimei reciproce.
(tr. SGG)

(XII.47b) **Brancusi et ses amis si il lui en restent. Si d'ici là, il ne lui restera plus, il compte au moins sur vous.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 92fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 95)

Brancusi and his friends, if he still has some. If between now and then, he will be left none, he relies on you, at least.
(tr. SGG)

Brâncuşi şi prietenii lui, dacă i-au mai rămas. Dacă de-acum încolo va rămâne fără niciunul, contează cel puţin pe dumneata.
(tr. SGG)

(XII.47c) **Prietenia este oglindirea în alter ego.**
(Pandrea, 1976, p. 267)
L'amitié est le reflet dans l'alter ego.
(tr. SGG)
Friendship means to mirror oneself in one's alter ego.
(tr. SGG)

XII.48 Progresul - Le progrès - Progress

(XII.48a) **Le progrès c'est le développement des sciences nouvelles.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 70)
Progress is the development of the new sciences.
(tr. SGG)
Progresul este dezvoltarea noilor ştiinţe.
(tr. SGG)

XII.49 Proporţiile - Les proportions - Proportions

(XII.49a) **La hauteur de l'oiseau ne veut rien dire en soi. [C'est comme la longueur d'un morceau de musique]. Ce sont les proportions intimes de l'objet qui font tout.**
(Spear, 1969, p. 116; Cf. Hulten et al., 1986, p. 218)

The height of the bird is meaningless in itself [like the length of a piece of music]. The main thing is the object's internal proportions.
(Hulten et al., 1987, p. 217, tr. ed. Bgan)

Înălţimea păsării în sine nu spune nimic. [Este la fel ca lungimea unei piese muzicale]. Proporţiile intime ale obiectului fac totul.
(Spear, 1976, p. 107, tr. Olos)

XII.50 Prostia - La bêtise - Stupidity

(XII.50a) **Notre bêtise, c'est la chose la plus précieuse. Pour elle nous tuerons notre père, notre mère, le voisin et tout le monde. Notre bêtise c'est**

la substance qui nous fait vivre et sans elle rien n'existerait pour nous et nous voilà au bout de tout raisonnement.*

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 71)

Our stupidity is the most precious thing. For it, we would kill our father, our mother, our neighbour and everybody else. Our stupidity is the substance which makes us live and without it nothing would exist for us and this is the end of all reasoning.

(tr. SGG)

Prostia noastră este lucrul cel mai de preţ. Pentru ea ne-am ucide tatăl, mama, vecinul şi pe toţi ceilalţi. Prostia noastră este substanţa care ne face să trăim şi fără ea nimic n-ar exista pentru noi şi iată-ne la capătul oricărui raţionament.

(tr. SGG)

(XII.50b) **À ses heures tout le monde est bête et intelligent.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 77)

When in the mood, everybody is stupid and clever.

(tr. SGG)

Când are chef, toată lumea este proastă şi inteligentă.

(tr. SGG)

(XII.50c) **Je vois des jeunes femmes belles et admirables à l'extérieur – et n'ayant pas d'esprit, [qui] s'attachent elle-mêmes à des poteaux et passent leur temps là à le dire en ronchonant sur place.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 69)

I see some young women, beautiful and admirable as outward appearance but deprived of judgment, who bind themselves to posts and pass their time there to say it, grumbling on the spot.

(tr. SGG)

Văd femei tinere, frumoase şi admirabile ca aspect dar lipsite de minte, care se leagă chiar ele de stâlpi şi-şi petrec vremea acolo spunând-o şi bodogănind pe loc.

(tr. SGG)

XII.51 Publicul - Le public - The public

(XII.51a) **Le public a autant de raison que les artistes.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 90; Brâncuşi inedit, 2004, p. 72)

The public and the artists are equally right.

(tr. SGG)

Publicul are tot atâta dreptate cât au artiştii.
(tr. SGG)

(XII.51b) **Qu'on nous laisse tranquilles avec la compréhension du public – le public n'a jamais rien compris – il a été toujours victime de son ignorance. Personne n'a pas descendu à lui pour pourvoir [à] ce qu'il a besoin et il a suivi toujours l'ignorance manifeste (dans l'art) de ceux d'en haut qui, dépourvus ou incapables de concevoir la vraie formule du beau inhérent à tous, se sont arrêtés à leur instinct particulier, à sa ressemblance à lui.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 82)

Leave us alone with the comprehension of the public – the public has never understood anything – it has always been the victim of its ignorance. No one has ever stooped to provide for its wants and it has always followed the manifest ignorance (in art) of the upper classes who, deprived or uncapable of conceiving the true formula of the beauty inherent to all, stopped at their particular instinct to its resemblance.
(tr. SGG)

Să ne mai lase lumea în pace cu capacitatea de înţelegere a publicului – publicul n-a înţeles niciodată nimic – a fost întotdeauna victima ignoranţei sale. Nimeni nu s-a coborât până la el ca să răspundă nevoilor sale şi el a urmat întotdeauna ignoranţa manifestă (în artă) a celor de sus care, lipsiţi sau incapabili să conceapă adevărata formulă a frumosului inerent tuturora, s-au oprit la instinctul lor particular, la asemănarea sa.
(tr. SGG)

XII.52 Puricii - Les puces - The fleas

(XII.52a) **Si les puces seraient [aus]si grosses que nous, elles ne nous feraient aucun mal.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 99)

If fleas were as big as us, they would do us no harm.
(tr. SGG)

Dacă puricii ar fi la fel de mari ca noi, nu ne-ar face nici un rău.
(tr. SGG)

XII.53 Rânduiala oamenilor - L'ordre humain - The human order

(XII.53a) **Ar fi mult mai firesc ca rânduiala oamenilor să fie orizontală, asemeni firelor de grâu, care se desfăşoară pe întinsul lanului şi primesc, la**

fel și bătaia vântului, și arșița soarelui, și ploaia și lumina și binecuvântarea cerului.

(Jianu, 1946, p. 47)

Il serait bien plus naturel que l'ordre humain soit horizontal, comme le champ de blé, dont les plantes se déploient sur toute l'étendue et reçoivent pareillement le coup du vent et le soleil de plomb, la pluie, la lumière et la bénédiction du ciel.

(tr. SGG)

It would be much more natural that the human order be horizontal, like the corn field, where plants spread out all over and receive equally the wind, the scorching sun, the rain, light and the blessing of heaven.

(tr. SGG)

XII.54 Recunoștința - La reconnaissance - Gratitude

(XII.54a) **Nu vom ajunge niciodată să fim destul de recunoscători față de pământ.**

(Petrașcu, 1957, p. 27)

Nous n'éprouverons jamais assez de reconnaissance envers la terre.

(tr. SGG)

We could never be grateful enough towards the earth.

(tr. SGG)

XII.55 Regele - Le roi - The king

(XII.55a) **Le roi doit être l'âme suprême d'un peuple. Pour qu'un peuple ale le droit de se montrer un roi, il faut que chaque individu qui le compose soit cultivé à tel degré qu'il soit capable de mesurer lui-même ses forces et de les mettre aux mains de l'hiérarchie ainsi choisie d'elle-même et reconnue de tous, qui débarassés de caprices ne sont conduits que par leur volonté.***

(Brâncuși inedit, 2004, p. 88)

The king should be the supreme soul of a people. For a people to be entitled to have a king, every individual who composes it should be cultivated to such an extent that he may measure himself his force and put it into the hands of the hierarchy thus chosen by itself and acknowledged by everybody, as released from caprices they are ruled by their own will.

(tr. SGG)

Regele trebuie să fie sufletul suprem al unui popor. Ca un popor să aibă dreptul să-și ia un rege, trebuie ca fiecare individ care îl compune să fie cultivat

în aşa măsură încât să fie în stare să-şi măsoare singur forţele şi să le pună în mâinile ierarhiei asfel alese şi recunoscute de toţi, care eliberaţi de capricii nu sunt conduşi decât de voinţa lor.
(tr. SGG)

(XII.55b) **Si j'opprime mon esclave je suis roi sans peuple – si je suis roi tout seul et cherche à supplanter le Dieu, je me met dans une tour d'ivoire, j'engendre la sterilité et Dieu brûle mon âme desséchée.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 94; Brâncuşi inedit, 2004, p. 66)
If I oppress my slave, I am a king without a people – if I am king alone and try to supplant God, I place myself in an ivory tower, I beget sterility and God burns my withered soul.
(tr. SGG)
Dacă îmi oprim sclavul, sunt rege fără popor – dacă sunt rege singur şi încerc să-l înlocuiesc pe Dumnezeu, mă pun într-un turn de fildeş, produc sterilitate şi Domnul îmi arde sufletul uscat.
(tr. SGG)

(XII.55c) **L'homme proclamé roi [n'a] pas changé. Il est pareil à tous les animaux, ses confrères.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 71)
The man proclaimed king has not changed. He is similar to all the animals, his brothers.
(tr. SGG)
Omul proclamat rege nu s-a schimbat. Este la fel cu toate animalele, confraţii săi.
(tr. SGG)

(XII.55d) **Quand les rois étaient forts [ils] gouvernaient de leur chef, quand ils ont commencé à faiblir, ils se sont entourés de conseillers, de chefs, de subalternes. Depuis des milliers d'années l'homme a commencé à se soumettre à l'esclavage. Ses forces ont diminué et les maladies ont accru en rapport.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 93)
When kings were powerful, they ruled for themselves, when they started to weaken, they surrounded themselves with councillors, chiefs, subordinates. For thousands of years, man has started to submit to slavery. His forces weaned and illnesses increased proportionately.
(tr. SGG)

Când regii erau puternici guvernau după capul lor, când au început să slăbească, s-au înconjurat de consilieri, de şefi, de subalterni. De mii de ani, omul a început să se supună sclaviei. Forţele sale au slăbit şi bolile au crescut proporţionat.

(tr. SGG)

XII.56 A reprezenta - Représenter - To represent

(XII.56a) **Je ne vais pourtant pas représenter de lourds portefaix, mais des êtres ailés et libérateurs.**

(Giedion-Welcker, 1959a, p. 196)

I don't want to represent mere muscular strength, but beings which are themselves ethereal.

(Giedion-Welcker, 1959b, p. 196, tr. Jolas/Leroy)

N-am de gând să reprezint hamali greoi, ci fiinţe descătuşate, înaripate.

(Giedion-Welcker, 1981, p. 94, tr. Buşneag)

XII.57 Roata - La roue - The wheel

(XII.57a) **The wheel turning at the highest speed gives an impression of immobility. It is only when the wheel is still you can see the spokes.**

(Dudley, 1927, p. 124; Cf. Bach, 1987, p. 323)

La roue, quand elle tourne à très grande vitesse, paraît immobile. Ce n'est que lorsqu'elle s'arrête de tourner que l'on peut voir les rayons.

(Dudley, in L'Atelier Brancusi, 1997, p. 217, tr. Lemny)

Roata care se învârte cu cea mai mare viteză dă impresia de imobilitate. Numai atunci când roata este nemişcată, poţi să-i vezi spiţele.

(Dudley, in Paleolog, 1996, p. 51)

XII.58 Scopul - Le but - The aim

(XII.58a) **Il y a un but dans toutes les choses. Pour y arriver il faut se dégager de soi-même.**

(Giedion-Welcker, 1959a, p. 219)

There is an aim in all things. In order to attain it, one must become detached from oneself.

(Giedion-Welcker, 1959b, p. 220, tr. Jolas/Leroy)

Există un ţel în orice lucru. Pentru a-l atinge, trebuie să te desprinzi de tine însuţi.

(Giedion-Welcker, 1981, p. 131, tr. Buşneag)

Există un scop în toate lucrurile. Pentru a ajunge la el, trebuie să te detaşezi de tine însuţi.
(Lewis, 2001, p. 52, tr. Stănculescu)

XII.59 Sfera - La sphère - The sphere

(XII.59a) **Au centre de la sphère tout est grand et imprécis – de là je partis et plus je m'approche de la péripherie, plus les choses deviennent petites et précises et quand je sortis dehors ce fut marrant, il n'y avait personne dans la chose admirable.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 69)

In the centre of the sphere everything is big and vague – from there I set out and the closer I came to the periphery, the smaller and more precise things became and when I got out it was queer, there was no one in the wonderful thing.
(tr. SGG)

În centrul sferei totul este mare şi imprecis – de acolo plecai şi cu cât mă apropiu de margine, cu atât devin mai mici şi mai precise lucrurile şi când ieşii afară a fost ciudat, nu era nimeni în lucrul cel minunat.
(tr. SGG)

(XII.59b) **Dacă tăiem în două sfera gândirii omeneşti, vedem că în centru este negură beznă şi cu cât ne apropiem de margine se luminează din ce în ce mai mult. De aci vine că sunt minţi luminate şi minţi întunecate, numai că substanţa e aceeaşi. Dacă turburăm o apă limpede şi vice versa ea tot rămâne [apă].***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 51)

Si nous coupons en deux la sphère de la pensée humaine, nous voyons que dans le centre l'obscurité est dense et à mesure que l'on s'approche de la périphérie il fait de plus en plus clair. C'est pour cela qu'il y a des esprits clairs et des esprits obscurs, mais la substance est la même. Si nous troublons une eau claire et vice versa elle reste eau.
(tr. SGG)

If we cut the sphere of human thinking in two, we see that in the centre it is pitch dark and as we approach the margins it gets ever more light. That is why there are bright minds and dark minds, only the substance is the same. If we trouble a clear water and vice versa it still remains water.
(tr. SGG)

(XII.59c) **J'entend un cri d'enfant pendant que je sens la sphère terrestre qui roule, s'en allant je ne sais pas où. Et je vois des gens autour de moi qui se battent et je ne sais pas pourquoi.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 90)

I hear a child crying, while I feel the terrestrial sphere roll, going I don't know where. And I see people around me fighting and I don't know why.

(tr. SGG)

Aud un strigăt de copil în timp ce simt cum se roteşte globul pământesc, ducându-se nu ştiu unde. Şi văd în jurul meu oameni care se bat şi nu ştiu pentru ce.

(tr. SGG)

(XII.59d) **N'oubliez pas que nous sommes tous des moisis sur une boule qui voyage avec nous dans un abîme. [...] nous sommes dans le même panier.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 63)

Don't forget that we are all wallowing on a ball which travels with us in an abyss. [...] we are in the same boat.

(tr. SGG)

Nu uitaţi că suntem cu toţii nişte mucegăiţi, pe o sferă care călătoreşte cu noi în abis. [...] suntem cu toţii în aceeaşi barcă.

(tr. SGG)

(XII.59e) **Et ainsi je pleurai dans les sphères lointaines, parmi [les] milliers d'étoiles et de soleils qui aveuglaient mes yeux avec leur lumière éclatante. Et mes larmes coulaient davantage quand je me voyait prisonnier de l'ignorance et de la misère.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 91)

And thus, I wept in the far away spheres, among thousands of stars and suns which blinded my eyes with their bright light. And my tears flew even more, when I saw myself a prisoner of ignorance and misery.

(tr. SGG)

Şi astfel, am plâns în sferele îndepărtate, printre miile de stele şi de sori care-mi luau vederea cu lumina lor stălucitoare. Şi lacrimile-mi curgeau şi mai mult când mă vedeam prizonier al ignoranţei şi mizeriei.

(tr. SGG)

(XII.59f) **Nous sommes sur une sphère, nous jouons avec d'autres sphères, nous les combinons, nous les faisons chatoyer.**

(Vesseream, 1930, p. 122)

We are on a sphere; we play with other spheres; we combine them, we make them sparkle.

(Bach, in Bach et al., 1995, p. 28)

Ne aflăm pe o sferă, ne jucăm cu alte sfere; le combinăm şi le facem să strălucească.

(tr. SGG)

XII.60 Soarele - Le soleil - The sun

(XII.60a) **Notre père est le soleil est notre mère est la terre.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 76)

Our father is the Sun and our mother is the Earth.

(tr. SGG)

Tatăl nostru este Soarele şi mama noastră este Pământul.

(tr. SGG)

(XII.60b) **Quand j'ai vu la première fois le soleil...***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 88)

When I saw the Sun for the first time...

(tr. SGG)

Când am văzut soarele pentru întâia oară...

(tr. SGG)

(XII.60c) **Où est tu, soleil de mon printemps perdu?***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 45)

Where are you, sun of my lost spring?

(tr. SGG)

Unde eşti tu, soare al primăverii mele pierdute?

(tr. SGG)

(XII.60d) **Şi nici ei şi nici noi nu văzurăm lumina adevărată a soarelui. Şi nu ne fu dat să ne bucurăm de farmecul ei dulce.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 54)

Ni eux ni nous ne vîmes la vraie lumière du soleil. Et nous ne pûmes nous réjouir de son doux charme.

(tr. SGG)

Neither they nor we could see the true light of the sun. And we could not enjoy its sweet charm.

(tr. SGG)

(XII.60e) **Dacă cineva ar avea ochi așa de mari ca soarele și s-ar uita spre pământ, nu l-ar vedea.***

(Brâncuși inedit, 2004, p. 44)

Si quelqu'un aurait des yeux grands comme le soleil et regarderait la terre, il ne la verra pas.

(tr. SGG)

If someone had eyes as big as the sun and would look at the earth, he could not see it.

(XII.60f) **Si le soleil serait l'œil d'un monsieur, ce monsieur avec ses deux beaux grands yeux comme le soleil, s'il regardera la terre il ne verra rien. C'est le désavantage des grands. Et si nous aurions la possibilité d'aller dans ses yeux, nous construirons là dedans des grandes villes comme Paris avec des métros et [la] tour Eiffel, sans qu'il s'apperçoive. C'est l'avantage des petits.***

(Brâncuși inedit, 2004, p. 77)

If the sun was the eye of a gentleman, that gentleman with his two eyes as big as the sun, could see nothing when looking at the earth. This is the disadvantage of the great ones. And if we could enter his eyes, we would build inside great cities like Paris, with the underground and the Eiffel tower, and he felt nothing. This is the advantage of the little ones.

(tr. SGG)

Dacă soarele ar fi ochiul unui domn, domnul acela cu ochii săi mari ca soarele n-ar vedea nimic dacă s-ar uita la pământ. Este dezavantajul celor mari. Și dacă am avea posibilitatea să mergem în ochii lui, am construi înăuntru orașe mari ca Parisul, cu metrou și turnul Eiffel, fără ca el să bage de seamă. Este avantajul celor mici.

(tr. SGG)

(XII.60g) **Soarele este marele tămăduitor. Soarele iubirii îl întrece**.

(Pandrea, 1976, p. 264)

Le soleil est le grand guérisseur. Le soleil de l'amour le dépasse.

(tr. SGG)

Sun is the great healer. The Sun of Love is even greater

(tr. SGG)

XII.61 Soarta - La destinée - Destiny

(XII.61a) **De-a sorții urgie de voi mă despart / de-acum mă duc în lume norocul să-mi caut /**

Şi de-o fi vreodată cumva să găsesc / m-oi întoarce iară să vă povestesc.*

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 47)

Le fléau de la destinée me sépare de vous / Je m'en vais courir le monde pour chercher fortune /

Et si jamais je la trouverai / je reviendrai tout vous raconter.

(tr. SGG)

The scourge of Fate makes me part from you / I am going in the world to look for my fortune /

And if I shall ever find it / I will come back again to tell you everything.

(tr. SGG)

(XII.61b) **Toutes les digues se rompent devant la destinée.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 79)

All barriers are broken in front of destiny.

(tr. SGG)

Toate stăvilarele se rup în faţa sorţii.

(tr. SGG)

(XII.61c) **Destinée, ou m'emmène tu, destinée? Est-ce que par des chemins pénibles tu veux que j'aprenne des choses nouvelles, ou vers une fin misérable tu me traînes?***

(Hulten et al., 1986, p. 64 fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 91)

Destiny, where are you leading me, destiny? Do you want me to learn new things along wearisome paths, or do you drag me toward a wretched end?

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egaw)

Soartă, unde mă duci tu, soartă? Vrei oare să învăţ lucruri noi pe căi anevoioase sau mă târăşti spre un sfârşit deplorabil?

(tr. SGG)

(XII.61d) **Oh destinée misérable, continueras-tu à m'accabler de ce malheur?***

(Dation Brancusi, 2003, p. 90; Brâncuşi inedit, 2004, p. 75)

O, wretched destiny, will you go on heaping misfortune on me?

(tr. SGG)

O, soartă vitregă, continua-vei tu oare să mă copleşeşti cu nenorociri?

(tr. SGG)

XII.62 Spiritul - L'esprit - The spirit

(XII.62a) **Si nous nous limitons à la reproduction exacte, nous arrêtons l'évolution de l'esprit.***

(Hulten et al., 1986, p. 199 fss).

If we restrict ourselves to making exact copies, we stunt the development of our inner selves.

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Dacă ne limităm la reproducerea exactă, oprim evoluţia spiritului.

(tr. SGG)

(XII.62b) **Ce n'est que de l'esprit qu'on peut être réellement possesseur. Des choses matérielles on n'est que le garde provisoire.***

(Hulten et al., 1986, p. 180 fss)

Our inner self is all that is truly our own; material things we only tend awhile.

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)

Nu poţi fi cu adevărat posesor decât al spiritului. Pentru lucrurile materiale nu eşti decât un paznic provizoriu.

(tr. SGG)

(XII.62c) **Tout ce que nous pourions posséder comme richesse, c'est notre esprit.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 69)

The only wealth we can own is our spirit.

(tr. SGG)

Singura bogăţie pe care o putem stăpâni este spiritul nostru.

(tr. SGG)

(XII.62d) **Avec un appareil exprès on peut entrer dans une flamme et sortir sans se brûler. L'esprit c'est le scaphandrier de la lumière.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 82)

With a special device, one can enter a flame and get out without getting burnt. The spirit is the diver of light.

(tr. SGG)

Cu un aparat special putem intra într-o flacără şi să ieşim fără să ne ardem. Spiritul este scafandrul luminii.

(tr. SGG)

(XII.62e) **Pour les gens à l'esprit opaque, les choses d'esprit libre n'ont pas cours aujourd'hui.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 69)

For the people with dense spirit, the things of a free spirit have no value today.

(tr. SGG)

Pentru oamenii cu spirit opac, lucrurile de spirit liber n-au credit astăzi.

(tr. SGG)

(XII.62f) **Les gens à l'esprit opaque ne voient que la carcasse des choses, leur essence leur échappe.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 69)

People with dense spirit see only the carcass of things, their essence escapes them.

(tr. SGG)

Oamenii cu spirit opac nu văd decât carcasa lucrurilor, esenţa lor le scapă.

(tr. SGG)

(XII.62g) **C'est en taillant la pierre que l'on découvre l'esprit de la matière, sa propre mesure. La main pense et suit la pensée de la matière.**

(Jianou, 1963a, p. 65)

It is while carving stone that you discover the spirit of your material and the properties peculiar to it. Your hand thinks and follows the thoughts of the material.

(Jianou, 1963b, p. 67)

Cioplind piatra descoperi spiritul materiei, măsura-i proprie. Mâna gândeşte şi urmăreşte gândul materiei.

(tr. SGG)

(XII.62h) **[Si l'esprit n'exerce pas son pouvoir ennoblissant] les hommes nus dans la plastique ne sont pas si beaux que les crapauds.**

(Giedion-Welcker, 1959a, p. 28)

[Without the ennobling force of the spirit] sculptured nude bodies are less sightly than toads.

(Giedion-Welcker, 1959b, p. 27, tr. Jolas/Leroy)

[Fără forţa de înnobilare a spiritului] nudurile în sculptură sunt mai puţin frumoase decât broaştele râioase.

(Giedion-Welcker, 1981, p. 59, tr. Buşneag)

XII.63 Sufletul - L'âme - The soul

(XII.63a) **Je pleure – il fait tellement beau dans mon âme, mon cœur se déchire, personne autour de moi – personne!***

(Hulten et al., 1986, p. 120 fss; Dation Brancusi, 2003, p. 93 fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 78)

I am weeping. There's such loveliness in my soul that my heart is breaking. No one is around me. No one!

(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egmn)

Plâng – este atâta frumuseţe în sufletul meu încât mi se rupe inima, nimeni în jurul meu – nimeni!

(tr. SGG)

(XII.63b) **Sur mon âme passe un orage qui détruit tout. Je chancelle et le chemin me devient pénible.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 86)

A tempest passes over my soul and destroys everything. I stagger and find the road rough.

(tr. SGG)

O furtună trece peste sufletul meu şi distruge totul. Eu mă clatin şi drumul devine greu.

(tr. SGG)

(XII.63c) **Comme la mère se dédie à calmer son petit qui crie, ainsi j'essaie d'éteindre le feu qui brûle mon âme.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 89)

The same as a mother who strives to calm down her little one who cries, the same do I try to quench the fire that burns my soul.

(tr. SGG)

Precum mama care se străduieşte să-şi liniştească pruncul ce plânge, tot astfel încerc şi eu să sting focul care-mi arde sufletul.

(tr. SGG)

XII.64 Şcoala - L'école - School

(XII.64a) **Tout ce qu'on enseigne est faux et à l'antipode de notre temps.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 99)

Everything one teaches is false and at the antipode of our time.
(tr. SGG)

Tot ceea ce se predă este fals şi la antipodul epocii noastre.
(tr. SGG)

(XII.64b) **Nous n'allons plus à l'école pour faire des œuvres, l'école ne nous enseigne que ce qu'on a fait – ce qu'il y a à faire nous le ferons malgré nous, poussés par la nécessité à nous pour le faire. Il ne s'agit plus d'ambition personnelle ou de faire autrement que les autres, mais de faire ce qu'il faut faire.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 80)

We no longer go to school to do works, school teaches us only what has been done – what has to be done we shall do despite us, pushed by our necessity to do. This is no longer personal ambition or to do otherwise than the others, but to do what has to be done.
(tr. SGG)

Nu mai mergem la şcoală să facem lucrări, şcoala ne învaţă doar ceea ce s-a făcut – ceea ce trebuie făcut o să facem fără voia noastră, mânaţi de necesitatea noastră ca s-o facem. Nu mai e vorba de ambiţie personală sau de a face altfel decât ceilalţi, ci de a face ceea ce trebuie făcut.
(tr. SGG)

(XII.64c) **Une chose apprise, c'est différent d'une chose sue. Une chose apprise c'est un simple renseignement superficiel – si nous ne savons auparavant la chose ou sa source.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 63)

Something learned is different from something known. Something learned is a mere superficial piece of information – if we don't know beforehand the thing or its source.
(tr. SGG)

Un lucru învăţat este altceva decât un lucru ştiut. Un lucru învăţat este o simplă informaţie superficială – dacă nu cunoaştem dinainte lucrul sau sursa.
(tr. SGG)

(XII.64d) **Quand on sait c'est une chose et quand on est c'est une autre chose.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 70)

When you know, this is something and when you are, this is something else.
(tr. SGG)

Când ştii, asta e ceva şi când eşti, asta e altceva.
(tr. SGG)

XII.65 Teoriile şi acţiunea - Les théories et l'action - Theories and action

(XII.65a) **Les théories sont des échantillons sans valeur. Ce n'est que l'action qui compte.***
(This Quarter, 1925, p. 236; Integral, 1925 – Cf. Brezianu, 1998, p. 61, fig. 108; Giedion-Welcker, 1959a, p. 218; Hulten et al., 1986, p. 146 fss; Dation Brancusi, 2003, p. 94)

Theories are samples without value. Only action counts.
(Dudley, 1927, p. 126; Cf. Bach, 1987, p. 327)

Actions speak louder than words.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 219, tr. Jolas/Leroy)

Theories are nothing but colourless equations. The doing is all that matters.
(Hulten et al., 1987, p. 269, tr.ed. Bgan)

Theories are nothing but meaningless specimens. It is only action that counts.
(The essence of things, 2004, p. 130, tr. Gale)

Teoriile sunt mostre fără valoare. Numai fapta contează.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 130, tr. Buşneag)

(XII.65b) **Si Dieu a puni quelqu'un sur la terre, ce fut celui qui pensa avant de faire.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 85)

If God punished someone on Earth, He punished the one who thought before acting.
(tr. SGG)

Dacă Dumnezeu a pedepsit pe cineva pe pământ, l-a pedepsit pe cel care s-a gândit înainte să facă.
(tr. SGG)

XII.66 Timpul - Le temps - Time

(XII.66a) **Timpul perfecţionează spiritul omenesc şi spiritul cere el însuşi aceasta.**

(Medianu, 1930, p. 3)

Le temps parfait l'esprit humain et l'esprit lui-même l'exige.

(tr. SGG)

Time improves human spirit and the spirit itself requires it.

(tr. SGG)

(XII.66b) **Le temps [...] se déroule en spirale autour d'un noyau éternel: rien d'une ascension pyramidale qui s'achève en "pointe".**

(Giedion-Welcker, 1959a, p. 40)

The passage of time followed a circular movement around an eternal core, rather than the movement of a pyramid growing towards its summit.

(Giedion-Welcker, 1959b, p. 40, tr. Jolas/Leroy)

Curgerea vremii se desfăşoară [...] ca o spirală în jurul unui nucleu etern; ascensiunea piramidală către "vârf" este exclusă.

(Giedion-Welcker, 1981, p. 85, tr. Buşneag)

XII.67 Titlurile - Les titres - Titles

(XII.67a) **Les titres existent comme des numéros pour pouvoir se retrouver. Si l'on appelle Pierre – Jean c'est la même chose, ce qui compte c'est la personne même. Ainsi la plastique n'est point une chose littéraire mais une chose qui vit par elle-même.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 202 fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 260)

Titles exist like numbers meant to help people. If we call Pierre Jean there is no difference, the very person matters. Thus, plastic art is not a literary thing but a thing which lives by itself.

(tr. SGG)

Titlurile există precum numerele, ca să te poţi descurca. Dacă pe Pierre îl numeşti Jean, e tot una, ceea ce contează este persoana însăşi. Astfel plastica nu este o chestiune literară, ci o chestiune care trăieşte independent.

(tr. SGG)

(XII.67b) **But a name means nothing. [...] A statue must have a name so I give it. [...] It is the same in music, the title doesn't mean anything. If there was no title, you would still get enjoyment from a great symphony.**
(Merrill, 1926, p. 4E)

Mais un nom ne signifie rien. [...] Puisqu'il faut donner un titre à une statue je lui donne un titre. [...] C'est pareil en musique, le titre ne signifie rien. Même si elle n'avait pas de titre, vous prendriez quand même plaisir à écouter une grande symphonie.
(Parigoris, in Le portrait? 2002, p. 32, tr. Cornu)

Dar un nume nu înseamnă nimic. [...] O statuie trebuie să poarte un nume, aşa că i-l dau. [...] Este la fel şi în muzică, titlul nu înseamnă nimic. Chiar dacă n-ar avea titlu, tot ţi-ar face plăcere să asculţi o mare simfonie.
(tr. SGG)

(XII.67c) **Ar fi fost mai bine să le fi pus numere lucrărilor mele.**
(Nicolăescu-Plopşor, in Potopin, 1970, p. 4)

J'aurais mieux fait de marquer mes travaux de numéros.
(tr. SGG)

It would have been wiser to assign numbers to my works.
(tr. SGG)

(XII.67d) **You are wrong, too, when you say it is unnecessary to give names to my carvings, for everything must be named.**
(Payne, 1949, p. 65; Cf. Bach, in Bach et al., 1995, p. 37)

Vous n'avez pas raison quand vous dites qu'il n'est pas nécessaire de donner des noms à ma sculpture, parce que toute chose doit porter un nom.
(tr. SGG)

Greşeşti şi când spui că nu e necesar să le dau nume sculpturilor mele, căci totul trebuie să poarte un nume.
(tr. SGG)

(XII.67e) [*Brouillon de lettre à Steichen, 1914*] **À propos des titres, je me suis trompé pour le gosse en bois. C'est** *L'enfant prodigue* **qu'il doit s'appeler et celui que je suis en train de faire c'est** *Premier Pas.*
(Hulten et al., 1986, p. 94)

[*Draft letter to Steichen, 1914*] Speaking of titles, I made a mistake with the wooden youngster. Its title should be *The Prodigal Son*. It's the one I'm working on now that is entitled *The First Step*.
(Hulten et al., 1987, p. 96, tr. ed. Bgaw)

[*Ciornă de scrisoare către Steichen, 1914*] Apropo de titluri, am făcut o greşeală cu puştiul din lemn. Trebuie intitulat *Fiul risipitor*, iar cel pe care-l fac acum se va numi *Primul pas*.

(tr. SGG)

XII.68 Ucenicia - L'apprentissage - Apprenticeship

(XII.68a) **Pour fixer la fin de mon apprentissage après 30 années de travail, j'ai pris le courage de montrer un petit ensemble de ce que j'ai pu grouper de tout ce travail, à l'occasion de mon anniversaire, de ce que je viens d'avoir l'âge d'une moitié de siècle.***

(Brâncuşi inedit, 2004, p. 57)

To fix the end of my apprenticeship after 30 years of work, I took courage to show a small ensemble of what I could gather out of this work, on the occasion of my anniversary, as I just have the age of half a century.

(tr. SGG)

Ca să stabilesc sfârşitul uceniciei mele după 30 de ani de muncă, mi-am luat curajul să arăt un mic ansamblu din ceea ce am putut strânge din această muncă, cu ocazia aniversării mele, căci tocmai am împlinit vârsta de o jumătate de secol.

(tr. SGG)

(XII.68b)[*Scrisoare către Militza Petraşcu, 11 februarie, 1935*] **În prezent toate lucrurile începute de atâta vreme sunt spre sfârşit şi eu sunt ca un ucenic în ajunul de a deveni calfă – aşa că propunerea nu putea să cadă mai bine.***

(Tretie Paleolog, 1976, p. 99; Cf. BAR mss, inv. nr. 146912/1966)

[*Lettre à Mme Petraşcu, 11 février 1935*] Actuellement tous mes ouvrages commencés depuis si longtemps touchent à leur fin et je me sens tel l'apprenti à la veille de devenir ouvrier – donc la proposition ne pouvait mieux tomber.

(Brezianu, 1964, p. 396)

[*Letter to Mrs Petraşcu, February 11, 1935*] Now all the things begun so long ago approach completion and I am like a workman's apprentice on the eve of getting his papers. So the proposal could not fall at a better time.

(Geist, 1968, p. 127)

Now all things begun long ago come to a close, and I feel like an apprentice on the eve of getting his working papers. So the proposal could not come at a better time.

(Geist, 1974b, p. 77)

(XII.68c) **J'apprend comme fin d'apprentissage le moment de la démolition de la pyramide fatale.***

(*Brâncuşi inedit*, 2004, p. 67)

I learn as end of my apprenticeship the moment of the demolition of the fatal piramid.

(tr. SGG)

Învăţ ca sfârşit al uceniciei momentul demolării piramidei fatale.

(tr. SGG)

XII.69 Uneltele - Les outils - The tools

(XII.69a) **Quand on finit son travail, il faut laisser reposer les outils de sorte que le lendemain ils vous invitent à poursuivre. Sinon ils vous transmettent leur fatigue ou se fâchent.**

(Hulten et al., 1986, p. 196)

When your work is done, you've got to give the tools a rest, so that the next day they'll bid you continue. Otherwise they'll impart their weariness to you or get angry.

(Hulten et al., 1987, p. 195, tr. ed. Bgan)

Când îţi termini lucrul, trebuie să laşi uneltele să se odihnească, astfel încât a doua zi să te invite să continui. Altminteri îţi transmit oboseala lor sau se supără.

(tr. SGG)

XII.70 A urca - Monter - To climb up

(XII.70a) **Il faut monter très haut, pour voir très loin.**

(Jianou, 1963a, p. 70)

You have to climb very high, to see very far.

(Jianou, 1963b, p. 71)

Trebuie să urci foarte sus, ca să vezi foarte departe.

(tr. SGG)

XII.71 Vâlva - La notoriété - Notoriousness

(XII.71a) **N-am făcut nimic pentru vâlvă – pentru zgomot. Din contra, am înnăbuşit cu încăpăţânare pe cât mi-a fost cu putinţă, orice spectacol.**

(Iancu, 1926, p. 3 – Cf. Brezianu, 1998, p. 38, fig. 59)

Je n'ai rien fait pour la notoriété – pour le bruit. Au contraire, j'ai obstinément étouffé, autant que je l'ai pu, toute parade.

(tr. SGG)

I've done nothing for notoriousness – for noise. On the contrary, I obstinately suppressed any ostentation, as much as I could.
(tr. SGG)

XII.72 Vârsta - L'âge - Age

(XII.72a) **À peine les lois des hommes me donnent une moitié d'un siècle – et pourtant j'ai vécu des milliers d'années.***
(Hulten et al., 1986, p. 171 fss; Brâncuşi inedit, 2004, p. 82)
By human standards, I've lived half a century – and yet I've lived thousands of years.
(Hulten et al., 1987, p. 269, tr. ed. Egan)
După legea oamenilor am abia o jumătate de secol – şi totuşi am trăit mii de ani.
(tr. SGG)

(XII.72b) **Je suis passé du bleu au jaune, c'est mon âge maintenant.**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 205)
I've changed over from blue to yellow, it suits my age now.
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 206, tr. Jolas/Leroy)
Am schimbat albastrul cu galbenul, e pentru anii mei de-acum.
(Giedion-Welcker, 1981, p. 109, tr. Buşneag)

XII.73 A vedea departe - Voir loin - To see far

(XII.73a) **Voir loin c'est une chose et aller là c'est une autre.***
(Dation Brancusi, 2003, p. 90; Brâncuşi inedit, 2004, p. 62, 63, 65, 67, 98)
To see far, that is one thing, to go there, that is another.
(Brummer Gallery Catalogue, 1926 – Cf. Dation Brancusi, 2003, ill. p. 133)
Să vezi departe este una, să ajungi acolo este altceva.
(tr. SGG)

XII.74 Viaţa - La vie - Life

(XII.74a) **Ma vie a éte triste comme la tristesse elle-même et dure comme la dureté elle-même – elle continue.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 82)
My life has been as sad as sadness itself and as hard as hardness itself – it goes on.
(tr. SGG)

Viaţa mea a fost tristă ca tristeţea însăşi şi aspră ca asprimea însăşi – ea continuă.
(tr. SGG)

(XII.74b) **La vie, c'est la plus grande joie.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 62)
Life is the greatest joy.
(tr. SGG)
Viaţa este cea mai mare bucurie.
(tr. SGG)

(XII.74c) **La vie, c'est l'art, l'art – c'est un feu.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 67)
Life is art, art is a fire.
(tr. SGG)
Viaţa este arta, arta este un foc.
(tr. SGG)

(XII.74d) **Il y a des gens I. qui vivent sans le savoir, II. qui veulent mourir pour vivre, III. qui vivent pour mourir.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 84)
There are some people I. who live without knowing it, II. who want to die in order to live, III. who live to die.
(tr. SGG)
Există oameni I. care trăiesc fără s-o ştie, II. care vor să moară ca să trăiască, III. care trăiesc ca să moară.
(tr. SGG)

(XII.74e) **Là tu n'a besoin de rien car tu trouveras tout prêt pour toi et tu n'auras pas peur de mourir car tu vivras toujours quoiqu'il t'arrive et tu peux me croire, car je viens de là pour te le dire.***
(Brâncuşi inedit, 2004, p. 76)
There you need nothing for you will find everything ready for you and you will not be afraid to die because you will live for ever, no matter what happens and you may believe me, for I have come from there to tell it to you.
(tr. SGG)
Acolo n-ai nevoie de nimic, căci vei găsi totul pregătit pentru tine şi nu te vei teme de moarte căci vei trăi veşnic, orice ţi s-ar întâmpla şi poţi să mă crezi căci eu am venit de acolo ca să ţi-o spun.
(tr. SGG)

(XII.74f) **Nu ne dăm seama ce minune reprezintă viața! E o minune faptul că suntem purtați pe un glob imens, care se învârtește de veacuri prin haos. Existența însăși e plină de atâtea minuni: florile, copacii, frunzele! Ce minune e să trăiești!**

(Jianu, 1946, p. 45)

Nous ne nous rendons pas compte du miracle de la vie! C'est un vrai miracle que nous sommes emportés sur un globe immense qui tourne depuis des siècles dans le chaos. Notre existence même est pleine de miracles: les fleurs, les arbres, les feuilles! Qu'il est merveilleux de vivre!

(tr. SGG)

We are not aware of the miracle of life! It is a miracle to be carried on a colossal globe, which has been spinning for centuries in the chaos. Our very existence is full of miracles: the flowers, the trees, the leaves! What a miracle is to live !

(tr. SGG)

(XII.74g) **Ma vie n'était qu'une succession de merveilles.**

(Giedion-Welcker, 1959a, p. 219)

My life has been nothing but a succession of marvellous events.

(Giedion-Welcker, 1959b, p. 220, tr. Jolas/Leroy)

Viața mea a fost un șir de miracole.

(Giedion-Welcker, 1981, p. 131, tr. Bușneag)

(XII.74h) **Life is like a spiral. We do not know in which direction the goal lies. We must travel in the direction we think is right.**

(Lewis, 1957, p. 38)

La vie est pareille à une spirale. Nous ne connaissons pas la direction du but. Il faut marcher dans la direction qu'on croit être la bonne.

(tr. SGG)

Viața e ca o spirală. Nu știm în ce direcție se află ținta. Trebuie să înaintăm în direcția pe care o socotim cea bună.

(tr. SGG)

(XII.74i) **Life is a ferment and must keep in transformation in order to be termed alive.**

(Matisse-Monnier, 1949-50, in Bach, 1987, p. 229)

La vie est un ferment et doit maintenir la transformation afin qu'on soit considéré vivant.

(tr. SGG)

Viaţa este un ferment şi trebuie să menţină transformarea ca să te numeşti viu.

(tr. SGG)

(XII.74j) **La vie est une chose si belle, si admirable, si divine, que rien ne peut la remplacer.**

(Hulten et al., 1986, p. 121)

Life is something so beautiful, so wonderful, so divine, nothing can take its place.

(Hulten et al., 1987, p. 121, tr. ed. Bgaw)

Viaţa este ceva atât de frumos, de admirabil, de divin, încât nimic nu o poate înlocui.

(tr. SGG)

(XII.74k) **Si on entre dans la vie réelle, on n'a besoin de rien. Tout est devant soi et on n'a qu'à prendre. Mais nous ne voyons la vie réelle que par des reflets et tout ce qui nous guide, ce n'est que l'orgueil et l'envie qui font de nous leurs joujous.**

(Hulten et al., 1986, p. 121)

If you partake of real life, you don't need anything. Everything lies before you, it is there for the taking. But we do not see real life except by reflections and there is nothing to guide us but pride and envy, which make playthings of us.

(Hulten et al., 1987, p. 121, tr. ed. Bgaw)

Dacă intri în viaţa reală, nu-ţi mai trebuie nimic. Ai totul în faţă şi n-ai decât să iei. Dar noi nu vedem viaţa reală decât prin reflectări şi nu ne călăuzeşte nimic altceva decât mândria şi invidia, care ne fac jucăriile lor.

(tr. SGG)

(XII.74l) **Nu pot face bustul nimănui pentru că nu pot să-i dau acel ceva care l-ar face asemănător cu subiectul: viaţa.**

(Brezianu, 1998a, p. 24)

Je ne puis faire le buste de personne car je ne puis lui donner ce quelque chose qui le rendrait ressemblant: la vie.

(Brezianu, 1998b, p. 24, tr. Slăvescu)

I cannot make anybody's portrait because I cannot lend it that special thing that would make it resemble the model: life.

(Brezianu, 1999, p. 24, tr. Marcu)

(XII.74m) **Cine nu iese din Eu, nu atinge absolutul și nu descifrează viața.**

(Pandrea, 1976, p. 263)

Qui ne sort pas de son Moi, n'atteint pas l'absolu et ne déchiffre pas la vie.

(tr. SGG)

Whoever fails to transcend his Self, can neither reach the absolute nor decipher life.

(tr. SGG)

XII.75 Vinul - Le vin - Wine

(XII.75a) **Vinul se bea la noi din timpul lui Burebista. Este lichid solar, raze lichefiate.**

(Pandrea, 1976, p. 44)

Chez nous on boit du vin depuis l'époque du roi Burebista. C'est un liquide solaire, des rayons de soleil liquéfiés.

(tr. SGG)

In our country people have been drinking wine ever since the time of king Burebista. It is a solar liquid, liquefied sunbeams.

(tr. SGG)

XII.76 Vioara - Le violon - The violin

(XII.76a) *[Brouillon de lettre à Cendrars, 1921]* **Si vous aviez entendu mon violon tout à l'heure, vous aurez compris la détresse de mon âme.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 176)

[Draft letter to Cendrars, 1921] If you had heard my violin just now, you would understand my soul's distress.

(Wood, in The essence of things, 2004, p. 67)

[Ciornă de scrisoare către Cendrars, 1921] Dacă mi-ai fi auzit adineaori vioara, ai fi înțeles suferința cumplită a sufletului meu.

(tr. SGG)

XII.77 Virtuozitatea - La virtuosité - Virtuosity

(XII.77a) **Les arts [...] ont commencé à marcher vers la décadence jusqu'à ce qu'ils ont été complètement submergés par la virtuosité.***

(Dation Brancusi, 2003, p. 92; Brâncuși inedit, 2004, p. 64)

The arts [...] have started their way to decadence until they have been completely superseded by virtuosity.

(tr. SGG)

Artele [...] au început să se îndrepte spre decadenţă până ce au fost complet înghiţite de virtuozitate.

(tr. SGG)

(XII.77b) **When a sculptor reaches a point of virtuosity in his direction, and can surpass his rivals in translating reality into forms, he reaches an impasse.**

(Hoffman, 1939, p. 51)

Lorsqu'un sculpteur atteint la virtuosité dans sa direction et peut surclasser ses rivaux en matière de traduire la realité en formes, il aboutit à une impasse.

(tr. SGG)

Când un sculptor atinge virtuozitatea în domeniul său şi-şi poate întrece rivalii în privinţa transpunerii realităţii în forme, ajunge în impas.

(tr. SGG)

(XII.77c) **Academiile şi şcolile de belle arte ne învaţă virtuozitatea. Dar poţi imita un nud viu? Minunea vieţii este inexprimabilă.**

(Pandrea, 1976, p. 123)

Les académies et les écoles de beaux-arts nous apprennent la virtuosité. Mais peut-on imiter un nu vivant? Le miracle de la vie est inexprimable.

(tr. SGG)

Academies and fine-arts schools teach us virtuosity. But can we imitate a living nude? The miracle of life is inexpressible.

(tr. SGG)

XII.78 Visul - Le rêve - The dream

(XII.78a) **Mon rêve a toujours été de vagabonder en chantant et de disparaître comme un aède, en répandant la joie.**

(Hulten et al., 1986, p. 243)

I've always dreamt of wandering about with a song on my lips and then disappearing, like a Greek poet, leaving only joy in my wake.

(Hulten et al., 1987, p. 243, tr. ed. Egan)

Visul meu dintotdeauna a fost să hoinăresc cântând şi să dispar ca un aed, răspândind bucurie.

(tr. SGG)

(XII.78b) **Comme enfant j'ai toujours rêvé que je volais dans les arbres et dans le ciel. J'ai gardé la nostalgie de ce rêve et depuis quarante-cinq ans je fais des oiseaux.**
(Guilbert, 1957, p. 7; Cf. Bach, 1987, note 780, p. 386)

As a child, I have always dreamt of flying to the trees and in the sky. I've kept the nostalgia of this dream and I have been doing birds for forty-five years.
(tr. SGG)

Copil fiind, am visat întotdeauna că zbor în copaci şi în cer. Am rămas la nostalgia acestui vis şi de patruzeci şi cinci de ani fac păsări.
(Spear, 1976, p. 57, tr. Olos)

(XII.78c) **À présent je ne rêve plus et ça va mal.**
(Callimachi, 1957; Cf. Carte de inimă pentru Brâncuşi, 1976, p. 85)

Now I dream no longer and this isn't well.
(tr. SGG)

Acum nu mai visez şi nu e bine.
(tr. SGG)

XII.79 Viteza - La vitesse - Speed

(XII.79a) **Qu'est-ce qui définit notre époque? La vitesse. Les hommes s'attaquent à l'espace et au temps, en accélérant sans cesse les moyens de les traverser. La vitesse n'est que la mesure du temps que l'on met à traverser une distance. Et parfois il s'agit de la distance qui nous sépare de la mort.**
(Jianou, 1963a, p. 18)

What is the basic characteristic of our age? Speed. Man attacks time and space, constantly accelerating his passage through them. Speed is merely the measure of the time required to cover a distance. And in some cases the distance is that which separates us from death.
(Jianou, 1963b, p. 18)

Ce defineşte epoca noastră? Viteza. Oamenii accelerează mereu mijloacele de a străbate spaţiul şi timpul. Dar viteza nu e decât măsura timpului pe care-l pui pentru a străbate o distanţă. Şi uneori e vorba de distanţa care ne mai rămâne până la moarte.
(Jianou, 1983, p. 158)

XII.80 Zborul - Le vol - Flight

(XII.80a) **Je n'ai cherché pendant toute ma vie que l'essence du vol. Le vol, quel bonheur!**
(Giedion-Welcker, 1959a, p. 219)
All my life I have only sought the essence of flight. Flight, what bliss!
(Giedion-Welcker, 1959b, p. 220, tr. Jolas/Leroy)
N-am căutat toată viaţa decât esenţa zborului. Zborul, ce fericire!
(Giedion-Welcker, 1981, p. 99, tr. Buşneag)

(XII.80b) **Nu lucrez păsări, ci zboruri.**
(Dinűtrescu, 1967, p. 4)
Je ne fais pas des oiseaux, je fais des vols.
(tr. SGG)
It is not birds I sculpt, it is flight.
(Varia, 1995, p. 198, tr. Vaudoyer)

XIII
CONSTANTIN BRANCUSI. A SUMMARY OF MANY CONVERSATIONS, BY M.M. CONSTANTIN BRANCUSI. UN RÉSUMÉ DE NOMBREUSES CONVERSATIONS, PAR M.M. CONSTANTIN BRÂNCUŞI. UN REZUMAT AL MULTOR CONVERSAŢII, DE M.M.

1. The work of Constantin Brancusi is the expression of a cosmogonic conception. Like the sculptors of the Middle Ages who put into their art their meditation, their prayer and all the hope of their lives, Brancusi puts into his sculpture the philosophic system of a modern monist and the spirit of the philosophy of an old Taoist. His art absorbs all his intellectual life.

(M.M., 1923, p. 15)

L'œuvre de Constantin Brancusi est l'expression d'une conception cosmogonique. Comme les sculpteurs du Moyen Age qui mirent dans leur art leur méditation, leur prière et tout l'espoir de leur vies, Brancusi met dans sa sculpture le système philosophique d'un moniste moderne et l'esprit de la philosophie d'un vieux Taoiste. Son art absorbe toute sa vie intellectuelle.

(Dation Brancusi, 2003, p. 97 fss)

Opera lui Brâncuşi exprimă o concepţie asupra lumii, o cosmogonie. Asemeni sculptorilor din Evul Mediu care îşi transpuneau meditaţiile, rugăciunile şi speranţele lor de o viaţă în artă, Brâncuşi închide în statuara sa filosofia unui monist modern şi spiritualitatea străveche a unui taoist. Toată activitatea sa intelectuală converge şi este sintetizată în opera sa, exprimându-se prin ea.

(Paleolog, 1996, p. 234)

2. For Brancusi art does not exist by itself. From its beginnings to its modern conception, art has been an instrument for the propagation of the religious idea. The artist has been the fanatic who knew how to materialize the visions of his faith. The greatest masterpieces of the past synchronize with the periods of the greatest religious exaltation. The exaltation past,

decadence always followed, and that decadence inevitably fell into imitative realism.

(MM, 1923, p. 15)

Pour Brancusi, l'art n'existe pas par lui-même. Depuis son origine jusqu'à sa conception moderne, l'art a été un instrument pour la propagation de l'idée religieuse. L'artiste a été le fanatique qui a su comment matérialiser les visions de sa foi. Les plus grands chefs d'œuvres du passé coïncident avec les périodes de la plus grande exaltation religieuse. Une fois l'exaltation passée, la décadence a toujours suivi, et cette décadence est tombée invariablement dans le réalisme imitateur.

(Dation Brancusi, 2003, p. 97)

Pentru Brâncuşi, arta prin ea însăşi nu poate exista. De la începuturile ei şi până la accepţia ei ultimă, contemporană, arta a fost un mijloc de propagare a ideilor religioase. Artistul era acel fanatic care ştia cum să materializeze viziunile ce i le dăruia credinţa. Cele mai mari capodopere ale trecutului au apărut în perioadele de maximă exaltare religioasă. Odată ce [aceasta] se diminua, urma o epocă de decadenţă, şi în aceste perioade se cădea, invariabil, în realismul imitativ cel mai plat.

(Paleolog, 1996, p. 235)

3. In other times it was faith that by necessity created art; today it is art that creates by itself a faith that is necessary to us, for the day has not yet arrived in which man, conscious of the universal beauty, will not need art to satisfy his aesthetic needs, and in which, free from all conventions and prejudices, he will get directly from nature what he can only get now through art.

(MM, 1923, p. 15)

En d'autres temps ce fut la foi qui a créé l'art par nécessité; aujourd'hui c'est l'art qui crée par lui-même une foi qui nous est nécessaire, car le jour n'est pas encore venu ou l'homme, conscient de la beauté universelle, n'aura plus besoin de l'art pour satisfaire ses besoins esthétiques, et où, libre de toutes conventions et de tous préjugés, il tirera directement de la nature ce qu'il ne peut obtenir maintenant qu'à travers l'art.

(Dation Brancusi, 2003, p. 97)

În alte vremuri, credinţa era aceea care însufleţea arta; astăzi arta este cea care dă naştere unei credinţe, nouă necesară, căci n-a venit încă timpul când oamenii, conştienţi de frumuseţea universală ce sălăşluieşte în toate, nu vor mai avea nevoie de arte pentru a-şi satisface nevoile lor estetice şi când, eliberaţi

de convenții și de prejudecăți, vor obține direct de la natură ceea ce nu pot obține acum decât prin artă.

(Paleolog, 1996, p. 235)

4. Long ago, religion gave to man a conception of antropomorphic forces, creators of all things, and men revealed through art the personification of those divinities; today philosophy makes us conceive of an unique generative act, an universal law, impersonal, undefined, from which emanates all that exists. It is the universal law that art must manifest, conforming its principles of that law, breaking away from conventions which are now useless and misleading.

(M.M., 1923, p. 16)

Jadis, la religion donnait à l'homme une conception des forces anthropomorphiques, créatrices de toutes choses, et les hommes révélaient par l'art la personnification de ces divinités; aujourd'hui la philosophie nous fait concevoir un acte génératif unique, une loi universelle, impersonelle, non définie, d'où émane tout ce qui existe. C'est cette loi universelle que l'art doit manifester, conformant ses principes aux principes de cette loi, se séparant des conventions qui sont maintenant inutiles et trompeuses.

(Dation Brancusi, 2003, p. 97-98)

Demult de tot, religia dăruise omului o concepție despre forțele creatoare ce stau în tot ce există. Oamenii învățaseră cum să reveleze prin arta lor, cum să personifice aceste forțe divine. Astăzi filosofia ne face să concepem un act creator unic, o lege universală, impersonală, nedefinită, din care emană tot ce există. Aceasta este legea universală căreia arta trebuie să-i fie manifestare, supunându-se principiilor și eliberându-se de convenții perimate care, acum, au devenit inutile și induc în eroare.

(Paleolog, 1996, p. 235)

5. To give the sensation of reality, even as nature gives it to us, without reproducing or imitating, is today the greatest problem in art. To create an object that gives by its own organism that which nature gives by its eternal organisation, is what art aims to realize, and to do that it must enter into the universal spirit of the things, and not limit itself to the imitation of their images. A work of art thus conceived tends towards absolute equity, and absolute equity is the perfect expression of beauty.

(M.M., 1923, p. 16)

Donner la sensation de realité, comme la nature nous la donne, sans reproduire ni imiter, voilà le plus grand problème de l'art aujourd'hui. Créer

un objet qui donne par son propre organisme ce que la nature donne par son organisation éternelle, voilà ce que l'art veut réaliser, et pour le faire il doit entrer dans l'esprit universel des choses, et ne pas se limiter à l'imitation de leurs images. Une œuvre d'art ainsi conçue tend à l'équité absolue, et l'équité absolue est la parfaite expression de la beauté.

(Dation Brancusi, 2003, p. 97)

Să dai senzația realului, întocmai cum natura ne-o dă, fără a reproduce sau a imita, aceasta este în prezent marea problemă a artei. Să creezi un obiect care, prin propriul său organism, să exprime ceea ce natura exprimă prin organizarea sa e[x]ternă, spre aceasta țintește arta. Ca să ajungi la aceasta trebuie să pătrunzi în esența lucrurilor, nicidecum să te mărginești imitând înfățișarea lor exterioară. Opera de artă astfel concepută țintește spre echitatea absolută, iar echitatea absolută este expresia perfectă a frumosului.

(Paleolog, 1996, p. 235)

6. In the past, faith built up, unconsciously, forms adequated to religious sentiments; today art consciously creates forms to express the principles of the universal law.

(M.M., 1923, p. 16)

Jadis, la foi a bâti, inconsciemment, des formes adéquates aux sentiments religieux; aujourd'hui, l'art crée consciemment des formes pour exprimer les principes de la loi universelle.

(Dation Brancusi, 2003, p. 98)

În trecut, credința dădea naștere în mod inconștient unor forme care se potriveau cu sentimentele religioase; astăzi arta în mod conștient făurește forme pentru a exprima principiile acestei legi universale.

(Paleolog, 1996, p. 235)

7. We do not yet appreciate the sculptural quality of nature. Beauty in nature still remains closed to our comprehension, and art alone can give us the key to the understanding of beauty.

(M.M. 1923, p. 16)

Nous n'apprécions pas encore la qualité sculpturale de la nature. La beauté dans la nature reste encore fermée à notre compréhension, et l'art seul peut nous donner la clef pour la compréhension de la beauté.

(Dation Brancusi, 2003, p. 98)

Noi nu apreciem încă însușirea sculpturală a naturii. Frumusețea în natură rămâne încă ascunsă înțelegerii noastre și doar arta ne poate da cheia înțelegerii frumuseții.

(tr. SGG)

8. From the forms of the microcosmos to those of the macrocosmos, nature's variety of sculptural conceptions reaches the infinite. But in its infinite conception of forms, nature follows an invariable and constant law. Each one of its forms is a living being, an individual having its own life, its own inevitable character. Art must enter into the spirit of nature and create, as does nature, beings with forms and lives of their own.

(M.M., 1923, p. 16)

Depuis les formes des microcosmes jusqu'à celles des macrocosmes, la variété des conceptions sculpturales de la nature atteint l'infini. Mais dans sa conception infinie des formes, la nature suit une loi invariable et constante. Chacune de ses formes est un être vivant, un individu ayant sa propre vie, son caractère propre inévitable. L'art doit entrer dans l'esprit de la nature et créer, comme le fait la nature, des êtres avec des formes et des vies qui leur soient propres.

(Dation Brancusi, 2003, p. 98)

Începând cu formele din lumea microcosmosului până la cele din lumea macrocosmică, concepţiile sculpturale în natură variază infinit de mult. În această zămislire nesfârşită de forme, natura se supune unei legi invariabile şi constante. Fiecare din aceste forme este, în sine, o fiinţă vie, este o entitate cu propria-i viaţă, cu trăsături caracteristice de netăgăduit. Arta trebuie să pătrundă în spiritul naturii şi, la rândul ei, să zămislească aşa cum face natura, să creeze fiinţe înzestrate cu forme şi viaţă proprie.

(Paleolog, 1996, p. 235-6)

9. If art must enter into communion with nature to express its principles, it must also follow the example of its action. Matter must continue its natural life when modified by the hand of the sculptor. The plastic role that it naturally fulfills must be discovered and preserved. To give matter another role than the one nature intended it to have is to kill it.

(M.M., 1923, p. 16)

Si l'art doit entrer en communion avec la nature pour exprimer ses principes, il doit aussi suivre l'exemple de son action. La matière doit continuer sa vie naturelle quand elle est modifiée par la main du sculpteur. Le rôle plastique qu'elle remplit naturellement doit être découvert et préservé. Donner à la matière un autre rôle que celui que la nature désirait qu'elle ait, c'est la tuer.

(Dation Brancusi, 2003, p. 98)

Dacă arta trebuie să intre în comuniune cu natura ca să-i exprime principiile, ea trebuie deasemenea s-o urmeze în ceea ce priveşte dinamica. Materialul trebuie să continue să trăiască chiar şi după ce a fost cioplit de mâna sculptorului.

Sculptorul trebuie să descopere şi să menţină înţelesul plastic pe care materialul îl posedă în mod natural. A da materialului un alt înţeles decât acela pe care natura i l-a dat înseamnă să-l ucizi.
(Paleolog, 1996, p. 236)

10. Wood, for example, is already and under all circumstances inherently sculptural. One must not destroy it, one must not give to it an objective resemblance to something that nature has made in another material. Wood has its own forms, its individual character, its natural expression; to want to transform its qualities is to nullify it and render it sterile. And the same thing happens with other materials such as stone, marble and metals; they must all continue their own lives, when from natural sculptures they are developed into artificial sculptures under the thought and labor of man.
(M.M., 1923, p.16-17)

Le bois, par exemple, est déjà et en toutes circonstances inhéremment sculptural. On ne doit pas le détruire, on ne doit pas lui donner une ressemblance objective avec quelque chose que la nature a fait dans un autre matériel. Le bois a ses formes propres, son caractère individuel, son expression naturelle; vouloir transformer ses qualités c'est le nullifier et le rendre stérile. Et la même chose arrive avec les autres matériels, comme la pierre, le marbre, les métaux; ils doivent tous continuer leurs vies propres, quand, de sculptures naturelles ils sont développés en sculptures artificielles, par la pensée et le travail de l'homme.
(Dation Brancusi, 2003, p. 98)

Lemnul, de pildă, de la bun început este sculptural şi aceasta în toate situaţiile în care s-ar afla. Nu trebuie să-l cioplești cu gândul de a-l distruge, nu trebuie să-i dai o asemănare obiectivă cu un lucru pe care natura l-ar fi zămislit într-un alt material. Lemnul îşi are propriile sale forme, are un caracter individual, are expresia sa naturală; a dori să nesocoteşti aceste virtuţi înseamnă să-l negi şi să-l faci sterp. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu celelalte materiale, cum ar fi piatra, marmura şi metalele; toate trebuie să continue să trăiască propria lor viaţă, atunci când, din sculpturi naturale ele sunt transformate în sculpturi făurite de mâna omului, gândite de el.
(Paleolog, 1996, p. 236)

11. Matter should not be used merely to suit the purpose of the artist, it must not be subjected to a preconceived idea and to a preconceived form.

Matter itself must suggest subject and form; both must come from within matter and not be forced upon it from without.

(M.M., 1923, p. 17)

La matière ne doit pas être employée seulement pour servir le but de l'artiste, elle ne doit pas être sujette à une idée préconçue et à une forme préconçue. C'est la matière elle-même qui doit suggérer et le sujet et la forme; les deux doivent provenir de l'intérieur de la matière et ne pas lui être imposés de l'extérieur.

(Dation Brancusi, 2003, p. 98)

Materialul nu trebuie folosit nemijlocit pentru a-l supune scopului propus de artist, el nu trebuie subordonat unei idei concepute anterior sau unei forme dinainte prevăzută. Însuşi materialul trebuie să sugereze subiectul şi forma, ambele luând naştere din materialul însuşi şi *nu impuse lui.*

(Paleolog, 1996, p. 236)

12. Generally, sculptors proceed with matter by addition when they ought to act upon it by subtraction. To use a soft material and keep on adding to it until the preconceived form is attained and then to inflict it upon a hard and permanent material is a crime of lese-matter. All materials have within themselves the sculpture that man wants; he must labor and get it out, eliminating the superfluous material that covers it. Sculpture is a human expression of nature's actions. The artist should know how to dig out the being that is within matter and be the tool that brings out its cosmic essence into an actual visible existence.

(M.M., 1923, p. 17)

Généralement les sculpteurs procèdent envers la matière par des additions, tandis qu'ils devraient agir sur elle par des soustractions. Employer un matériel mou et ajouter constamment jusqu'à ce que la forme préconçue soit atteinte, et infliger ensuite cette forme à un materiel dur et permanent, est un crime de lèse-matière. Tous les matériels contiennent en eux la sculpture que l'homme désire; il doit travailler et l'en dégager, en éliminant le matériel superflu qui la recouvre. La sculpture est l'expression humaine des actions de la nature. L'artiste doit savoir comment extraire l'être qui est dans la matière, et il doit être l'instrument qui amène son essence cosmique dans une existence réelle visible.

(Dation Brancusi, 2003, p. 98)

De obicei, sculptorii lucrează prin adăugiri, pe când ar trebui tocmai să lucreze prin scobire. Să foloseşti un material moale şi să adaugi până ajungi la forma iniţial concepută, iar apoi pe aceasta s-o transferi într-un material tare şi durabil, constituie o crimă [de lez-materie], o jignire grea adusă majorităţii

materialelor. Toate materialele poartă în ele sculptura pe care omul o dorește; omul trebuie să muncească și s-o moșească, îndepărtând materialul de prisos care o mai învelește. Sculptura nu este altceva decât expresie umană oferită naturii. Artistul este acela care trebuie să știe să dea la iveală ființa materiei și să fie scula care să reveleze esența-i cosmică dându-i o exigență [o existență reală vizibilă].

(Paleolog, 1996, p. 236-7)

13. Anthropomorphism has made man reproduce himself to express the natural and the supernatural. Full of the idea of his own self, he has disregarded the life of matter.

(M.M., 1923, p. 17)

L'anthropomorphisme a poussé l'homme à se reproduire lui-même pour exprimer le naturel et le supernaturel. Rempli de l'idée de lui-même, il a négligé la vie de la matière.

(Dation Brancusi, 2003, p. 98)

Antropomorfismul l-a împins pe om să se reprezinte pe el însuși pentru a exprima naturalul și supranaturalul. Atunci, artistul plin de propria persoană, a uitat de viața materialului, de viața materiei în sine.

(Paleolog, 1996, p. 237)

14. In the early times of Christian art the artist understood the plastic possibilities of the stone. Their greatest sculptures, the cathedrals, were abstract sculptures, non-representative, but with a definite and concrete significance. Representation appeared in the cathedral in the form of man, animal and plant, but these were adapted to the stone, they were details of the great unity and equity of the ensemble. Those visionaries, exalted fanatics, wanted to render visible the harmonies of the universe, their abstract monuments included the illustrations of their rituals for their better understanding, but it was the stone that commanded the forms of those illustrations. When fanaticism waned and religious art became the "mirror of nature" imitation soon brought art to its death.

(M.M., 1923, p. 17)

Au début de l'art chrétien l'artiste comprenait les possibilités plastiques de la pierre. Ses grandes sculptures, les cathédrales, étaient des sculptures abstraites, non-représentatives, mais avec une signification définie et concrète. La représentation dans la cathédrale apparaissait sous la forme de l'homme, des animaux et des plantes, mais ils étaient adaptés à la pierre, détails de la grande unité et équité de l'ensemble. Ces visionnaires, fanatiques exaltés, voulaient

rendre visible les harmonies de l'univers, leurs monuments abstraits incluaient les illustrations de leurs rituels, pour leur meilleure compréhension, mais c'est la pierre qui commandait les formes de ces illustrations. Quand le fanatisme disparut et quand l'art religieux devint le "miroir de la nature" l'imitation amena vite la mort de l'art.

(Dation Brancusi, 2003, p. 98)

În vremurile timpurii ale artei creştine, artiştii înţelegeau virtuţile plastice ale pietrei. Cele mai măreţe sculpturi ale lor, catedralele, erau de fapt sculpturi abstracte, cu semnificaţii clare şi bine definite. În catedrale apăreau reprezentări sub forma omului, a animalelor şi a plantelor. Acestea erau adaptate virtuţilor pietrei, constituind doar detaliile unei unităţi măreţe şi ale echităţii ansamblului. Aceşti vizionari, fanatici exaltaţi, doreau să facă vizibile armoniile universului. Monumentele lor abstracte adăposteau icoane bidimensionale sau tridimensionale necesare ritualelor, necesare pentru ca acestea să ajungă a fi pe înţelesul lumii. Dar tot piatra impunea formele acestor statui. Şi atunci când fanatismul s-a stins, iar arta religioasă a devenit o simplă oglindire a naturii, imitaţia curând a dus arta spre declinul ei, spre o moarte sigură.

(Paleolog, 1996, p. 237)

15. The African negro savages also preserved the life of matter in their sculpture. They worked with the wood. They did not wound it, they knew how to eliminate the unnecessary parts of it to make it become a fetish sculpture. And the African wood sculpture remains a living and expressive wood under a form given by a human feeling. Christian primitives and negro savages proceeded only by faith and instinct. The modern artists proceed by instinct guided by reason.

(M.M., 1923, p. 17)

Les sauvages nègres Africains aussi ont conservé la vie de la matière dans leur sculpture. Ils travaillèrent le bois. Ils ne l'ont pas blessé, ils ont su comment en éliminer les parties non-nécessaires pour en faire des fétiches. Et la sculpture sur bois Africaine reste un bois vivant et expressif, sous une forme donnée par un sentiment humain. Les primitifs chrétiens et les sauvages nègres agirent seulement par foi et par instinct. L'artiste moderne agit par l'instinct guidé par la raison.

(Dation Brancusi, 2003, p. 98)

Şi negrii sălbatici din Africa ştiau să păstreze viaţa materialului în sculpturile lor. Ei ştiau să lucreze lemnul. Ei ştiau să nu-l rănească, ştiau cum şi ce să scobească din el ca să devină o sculptură magică, un fetiş. De aceea o sculptură în lemn africană rămâne un lemn expresiv în sine, care trăieşte într-o formă

ce i-a fost dăruită de un suflet de om. Creştinii primitivi şi negrii sălbatici acţionau numai din instinct şi cu ajutorul credinţei. Artistul modern acţionează din instinct ghidat de minte.
(Paleolog, 1996, p. 237)

16. Art was before the door entering the realm of mystic divinities. One could read at the entrance of the religious monuments, "You who enter here, uplift your soul to Heavenly things." Today art opens the door to enter into the creative principle, into the absolute beauty of the universal law.
(M.M., 1923, p. 17)

L'art était jadis la porte menant au royaume des divinités mystiques. On pouvait lire à l'entrée des monuments religieux: "vous qui entrez, élevez vos âmes vers les choses célestes". Aujourd'hui l'art ouvre la porte qui mène au principe créateur, à la beauté absolue de la loi universelle.
(Dation Brancusi, 2003, p. 98)

Arta, pe vremuri, era poarta ce ducea în ţara divinităţilor mistice. Se putea citi la intrarea în monumentele religioase: "Tu cel care intri aici, înalţă-ţi sufletul către cele cereşti". Astăzi arta deschide poarta care duce spre principiul creator, spre frumosul absolut al legii universale.
(tr. SGG)

17. Those who have preserved in themselves the living harmony which exists in all beings, their own nature, will not fail to understand modern art, for they will vibrate to the feeling of nature's own laws.
(M.M., 1923, p. 17)

Ceux qui ont conservé en eux-mêmes l'harmonie vivante qui existe dans tous les êtres, leur nature propre, ne manqueront pas de comprendre l'art moderne, car il vibreront au sentiment des lois de la nature.
(Dation Brancusi, 2003, p. 98)

Cei care au păstrat în ei înşişi armonia vie care există în toate fiinţele, propria lor natură, vor înţelege fără greş arta modernă, pentru că vor vibra la sentimentul legilor naturii.
(tr. SGG)

18. Nothing has done more harm to modern art, and as a matter of fact to all art and healthy reason, than the avalanche of pseudo-artists who, having nothing to say, have wanted to speak a language of which they knew nothing. Let us not mistake modern art with modern artists, let us not mistake reality with appearances.
(M.M., 1923, p. 17)

Rien n'a fait plus de mal à l'art [moderne], en fait à tout art et à toute [raison saine], que l'avalanche des pseudo-[artistes] qui, n'ayant rien à dire, ont voulu [parler] une langue qu'ils ignoraient. Ne confondons pas l'art moderne avec les artistes modernes, ni la réalité avec les apparences.

(Dation Brancusi, 2003, p. 98)

Nimic nu a dăunat mai mult artei moderne, şi de fapt întregii arte şi judecăţii sănătoase, decât avalanşa de pseudo-artişti care, neavând nimic de spus, au vrut să vorbească o limbă pe care n-o cunoşteau. Să nu confundăm arta modernă cu artiştii moderni, să nu confundăm realitatea cu aparenţele.

(tr. SGG)

19. These are the ideas of Brancusi. This is the philosophy that keeps him at work, hatching, as he puts it, the beings for which he lives.

(M.M., 1923, p. 17)

Telles sont les idées de Brancusi. Telle est la philosophie qui le maintient au travail, couvant, comme il dit, les êtres pour lesquels il vit.

(Dation Brancusi, 2003, p. 98)

Acestea sunt ideile lui Brâncuşi. Aceasta este filosofia ce îl călăuzeşte în muncă, pe când cloceşte, aşa cum spune el, fiinţele pentru care trăieşte.

(tr. SGG)

20. The first man to write a treatise on the Eternal Principle and its Action, was the old Taoist of whom we only know that "he loved obscurity above all things and that he deliberately effaced all trace of his life." Brancusi is the first man to put into sculpture the monistic ideas of this great philosopher.

(M.M., 1923, p. 17)

Le premier homme qui a écrit un traité sur le Principe Eternel et sur son Action, a été le vieux Taoiste dont nous savons seulement qu'il "aimait l'obscurité par-dessus toute chose et qu'il effaçait délibérément toute trace de sa vie". Brancusi est le premier homme qui ait mis dans la sculpture les idées monistes de ce grand philosophe.

(Dation Brancusi, 2003, p. 98)

Primul om care a scris un tratat despre Principiul Etern şi despre Acţiunea acestuia a fost bătrânul taoist despre care nu ştim decât că "iubea obscuritate mai presus de orice şi ştergea deliberat orice urmă despre viaţa lui." Brâncuşi este primul om care a transpus în sculptură ideile moniste ale acestui mare filosof.

(tr. SGG)

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHIE
REFERENCES

Adrian, P.G., *Constantin Brancusi*, Goya (Madrid), no. 16, 1957, p. 235-240. [Cf. Geist, 1974a, p. 192]

Alvard, Julien, *L'atelier de Brancusi*, L'Art d'aujourd'hui (Paris), II, 3, 1951, p. 5-8. [Cf. Spear, 1969, p. 36]

Anon., *New York's Statues called "Ridiculous"*, The New York Times, 3 X 1926, sect. II, p. 1. [Cf. Bach, 1987, p. 320-321]

Anon., *Master of Form*, Time (New York), LXVI, 14 X 1955, p. 88. [Cf. Bach et al., 1995, p. 25]

Ashton, Dore, *On Constantin Brancusi*, Raritan (New Brunswick), XXXV, no. 4, 2006, p. 20-38.

Bach, Friedrich Teja, *Constantin Brancusi: Metamorphosen plastischer Form*, Du Mont, Köln, 1987.

Bach, Friedrich Teja, Margit Rowell, Ann Temkin, *Constantin Brancusi, 1876-1957*, Philadelphia Museum of Art, Philadelphia, 1995.

Bach, Friedrich Teja, *Brancusi: The reality of sculpture*, in Bach et al., 1995, p. 22-37.

Bach, Friedrich Teja, *Endless Column*, in Bach et al., 1995, p. 158-161.

Bach, Friedrich Teja, *Adam and Eve*, in Bach et al., 1995, p. 184-185.

Bach, Friedrich Teja, *Brancusi and Photography*, in Bach et al., 1995, p. 312-319.

Balas, Edith, *Brancusi and Romanian Folk Traditions*, Columbia University Press, New York, 1987.

Boz, Lucian, *De vorbă cu Constantin Brâncuşi*, Facla (Bucureşti), an IX, nr. 379, 13 X 1930, p. 3. [Cf. Bach, 1987, p. 351]

Brancusi, Constantin, *Réponses de Brancusi sur la taille directe, le poli et la simplicité dans l'art. Quelques-uns de ses aphorismes à Irene Codreane, Histoire de brigands*, in This Quarter (Paris), vol. 1, no. 1, 1925, p. 235-237.

Brancusi, Constantin, *Propos by Brancusi*, in *Brancusi*, Brummer Gallery, New York, 1926. [Cf. *La Dation Brancusi*, 2003, p. 133]

Brancusi, Constantin, *Selected aphorisms*, in *Brancusi*, Brummer Gallery, New York, 1933-34. [Cf. *La Dation Brancusi*, 2003, p. 134]

Brancusi, Constantin, *Scrisoare către Milița Petrașcu*, 11 II 1935 [Cf. Biblioteca Academiei, București, Nr. inv. 146 192, 1966; in Arta (București), nr. 3, 1975, p. 9 *fss*].

Brancusi, Constantin, *Selected aphorisms*, Continuity (Chicago), vol. 2, 1945. [Cf. Bach et al., 1995, p. 23, 34]

Brancusi, Constantin, *Hommage à Rodin*, in *Quatrième Salon de la jeune sculpture*, Paris, Musée Rodin, 1952, p. 22. [Cf. Giedion-Welcker, p. 218]

Brancusi, Constantin, *Propos*, Cahiers d'Art (Paris), vol. 30, 1955, p. 243.

Brancusi, Constantin, *Aphorismes*, Revue Roumaine (Bucarest), XIX, 1, 1965, p. 125-128.

Brancusi, Constantin, *Aphorisms*, Romanian Review (Bucharest), XIX, 1, 1965, p. 117-118.

Brancusi & Duchamp, Les carnets de l'Atelier Brancusi. Éditions du Centre Georges Pompidou, Paris, 2000.

Brâncuși, Constantin, *Histoire de brigands. Aphorismes*, Integral (București), I, 4, 1925, p. 5. [Cf. Brezianu, 1998, p. 61]

Brâncuși inedit. Însemnări și corespondență românească. Ediție de Doina Lemny și Cristian-Robert Velescu, Editura Humanitas, București, 2004.

Brezianu, Barbu, *Pages inédites de la correspondance de Brancusi*, Revue Roumaine d'Histoire de l'Art (Bucarest), 1, 1964, p. 385-400.

Brezianu, Barbu, *Brâncuși și Transilvania*, Tribuna (Cluj), nr. 8, 24 II 1966, p. 7. [Cf. *Omagiu...*, 1976, p. 182]

Brezianu, Barbu, *Opera lui Constantin Brâncuși în România*, Editura Academiei, București, 1974.

Brezianu, Barbu, *Brancusi in Romania*, Editura Academiei, București, 1976. [tr. Delia Răzdolescu]

Brezianu, Barbu, *Brâncuși în România*, Editura All, București, 1998a.

Brezianu, Barbu, *Brancusi en Roumanie*, Editura All, București, 1998b. [tr. Micaela Slăvescu]

Brezianu, Barbu, *Brancusi in Romania*, Editura All, București, 1999. [tr. Ilie Marcu]

Cabanne, Pierre, *Constantin Brancusi*, Terrail, Paris, 2002.

Callimachi, Scarlat, *Ultima întâlnire cu Brâncuși*, Flacăra (București), 15 IV 1957. [Cf. *Carte de inimă pentru Brâncuși*, 1976, p. 83-85]

Carnetul Croitoru, f. 130, MNAR, inv. 11231 [Cf. Brezianu, 1976, p. 172; 1998, 1999, p. 180]

Carte de inimă pentru Brâncuşi, selecţia textelor şi bibliografia de Nina Stănculescu, Editura Albatros, Bucureşti, 1976.

Chelimsky, Oscar, *A Memoir of Brancusi*, Arts (New York), vol. 32, no. 9, 1958. [Cf. Geist, 1968, p. 152]

Ciotori, D.N., *Brancusi*, La Nation roumaine (Paris), 10, no. 168, IV 1957, p. 2. [Cf. Spear, 1969, p. 35]

Comarnescu, Petru, *Brâncuşi. Mit şi metamorfoză în sculptura contemporană*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1972.

Constantin Brancusi. The essence of things, Tate, London, 2004.

Constantinescu, Mac, *Brâncuşi*, Cuvântul (Bucureşti), 4 IV 1930. [Cf. *Carte de inimă pentru Brâncuşi*, p. 65-66]

Correspondance Brancusi – Duchamp – Brummer, in *L'Atelier Brancusi*, 1997, p. 197-204.

Crăciun, Victor, *Miliţa Petraşcu. Statuia nefăcută*. Editura Dacia, Cluj, 1988.

Devigne, Roger, *L'homme qui rabote les femmes*, L'ère nouvelle (Paris), 28 I 1920, p. 6. [Cf. *Princesse X*, 1999, fig. 2, p. 10]

Dimitrescu, Maria, *Despre Brâncuşi*, Astra (Bucureşti), no. 5, 1967, p. 6. [Cf. Brezianu, 1998, p. 158]

Dreyfus, Albert, *Constantin Brancusi*, Cahiers d'Art (Paris), no. 2, 1927, p. 69-70. [Cf. Hulten et al., 1986, p. 183]

Dudley, Dorothy, *Brancusi*, Dial (New York), vol. 82, 1927, p. 123-130. [Repr. in Bach, 1987, p. 321-328]

Dudley, Dorothy, *Brancusi*, in *L'Atelier Brancusi*, 1997, p. 214-216. [tr. Doïna Lemny].

Dudley, Dorothy, *Brancusi*, in Paleolog, *Procesul sculpturii moderne*, 1996, p. 50-57.

Foster, Jeanne Robert, *It's clever, but is it art? is asked by the critics of Brancusi*, New York Herald Tribune, (New York), LXXXV, sec.II, 21 II 1926, p. 4. [*fss* in *L'Atelier Brancusi*, 1997, p. 207]

Gale, Matthew, *Selected aphorisms* in *The essence of things*, 2004, p. 127-133.

Georgescu-Gorjan, Ştefan, *The Genesis of the "Column without end"*, Revue Roumaine d'Histoire de l'Art (Bucarest), 2, 1964, p. 279-293.

Georgescu-Gorjan, Ştefan, *Mărturii despre Brâncuşi*, Studii şi cercetări de istoria artei – Arta plastică (Bucureşti), 12, nr. 1, 1965, p. 65-74.

Georgescu-Gorjan, Ştefan, *Am lucrat cu Brâncuşi*, Editura Universalia, Bucureşti, 2004.

Geist, Sidney, *Brancusi catalogued*? Arts Magazine, Jan. 1964, p. 66-73.

Geist, Sidney, *Brancusi: A Study of the Sculpture*, Grossman, New York, 1968.

Geist, Sidney, *Brancusi. Un studiu asupra sculpturii*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1973a. [tr. Andrei Brezianu]

Geist, Sidney, *Brancusi: The centrality of the Gate*, Artforum (New York), Oct. 1973b, p. 70-78.

Geist, Sidney, *Brancusi, the Meyers, and Portrait of Mrs Eugene Meyer, Jr.*, Studies in the History of Art (Washington), 1974a, p. 188-212.

Geist, Sidney, *Brancusi and the Colossal*, mss, 24 Jan. 1974b, p. 9.

Geist, Sidney, *La un secol de la naşterea lui Brâncuşi*, Contacte (supl. Sinteza, Ambasada SUA, Bucureşti), 1976, p. II-V.

Geist, Sidney, *Brancusi / The Kiss*, Harper and Row, New York, 1978.

Geist, Sidney, *Brâncuşi / Sărutul*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1982. [tr. Radu Negru, Al. Pascu]

Geist, Sidney, *Le devenir de la Colonne sans fin*, in *La colonne sans fin*, 1998, p. 13-29. [tr. Doïna Lemny, Marielle Tabart]

Geist, Sidney, *Le Baiser de Brancusi*, in *Le Baiser*, 1999, p. 5-47. [tr. Sophie Berrebi]

Giedion-Welcker, Carola, *Constantin Brancusi*, Benno Schwabe Verlag, Basel, 1958.

Giedion-Welcker, Carola, *Constantin Brancusi*, Editions Du Griffon, Neuchâtel, 1959a. [tr. André Tanner]

Giedion-Welcker, Carola, *Constantin Brancusi*, George Braziller Inc., New York, 1959b. [tr. Maria Jolas , Anne Leroy]

Giedion-Welcker, Carola, *Constantin Brâncuşi*, Editura Meridiane, Biblioteca de artă, nr. 300, Bucureşti, 1981. [tr. Olga Buşneag, Ruxandra Buşneag-Iotzu]

Giroiu, Ioana, *De vorbă cu sculptorul Constantin Brâncuşi*, Timpul (Bucureşti), II, 447, 1 VIII 1938, p. 2.

Grigorescu, Dan, *Brancusi, ses racines roumaines*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1984. [tr. Micaela Slăvescu]

Guilbert, Claire Gilles, *Propos de Brancusi (1876 – 1957),* Prisme des Arts (Paris), no. 12, 1957, p. 5-7. [Cf. *L'Atelier Brancusi*, 1997, p. 69; Bach, 1987, notes 3, 728, 780]

Han, Oscar, *Rencontre avec Brancusi*, Revue roumaine (Bucarest), XIX, no. 1, 1965a, p. 129.

Han, Oscar, *A meeting with Brancusi*, Rumanian Review (Bucharest), XIX, no. 1, 1965b, p. 119.

Han, Oscar, *Întâlnire cu Brâncuşi*, in *Carte de inimă pentru Brâncuşi*, 1976, p. 61-62.

Hoffman, Malvina, *Sculpture Inside and Out*, Norton, New York, 1939, p. 51-54.

Howe, Russell Warren, *The man who doesn't like Michelangelo*, Apollo (London), vol. 69, V, 1949, p. 124, 127.

Hulten, Pontus, Natalia Dumitresco, Alexandre Istrati, *Brancusi*, Flammarion, Paris, 1986.

Hulten, Pontus, Natalia Dumitresco, Alexandre Istrati, *Brancusi*, Braziller, New York, 1987, English version editor Patricia Egan.

Iancu, Marcel, *La Brâncuş*, Contimporanul (Bucureşti), nr. 64, 1926, p. 3. [Cf. Brezianu, 1998, p. 38, fig. 59]

Ionesco, Eugène, *Notes et contre-notes*, Gallimard, Paris, 1962, p. 233-239. [Cf. Tabart, 1997, p. 105-108]

Ionescu, Radu, *Deux œuvres inédites de Brancusi découvertes à Paris*, Revue roumaine d'histoire de l'art – Beaux Arts (Bucarest), VIII, 1971, p. 105.

Jianou, Ionel, *Brancusi*, Arted, Paris, 1963a.

Jianou, Ionel, *Brancusi*, Tudor Publishing Company, New York, 1963b.

Jianu, Ionel, *Brâncuşi, o lecţie de artă, o lecţie de viaţă*, Jurnalul Doamnei (Bucureşti), nr. 3, XI 1938, p. 16, 17, 38.

Jianu, Ionel, *Mărturii: C.Brâncuşi*, Lumină şi Coloare (Bucureşti), vol.1, no.1, V, 1946, p. 44-47.

Jianu, Ionel, *Constantin Brâncuşi. Viaţa şi opera,* Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1983.

La colonne sans fin, Les carnets de l'Atelier Brancusi, Éditions du Centre Pompidou, Paris, 1998.

La Dation Brancusi. Dessins et archives. [Exposition présentée au Centre Pompidou, Galerie d'art graphique, 25 juin – 15 septembre 2003, Commissaires: Marielle Tabart, Doïna Lemny], Éditions du Centre Pompidou, Paris, 2003.

Lalanne, François-Xavier, in Bach 1987, p. 264-265.

L'Atelier Brancusi, La Collection, Éditions du Centre Georges Pompidou, Paris, 1997.

Le Baiser, Les carnets de l'Atelier Brancusi. Éditions du Centre Georges Pompidou, Paris, 1999.

Leda, Les carnets de l'Atelier Brancusi. Éditions du Centre Georges Pompidou, Paris, 1998.

Lemny, Doïna, *Leda entre mythe et réalité,* in *Leda,* 1998, p. 35-44.

Lemny, Doïna, *Maurice et Morice: chronique d'une amitié,* in *Brancusi & Duchamp,* 2000, p. 21-62.

Lemny, Doïna, *Les archives,* in *La Dation Brancusi,* 2003, p. 78-220.

Lemny, Doïna, *În intimitatea atelierului: scrieri autografe,* in *Brâncuşi inedit,* 2004, Bucureşti, p. 27-42.

Lemny, Doïna, *Constantin Brancusi,* Oxus, Paris, 2005.

Le portrait? Les carnets de l'Atelier Brancusi. Éditions du Centre Georges Pompidou, Paris, 2002.

Lewis, David, *Brancusi,* A. Tiranti, London, 1957.

Lewis, David, *Brâncuşi,* Editura Fundaţiei "Constantin Brâncuşi", Târgu-Jiu, 2001 [tr. Nina Stănculescu]

Liberman, Alexander, *The artist in his studio,* Viking, New York, 1960.

L'Oiseau dans l'espace, Les carnets de l'Atelier Brancusi, Éditions du Centre Georges Pompidou, Paris, 2001.

Manu, Emil, *5 scrisori ilustrate de la Constantin Brâncuşi,* România literară (Bucureşti), an IX, nr. 8, 19 II 1976, p. 17.

Matisse-Monnier, Jacqueline, *Notes on Brancusi,* in Bach, 1987, p. 223-234.

Medianu Apriliana, *Maestrul Brâncuşi,* Curentul (Bucureşti), 6 X 1930, p. 3-4.

Merrill, Flora, *Brancusi, the Sculptor of the Spirit, would build "Infinite Column" in Park,* New York World, 3 X 1926, p. 4. [repr. in Bach, 1987, p. 319-320]

M.M., *Constantin Brancusi: A Summary of Many Conversations,* The Arts (New York), vol. 4, no. 1, 4 VII 1923, p. 14-29. [repr. in Bach, 1987, p. 316-319]

M.M., *Constantin Brancusi. Un résumé de nombreuses conversations*, in *La Dation Brancusi*, 2003, p. 97-99.
M.M., *[Mickhael Middelton] Rezumatul mai multor conversații*, in Paleolog, *Procesul sculpturii moderne*, 1996, p. 234-238.

Nedelcea, Tudor, *Aici s-a născut a doua oară*, Ramuri (Craiova), 15 sept. 1974, p. 9.
Nicolăescu-Plopșor, C. S., v. Potopin, I.

Omagiu lui Brâncuși, Almanah editat de revista "Tribuna", Cluj-Napoca, 1976.

Paleolog, Tretie, *De vorbă cu Brâncuși*, Editura Sport-Turism, București, 1976.
Paleolog, Vasile G., *Brancusi, valeur internationale*, Arcades (Bucarest), no. 1, 1947, p. 39-57.
Paleolog Vasile G., *Cocoșul lui Brâncuși*, Arta Plastică (București), no. 4, 1966, p. 11.
Paleolog, Vasile G., *Tinerețea lui Brâncuși*, Editura Tineretului, București, 1967.
Paleolog, Vasile G., *Brâncuși-Brâncuși*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1976.
Paleolog, Vasile G., *Procesul sculpturii moderne*, Editura Fundației "Constantin Brâncuși", Târgu-Jiu, 1996.
Pandrea, Petre, *Portrete și controverse*, I, Editura Bucur Ciobanul, București, 1945, p. 95-173.
Pandrea, Petre, *Brâncuși. Amintiri și exegeze*, Editura Meridiane, București, 1976.
Pandrea, Petre, *Brâncuși. Amintiri și exegeze*, Editura Fundației "Constantin Brâncuși", Târgu-Jiu, 2000.
Parigoris, Alexandra, *Un portrait venu d'ailleurs: La Négresse blanche et la Négresse blonde*, in *Le portrait?* 2002, p. 29-38. [tr. Jean-François Cornu]
Payne, Robert, *A meeting with Brancusi*, World Review (London), X 1949, p. 61-65. [Cf. Bach et al., p. 318]
Petrașcu, Militza, *Amintiri despre Brâncuși*, Arta Plastică (București), nr. 3, 1957, p. 27.
Pogany, Margit, *Communication to MOMA*, 1952, in Geist, 1968, p. 191.

Portland Art Association, 76th Annual Report, 1959, p. 2. [Cf. Geist, 1968, p. 141, 209]

Potopin, Ion, *C.S. Nicolăescu-Plopşor despre Constantin Brâncuşi*, Magazin (Bucureşti), XIV, 669, 1 VIII 1970, p. 3.

Pound, Ezra, *The Spirit of Romance*, Prolegomena, 2, Ed. Le Beausset, 1932. [Cf. Giedion-Welcker, 1959, p. 21]

Princesse X, Les carnets de l'Atelier Brancusi. Éditions du Centre Georges Pompidou, Paris, 1999.

Quinn Collection, New York Public Library

Recitindu-l pe Brâncuşi / En relisant Brancusi / Reading Brancusi over and over, Editura VOG, Bucureşti, 2001.

Riegler-Dinu, Emil, *Povesteşte Brâncuşi*, Seara (Bucureşti), 27 X 1938, p. 2.

Roché, Henri-Pierre, *L'Enterrement de Brancusi* in *Hommage de la sculpture à Brancusi*, Éditions de Beaune, Paris, 1957, p. 26-29. [Cf. Giedion-Welcker, 1959, p. 209-210]

Rowell, Margit, *Brancusi: Timelessness in a Modern Mode*, in Bach et al., 1995, p. 38-49.

Rowell, Margit, *Hand*, in Bach et al., 1995, p. 178.

Rowell, Margit, *Cock*, in Bach et al., 1995, p. 220.

Russu-Şirianu, Vintilă, *Vinurile lor. Ore petrecute cu George Enescu, Constantin Brâncuşi, etc.* Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969, p. 30-72.

Sanouillet, Michel, *Dada à Paris*, Pauvert, Paris, 1966. [Cf. Brezianu, 1998, p. 31]

Schneider, Pierre, *Le Coq et les vautours*, L'Express (Paris), no. 564, 8-14 IV 1962, p. 104-105. [Cf. Jianou, 1963a, p. 61]

Seligmann, Herbert J., *Albert Stieglitz talking*, Yale University Library, New Haven, 1966, p. 69. [Cf. Geist, 1968, p. 156]

Spear, Athena Tacha, *Brancusi's Birds*, New York University Press, New York, 1969.

Spear, Athena Tacha, *Păsările lui Brâncuşi*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1975. [tr. Ana Olos]

Spear, Athena Tacha, *Les Oiseaux de Brancusi*, in *L'Oiseau dans l'espace*, Les carnets de l'Atelier Brancusi, Éditions du Centre Pompidou, Paris, 2001, p. 19-42. [tr. Marielle Tabart]

Stăiculescu, Ştefan, *Brâncuşi, cioplitorul în duh*, Sagittarius, Iaşi, 2001. [tr. Alexandra Dogaru]

Sterescu, Stelian, *Scurt popas lângă pretutindenarul Brâncuşi*, Înainte (Craiova), 4 XII 1966, p. 2.

Stieglitz, Albert, in Seligmann, 1966.

Sweeney, James Johnson, *The Brancusi Touch*, Art News (New York), vol. 54, no. 7, 1955, p. 22-25. [Cf. Lewis, p. 37]

Tabart, Marielle, *Histoire et fonction de l'atelier*, in *L'Atelier Brancusi*, 1997, p. 26-67.

Tabart, Marielle, *L'atelier comme lieu de mémoire*, in *L'Atelier Brancusi*, 1997, p. 68-136.

Tabart, Marielle, *Brancusi, l'inventeur de la sculpture moderne*, Découvertes Gallimard – Centre Georges Pompidou, Paris, 1997.

Tabart, Marielle, *Les avatars de la Princesse X*, in *Princesse X*, Les carnets de l'Atelier Brancusi, Éditions du Centre Pompidou, Paris, 1999, p. 7-13.

Tabart, Marielle, *Brâncuşi, inventatorul sculpturii moderne*, Univers, Bucureşti, 2007. [tr. Emilia Marinescu]

Temkin, Ann, *Brancusi and his American Collectors*, in Bach et al., p. 50-73.

Temkin, Ann, *Bench*, in Bach et al., p. 132.

Teodorescu, Paul, *Interviu cu Carola Giedion-Welcker* (Tribuna, Cluj, 1969), in *Omagiu lui Brâncuşi*, 1976, p. 266.

The essence of things, Tate, London, 2004.

Tucker, William, *The legacy of Târgu Jiu*, in *Brancusi's Endless Column Ensemble, Târgu Jiu, Romania*, Scala Publishers, London, 2007, p. 70-77.

Urbanowicz, Bohdan, *En visite chez Brancusi, au mois de décembre de l'année 1956*, Colloque Brancusi, 13-15 octobre 1967. (brochure).

Urbanowicz, Bohdan, *Vizita mea la Brâncuşi, decembrie 1956*, in *Colocviul Brâncuşi, 13-15 octombrie 1967*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1968, p. 108-111.

Varia Radu, *Brancusi*, Universe Publishing, New York, 1995. [tr. Mary Vaudoyer]

Vessereau, Marguerite, *Roumanie, terre du dor*, Presses Universitaires de France, Paris, 1930, p. 115-124.

Wescott, Glenway, *Picasso, Matisse, Brancusi and Arthur Lee*, Vanity Fair (New York), vol. 24, VI 1925, p. 56. [Cf. Geist, 1968, p. 179]

Wildenstein Galleries Catalogue, New York, 1926 [Cf. Hulten et al., 1986, p. 172]

Wood, Jonathan, *When we are no longer children: Brancusi's wooden sculpture c. 1913-25*, in *The essence of things*, 2004, p. 61-69.

Zărnescu, Constantin, *Aforismele lui Brâncuşi*, Editura Zalmoxis – RTF, Cluj-Napoca, 1994.

Zervos, Christian, *Réflexions sur Brancusi*, Cahiers d'Art, Paris, vol. 9, no. 1-4, 1934, p. 80-83.

INDEX AL SURSELOR
INDEX DES SOURCES
INDEX OF SOURCES

ABREVIERI
ABRÉVIATIONS
ABBREVIATIONS

Dation Brancusi = La Dation Brancusi
fss = facsimil – facsimilé – facsimile
NYPL = New York Public Library
tr. = tradus de – traduit par – translated by
tr. ed. = translation editor
SGG = Sorana Georgescu-Gorjan

CUPRINS
TABLE DES MATIÈRES
CONTENTS

XII CUGETĂRILE LUI BRÂNCUŞI PE DIVERSE TEME
LES PROPOS DE BRANCUSI SUR DIFFÉRENTS SUJETS
BRANCUSI'S THOUGHTS ON VARIOUS TOPICS



Sorana Georgescu-Gorjan

Filolog, redactor la publicațiile în limbi străine ale Editurii Academiei Române (1965-1996). Redactor de carte la Dicționarul Englez-Român al Academiei (1974, 2004). Membră în colegiul de redacție din Târgu-Jiu al revistelor „Brâncuși" (din 1996) și „Portal-Măiastra" (din 2005). Deținătoarea arhivei autorului concepției tehnice a Coloanei fără sfârșit monumentale – Ștefan Georgescu-Gorjan (1905-1985). Autoare a patru cărți și a peste 130 de contribuții la cercetarea creației brâncușiene. Traducătoare de cărți și articole din și în română. Premii Brâncuși în 1998, 2001, 2005.

Volumul de față înregistrează vorbele autentice ale sculptorului, așa cum le-a consemnat el însuși sau cum le-au relatat interlocutori credibili.

***

Philologue, rédactrice des publications en langues étrangères des Éditions de l'Académie roumaine (1965-1996). Rédactrice du dictionnaire anglais-roumain de l'Académie (1974, 2004). Membre des collèges rédactionnels de Târgu-Jiu des revues „Brâncuși" (1996) et „Portal-Măiastra" (2005). Légataire des archives de l'auteur de la conception technique de la Colonne sans fin monumentale – Ștefan Georgescu-Gorjan (1905-1985). Signataire de quatre livres et de plus de 130 études sur la création brancusienne. Traductrice de livres et d'articles du roumain ou en roumain. Prix Brancusi en 1998, 2001, 2005.

Le volume présent enregistre les paroles authentiques du sculpteur, notées par lui-même ou par des interlocuteurs croyables.

***

Philologist, editor of foreign language publications of the Publishing House of the Romanian Academy (1965-1996). Editor of the English-Romanian Dictionary of the Academy (1974, 2004). Member of the editorial staff of the Târgu-Jiu journals "Brâncuși" (since 1996) and "Portal-Măiastra" (since 2005). Curator of the archives of Ștefan Georgescu-Gorjan (1905—1985), who authored the technical conception of the monumental Endless Column. Author of four books and more than 130 studies on Brancusi's oeuvre. Translator of books and papers from or into Romanian. Brancusi awards in 1998, 2001, 2005.

The present volume records the genuine words of the sculptor, as jotted down by himself or related by trustworthy interlocutors.


ISBN 973-8982-76-6
9 789738 982765